

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień–czerwiec 2019 r.

Spis treści

Część 1	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	25
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	85
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	114
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji.....	116
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	134
VII. Wystąpienia legislacyjne	142
VIII. Opinie i stanowiska	148
IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	153
Część 2	166
Wybór spraw indywidualnych	166

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za II kwartał 2019 r.

Tabela 1. Wpływ do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

	II kwartał 2019
Wpływ ogółem	13 546
Sprawy nowe	5 865
Liczba odpowiedzi na sprawy podjęte przez RPO	3 373

W II kwartale 2019 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przyjęto **1 096** interesantów oraz przeprowadzono **7 888** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Ponadto zarejestrowano **570** apeli, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	II Kwartał 2019	2019
wystąpień problemowych	44	113
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	-	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	-	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	-	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do	1	3

postępowania w sprawie wniosku		
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	1	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	-	4
kasacji w sprawach karnych	17	28
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	2	2
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	1	3
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3	7
przystąpień do postępowania sądowego	13	32
przystąpień do postępowania administracyjnego	2	3
żądań wszczęcia postępowania przygotowawczego	1	2
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	-	1
Razem	85	202

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2 399	37,9
	2	podjęto do prowadzenia	1 764	27,9
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	635	10,0
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	2 971	46,9
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	2 971	46,9
Inne	6	Razem (7+8+9)	960	15,2

	7	przekazano wniosek wg. właściwości	159	2,5
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	488	7,8
	9	nie podjęto	313	4,9
Razem			6 330	100

Sposób rozpatrzenia sprawy

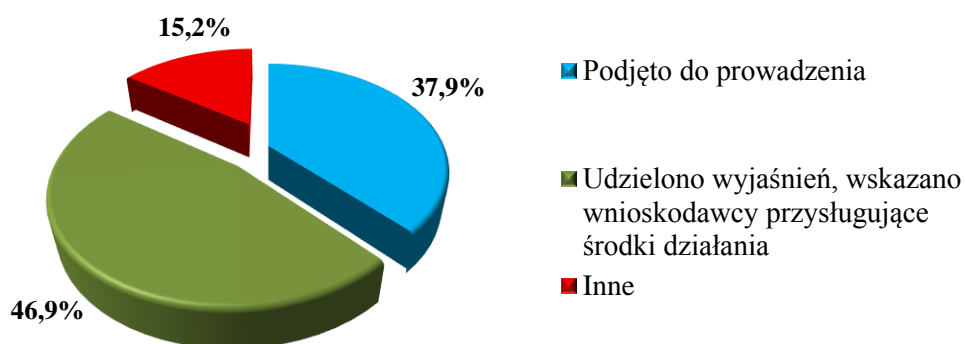

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania		Liczba	%
1	2		3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1	Razem (2+3)	678	28,7
	2	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	297	12,5
	3	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	381	16,2
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4	Razem (5+6)	196	8,4
	5	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	98	4,2

	6	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	98	4,2
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę i RPO	7	Razem (8+9+10)	1 485	62,9
	8	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1163	49,3
	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	310	13,1
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	12	0,5
Razem			2 359	100

Zakończenie spraw podjętych

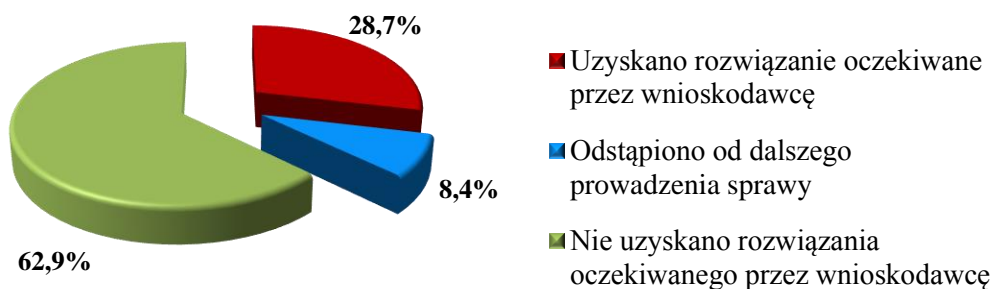

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

		Liczba	%
1	prawo karne	1 361	23,2
2	prawo karne wykonawcze	930	15,9
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	799	13,6
4	prawo cywilne	1 135	19,4
5	prawo administracyjne i gospodarcze	832	14,2
6	prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	485	8,3
7	równe traktowanie i ochrona praw osób z niepełnosprawnością	165	2,8

8	Krajowy Mechanizm Prewencji	22	0,3
9	ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	74	1,3
10	inne	62	1,0
	Razem	5 865	100

Wiodące problematyki spraw nowych

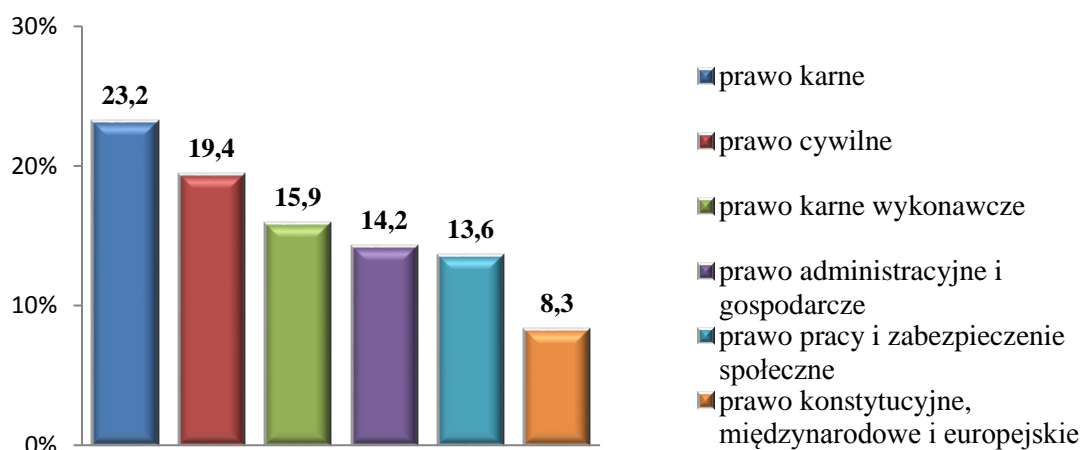
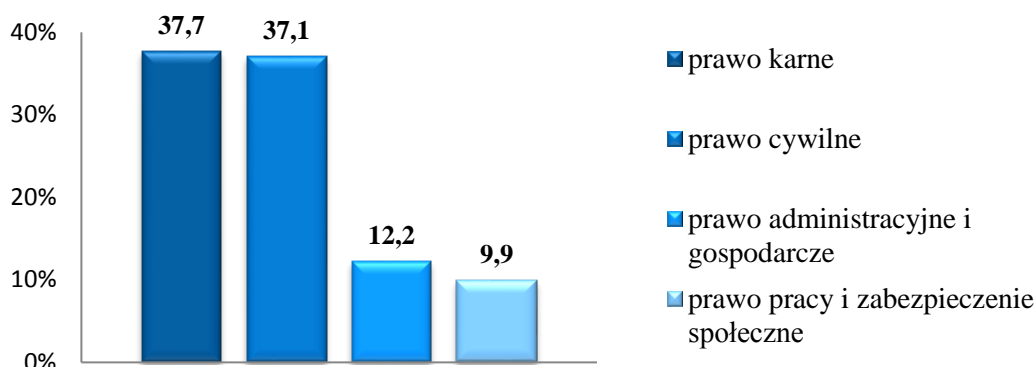

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

	II kwartał 2019	2019
prawo karne	315	625
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	83	167
prawo cywilne	310	578
prawo administracyjne i gospodarcze	102	197
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	13	26
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	7	10
inne	5	8
Razem	835	1 611

Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W II kwartale 2019 r. z ogólnej liczby 1 096 interesantów w Biurach Pełnomocników Terenowych przyjęto 611 interesantów. Przeprowadzono 1 278 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia	239	41,3
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	265	45,8
przekazano wniosek wg. właściwości	6	1,0
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	27	4,8
nie podjęto	41	7,1
Razem	578	100

Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

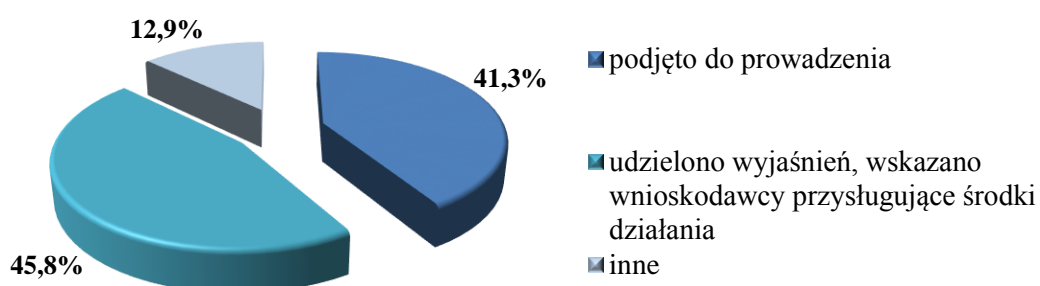

Tabela 8. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	167	32,5
prawo karne	101	19,6
prawo karne wykonawcze	85	16,5
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	69	13,4
prawo administracyjne i gospodarcze	49	9,5

Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

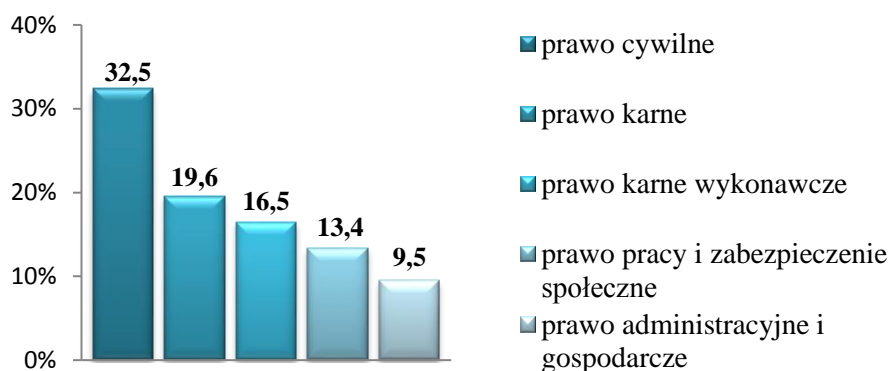

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2019 r.

1.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Łódź przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.04.2019 r.
2.	Spotkanie Zastępcy RPO Stanisława Trociuka z protestującymi w ramach inicjatywy „Chcemy całego życia” z okazji Światowego Dnia Świadomości Autyzmu. Biuro RPO. Warszawa.	02.04.2019 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Wałbrzych przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	08.04.2019 r.
4.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w ramach spotkań regionalnych: - spotkanie z mieszkańcami Zambrowa w Miejskim Ośrodku Kultury, - spotkanie z mieszkańcami Ostrowi Mazowieckiej.	09.04.2019 r.
	- spotkanie z mieszkańcami Augustowa w Miejskim Domu Kultury, - spotkanie z mieszkańcami Grajewa w Miejskiej Bibliotece Publicznej, - wizyta w Wielkiej Synagodze w Tykocinie.	10.04.2019 r.
	- spotkanie z mieszkańcami Białegostoku w Centrum Aktywności Społecznej, - spotkanie ze społecznością polskich Tatarów w Kruszynianach.	11.04.2019 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Słupsk przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	11.04.2019 r.
6.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	12.04.2019 r.
7.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Szczecin przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	15–16.04.2019 r.
8.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara nt. „Ochrony starych, zapomnianych cmentarzy i ocalenie wielokulturowego dziedzictwa historycznego Polski”. Biuro RPO. Warszawa.	16.04.2019 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie. Gostynin.	17.04.2019 r.
10.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Prezesem Polskiego Związku Piłki Nożnej Zbigniewem Bońkiem. Warszawa.	18.04.2019 r.
11.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Lublin przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	19.04.2019 r.

12.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	25.04.2019 r.
13.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowa przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	25.04.2019 r.
14.	Wizytacja osiedli romskich w Nowym Sączu i Łącku.	25–26.04.2019 r.
15.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Wiceprezydentem Warszawy Pawłem Rabiejem w sprawie przeprowadzenia kampanii społecznej dotyczącej praw osób w kryzysie bezdomności. Warszawa.	30.04.2019 r.
16.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Łódź przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	06.05.2019 r.
17.	Spotkanie w Konfederacji Lewiatan nt. „O zatrzymaniach i tymczasowym aresztowaniu przedsiębiorców”. Biuro RPO. Warszawa.	06.05.2019 r.
18.	Areszt Śledczy w K. – badanie na miejscu sprawy tymczasowo aresztowanego.	07.05.2019 r.
19.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Poznań przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	08.05.2019 r.
20.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Koszalin przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	09.05.2019 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Wałbrzych przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	13.05.2019 r.
22.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara inaugurujące kampanię Stowarzyszenia Lambda Warszawa nt. „Po prostu reaguj”. Warszawa.	13.05.2019 r.
23.	Wizytacja Podkomisji Stałej ds. zdrowia psychicznego w Mazowieckim Szpitalu Wojewódzkim Drewnica Sp. z o.o. w Ząbkach.	14.05.2019 r.
24.	XXVI Kwidzyńskie Forum Teatralnym Placówek Kształcenia Specjalnego zorganizowane przez Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Kwidzynie. Kwidzyń.	16.05.2019 r.
25.	Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie, Komenda Powiatowa Policji w Janowie Lubelskim – kontrola przestrzegania praw funkcjonariuszy.	16.05.2019 r.
26.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	17.05.2019 r.
27.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z władzami miasta Łącko w sprawie sytuacji osiedla romskiego.	17.05.2019 r.

	Łącko, Maszkowice.	
28.	Spotkanie z prof. Jerzym Stuhrem oraz prof. Adamem Strzemboszem nt. „Us est ars boni et aequi”. Biuro RPO. Warszawa.	17.05.2019 r.
29.	Spotkanie w Hospicjum Pallium w Poznaniu. Poznań.	21.05.2019 r.
30.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w ramach spotkań regionalnych: - spotkanie z mieszkańcami Bartoszyce w Bartoszyckim Dom Kultury, - spotkanie z mieszkańcami Elbląga w Ratuszu Staromiejskim.	21.05.2019 r.
	- spotkanie z mieszkańcami Mrągorowa w Mrągowskim Centrum Aktywności Lokalnej, - Uniwersytet Trzeciego Wieku w Lidzbarku Warmińskim nt. działań Rzecznika na rzecz osób starszych i ich praw.	22.05.2019 r.
	- spotkanie z mieszkańcami Olsztyna w Olsztyńskim Centrum Organizacji Pozarządowych.	23.05.2019 r.
31.	Ogólnopolskie Spotkanie Organizacji Działających na Obszarach Wiejskich. Maróz.	23.05.2019 r.
32.	Areszt Śledczy w W. – badanie na miejscu sprawy indywidualnej.	24.05.2019 r.
33.	Kontrola przystosowania lokali wyborczych dla osób z niepełnosprawnością. Łódź.	24–26.05.2019 r.
34.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z mniejszością romską w Maszkowicach i Nowym Sączu. Nowy Sącz, Maszkowice.	25.04.2019 r.
35.	Kontrola Obwodowych Komisji Wyborczych. Kościerzyna, Brusy, Chojnice, Człuchów, Rzeczenica.	25.05.2019 r.
36.	Kontrola lokali wyborczych. Chełm.	25.05.2019 r.
37.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Szczecin przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	27–28.05.2019 r.
38.	Spotkanie Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w Fundacji „Rodzić po ludzku”. Warszawa.	29.05.2019 r.
39.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	30.05.2019 r.
40.	Przyjęcia interesantów w Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	30.05.2019 r.
41.	Spotkanie nt. „Patotreści w Internecie - niebezpieczna codzienność naszych dzieci” zorganizowane w Biurze RPO. Warszawa.	30.05.2019 r.
42.	Spotkanie Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego z władzami i lokalną społecznością Kruszynian w sprawie planowanej budowy przemysłowych ferm kurzych. Górka i Kruszyniany.	31.05.2019 r.

43.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Lublin przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	31.05.2019 r.
44.	Spotkanie Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego z przedstawicielami Stowarzyszenia „Miasto Jest Nasze”. Biuro RPO. Warszawa.	04.06.2019 r.
45.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z przedstawicielami Centralnego Zarządu Służby Więziennej w sprawie opieki medycznej nad osobami pozbawionymi wolności. Sucha k. Bydgoszczy.	05.06.2019 r.
46.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z uczniami 4 klas gimnazjalnych ze Społecznego Liceum Ogólnokształcącego Nr 4 i Szkoły Podstawowej im. Batalionu AK „Parasol” w Warszawie dotyczące praworządności. Warszawa.	10.06.2019 r.
47.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Wałbrzych przez pracowników Biura PT RPO w Katowicach.	10.06.2019 r.
48.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Zastępczynią Prezydenta Słupsk. Słupsk.	11.06.2019 r.
	Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Starogardzie Gdańskim – badanie stanu przestrzegania praw pacjenta.	12.06.2019 r.
	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Słupsk przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	13.06.2019 r.
	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z mieszkańcami Szczecina w Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.	14.06.2019 r.
49.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	14.06.2019 r.
50.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Szczecin przez pracowników Biura PT RPO w Gdańsku.	24–25.06.2019 r.
51.	Spotkanie Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego z Iną Zasowską, prowadzącą Wakacyjny Strajk Klimatyczny przed siedzibą Sejmu RP. Warszawa.	28.06.2019 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2019 r.

1.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. J. Korczaka w Kwidzynie – badanie prewencyjne.	01–02.04.2019 r.
2.	Placówka Całodobowej Opieki – Dom Seniora Elite Prestige w Licze – badanie prewencyjne.	03.04.2019 r.
3.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Strzelnie – badanie prewencyjne.	08–10.04.2019 r.

4.	Komisariat Policji w Kruszwicy – badanie prewencyjne.	11.04.2019 r.
5.	Komisariat Policji w Serocku – badanie prewencyjne.	15.04.2019 r.
6.	Komisariat Policji w Wieliszewie – badanie prewencyjne.	16.04.2019 r.
7.	Zakład Opiekuńczo-Leczniczy „Dom Rodzinny” w Nowym Dworze Mazowieckim – badanie prewencyjne.	29–30.04.2019 r.
8.	Komisariat Policji we Wrocławiu-Krzykach – badanie prewencyjne.	06.05.2019 r.
9.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Matki Teresy Potockiej we Wrocławiu – badanie prewencyjne.	07–09.05.2019 r.
10.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy KPP w Działdowie – badanie prewencyjne.	13.05.2019 r.
11.	Placówka Całodobowej Opieki „Labirynt” w Olsztynie – badanie prewencyjne.	14.05.2019 r.
12.	Dom Pomocy Społecznej Nad Potokiem im. Bohdany „Danuty” Kijewskiej w Radomiu – badanie prewencyjne.	20–22.05.2019 r.
13.	VI Komisariat Policji w Łodzi – badanie prewencyjne.	27.05.2019 r.
14.	II Komisariat Policji w Łodzi – badanie prewencyjne.	28.05.2019 r.
15.	Areszt Śledczy w Dzierżoniowie – badanie prewencyjne.	03–05.06.2019 r.
16.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Żyrardowie – badanie prewencyjne.	10.06.2019 r.
17.	Zakład Poprawczy im. Józefa Wieczorkowskiego w Studzieńcu – badanie prewencyjne.	11–13.06.2019 r.
18.	Placówka Pielęgnacyjno-Opiekuńcza „TIM” w Markach – badanie prewencyjne.	17–18.06.2019 r.
19.	Mazowieckie Specjalistyczne Centrum Zdrowia im. prof. Jana Mazurkiewicza – badanie prewencyjne.	24–26.06.2019 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Współczesne wyzwania stojące przed społecznością żydowską w Polsce” zorganizowanej w Biurze RPO. Warszawa.	02.04.2019 r.
2.	Uroczystość rozdania nagród Radia TOK FM im. Anny Laszuk. Warszawa.	02.04.2019 r.
3.	Konferencja naukowa nt. „Oblicza dyskryminacji i środki jej przeciwdziałania” zorganizowana przez Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego „Pro Publico Bono” działające przy Wydziale	02.04.2019 r.

	Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań.	
4.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Ołtarz i tron – katolicy w dzisiejszej Polsce” zorganizowanej przez Fundację Służby Rzeczypospolitej. Warszawa.	03.04.2019 r.
5.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w XXV Zgromadzeniu Ogólnym Związku Powiatów Polskich zorganizowanym przez Związek Powiatów Polskich. Warszawa.	03–04.04.2019 r.
6.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji symulującej obrady Zgromadzenia Ogólnego ONZ oraz poszczególnych agend organizacji zorganizowanej przez Jasienica Model United Nations (JASMUN) oraz uczniów II Społecznego Liceum w Warszawie. Warszawa.	04.04.2019 r.
7.	Konferencja „Personal Democracy Forum CEE” w Europejskim Centrum Solidarności. Gdańsk.	04–05.04.2019 r.
8.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Dylematy i perspektywy demokracji” zorganizowanej przez Koło Naukowe Komparatystyki Prawniczej WPiA UW. Warszawa.	05.04.2019 r.
9.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w VII Wrocławskim Seminarium Karnoprocesowym nt. „Europejskie gwarancje prawidłowego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych” zorganizowanym przez Uniwersytet Wrocławski. Wrocław.	07–08.04.2019 r.
10.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w konferencji nt. „Europejskie gwarancje prawidłowego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych” zorganizowanej przez Katedrę Postępowania Karnego Uniwersytetu Wrocławskiego. Wrocław.	08.04.2019 r.
11.	5. Forum Prawa Mediów Elektronicznych zorganizowane przez Uniwersytet Opolski. Opole.	08–10.04.2019 r.
12.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Plan dla Polski w Europie” zorganizowanej przez Kazimierza Michała Ujazdowskiego. Warszawa.	09.04.2019 r.
13.	Posiedzenie Rady Programowej II Kongresu Zdrowia Psychicznego. Warszawa.	09.04.2019 r.
14.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystości upamiętniającej ofiary katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem. Warszawa.	10.04.2019 r.
15.	Konferencja nt. „Nowe możliwości i wyzwania w prawie” zorganizowana przez Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Kraków.	11.04.2019 r.
16.	Konferencja nt. „Ochrona danych medycznych w dobie nowych	12.04.2019 r.

	możliwości” zorganizowana przez Koło Naukowe Prawa Medycznego UJ. Kraków.	
17.	Seminarium nt. „Sytuacja rodzin LGBT, od polityki unijnej do polityki lokalnej” zorganizowane przez Urząd Miasta Poznań i Fundację Tęczowe Rodziny. Poznań.	12.04.2019 r.
18.	Seminarium nt. „Zwalczanie przestępczości” zorganizowane przez koło Naukowe „Militarni” Instytutu Studiów Społecznych PWSZ w Raciborzu. Racibórz.	12.04.2019 r.
19.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w konferencji nt. „Ochrona praw człowieka w dobie kryzysu demokracji liberalnej” zorganizowanej przez Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Zarząd Główny Stowarzyszenia Parlamentarzystów Polskich. Warszawa.	15.04.2019 r.
20.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „NIEzapomnianych cmentarzy” zorganizowanej w Biurze RPO. Warszawa.	16.04.2019 r.
21.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w obchodach 76. rocznicy powstania w getcie warszawskim – II Niezależne Obchody Rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim przy pomniku Bohaterów Getta. Warszawa.	19.04.2019 r.
22.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „100 rocznica przybycia de Gaulle'a do Warszawy” zorganizowanej przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Warszawa.	23.04.2019 r.
23.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w seminarium nt. „Wolontariat Seniorów” zorganizowanym przez Biuro RPO, Ambasadę Niemiec i Fundację Konrada Adenauera. Warszawa.	24.04.2019 r.
24.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Sustainable development & human rights. Legal perspectives and beyond. V4 Forum for Young Legal Scholars” zorganizowanej przez Ośrodek Koordynacyjny Szkół Praw Obcych. Kraków.	24.04.2019 r.
25.	Ogólnopolska Konferencja Interdyscyplinarna nt. „Dzieci off-line- jak włączyć je do życia” zorganizowana przez Małopolskie Stowarzyszenie Probacja we współpracy z Akademią Krakowską. Toruń.	25.04.2019 r.
26.	Debata pt. „Zadania i uprawnienia służb specjalnych vs. wolności i prawa jednostki” zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	25.04.2019 r.
27.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w panelu dyskusyjnym „Homo Homini Lupus est: Osoby z PTSD	26.04.2019 r.

	w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców” zorganizowanym w Biurze RPO. Warszawa.	
28.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w konferencji nt. „Przyszłość Europy opartej na rządach prawa” zorganizowanej przez Sąd Najwyższy RP. Warszawa.	26.04.2019 r.
29.	Konferencja szkoleniowo-konsultacyjna związana z realizacją programu pilotażowego w Centrach Zdrowia Psychicznego w Instytucie Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. Warszawa.	26.04.2019 r.
30.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „European Dream – nasze europejskie marzenie” zorganizowanej przez Fundację Izabeli Jarugi-Nowackiej. Warszawa.	27.04.2019 r.
31.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „Prawa pracownicze jako prawa człowieka” zorganizowanej przez Naczelną Radę Adwokacką, Krajową Izbę Radców Prawnych, Biuro RPO oraz Radę Europy. Biuro RPO. Warszawa.	06.05.2019 r.
32.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w otwarciu 17. Objazdowego Festiwalu Filmowego „Watch Docs. Prawa człowieka w filmie” i wystąpienie nt. „Mowa nienawiści – czym jest oraz dlaczego warto z nią walczyć?”. Katowice.	07.05.2019 r.
33.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara na uroczystości wręczenia dyplomów British Law Centre nt. „Znaczenie Karty Praw Podstawowych – 15 lat po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej” zorganizowanej przez Uniwersytet Warszawski. Warszawa.	07.05.2019 r.
34.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „KODA – słyszące dzieci Głuchych rodziców – jak funkcjonują w domu i w szkole?” zorganizowanej przez RPO. Biuro RPO. Warszawa.	08.05.2019 r.
35.	VI Częstochowskie Sympozjum Administracyjno – Prawne. Częstochowa.	08.05.2019 r.
36.	Konferencja nt. „Rzecznik Praw Obywatelskich jako organ ds. Równego Traktowania – doświadczenia, możliwości i wyzwania” zorganizowana przez ELSA Poland. Lublin.	09.05.2019 r.
37.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „#Hejtmniegra” zorganizowanej przez WOŚP. Warszawa.	09.05.2019 r.
38.	Konferencja z okazji 15-lecia kierunku Dziennikarstwo i komunikacja społeczna na Wydziale Politologii UMCS nt. „Współczesne media: Przemoc w mediach”. Lublin.	09.05.2019 r.

39.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara, Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „Karta Praw Podstawowych i jej znaczenie dla polskiego systemu prawnego” zorganizowanej przez RPO. Biuro RPO. Warszawa.	10–11.05.2019 r.
40.	V Międzynarodowy Kongres Psychiatrii Sądowej w Łodzi zorganizowany przez Klinikę Psychiatrii Dorosłych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Łódź.	10–11.05.2019 r.
41.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w jubileuszowym zgromadzeniu Izby Adwokackiej w Warszawie z okazji stulecia jej istnienia. Warszawa.	11.05.2019 r.
42.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Izolacja osób z zaburzeniami” zorganizowanej przez Instytut Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	13.05.2019 r.
43.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „Dlaczego kobiety w polskich siłach zbrojnych nadal są żołnierzami kategorii B? Stereotypy, problemy, wyzwania” zorganizowanej przez Sejm RP. Warszawa.	14.05.2019 r.
44.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Znaczenie nowych technologii dla jakości systemu politycznego” zorganizowanej przez Szkołę Główną Handlową. Warszawa.	16.05.2019 r.
45.	II Światowy Dzień Świadomości zorganizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego. Opole.	16.05.2019 r.
46.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w VI Oświęcimskim Forum nt. „Europa wobec wyzwań XXI wieku” zorganizowanym przez Centrum Dialogu i Modlitwy w Oświęcimiu. Piekary Śląskie.	16–17.05.2019 r.
47.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w uroczystościach upamiętniających 10. rocznicę śmierci prof. Zbigniewa Hołdy. Lublin.	20.05.2019 r.
48.	I Ogólnopolska konferencja nt. „Promocja i ochrona zdrowia psychicznego w szkole i placówce edukacyjnej w Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie”. Warszawa.	22.05.2019 r.
49.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w III Śląskim Forum Karnoprocesowym nt. „Ofensywa Legislacyjna w karnistyce. Quo vadis legum latore” zorganizowanym przez Katedrę Prawa Karnego Procesowego Uniwersytetu Śląskiego wraz z działającym przy niej Kołem Naukowym Prawa Karnego Procesowego „IUSTITIA” przy współpracy z Izbą Adwokacką w Katowicach. Katowice.	23.05.2019 r.
50.	Konferencja naukowa nt. „Przekształcenie prawa użytkowania	23–24.05.2019 r.

	wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności – teoria i praktyka” zorganizowana przez Uniwersytet Wrocławski WPAiE. Wrocław.	
51.	Uroczystości 100. rocznicy powołania Najwyższej Izby Kontroli. Koszęcin.	24.05.2019 r.
52.	Konferencja nt. „System wsparcia osób z niepełnosprawnościami – dobre praktyki” zorganizowana przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. Wyszków.	28.05.2019 r.
53.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „Dolnośląski Sejmik Odpadowy” zorganizowanej przez Związek Miast Polskich. Wołów.	29.05.2019 r.
54.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „KRS jako strażnik niezawisłości sędziowskiej – 30 lat refleksji i doświadczeń” zorganizowanej przez Uczelnię Łazarskiego. Warszawa.	29.05.2019 r.
55.	Konferencja nt. „Uzdrowiające domy dla skrzywdzonych dzieci” zorganizowana przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Tomyślu. Nowy Tomyśl.	29–30.05.2019 r.
56.	Konferencja nt. „Patotrześci w internecie – niebezpieczna codzienność naszych dzieci” zorganizowana w Biurze RPO. Warszawa.	30.05.2019 r.
57.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „Praworządność i fundamentalne wartości w porządku prawnym Unii Europejskiej” zorganizowanej przez Komisję Europejską, Stowarzyszenie Sędziów Themis, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, Okręgową Radę Adwokacką w Białymstoku oraz Okręgową Izbę Radców Prawnych w Białymstoku. Białystok.	30–31.05.2019 r.
58.	Konferencja nt. „Budowanie współpracy międzysektorowej na rzecz wspierania dzieci, których rodzice odbywają karę pozbawienia wolności. Wzmocnienie przekazu z perspektywy dziecka” zorganizowana przez Akademię Krakowską im. A. Frycza Modrzewskiego. Kraków.	31.05.2019 r.
59.	Konferencja nt. „Psychiatria na Mazowszu – wyzwania na dziś i jutro” zorganizowana przez Mazowiecki Szpital Wojewódzki Drewnica Sp. z o.o. w Ząbkach.	31.05.2019 r.
60.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w II Kongresie Prawników Polskich zorganizowanym przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Naczelną Radę Adwokacką oraz Krajową Radę Radców Prawnych. Poznań.	01.06.2019 r.
61.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w II Kongresie Zdrowia Psychicznego zorganizowanym przez Polskie	03–04.06.2019 r.

	Towarzystwo Psychiatryczne. Warszawa.	
62.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w uroczystych obchodach 30. rocznicy wyborów z 1989 r. Gdańsk.	04.06.2019 r.
63.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w obchodach święta demokracji zorganizowanych w Biurze RPO. Warszawa.	04.06.2019 r.
64.	Wykład dla studentów prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego na temat „Kontrola nad Policją – kontekst prawnoporównawczy”. Kraków.	04.06.2019 r.
65.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „Prawo publiczne w demokratycznym państwie prawnym” zorganizowanej przez Katedrę Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.	06.06.2019 r.
66.	Konferencja nt. „Blżej Alzheimerera” zorganizowana przez Siedleckie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimerera w ramach projektu wsparcia bezpośredniego opiekunów osób chorych na demencję. Siedlce.	07.06.2019 r.
67.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Gali Konkursu Prawnik Pro Bono. Warszawa.	07.06.2019 r.
68.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Zgromadzeniu Ogólnym NSA. Warszawa.	10.06.2019 r.
69.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w seminarium nt. „Prawa człowieka a wyzwania bioetyczne związane z nowymi technologiami” zorganizowane w Biurze RPO. Warszawa.	11.06.2019 r.
70.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „25-lecie Centrum Edukacji Obywatelskiej” zorganizowanej przez RPO. Warszawa.	11.06.2019 r.
71.	Konferencja naukowa nt. „Negocjacje - Prawo - Demokracja w 30. rocznicę wyborów czerwcowych” zorganizowana przez Okręgową Izbę Radców Prawnych w Krakowie oraz Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Kraków.	11.06.2019 r.
72.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystości nadania redaktorowi Zbigniewowi Nosowskiemu tytułu Doktora Honoris Causa na Uniwersytecie Szczecińskim. Szczecin.	13.06.2019 r.
73.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „Pieszego zawsze pierwszy” oraz debacie nt. „Pierwszeństwo Pieszego. W którym momencie?” zorganizowanej przez Fundację „Drogi Mazowska” we współpracy z Biurem Polityki Mobilności	13.06.2019 r.

	i Transportu m.st. Warszawy. Warszawa.	
74.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w ogólnopolskiej konferencji naukowej nt. „Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Prywatnego Międzynarodowego” zorganizowanej przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Toruń.	13–14.06.2019 r.
75.	Międzynarodowa konferencja ekspertów na temat przemocy wobec osób starszych zorganizowana przez Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie oraz z The International Network for the Prevention of Elder Abuse (INPEA) we współpracy z ONZ DESA Programme4 Ageing. Kraków.	13–15.06.2019 r.
76.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w seminarium naukowym połączonym z prezentacją monografii nt. „Prawa człowieka a wyzwania bioetyczne związane z nowymi technologiami” zorganizowanym w Biurze RPO. Warszawa.	14.06.2019 r.
77.	Konferencja nt. „Prawo podatkowe w systemie prawa. Międzygałęziowe związki norm i instytucji prawnych” zorganizowana przez Katedrę Prawa Cywilnego i Gospodarczego Zakład Prawa Podatkowego i Gospodarczego Publicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Kraków.	15–16.06.2019 r.
78.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Standardy pomocy dziecku w sytuacji rozstania rodziców” zorganizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Forum organizacji pozarządowych, które przygotowały poradnik dla rodziców i profesjonalistów. Biuro RPO Warszawa.	17.06.2019 r.
79.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „Raport o mniejszości ukraińskiej i migrantach z Ukrainy w Polsce w kontekście aktualnych tendencji w postrzeganiu sytuacji społeczności ukraińskiej” zorganizowanej w Biurze RPO. Warszawa.	18.06.2019 r.
80.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w konferencji nt. „Bezpieczeństwo pieszych w ruchu drogowym” zorganizowanej przez Najwyższą Izbę Kontroli i Biuro RPO. Warszawa.	24.06.2019 r.
81.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Subregionalnej Konferencji Senioralnej nt. „W poszukiwaniu aktywnego i godnego modelu starzenia się” zorganizowanej przez Partnerstwo Sieci Inicjatyw Senioralnych. Mszczonów.	25.06.2019 r.
82.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w centralnych obchodach Święta Służby Więziennej zorganizowanych przez Ministra Sprawiedliwości i Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Warszawa.	28.06.2019 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2019 r.

1.	Spotkanie zorganizowane w ramach projektu „Dialogue about Radicalisation and Equality” finansowane przez Unię Europejską (program Horizon 2020). Malta.	01–03.04.2019 r.
2.	Spotkanie Grupy Roboczej stowarzyszenia EQUINET Gender Equality poświęcone finalizacji raportu nt. przemocy wobec kobiet jako formy dyskryminacji ze względu na płeć oraz omówienie projektu dot. sytuacji osób transpłciowych i interpłciowych w krajach UE. Lizbona, Portugalia.	01–03.04.2019 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „Human Rights and the Politics of Solidarity” zorganizowanej przez Instytut Praw Człowieka na Uniwersytecie Connecticut w Storrs, USA.	03–07.04.2019 r.
4.	Konferencja Europejskiej Sieci Ombudsmanów działającej pod auspicjami Ombudsmana Unii Europejskiej. Bruksela, Belgia.	07–09.04.2019 r.
5.	8. Spotkanie Platformy Tematycznej nt. Praw Socjalnych i Ekonomicznych przez Radę Europy, Agencję Praw Podstawowych UE (FRA), Europejską Sieć Krajowych Instytucji Praw Człowieka (ENNHRI) i Europejską Sieć Organów Równościowych (EQUINET). Ateny, Grecja.	09–11.04.2019 r.
6.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Ambasadorem Finlandii. Biuro RPO. Warszawa.	11.04.2019 r.
7.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w zamkniętym seminarium nt. „Dialog europejski” z udziałem ministrów spraw zagranicznych Polski i Niemiec na zaproszenie ambasadora Niemiec. Warszawa.	12.04.2019 r.
8.	Wizyta delegacji urzędników miejskich z biura rozpatrującego skargi od obywateli Szanghaju. Biuro RPO. Warszawa.	26.04.2019 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w uroczystości przyznania Nagrody Praworządności przez World Justice Project. Haga, Holandia.	30.04.2019 r.
10.	Spotkanie Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego z delegacją dziennikarzy z Austrii. Biuro RPO. Warszawa.	14.05.2019 r.
11.	Seminarium Akademii Prawa Europejskiego (ERA) nt. „Artificial Intelligence (AI) and Human Rights Legal challenges”. Bruksela, Belgia.	14–16.04.2019 r.
12.	Spotkanie grupy roboczej Equality Law in Practice EQUINET nt. przeglądu najnowszego orzecznictwa ETPC. Bruksela, Belgia.	23–24.04.2019 r.

13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w uroczystości wręczenia nagrody przyznanej BRPO przez organizację „World Justice Project” oraz w forum „Realizing Justice for All” zorganizowanym przez tę organizację. Haga, Holandia.	29.04–01.05.2019 r.
14.	Seminarium sieci ekspertów Network of Gender Equality Experts of the European Commission – prezentacja podręcznika Equal pay handbook przygotowanego przez stowarzyszenie EQUINET. Bruksela, Belgia.	06–07.05.2019 r.
15.	Spotkanie nt. implementacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych „Work Forum on the implementation on the UNCRPD” zorganizowane przez Komisję Europejską. Bruksela, Belgia.	12–13.05.2019 r.
16.	Wizyta grupy prawników z Sądu Kammergericht z Berlina. Biuro RPO. Warszawa.	13.05.2019 r.
17.	Wizyta Prezesa Instytutu Regionu Dunaju i Europy Środkowej (IDM) wraz z delegacją austriackich dziennikarzy. Biuro RPO. Warszawa.	14.05.2019 r.
18.	Posiedzenie Zarządu Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (ENNHRI). Bruksela, Belgia.	14–16.05.2019 r.
19.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z sędziami biorącymi udział w programie wymiany dla sędziów Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (European Judicial Training Network) na stażu specjalistycznym z zakresu podatków. Biuro RPO. Warszawa.	15.05.2019 r.
20.	Robocza wizyta Sędzi Sądu Finansowego w Norymberdze i Sędzi Regionalnego Sądu Administracyjnego dla Sycylii przebywających w Polsce na zaproszenie Naczelnego Sądu Administracyjnego. Biuro RPO. Warszawa.	15.05.2019 r.
21.	Spotkanie ze studentami College of Europe. Warszawa.	17.05.2019 r.
22.	Wizyta przedstawicieli Komisji ds. azylu Serbii przebywających w Polsce w ramach pobytu szkoleniowego zorganizowanego przez EASO (European Asylum Support Office). Biuro RPO. Warszawa.	21.05.2019 r.
23.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w sprawie Funduszy Norweskich na zaproszenie Norwegian Courts Administration. Oslo.	21–22.05.2019 r.
24.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z członkiniami i członkami amerykańskiej organizacji Middle East Forum, kierowanej przez dr Daniela Pipesa. Warszawa.	23.05.2019 r.
25.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara dla	28.05.2019 r.

	Norweskiego Stowarzyszenia Prawa Europejskiego („Norway Association of the European Law”). Oslo, Norwegia.	
26.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Reinhardem Wilkem – Sędzią Wyższego Sądu Administracyjnego Kraju Związkowego Szleszwik-Holsztyn oraz przedstawicielem NSA. Biuro RPO. Warszawa.	29.05.2019 r.
27.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w spotkaniu ombudsmanów państw Grupy Wyszehradzkiej zorganizowanym przez Ombudsmana Słowacji. Bratysława, Słowacja.	29–31.05.2019 r.
28.	Wizyta grupy prawników z Sądu Kammergericht z Berlina. Biuro RPO. Warszawa.	31.05.2019 r.
29.	Konferencja „GLOBSEC 2019 Bratislava Forum”. Bratysława, Słowacja.	07–08.06.2019 r.
30.	Wizyta Sędzi Sądu Administracyjnego w Dreźnie i Sędzi Trybunału Administracyjnego w Tuluzie przebywających w Polsce w ramach programu wymiany stażowej Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN). Biuro RPO. Warszawa.	11.06.2019 r.
31.	Udział Zastępcy RPO Macieja Taborowskiego w rozprawie przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Luksemburg.	18.06.2019 r.
32.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w zakończeniu roku akademickiego na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim (CEU) w Budapeszcie. Budapeszt, Węgry.	24–25.06.2019 r.
33.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w spotkaniu laureatów nagrody przyznawanej przez Fundację Praw Człowieka Rafto w Genewie. Genewa, Szwajcaria.	25–27.06.2019 r.
34.	Konferencja nt. „Krajowe Mechanizmy Prewencji i kontrola przestrzegania praw osób skazanych” zorganizowana z inicjatywy organizacji pozarządowej „Legal Initiative” dla uhonorowania Międzynarodowego Dnia Pomocy Ofiarom Tortur. Mińsk, Białoruś.	25–27.06.2019 r.
35.	Spotkanie ekspertów nt. sytuacji krajowych instytucji praw człowieka w Unii Europejskiej zorganizowane przez Agencję Praw Podstawowych UE (FRA). Wiedeń, Austria.	25–27.06.2019 r.
36.	Seminarium nt. „Prawa osób starszych i przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek” zorganizowane przez EQUINET i Age Platform Europe. Berlin, Niemcy.	26–28.06.2019 r.
37.	Posiedzenie Zarządu sieci ENNHRI. Dublin, Irlandia.	30.06–03.07.2019 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.796.2016 z 1 kwietnia 2019 r.) – w sprawie realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego zgodności z Konstytucją ustawy o emeryturach i rentach.

Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu, z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich na rozprawie w dniu 6 marca 2019 r., pytania prawnego Sądu Okręgowego uznał, że art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji (P 20/16). Skutkiem tego wyroku jest prawo wznowienia postępowania z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji dla wszystkich kobiet urodzonych w 1953 r. objętych zakresem orzeczenia Trybunału.

W pisemnym uzasadnieniu, oceniając skutki wyroku Trybunał wskazał, że pojęcie „wznowienia postępowania” ma szersze znaczenie niż pojęcie „wznowienia” w sensie technicznym, przewidziane w odpowiednich procedurach regulowanych w ustawach i obejmuje wszelkie instrumenty proceduralne stojące do dyspozycji stron, organów i sądów, wykorzystanie których umożliwia przywrócenie stanu konstytucyjności orzeczeń”. Zdaniem TK przepisy dotyczące wznowienia postępowania nie uwzględniają specyficznej sytuacji związanej z obowiązkiem sanacji konstytucyjności w sprawach dotyczących emerytury kobiet, które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawa do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej. Pozostawiają tym samym znaczny margines dowolności organom i sądom w rozstrzygnięciu następstw wyroku w konkretnych wypadkach.

Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że ustawodawca powinien wprowadzić odpowiednie regulacje w celu zagwarantowania jednolitych zasad zwrotu świadczeń należnych uprawnionym. W ocenie Rzecznika powinno to dotyczyć także kobiet, które przed uprawomocnieniem się decyzji organu rentowego wycofały wnioski w celu umorzenia postępowania oraz tych, które nigdy nie składały wniosków, uznając takie działanie za niecelowe. Ze skarg napływających do Biura RPO wynika, że osoby takie są informowane w organach rentowych, że do nich nie znajdzie zastosowania możliwość korzystniejszego wyliczenia tzw. dożywotniej emerytury po wyroku Trybunału.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przekazanie informacji o planowanych działaniach legislacyjnych, niezbędnych

dla należytej realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 31 maja 2019 r. wskazał, że w dniu 8 maja br. odbyło się pierwsze posiedzenie Komisji Ustawodawczej Senatu RP dotyczące realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., (sygn. akt P 20/16). Senacka Komisja Ustawodawcza po zapoznaniu się z sentencją orzeczenia oraz jego zakresem podmiotowym i przedmiotowym jednogłośnie przyjęła uchwałę, o podjęciu inicjatywy ustawodawczej służącej wykonaniu orzeczenia TK. Z uwagi na charakter posiedzenia, zapadłe w jego trakcie ustalenia nie dotyczyły szczegółowych rozwiązań legislacyjnych, które zostaną opracowane w toku dalszych prac Komisji Ustawodawczej. Obecni na posiedzeniu przedstawiciele Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zadeklarowali współpracę w opracowaniu projektu ustawy wykonującej przedmiotowe orzeczenie. O dalszych pracach dotyczących należytej realizacji przedmiotowego orzeczenia Trybunału oraz o ostatecznym kształcie projektowanych rozwiązań zadecyduje przebieg dyskusji parlamentarnych w Sejmie i Senacie RP.

2. Ministra Sprawiedliwości (IV.7213.4.2018 z 2 kwietnia 2019 r.) – w sprawie braku regulacji umożliwiających odwrócenie skutków reprivatyzacji wobec byłych lokatorów objętych wyrokami eksmisyjnymi, po wydaniu przez Komisję Weryfikacyjną stosownej decyzji.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka związana z uregulowaniem sytuacji prawnej byłych najemców lokali mieszkalnych, znajdujących się w budynkach posadowionych na nieruchomościach, co do których Komisja Weryfikacyjna wydała jedną z decyzji wymienionych w art. 29 ust. 1 ustawy o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa.

W swoim poprzednim wystąpieniu skierowanym do resortu sprawiedliwości Rzecznik wskazał, że na gruncie obowiązującego stanu prawnego nie jest możliwe przywrócenie pierwotnych uprawnień do lokali mieszkalnych ich byłym najemcom w sytuacji, gdy utrata tytułu prawnego i obowiązek opuszczenia lokalu zostały stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądowym. Z żadnego zaś przepisu w/w ustawy nie wynika, aby decyzja Komisji Weryfikacyjnej powodowała wyłom w zasadzie prawomocności orzeczeń sądowych, wynikającej z art. 365 k.p.c., i niweczyła wynikające z tych orzeczeń skutki prawne.

W konsekwencji istnieje grupa byłych najemców nieruchomości warszawskich, która pozostaje poza działaniem ustawy o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących

nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa, i poza przewidzianą w tej ustawie ochroną.

W ocenie Rzecznika, bez wątplenia będąca założeniem prawodawcy, ochrona byłych najemców lokali mieszkalnych dotkniętych reprzywatyzacją, polegająca na restytucji utraconych uprawnień do lokali, nie może nastąpić bez stosownych zmian ustawodawczych.

Ponieważ Rzecznik nie otrzymał dotąd odpowiedzi na wskazane wystąpienie, ponownie zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz o poinformowanie o ewentualnych planowanych działaniach legislacyjnych w tej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 kwietnia 2019 r. podkreślił, że działania prowadzone przez Komisję do spraw reprzywatyzacji nieruchomości warszawskich, (dalej „Komisja”), mają na celu przywrócenie sprawiedliwości, bezpieczeństwa, zaufania obywateli do organów władzy publicznej poprzez odwrócenie negatywnych skutków niezgodnej z prawem reprzywatyzacji. Nadrzędnym zadaniem Komisji, obok przywrócenia ochrony praworządności poprzez wyeliminowanie z obrotu prawnego wadliwych decyzji, jest ochrona praw obywatelskich, które w trakcie procesów reprzywatyzacyjnych podlegały naruszeniom. Działając w ten sposób Komisja zapewnia ochronę praw obywateli oraz ma na uwadze szeroko rozumiany interes publiczny. Nie sposób zgodzić się z twierdzeniami pisma Rzecznika, że wskazani w piśmie lokatorzy pozostają poza ochroną przewidzianą w przepisach ustawy. Sekretarz Stanu poinformował, że aktualnie nie są procedowane zmiany legislacyjne dotyczące wprowadzania szczególnych uregulowań związanych z możliwością zaskarżania prawomocnych wyroków eksmisyjnych jedynie przez wybraną grupę najemców, albowiem należy mieć na uwadze spójność systemu prawa oraz zasadę równości wyrażoną w art. 32 Konstytucji. Nie oznacza to jednak pozostawienia byłych lokatorów, w stosunku do których sąd orzekł eksmisję lub oddalił ich powództwo o ustalenie wstąpienia w stosunek najmu bez pomocy i wsparcia Komisji. Ponadto, działania Komisji pozwoliły na zabezpieczenie ponad 12 mln zł na specjalnym rachunku bankowym m.st. Warszawy. Środki te zgodnie z ustawą z dnia 9 marca 2017 r. mogą być przez m.st. Warszawa przeznaczone wyłącznie na wypłatę odszkodowań i zadośćuczynień dla osób poszkodowanych reprzywatyzacją nieruchomości warszawskich.

3. Ministra Zdrowia (BPK.7016.3.2019 z 4 kwietnia 2019 r.) – w sprawie obniżenia finansowania podmiotom medycznym udzielającym świadczeń psychiatrycznych.

W związku z prowadzonymi w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich sprawami, ujawnił się problem o charakterze generalnym, dotyczący wyników przeprowadzonego przez Narodowy Fundusz Zdrowia konkursu ofert w rodzaju świadczenia psychiatryczne i leczenie uzależnień dla dzieci, młodzieży i

dorosłych (ambulatoryjne i dzienne) w roku 2019. W konsekwencji drastycznie obniżono wartość umowy w porównaniu do poprzednio obowiązującej m.in. w gdańskiej Poradni Psychiatryczno-Psychologicznej. Obniżenie finansowania mogące skutkować likwidacją dotyczy również bezpośrednio kilku ośrodków medycznych w województwie śląskim. Jednocześnie alarmująca sytuacja w obszarze psychiatrii dzieci i młodzieży utrzymuje się na terenie całego kraju od niemalże roku.

Podmioty lecznicze, których dotyczy obniżenie kontraktów, zwracają uwagę na specyfikę opieki psychiatrycznej nad pacjentem. Podkreślają także, że w pracy nad zdrowiem psychicznym w środowisku, najważniejsza jest ciągłość i zindywidualizowanie usług w stosunku do potrzeb pacjenta, jak również koordynacja działań w jednolitym procesie zdrowienia, zaufanie oraz więź pomiędzy pacjentem, a prowadzącym go lekarzem psychiatrą.

Tak radykalne obniżenie wysokości kontraktów ww. podmiotom w roku 2019 przez NFZ może doprowadzić do zapaści realizacji świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień dla najbardziej potrzebujących i najsłabszych pacjentów (w szczególności korzystających z pomocy ośrodków z województw śląskiego i pomorskiego), którzy dodatkowo niejednokrotnie borykają się z niesamodzielnością, współistniejącą z określonego rodzaju schorzeniami psychicznymi lub uzależnieniem. Zaistniała sytuacja stwarza zagrożenie dla zdrowia pacjentów – ze względu na ograniczenie dostępności do świadczeń i zwłaszcza, w przypadku leczenia farmakologicznego, rodzi ryzyko jego przerwania i gwałtownego pogorszenia stanu zdrowia. Pacjenci umówieni na pierwsze wizyty w zamykanych poradniach (oczekujący uprzednio na nie kilka miesięcy) oraz wizyty kontrolne, w chwili obecnej trafią na koniec list oczekujących w innych podmiotach, co narazi ich na kolejne miesiące oczekiwania i może stanowić naruszenie gwarantowanych przepisami Konstytucji praw do ochrony zdrowia i powszechnej dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej finansowych ze środków publicznych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie kompleksowej analizy przedstawionego problemu oraz – stosownie do posiadanych kompetencji nadzorczych – rozważenie potrzeby podjęcia interwencji u Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia w celu zagwarantowania realnej dostępności pacjentom świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień we wskazanym zakresie.

4. Prezesa Krajowej Rady Notarialnej (IV.7000.30.2019 z 4 kwietnia 2019 r.) – w sprawie skutków przekształcenia prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problem związany ze skutkami przekształcenia prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów

dla rynku obrotu mieszkaniami. Zgodnie z ustawą o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów, z dniem 1 stycznia 2019 r. nastąpiło przekształcenie prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów z mocy prawa.

Rzecznik wskazał, że równocześnie – w świetle postanowień art. 4 ust. 1 tej ustawy, ujawnienie prawa własności gruntu w księdze wieczystej (oraz w ewidencji gruntów i budynków) następuje na podstawie zaświadczenia wydawanego przez właściwy organ. Z doniesień medialnych wynika, że konieczność uzyskania zaświadczenia o przekształceniu wywołuje widoczne już spowolnienie na rynku, a transakcje nabycia mieszkań na gruntach przewłaszczonych z mocy prawa na pewno ulegną wydłużeniu, a nawet pojawia się obawa, że opóźnienia w uzyskiwaniu zaświadczeń o przekształceniu użytkowania wieczystego we własność sparaliżować mogą rynek obrotu mieszkaniami.

Ponadto, zgodnie z informacjami publikowanymi na stronie internetowej Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju skutkiem przekształcenia prawa użytkowania wieczystego jest fakt, że 2,5 mln użytkowników wieczystych stało się właścicielami. Istnieje zatem uzasadniona obawa, że choćby ze względu na samą liczbę nowych właścicieli, w praktyce dotrzymanie przez organy ustawowych terminów wydawania zaświadczeń o przekształceniu może okazać się trudne do realizacji. Dotyczy to zwłaszcza tych gmin (miast), w których nieruchomości objętych przekształceniami jest stosunkowo dużo.

Z uwagi na fakt, że problemem dla rynku obrotu nieruchomościami może być także brak jednolitego stanowiska sądów wieczystoksięgowych odnośnie wymogu posiadania zaświadczenia o przekształceniu przy dokonywaniu wpisu zmiany właściciela lokalu do księgi wieczystej, Rzecznik skierował do Ministra Sprawiedliwości wystąpienie w tej sprawie, z prośbą o nadesłanie informacji, czy opisany wyżej problem został dostrzeżony w ministerstwie, a jeżeli tak, to czy resort rozważa podjęcie działań w celu ujednoczenia praktyki postępowania w tego rodzaju sprawach w sądach wieczystoksięgowych. W odpowiedzi poinformowano jednak Rzecznika, że Ministerstwo nie znajduje podstaw prawnych do podejmowania działań, które mogłyby – choćby w sposób pośredni – oddziaływać na praktykę orzecniczą sądów wieczystoksięgowych, oraz na treść aktów notarialnych i treść wniosków kierowanych przez notariuszy do sądów wieczystoksięgowych.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Prezesa KRN z prośbą o informację o stanowisku Prezesa zajęтым w tej sprawie i ewentualnie podjętych działaniach. Poprosił także o udostępnienie informacji dotyczących dotychczasowej praktyki orzecniczej sądów wieczystoksięgowych w tego rodzaju sprawach – o ile Krajowa Rada Notarialna takie informacje posiada.

Wiceprezes Krajowej Rady Notarialnej w piśmie z 11 czerwca 2019 r. wskazał, że zawarte w stanowisku Ministerstwa Sprawiedliwości uwagi na temat

kompetencji Ministra Sprawiedliwości oraz Krajowej Rady Notarialnej na kształtowanie praktyki notarialnej oraz orzecznictwa sądów wieczystoksięgowych są trafne. Stan rzeczy w tym zakresie nie budzi wątpliwości. Oba organy nie posiadają tu kompetencji. Odnosząc się do podnoszonej przez Rzecznika kwestii informacji na temat praktyki orzeczniczej sądów wieczystoksięgowych, Wiceprezes KRN poinformował, że Krajowa Rada Notarialna nie jest w posiadaniu takich danych.

5. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (IV.712.1.2015 z 5 kwietnia 2019 r.) – w sprawie zagwarantowania ochrony integralności utworów architektonicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem ochrony integralności utworów architektonicznych – a ściślej, konkurencji uprawnień twórcy-architekta oraz praw nabywcy projektu, będącego najczęściej inwestorem bądź właścicielem obiektu budowlanego wzniesionego na bazie projektu. Z perspektywy inwestora bądź właściciela obiektu architektonicznego przeszkodą w korzystaniu z takiego obiektu jest każdorazowa konieczność uzyskania zgody twórcy na dokonanie zmian w utworze, w tym także zmian celowych z punktu widzenia użytkownika budynku. Inwestorzy starają się zabezpieczyć swoje interesy poprzez szczególną konstrukcję umów prawno-autorskich, w których twórcy projektu zobowiązują się do niewykonywania autorskich praw osobistych. Natomiast architekci kwestionują skuteczność prawną takich umów, wskazując na niezbywalność więzi twórcy z utworem. Podkreślają także, że twórca z reguły jest słabszą stroną umowy, i trudno mu nie zgodzić się na określone zapisy umowne – chociażby ze względu na dysproporcję w potencjale ekonomicznym stron.

Rzecznik wskazał, że w aspekcie ochrony integralności utworu polska regulacja prawa autorskiego nie przewiduje odrębnej regulacji w odniesieniu do utworów architektonicznych. Co istotne, prawo do poszanowania integralności utworu przybiera bardzo szczególną postać w przypadku utworów architektonicznych i urbanistycznych: rzadko które dzieło musi uwzględniać tak wiele funkcji użytkowych przy jednoczesnych wysokich wymaganiach estetycznych. Słuszny interes twórcy jest tutaj najostrzej konfrontowany ze słusznym interesem użytkownika budynku, który można wywodzić zarówno z ogromnego nakładu inwestycyjnego (którego ryzyko ponosi tylko ten drugi), jak i prawa do realizacji prywatności (w przypadku budynków mieszkalnych).

Odrębnym problemem na tle ochrony utworów architektonicznych i architektoniczno-urbanistycznych jest także trudność w precyzyjnym określeniu elementów twórczych projektu: instalacje i rozwiązania typowe do takich nie należą, natomiast kompozycja i forma budynku podlegają ochronie prawnoautorskiej. Nie budzi także wątpliwości, że ochronie podlegają elementy estetyczne utworu architektonicznego; właściciel budynku powinien mieć je na względzie także w trakcie dokonywania zmian technicznych czy remontu.

Jednak nie jest oczywiste, czy również elementy funkcjonalne obiektu architektonicznego stanowią element twórczy, podlegający ochronie prawnoautorskiej.

Prawdopodobnie owe trudności w precyzyjnym rozgraniczeniu praw twórcy i inwestora na tle ustawy o prawie autorskim prowadzą do sytuacji, w których podmioty te decydują się na umowne określenie dopuszczalności zmian w utworze. Coraz częściej regulacja umowna przybiera postać zobowiązania twórcy do niewykonywania przysługujących mu praw osobistych w zakresie ochrony integralności utworu, bądź wręcz zrzeczenia się prawa do wykonywania praw osobistych.

Niemniej jednak organy samorządu zawodowego architektów we wnioskach kierowanych do Rzecznika podnoszą, że twórcy zrzekają się uprawnienia do wykonywania autorskich praw osobistych często pod wpływem dominującej pozycji majątkowej inwestora. Z uwagi na rozpowszechnienie takich klauzul w obrocie prawnym, twórcy nie mają zwykle innej alternatywy niż zgoda na ograniczenie własnych uprawnień. Dobrowolność podjętych zobowiązań umownych (w zakresie zrzeczenia się wykonywania prawa) niejednokrotnie ma charakter pozorny: w realiach obrotu gospodarczego i silnej konkurencji rynkowej architektki nie są w stanie skutecznie chronić swoich autorskich praw osobistych. Z drugiej strony praktyce inwestycyjnej nie są obce przypadki, w których brak stosownego zastrzeżenia umownego powodował, iż twórca żądał wysokiego wynagrodzenia za możliwość dokonania jakichkolwiek zmian w projekcie, co można traktować jako nadużycie prawa podmiotowego, bądź wykorzystanie autorskiego prawa osobistego do celów sprzecznych z jego istotą.

Zdaniem Rzecznika należy zatem rozważyć celowość odrębnej regulacji prawnej, która określałaby w sposób szczególny możliwość zmiany utworów architektonicznych i architektoniczno-urbanistycznych – z uwzględnieniem ich specyfiki i społecznej funkcji takich utworów. Pozwoliłaby ona na wyważenie interesów wszystkich zaangażowanych stron, a także uwzględnienie potrzeby ochrony interesu społecznego. Praktyka obrotu prawnego wskazuje bowiem na to, że obecne regulacje pr. aut. okazują się niewystarczające w zakresie unormowania ochrony integralności utworu o tak wielorakich funkcjach, jakim jest obiekt architektury czy urbanistyki. Ta osobna regulacja mogłaby nadać odpowiednie znaczenie zarówno walorom użytkowym obiektu, jak i jego aspektom estetycznym i kompozycyjnym. Co więcej, mogłaby ona uwzględniać fakt nierównowagi pozycji rynkowej twórcy i inwestora. Utrwalona praktyka klauzul umownych, dotyczących zrzecania się przez twórców swoich uprawnień, prowadzi w efekcie do pozbawienia twórców jakiegokolwiek ochrony integralności ich utworu. Świadczy ona także o niefunkcjonalności obecnej regulacji ustawowej, skoro jest ona „omijana” przez strony umowy.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przekazanie swojego stanowiska w sprawie: w szczególności o poinformowanie,

czy Minister dostrzega potrzebę odrębnej regulacji ochrony integralności utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego, uwzględniającej szczególnie charakter i funkcję tych utworów, a także konieczność zrównoważenia interesów wszystkich zainteresowanych podmiotów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 21 czerwca 2019 r. poinformował, iż w ocenie resortu istniejące obecnie rozwiązania przyjęte w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych związane z prawem odstąpienia od umowy o stworzenie dzieła, jej wypowiedzenia, czy też z ochroną integralności utworów w powiązaniu z innymi przepisami z zakresu prawa cywilnego stanowią wyważone zabezpieczenie interesów zarówno twórców, jak i zamawiających (w analizowanym przypadku inwestorów). Ponadto, zdaniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego konstrukcja przepisów prawa z zakresu poruszonego w wystąpieniu Rzecznika zgodna jest z zasadami prawidłowej legislacji. Zarówno norma prawna ustanowiona w art. 16, jak i art. 49 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych jest pojemna i na tyle generalna, że stanowi wystarczającą ochronę praw twórców w różnych sytuacjach, zaś zgłaszane przez twórców utworów architektonicznych oraz architektoniczno-urbanistycznych problemy znajdują jednak rozwiązanie w obowiązujących przepisach prawa. W związku z powyższym w opinii Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego brak jest podstaw do czynienia szczególnych włączeń, czy też inicjowania tworzenia odrębnych regulacji w odniesieniu do utworów architektonicznych czy architektoniczno-budowlanych.

6. Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1832.2017 z 5 kwietnia 2019 r.) – w sprawie zasad wydawania skazanym kopii ich ocen okresowych.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana była sprawa osadzonego, któremu odmówiono wydania kopii oceny okresowej postępów w resocjalizacji. Osadzony zaskarżył decyzję dyrektora zakładu karnego, jednak sąd penitencjarny utrzymał ją w mocy. W uzasadnieniu postanowienia sąd wskazał, że projekt oceny okresowej nie jest opinią w rozumieniu przepisów k.k.w. Jak wynika z orzeczenia, skazany został jednak zapoznany z treścią oceny okresowej, a także pouczony o możliwości złożenia żądania sprostowania, usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Rzecznik stoi na stanowisku, że projekt oceny okresowej postępów w resocjalizacji jest opinią, a zarazem podsumowaniem pewnego etapu odbywania kary pozbawienia wolności oraz przebiegu procesu resocjalizacji i niewątpliwie stanowi podstawę decyzji podejmowanych wobec skazanego. Dlatego też skazany ma prawo zapoznać się z oceną okresową, a – na swój wniosek – powinien otrzymać jej kopię. Dyrektor zakładu karnego może jedynie żądać od skazanego opłaty za usługę wykonania kopii tego dokumentu.

W ocenie Rzecznika wydawanie skazanym kopii sporządzonych ocen okresowych ma szczególne znaczenie w przypadku skazanych, którzy odbywają karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania i systemie terapeutycznym.

Postulowanym przez Rzecznika rozwiązaniem byłoby wprowadzenie przez dyrektorów jednostek penitencjarnych praktyki przekazywania skazanym odbywającym karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania oraz w systemie terapeutycznym projektu oceny okresowej w formie pisemnej, zawierającego odpowiednio indywidualny program oddziaływania albo indywidualny program terapeutyczny i ocenę jego realizacji.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o wprowadzenie w jednostkach penitencjarnych jednolitej praktyki w zakresie wydawania na wniosek skazanego kopii sporządzanych o nim opinii. Poprosił również o przeanalizowanie wskazanej w niniejszym piśmie propozycji dotyczącej wydawania kopii projektu opinii okresowej skazanym odbywającym karę w systemie programowanego i terapeutycznego oddziaływania, bez ponoszenia kosztów kopiowania dokumentu oraz o poinformowanie o podjętych decyzjach.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 10 czerwca 2019 r. poinformował, że skierował pismo do Dyrektorów Okręgowych Służby Więziennej ujednolicające politykę wydawania na wniosek skazanego kopii sporządzanych o nim opinii. Zazaczył, że ustawodawca w art. 102 pkt 9 k.k.w. sprecyzował, że skazany ma prawo do zapoznawania się z opiniami sporządzanymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowania wobec niego decyzji. Jednocześnie Zastępca Dyrektora Generalnego SW podkreślił, że najważniejszym aspektem pracy z osadzonymi jest ukierunkowanie ich na uczenie samodzielności. Opracowując Indywidualne Programy Oddziaływania lub Terapeutyczne wychowawcy motywują skazanych do podjęcia aktywności własnej. Wyręczanie ich w każdej sytuacji i tworzenie iluzji, że w warunkach wolnościowych będą tak samo traktowani, może bowiem prowadzić do frustracji w sytuacji zderzenia z rzeczywistością, jaką zastaną w środowisku zewnętrznym po opuszczeniu zakładu karnego.

7. Prezesa Rady Ministrów (VII.501.21.2019 z 8 kwietnia 2019 r.) – w sprawie funkcjonowania Rejestru Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż napływają wnioski obywateli dotyczące funkcjonowania Rejestru Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym. Zastrzeżenia budzi przede wszystkim umieszczanie w rejestrze danych osób nieletnich.

Rzecznik wskazał, że Konstytucja w sposób szczególny chroni prawa dziecka. Nie ulega wątpliwości, że dzieci są podmiotami praw i wolności konstytucyjnych, takich jak prawo do zdrowia, życia czy prywatności. Ponadto, należy w tym kontekście zwrócić uwagę na normę wyrażoną w art. 72 ust. 1

Konstytucji, zgodnie z którym: „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją”. O szczególnej ochronie praw dziecka świadczą również konstytucyjne normy odnoszące się do ochrony jego zdrowia, ochrony przed wyzyskiem ekonomicznym, prawa do nauki czy pomocy socjalnej.

Tymczasem, zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem, usuwanie danych nieletnich z rejestru następuje co do zasady 10 lat po ukończeniu przez nieletniego 18. roku życia, co oznacza, że niejednokrotnie dane nieletnich są w rejestrze znacząco dłużej niż dane sprawców pełnoletnich i przez cały ten czas muszą oni liczyć się z możliwością ujawnienia swoich wrażliwych danych. Zagrożenie to jest tym bardziej realne, że poza organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości do danych mają dostęp inne podmioty koncentrujące swoją działalność na różnych formach opieki nad dziećmi. W doktrynie wskazuje się, że dostęp ten jest niezwykle łatwy. Procedura uzyskiwania informacji z rejestru z dostępem ograniczonym polega na rejestracji i zalogowaniu, a podstawa faktyczna zapytania nie podlega weryfikacji.

Rzecznik zauważył również, że zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym osoba, której dane zostały zamieszczone w rejestrze ma obowiązek zgłoszenia faktycznego adresu pobytu w jednostce organizacyjnej Policji właściwej ze względu na miejsce tego pobytu oraz zgłaszania każdorazowej zmiany faktycznego adresu pobytu, najpóźniej w trzecim dniu tego pobytu. Biorąc pod uwagę wspomniany okres przetwarzania danych nieletnich w rejestrze trzeba stwierdzić, że jest to szczególnie dotkliwy obowiązek, który będzie negatywnie oddziaływał na możliwość osiągnięcia celów postępowania w sprawach nieletnich.

W ocenie Rzecznika przyjęcie opisanych wyżej rozwiązań przez polskiego ustawodawcę jest błędem i może mieć nieproporcjonalne konsekwencje dla młodych ludzi. Obecnie, w dobie rozwoju nowoczesnych technologii informacyjnych jednorazowe nieautoryzowane ujawnienie informacji może się wiązać z jej nieograniczonym czasowo funkcjonowaniem w sferze publicznej. W wypadku młodych osób może to rzutować na ich zdrowie psychiczne, relacje społeczne czy możliwość zdobycia pracy. Dlatego ustawodawca konstytucyjny powinien ze szczególną starannością przewidywać konsekwencje ujawniania danych dotyczących jednostki. Zdaniem Rzecznika fakt, że dane są ujawniane w rejestrze z dostępem ograniczonym nie niweluje w stopniu wystarczającym omawianego wyżej ryzyka i jest nieproporcjonalne.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu oraz podjęcie działań zmierzających do przywrócenia stanu zgodnego z Konstytucją.

8. Ministra Sprawiedliwości (IX.517.961.2018 z 8 kwietnia 2019 r.) – w sprawie sytuacji osób, wobec których orzeczono środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

Rzecznik Praw Obywatelskich od kilku lat monitoruje stan przestrzegania praw osób, wobec których orzeczono środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Wyniki przeprowadzonej w Biurze RPO analizy wybranych regulaminów wewnętrznych zakładów psychiatrycznych o różnym stopniu zabezpieczenia wykazały luki w przepisach prawa powszechnie obowiązującego, w tym na poziomie Kodeksu karnego wykonawczego.

Rzecznik podkreślił, że izolacja psychiatryczna jest najsurowszym i najbardziej ograniczającym prawa obywatelskie środkiem zabezpieczającym, dotyczącym zasady przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka. Przymusowy pobyt w zakładzie psychiatrycznym ma charakter leczniczo-izolacyjny i stanowi ograniczenie jednego z podstawowych praw człowieka – prawa do wolności osobistej. W związku z tym, prawa osób internowanych powinny zostać przez ustawodawcę precyzyjnie określone, w myśl art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Tymczasem zakres regulacji k.k.w., określających prawa bądź podstawy ograniczenia praw osób internowanych, jest bardzo wąski. Braków tych nie naprawiają przepisy aktu wykonawczego, tj. rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających i wykonywania środków zabezpieczających w zakładach psychiatrycznych. Regulamin Organizacyjno-Porządkowy Wykonywania Środków Zabezpieczających stanowi załącznik do tego rozporządzenia. Określono w nim jednak wyłącznie czynności techniczne i organizacyjne podczas przyjęcia osoby internowanej do zakładu. Tymczasem rozporządzenie w sprawie regulaminu wykonywania środków zabezpieczających powinno stanowić odrębny akt wykonawczy, ukształtowany na wzór regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności, czy regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania. W związku z tym, dyrektorzy zakładów psychiatrycznych, w których wykonywane są środki zabezpieczające, w dalszym ciągu określają zasady życia osób internowanych w zakładach psychiatrycznych w regulaminach wewnętrznych, co w przypadku ograniczania praw określonych w Konstytucji narusza art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej.

Mając na uwadze fakt, że wykonywanie środka zabezpieczającego w zakładzie psychiatrycznym wiąże się z daleko posuniętą ingerencją w sferę istotnych wolności i praw osoby internowanej, niewątpliwie pilnego uregulowania w przepisach rangi ustawowej w zakładach dysponującym podstawowym, wzmocnionym i maksymalnym poziomem zabezpieczenia, wymagają kwestie związane z monitoringiem wizyjnym, zasady kontroli rzeczy i kontroli osobistej, kontroli korespondencji i zawartości korespondencji, widzeń na terenie i poza terenem zakładu, badań na zawartość substancji psychoaktywnych i alkoholu, korzystania z aparatu telefonicznego i Internetu,

posiadania sprzętu audiowizualnego, kontroli zawartości paczek, korzystania z odzieży, dokonywania zakupów, poddania się koniecznym zabiegom higienicznym, czy posiadania przedmiotów niebezpiecznych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie niezbędnych działań legislacyjnych w celu znowelizowania Kodeksu karnego wykonawczego w taki sposób, aby przepisy rangi ustawowej określały prawa, ich ograniczenia i obowiązki osób, wobec których orzeczono środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

9. Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (VII.505.8.2019 z 8 kwietnia 2019 r.) – w sprawie „Sprawozdania o stanie ochrony języka polskiego za lata 2016–2017”.

Rada Języka Polskiego przedstawiła Sejmowi „Sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego za lata 2016–2017”, którego celem było zbadanie, czy emitowane przez nadawcę publicznego, w tym przypadku Telewizję Polską S.A. tzw. paski informacyjne dotyczące najważniejszych wydarzeń politycznych lat 2016–2017 były zgodne z przepisami ustawy o języku polskim. Chodziło więc o zbadanie czy Telewizja Polska S.A. w zakresie objętym badaniem stwarza warunki do właściwego rozwoju języka jako narzędzia międzyludzkiej komunikacji. W świetle wyników tego badania „zdecydowana większość pasków emitowanych w „Wiadomościach” TVP S.A., zapowiadających materiały o najważniejszych wydarzeniach politycznych lat 2016–17 w Polsce, została skonstruowana najprawdopodobniej z myślą o wpływaniu na opinię odbiorcy komunikatu, a nie z myślą o dostarczeniu mu obiektywnego powiadomienia o danym zdarzeniu”.

Według Rady Języka Polskiego praktyka polegająca na dostarczaniu społeczeństwu nierzetelnego, nieobiektywnego przekazu, w którym trudno odróżnić informację od komentarza, sprawia, że należy uznać, iż osoby odpowiedzialne za treść pasków emitowanych w „Wiadomościach” TVP1 mogły nie wypełnić obowiązku nałożonego przez ustawodawcę, a polegającego na dostarczaniu obywatelom rzetelnej informacji. Ponadto, w zakresie objętym badaniem język polski nie jest traktowany jako dobro społeczne, lecz jako instrument w walce politycznej służący jednemu z podmiotów politycznych w celu kreacji własnej wizji świata i narzucania jej obywatelom.

Treść sprawozdania Rady Języka Polskiego wskazuje na to, że w zbadanym obszarze telewizja publiczna działa z naruszeniem przepisów ustawy o radiofonii i telewizji stanowiących, że publiczna telewizja realizuje misję publiczną oferując całemu społeczeństwu i poszczególnym jego częściom programy cechujące się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem i niezależnością. Ustalenia Rady oznaczają także, że w zakresie objętym badaniem dziennikarze telewizji publicznej nie realizują ciążącego na nich zadania opisanego w przepisach Prawa prasowego, polegających na służbie społeczeństwu i państwu. W ramach tego zadania dziennikarz ma obowiązek działania zgodnie z etyką

zawodową i zasadami współżycia społecznego, w granicach określonych przepisami prawa. Dziennikarz ma więc obowiązek zachować szczególną staranność i rzetelność przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał przy tym, że telewizja publiczna jest finansowana m.in. z dochodów z daniny publicznej jaką jest opłata abonamentowa. Opłatę tę pobiera się w celu realizacji misji publicznej, o której mowa w ustawie o radiofonii i telewizji. Opłata ta powinna więc służyć zapewnieniu oferty programowej cechującej się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem i niezależnością. Sprawozdanie Rady Języka Polskiego zdaje się wskazywać, że danina publiczna jest jednak wykorzystywana niezgodnie ze swoim przeznaczeniem.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego KRRiT o ustosunkowanie się do sprawozdania Rady Języka Polskiego w kontekście powołanych powyżej obowiązków ustawowych telewizji publicznej i jej dziennikarzy.

Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w piśmie z 15 maja 2019 r. poinformował, że w ocenie Rady „Sprawozdanie o stanie ochrony języka polskiego za lata 2016–2017”, przedstawione przez Radę Języka Polskiego, posiada pewne mankamenty w zakresie metodologii zastosowanej do oceny przekazów emitowanych w programach TVP SA (tzw. pasków informacyjnych), w szczególności w zakresie doboru próby poddanej badaniom. Zdaniem KRRiT badanie nie miało charakteru komparatystycznego i nie uwzględniało podobnych przekazów emitowanych w programach informacyjnych innych nadawców (w szczególności ogólnopolskich komercyjnych nadawców telewizyjnych). Jednocześnie Rada zwróciła się do prezesa Telewizji Polskiej SA o przedstawienie w tej sprawie stanowiska i, jak zapewnił Przewodniczący KRRiT, będzie ono poddane dodatkowej analizie.

10. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.9.2019 z 9 kwietnia 2019 r.) – w sprawie sytuacji dorosłych osób ze spektrum autyzmu.

Osoby z autyzmem są bardziej zagrożone dyskryminacją, niż osoby dotknięte innymi niepełnosprawnościami. Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność oznacza wszelkie formy różnicowania, wykluczania lub ograniczania ze względu na niepełnosprawność, których celem lub wynikiem jest utrudnienie lub uniemożliwienie uznania, korzystania lub egzekwowania wszelkich praw człowieka i fundamentalnych swobód, na równych zasadach z innymi obywatelami, w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej, kulturowej, obywatelskiej i innej.

W związku z pojawiającymi się w przestrzeni publicznej krytycznymi uwagami odnośnie przedstawionego przez resort polityki społecznej projektu zmiany rozporządzenia w sprawie środowiskowych domów samopomocy Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o ponowne przeanalizowanie

proponowanych rozwiązań, gdyż wydają się one – w obecnym kształcie – niewystarczające dla skutecznej realizacji praw osób ze spektrum autyzmu.

W opinii Rzecznika stworzenie sieci placówek dziennej opieki dedykowanej osobom z zaburzeniami spektrum autyzmu jest koniecznością, a ich charakter oraz sposób funkcjonowania powinien w pełni odpowiadać potrzebom tych osób. Sytuacja, gdy projektowana regulacja zmieniająca rozporządzenie w sprawie środowiskowych domów samopomocy w istocie sprowadza się tylko do utworzenia nowego typu placówki (typ D) bez dookreślenia szczegółowych standardów funkcjonowania i świadczenia wsparcia dostosowanych do potrzeb osób ze spektrum autyzmu, może budzić poważne obawy co do efektywności takiego rozwiązania.

Najistotniejsze, zdaniem Rzecznika kwestie związane ze środowiskowym systemem wsparcia osób dla osób z autyzmem, wymagające uregulowania to: wyodrębnienie małych specjalistycznych placówek oddzielnych dla osób z autyzmem oraz dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, gdyż każda z tych grup osób wymaga innego wsparcia; ograniczenie liczby uczestników środowiskowych domów samopomocy dla osób ze spektrum autyzmu do 10; dookreślenie, iż wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu wspierająco-aktywizującego w środowiskowym domu samopomocy dla osób ze spektrum autyzmu wynosi 1:1 (1 etat na 1 uczestnika) oraz zwiększenie finansowania tego typu placówek.

Rzecznik wskazał, że środowiskowe domy samopomocy to ostatnie ogniwo dziennego wsparcia systemu opieki społecznej, które jest szansą dla osób z niepełnosprawnością na lepsze funkcjonowanie i zapobiega ich izolacji. Nie powinna istnieć sytuacja, gdy osoba z niepełnosprawnością jest takiego wsparcia pozbawiona. Wydaje się więc zasadne dokonanie kompleksowej, ogólnokrajowej analizy zarówno w aspekcie dostępności środowiskowych domów samopomocy dla wymagających specjalistycznego wsparcia osób ze spektrum autyzmu, jak i oszacowania skali potrzeb.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia działań w celu modyfikacji projektowanych regulacji dotyczących środowiskowych domów samopomocy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 29 kwietnia 2019 r. poinformował, że wychodząc naprzeciw potrzebom osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz postulatom organizacji pozarządowych działających na rzecz tych osób, ich opiekunów oraz kierowników środowiskowych domów samopomocy, Ministerstwo opracowało projekt nowelizacji rozporządzenia w sprawie środowiskowych domów samopomocy, zakładający wprowadzenie oddzielnego typu ŚDS - D dla osób ze spektrum autyzmu lub/i osób z niepełnosprawnością sprzężoną. Dodatkowo w Ministerstwie odbyło się spotkanie z przedstawicielami środowiska osób ze spektrum autyzmu. Podczas spotkania ustalono, że resort polityki społecznej

ponownie dokona stosownej diagnozy i analizy potrzeb jednostek samorządu terytorialnego oraz ich zainteresowania w zakresie prowadzenia małych środowiskowych domów samopomocy typu D (dla osób ze spektrum autyzmu) i E (dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną) odrębnie dla tych grup osób. Po dokonaniu tej analizy rozważona zostanie ewentualna zmiana zapisów w ww. projekcie.

11. Ministra Sprawiedliwości (II.511.54.2019 z 11 kwietnia 2019 r.) – w sprawie ochrony praw jednostki w postępowaniu karnym.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia ochrony interesów jednostki w postępowaniu karnym w następstwie wydania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 16 maja 2018 r. (sygn. K 12/15), stwierdzającego niekonstytucyjność przepisu, na podstawie którego rozstrzygnięto w postępowaniu incydentalnym.

Nie budzi wątpliwości, że na skutek wydania ww. wyroku Trybunału przepis uznany za niezgodny z Konstytucją z dniem ogłoszenia orzeczenia przestaje obowiązywać i stąd nie może już być stosowany do żadnych zdarzeń, które nastąpią w przeszłości, a które to zdarzenia powinny być oceniane w świetle prawa obowiązującego. Dodatkowo, Rzecznik wskazał, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 maja 2018 r. jest wyrokiem zakresowym, tj. stwierdzającym niekonstytucyjność treści normatywnej zamieszczonej w art. 56 § 3 k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. Zatem Trybunał przesądził, że na postanowienie odmawiające dopuszczenia do udziału w postępowaniu sądowym pokrzywdzonego w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego powinno przysługiwać zażalenie. Konsekwencją ww. orzeczenia TK jest przyjęcie, że do czasu zmiany treści art. 56 § 3 k.p.k. zażalenie na postanowienie o odmowie dopuszczenia pokrzywdzonego do udziału w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego przysługuje na podstawie art. 459 § 1 k.p.k.

Tymczasem w praktyce jednostki napotykają na problemy z przywróceniem terminu do dokonania danej czynności procesowej, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego, pomimo że „unormowana w art. 190 ust. 4 Konstytucji instytucja »wznowienia postępowania« ma szersze znaczenie niż »wznowienie« w przewidziane w odpowiednich procedurach regulowanych w ustawach zwykłych i obejmuje wszelkie instrumenty proceduralne stojące do dyspozycji stron i sądów, dzięki wykorzystaniu których możliwe jest przywrócenie stanu konstytucyjności prawomocnych rozstrzygnięć w tym postanowień wydanych na podstawie aktu normatywnego uznanego późniejszym orzeczeniem Trybunału za niezgodny z Konstytucją”. Celem instytucji określonej w art. 190 ust. 4 Konstytucji jest ponowne rozstrzygnięcie sprawy bez zastosowania niekonstytucyjnej normy. W konsekwencji, organy państwa mają obowiązek

podjąć wszelkie dostępne środki prawne, nawet jeśli nie istnieje w tym zakresie odrębna procedura dla realizacji tej normy konstytucyjnej.

Mając na względzie, że sądy powszechne nie interpretują w taki sposób art. 190 ust. 4 Konstytucji, istnieje ryzyko, że również w następstwie wydania wyroku Trybunału Konstytucyjnego strona postępowania, w toku którego doszło do zmiany stanu prawnego, nie będzie mogła skorzystać z ochrony swoich interesów i pozbawiona zostanie możliwości przywrócenia terminu do kontroli sądowej jej zażalenia, czy też innych postanowień wydanych w postępowaniach incydentalnych. W związku z tym należy podjąć działania generalne, które zapewniłyby jednostce należytą ochronę.

Ponieważ podobne do wskazanego powyżej rozwiązanie nie zostało przewidziane w procedurze karnej, należałoby rozważyć wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego rozwiązania analogicznego do art. 416¹ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem mogą być uchylone postanowienia niekończące postępowania w sprawie, jeżeli zostały wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą. Nie jest to procedura wznowienia postępowania, lecz procedura szczególna, do której tylko odpowiednio stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania. W opinii Rzecznika pozwoliłoby to na pełniejszą ochronę interesów jednostki oraz urzeczywistnienie konstytucyjnych standardów.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

12. Ministra Sprawiedliwości (IV.7000.61.2018 z 11 kwietnia 2019 r.) – w sprawie zasad postępowania przez prokuraturę z wnioskami o wniesienie skargi nadzwyczajnej.

W związku z rozpatrywanymi przez Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskami o wniesienie skargi nadzwyczajnej ujawnił się problem prawidłowości postępowania jednostek prokuratury w sytuacji, gdy Rzecznik Praw Obywatelskich uprzednio odmówił już wniesienia takiej skargi. Wnioskodawcy w kolejnych pismach kierowanych do Rzecznika wskazują, że odmowa wniesienia skargi przez Rzecznika powoduje, iż Prokurator Generalny nie bada już merytorycznie ich wniosku o skorzystanie z tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Rzecznik wskazał, że żaden przepis ustawy o Sądzie Najwyższym nie pozbawia osoby, której którykolwiek z uprawnionych, wymienionych w ustawie podmiotów w ramach swoich kompetencji odmówił wniesienia skargi nadzwyczajnej, możliwości zwrócenia się w tej sprawie do innego podmiotu, jeśli tylko posiada on legitymację do wniesienia tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Rzecznik podkreślił także, że uprawnienie do wniesienia skargi nadzwyczajnej ma charakter autonomiczny dla każdego z tych podmiotów.

Odmienne i niezgodne z przepisami ww. ustawy rozwiązanie zawiera § 335j ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Z tego przepisu wynika, że pismo o skargę nadzwyczajną ponownie wniesione w sprawie, w której Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził brak podstaw do wniesienia skargi nadzwyczajnej, pozostawia się bez biegu.

Rozwiązanie takie należy szczególnie krytycznie ocenić w świetle § 335f ust. 3 pkt 1 Regulaminu. Przepis ten nakazuje bowiem pozostawienie bez biegu pisma obywatela o wniesienie skargi nadzwyczajnej także i w takich sytuacjach – i wyłącznie z tego powodu – gdy skierowano je zarówno do Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i Prokuratora Generalnego. Z dotychczasowych doświadczeń Biura RPO wynika, że zdarza się to relatywnie często. Wnioskodawcy, nie wiedząc, który z uprawnionych podmiotów zdecyduje się na interwencję w ich sprawie, z ostrożności proszą o pomoc i Rzecznika, i Prokuratora. Tymczasem z § 335f ust. 3 pkt 1 Regulaminu wynika, że pisma takie przez Prokuratora nie są nawet czytane – pozostawia się je bez biegu, o czym w skrócony sposób zawiadamia się wnioskodawcę.

W opinii Rzecznika powstrzymywanie się przez prokuratorów z wykonywaniem obowiązków nałożonych ustawą o Sądzie Najwyższym w rzeczywistości może czynić fikcyjnym uprawnienie obywatela do złożenia w jego sprawie skargi nadzwyczajnej. Sytuacja taka nie powinna występować w praworządnym państwie prawa, którego jedną z zasad jest zasada zaufania do państwa i tworzonego przez nie prawa. Przepisy wykonawcze powinny zmierzać do pełnej realizacji postanowień ustawy, nie zaś je uniemożliwiać. Z ustawy o Sądzie Najwyższym wprost zaś wynika, że obywatel ma prawo do skierowania wniosku do obu organów oraz oczekiwania, że oba zostaną rzetelnie rozpoznane.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dostosowanie obu wskazanych postanowień Regulaminu do standardu wynikającego z ustawy o Sądzie Najwyższym.

Zastępca Prokuratora Generalnego w piśmie z 9 maja 2019 r. nie podzielił stanowiska Rzecznika i stwierdził, iż prezentowane przez RPO zastrzeżenia i wątpliwości być może są następstwem nie do końca właściwego odczytania regulacji odnoszących się do skargi nadzwyczajnej zawartych w ustawie o SN, prowadzącego do uznania, że ustawa ta przyznaje prawo do domagania się przez zainteresowane osoby od uprawnionych organów wniesienia skargi nadzwyczajnej. Działanie Prokuratora Generalnego w zakresie skargi nadzwyczajnej jest działaniem z urzędu, a nie na wniosek. Stąd też, jeżeli tylko prokurator uzna to za celowe, badać sprawę w kontekście możliwości wywiedzenia skargi nadzwyczajnej może zawsze, bez względu na to, czy wpłynęło pismo strony lub jakiegokolwiek innego podmiotu, czy też nie, bez względu na to, jak to pismo i przez kogo zostało rozpoznane, a nawet wówczas, gdy uprzednio stwierdzono brak podstaw do wniesienia skargi nadzwyczajnej i

to bez względu na to, kto to stwierdził. Żaden bowiem przepis nie wyłącza możliwości reasumpcji stanowiska w tym zakresie, a tym bardziej uprawnienia Prokuratora Generalnego do skierowania skargi nadzwyczajnej nawet wtedy, gdy inny organ uprzednio uznał, iż brak jest ku temu podstaw.

13. Ministra Zdrowia (V.7016.84.2018 z 18 kwietnia 2019 r.) – w sprawie dramatycznej sytuacji w dziedzinie psychiatrii dziecięcej.

Zaburzenia psychiczne okresu rozwojowego są zjawiskiem narastającym w skali światowej. Również w Polsce obserwujemy wzrost częstotliwości diagnozowania większości zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży. W systemie opieki zdrowotnej czy edukacji brak jest wypracowanych procedur postępowania w przypadku zagrożenia próbą samobójczą, agresją, autoagresją lub innymi zaburzeniami psychicznymi w wieku rozwojowym. Mimo że liczba dzieci i młodzieży z trudnościami psychicznymi wzrasta, to nie przybywa ośrodków oferujących kompetentną pomoc terapeutyczną, psychologiczną i psychoterapeutyczną.

Problemy w obszarze psychiatrii dzieci i młodzieży to problem całego już kraju. Ekspertki podnoszą, iż bardzo ograniczona jest wiedza lekarzy pierwszego kontaktu, lekarzy medycyny ratunkowej czy pediatrów na temat zaburzeń psychicznych w okresie rozwojowym. Natomiast z oceny Najwyższej Izby Kontroli wynika, że dzieci z dysfunkcjami psychicznymi nie mogą liczyć na łatwo dostępną i skuteczną terapię w ramach wczesnego wspomaganie. System pomocy jest źle zorganizowany. Brakuje kompleksowości i spójności prowadzonego wsparcia. NIK zwraca również uwagę na brak współpracy między różnymi placówkami udzielającymi dziecku i jego rodzinie wsparcia. Nie ma wymiany informacji o dziecku i jego potrzebach między poradniami psychologiczno-pedagogicznymi a podmiotami leczniczymi i instytucjami opieki społecznej. Brak jest uregulowań prawnych zobowiązujących do takiej współpracy podmioty należące do różnych resortów. Powyższe powoduje, że do lekarzy psychiatrów kierowane są w trybie pilnym osoby niewymagające tego typu pomocy. Skutkuje to również tym, że osoby z nasilonymi objawami i ryzykiem samobójczym lub zachowaniami agresywnymi oczekują miesiącami na wizytę i leczenie. Ponieważ sieć opieki innej niż szpitalna jest głęboko niewydolna, obecnie jedyną formą pomocy względnie dostępnej, która jest w stanie szybko i realnie zaopiekować się pacjentem, są oddziały całodobowe. W związku z powyższym na tych oddziałach permanentnie brakuje miejsc. Poważne trudności wiążą się z brakiem kadry pielęgniarskiej oraz sanitariuszy. Wynika on z niskich wynagrodzeń i związanym z tym brakiem chętnych do podjęcia zatrudnienia w tym charakterze. Nie bez znaczenia jest również fakt, że wszystkie oddziały dzieci i młodzieży są deficytowe.

W uzasadnieniu do projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień przyjęto, że koncepcja nowego

modelu opieki psychiatrycznej powinna opierać się o zredefiniowanie ról poradni psychologiczno-pedagogicznych w systemie oświaty oraz stopniową zmianę systemu leczenia psychiatrycznego i psychologicznego. Podstawą planowanego modelu powinny być poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które w razie potrzeby mogłyby zasięgać pomocy ze strony specjalistów. W ocenie skutków regulacji z dnia 25 stycznia 2019 r. do projektu ww. rozporządzenia ustalono, że zmiana nie wiąże się ze wzrostem wydatków na realizację świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień. Zmiana może spowodować relokację środków finansowych między świadczeniodawcami wskutek zmian w strukturze i liczbie realizowanych świadczeń przez świadczeniobiorców na poszczególnych poziomach referencyjnych.

Ustalając źródła finansowania nowych rozwiązań projektu rozporządzenia uznano, że nie będą one miały wpływu na budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych, w tym planu finansowego Narodowego Funduszu Zdrowia. Pozostaje zatem wątpliwość, kto sfinansuje zwiększenie liczby terapeutów środowiskowych i nowy zakres zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych zajmujących się obecnie głównie diagnozą problemów edukacyjnych dzieci i których potencjał nie zapewnia dostępności i szybkiej interwencji do właściwej opieki psychiatrycznej dzieci i młodzieży w ich miejscu zamieszkania.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra o pilne przekazanie szczegółowych informacji o doraźnych działaniach mających poprawić dramatyczną sytuację oddziałów psychiatrii dziecięcej i młodzieżowej oraz o aktualnym etapie prac nad reformą psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 8 maja 2019 r. podzielił przedstawioną przez Rzecznika diagnozę wyzwań związanych z narastającymi problemami zdrowia psychicznego oraz trudności związanych z zapewnieniem właściwej opieki dzieciom doświadczającym zaburzeń psychicznych i ich rodzinom w Polsce. Zauważył przy tym, że zapewnienie mieszkańcom danego województwa dostępu do właściwej opieki psychiatrycznej stanowi przede wszystkim obowiązek organów samorządu województwa. Niemniej jednak Ministerstwo stara się współpracować z pozostałymi instytucjami nad poszukiwaniem rozwiązania lokalnych kryzysów. Jedną z możliwych interwencji w trudnej sytuacji psychiatrii dziecięcej m.in. na Mazowszu, jest umożliwienie pacjentom w wieku lat 17 w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia (np. po próbie samobójczej) korzystania z hospitalizacji na oddziałach psychiatrycznych dla osób dorosłych. W opinii resortu zdrowia takie tymczasowe rozwiązanie byłoby korzystne dla młodych pacjentów. Odnosząc się do aktualnego etapu prac nad reformą systemową, Podsekretarz Stanu poinformował, że aktualnie kończone są prace nad przygotowaniem ostatecznej wersji zmiany rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, które

będzie wprowadzało realizację świadczeń dla dzieci i młodzieży na trzech poziomach referencyjnych. Na obecnym etapie prac trwa uwzględnienie zmian naniesionych w wyniku uwag przekazanych w trakcie konsultacji publicznych i opiniowania.

14. Ministra Sprawiedliwości (IV.7000.538.2018 z 18 kwietnia 2019 r.) – w sprawie problematyki regulowanej ustawą o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na niektóre kwestie związane ze stosowaniem w praktyce przepisów ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa. Pierwszy problem, podnoszony również przez autorów skarg kierowanych do Biura RPO, dotyczy skutków uchylecia decyzji reprivatyzacyjnej wobec tych właścicieli wyodrębnionych i sprzedanych już lokali, którzy nabyli je w dobrej wierze. Drugi związany jest z długotrwałym przebiegiem tzw. postępowania sprawdzającego, prowadzonego w celu zbadania, czy w procesie reprivatyzacji nie doszło do naruszenia prawa.

W jednej ze skarg zwrócono uwagę na praktyczne skutki sytuacji, gdy z nieruchomości warszawskiej wyodrębniono lokale, które uległy dalszemu zbyciu, natomiast Komisja Weryfikacyjna (Komisja do spraw reprivatyzacji nieruchomości warszawskich) uchyla w całości decyzję reprivatyzacyjną przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. Systematyka ustawy po jej gruntownej nowelizacji w marcu 2018 r. oraz redakcja niektórych jej przepisów może utrudniać ustalenie, jak kształtuje się wówczas sytuacja osób, które w dobrej wierze nabyły odrębną własność lokalu. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, jeżeli nieruchomość warszawska jest zamieszkała przez lokatorów, którym do dnia wydania decyzji reprivatyzacyjnej nie zapewniono lokali zamiennych lub lokali socjalnych, Komisja może wydać tylko jedno rozstrzygnięcie, tj. uchylić decyzję reprivatyzacyjną, i to w całości. Prowadzi to do wniosku, że nawet w sytuacji, gdy w nieruchomości prawnie wyodrębniono lokale, które zostały nabyte w dobrej wierze przez osoby trzecie, to sam fakt zamieszkiwania w tym budynku choćby jednego lokatora skutkuje uchYLENIEM całej decyzji reprivatyzacyjnej. UchYLENIE w całości decyzji reprivatyzacyjnej pociąga zaś za sobą cofnięcie skutków rzeczowych decyzji dekretowych, wykreślenie z ksiąg wieczystych wpisów późniejszych i powrót własności do zasobu publicznego.

Wobec powyższego Rzecznik wskazał na celowość doprecyzowania przepisów ustawy w taki sposób, by kwestie te były uregulowane w sposób jednoznaczny – prawa nabywcy lokalu w dobrej wierze nie powinny być podważane decyzją Komisji wydaną na podstawie art. 30 ust. 4 ustawy (i

wpisami dokonywanymi w trybie art. 40 ustawy). Regulacja taka wydaje się też spójna z założeniami aksjologicznymi ustawy. Zarysowane tu wątpliwości są zaś w istocie konsekwencją poprawki wprowadzonej dopiero na etapie prac parlamentarnych. Możliwe zatem, że nie do końca uwzględniono potencjalne skutki dokonanej korekty, w szczególności ryzyko zniweczenia ochrony gwarantowanej nabywcom pozostającym w dobrej wierze.

Wydaje się też, że nawet w sytuacji opisanej w art. 30 ust. 4 ustawy, jeżeli nastąpił obrót lokalami i nabyły je osoby pozostające w dobrej wierze, wystąpiły tu nieodwracalne skutki prawne, i to także wobec tych najemców, którzy w danym lokalu zamieszkiwali przed laty. Nie jest wówczas możliwy automatyczny powrót do wcześniejszej sytuacji prawnej, tj. przywrócenia posiadania sprzedanego mieszkania na warunkach najmu komunalnego, z czynszem regulowanym, a nie rynkowym. Sytuacja taka skutkuje obowiązkiem zwrotu przez beneficjentów decyzji reprivatyzacyjnych równowartości otrzymanych z tego tytułu świadczeń oraz ewentualną odpowiedzialnością odszkodowawczą wobec lokatorów. Ostatecznie odpowiedzialnymi finansowo za naruszenie prawa winny być jednak wyłącznie te osoby, które się go dopuściły. W proces rozliczeń nie powinno się zaś już angażować tych osób, które mieszkanie skutecznie kupiły – oczywiście pod warunkiem, że uczyniły to w dobrej wierze.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie przedstawionych argumentów i zajęcie stanowiska co do potrzeby zmiany obecnych uregulowań – w takim kierunku, by zasada ochrony tych osób, które w dobrej wierze nabyły własność lokalu, nie budziła wątpliwości.

Odrębną kwestią, na którą Rzecznik zwrócił uwagę, pozostają czynności prowadzone przez Komisję Weryfikacyjną jeszcze przed wszczęciem właściwego postępowania rozpoznawczego, tj. w ramach postępowania sprawdzającego. Taka konstrukcja nie musi sama przez się prowadzić do ograniczania praw obywateli, niemniej jednak już w tej *quasi* procedurze zapadają rozstrzygnięcia bezpośrednio ingerujące w sytuację jednostek. W ocenie Rzecznika ustawowa konstrukcja owej „procedury” może sprzyjać nadużyciom organu wobec obywateli. Odbywa się to zarówno poprzez wyłączenie stosowania przepisów k.p.a., jak i poprzez brak określenia w ustawie terminu zakończenia czynności sprawdzających (a tym samym „uwolnienia” zamrożonych postępowań: podjęcia zawieszony egzekucji czy wykreślenia z księgi wieczystej ostrzeżenia o wszczęciu postępowania sprawdzającego), którego dochowanie strona mogłaby wyegzekwować w postępowaniu kontrolnym.

Z tego powodu, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie także i tej kwestii oraz o przedstawienie stanowiska w sprawie zasadności punktowej korekty ustawy uwzględniającej przedstawione tu postulaty. Biorąc pod uwagę kontekst czynności sprawdzających, długotrwałe zawieszenie postępowania egzekucyjnego jest ograniczeniem konstytucyjnego prawa do

wykonania prawomocnego wyroku sądu bez prawnie uzasadnionej potrzeby – tj. w sytuacji, gdy nie zostało stwierdzone naruszenie prawa.

15. Ministra Sprawiedliwości (IV.7024.26.2014 z 19 kwietnia 2019 r.) – w sprawie bezpieczeństwa prawnego osób z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje sytuację osób z niepełnosprawnościami i podejmuje wiele działań zmierzających do zapewnienia im większej autonomii osobistej oraz bezpieczeństwa prawnego. Od wielu lat Rzecznik postuluje także zniesienie instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej modelem wspierania decyzji na wzór wielu państw europejskich. Wprowadzenie systemu zindywidualizowanego wspieranego podejmowania decyzji mogłoby pomóc osobom, które obecnie są ubezwłasnowolniane, zachować podmiotowość i zdolność do czynności prawnych, jednocześnie chroniąc je przed konsekwencjami chybionych decyzji i zapewniając bezpieczeństwo obrotu prawnego.

W 2018 r. Rzecznik w odpowiedzi na jedno z wystąpień w przedmiotowym zakresie uzyskał informację, iż zmiany w instytucji ubezwłasnowolnienia są konieczne, jednak w Ministerstwie Sprawiedliwości nie toczą się żadne prace legislacyjne w tej sprawie.

Tymczasem w trakcie spotkania w Komitecie ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, które odbyło się w dniach 4–5 września 2018 r. w Genewie, związanego z badaniem przez Komitet sprawozdania polskiego rządu z wykonywania Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości poinformował, iż w resorcie podjęto prace nad zmianą prawa dotyczącego ubezwłasnowolnienia. Prace miały mieć charakter koncepcyjny, lecz ich następstwem miało być podjęcie kroków legislacyjnych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o postępach tych prac, wypracowanych i rozważanych rozwiązaniach, jeśli zaś doszło już do sporządzenia projektu zmian prawnych – o przekazanie kopii projektu. Poprosił również o poinformowanie, z jakimi osobami bądź organizacjami, zajmującymi się prawami osób z niepełnosprawnościami, współpracuje Ministerstwo przy przedmiotowych pracach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 7 maja 2019 r. poinformował, że aktualnie w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace analityczne dotyczące reformy instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej modelem wspierania decyzji. Prace te mają charakter wewnętrzny. Podjęcie współpracy z organizacjami i instytucjami zajmującymi się prawami osób z niepełnosprawnościami niewątpliwie nastąpi na właściwym etapie prac legislacyjnych, w toku konsultacji publicznych. Wówczas też projekt, w opracowanym kształcie, zostanie publicznie udostępniony.

16. Minister Edukacji Narodowej (VII.520.11.2019 z 19 kwietnia 2019 r.) – w sprawie ochrony danych osobowych nauczycieli biorących udział w strajku.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziły doniesienia prasowe o działaniach Ministerstwa Edukacji Narodowej związanych ze strajkiem nauczycieli. Dyrektorzy szkół otrzymują rzekomo korespondencję od zespołu do spraw Systemu Informacji Oświatowej (SIO), w której informuje się ich o powinności odnotowania w SIO informacji o strajkujących nauczycielach. Dalej instrukcja wskazuje: „Nauczycielom, którzy strajkują, należy wykazać nieobecność, wybierając jako jej przyczynę »zwolnienie z obowiązku prowadzenia zajęć na innej podstawie«. Wymagane jest podanie daty rozpoczęcia i zakończenia nieobecności”.

Rzecznik wskazał, że Konstytucja w art. 47 zawiera ogólne gwarancje ochrony prywatności, zaś art. 51 Konstytucji odnosi się bezpośrednio do aspektów ochrony prywatności związanych z przetwarzaniem informacji o jednostce. Rozważając doniosłość prawnej ochrony prawa do prywatności i autonomii informacyjnej jednostki zwraca się uwagę na jej związek z godnością.

Jak inne konstytucyjnie chronione wartości, prywatność może podlegać ograniczeniom na określonych w Konstytucji zasadach. Zasady te zawierają art. 31 ust. 3 oraz art. 51 ust. 2 Konstytucji. Ograniczenia te muszą być więc określone w ustawie, nie mogą naruszać istoty prawa do prywatności oraz muszą być konieczne w demokratycznym państwie prawnym dla ochrony wartości (bezpieczeństwa, porządku publicznego, ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej, czy też wolności i praw innych osób) wymienionych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ważnym kryterium oceny dopuszczalności wprowadzenia ograniczeń jest spełnienie wymogu ich proporcjonalności.

Rzecznik zauważył, że obowiązek rejestrowania przyczyn nieprowadzenia zajęć przez nauczycieli wynika z odpowiednich przepisów ustawy o SIO oraz stosownych przepisów wykonawczych: rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowego zakresu danych dziedzinowych gromadzonych w systemie informacji oświatowej oraz terminów przekazywania niektórych danych do bazy danych systemu informacji oświatowej oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych. Jednakże z żadnego z tych przepisów nie wynika podstawa prawna do gromadzenia danych dotyczących faktu, że przyczyną nieprowadzenia zajęć był udział nauczyciela w strajku. W szczególności udział w strajku nie może być potraktowany jako zwolnienie z prowadzenia zajęć z innych względów. Na podstawie analizy powyższych przepisów Rzecznik stwierdził więc, że brak jest podstawy prawnej dla przetwarzania danych o udziale nauczyciela w strajku.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie wyjaśnień w niniejszej sprawie, w tym w szczególności o wskazanie podstawy prawnej przetwarzania w ramach SIO danych o udziale nauczycieli w strajku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w piśmie z 17 maja 2019 r. poinformował, że komunikat dotyczący wykazania przyczyn nieprowadzenia zajęć w systemie informacji oświatowej został wysłany w związku z licznymi pytaniami dyrektorów szkół, którzy zgłaszali problem natury technicznoinformatycznej związany z systemem informacji oświatowej. Dyrektorom została udzielona pomoc w postaci instrukcji, jak wykazywać przyczyny nieprowadzenia zajęć. Co więcej, obowiązek odnotowania przyczyn nieprowadzenia zajęć wynika wprost z ustawy o systemie informacji oświatowej. Ta sama ustawa reguluje kwestię dostępu do bazy danych. Podsekretarz Stanu zapewnił, że kwestia bezpieczeństwa danych zgromadzonych w systemie jest traktowana priorytetowo, a sam system ma zapewnioną wielowarstwową i zgodną z najwyższymi standardami ochronę danych.

17. Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania (VII.602.6.2014 z 19 kwietnia 2019 r.) – w sprawie dostosowania lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich powrócił do kwestii właściwego dostosowania lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, a w szczególności faktycznego wypełniania kryteriów, o których mowa w przepisach prawa.

Kontynuując wcześniejsze działania, pracownicy Biura RPO w dniach 19 i 20 października 2018 r., tj. bezpośrednio przed wyborami samorządowymi, przeprowadzili wizytacje 157 lokali wyborczych posiadających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, znajdujących się w 23 miejscowościach. W toku kontroli zrealizowanej przez Biuro Rzecznika ocenie podlegały w pierwszej kolejności warunki techniczne lokali określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. W wyniku przeprowadzonej kontroli pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili uchybienia w 123 lokalach, co stanowiło 78% wszystkich wizytowanych lokali wyborczych.

Jak wynika więc z przeprowadzonej analizy, mimo wielu działań, lokale obwodowych komisji wyborczych, wbrew posiadanemu statusowi, wciąż pozostają faktycznie niedostosowanymi do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, co w ocenie Rzecznika znacząco ogranicza skuteczność tej ważnej gwarancji zasady powszechności wyborów.

Pracownicy Biura RPO, podobnie jak w latach ubiegłych, zwrócili także uwagę na bezpośrednią okolicę lokali wyborczych. Z dotychczasowych ustaleń wynika bowiem, że nawet najlepiej dostosowane lokale są wciąż trudno dostępne

dla osób z niepełnosprawnościami z uwagi m.in. na liczne przeszkody i bariery przed budynkiem.

Wobec powyższego Rzecznik przekazał Pełnomocnikom Rządu raport z pełnymi ustaleniami kontroli lokali obwodowych komisji dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych przeprowadzonej w dniach 19 i 20 października 2018 r. oraz z rekomendacjami. Zwrócił się ponadto z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia działań – w zakresie przysługujących obu Pełnomocnikom kompetencji – zmierzających do zapewnienia ochrony praw wyborczych wyborców z niepełnosprawnościami. W przekonaniu Rzecznika jest to bowiem kwestia niezmiernie istotna w obliczu zbliżających się wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz do Sejmu RP i do Senatu RP.

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 14 czerwca 2019 r. wskazał, że po wyborach w 2018 r., których organizacji dotyczyła kontrola Rzecznika, nie wpłynęły na jego ręce skargi związane z niedostosowaniem lokali wyborczych, czy też niewłaściwą ich obsługą przez organy wykonawcze gmin. Niemniej jednak Państwowa Komisja Wyborcza podjęła, zgodnie ze swoimi kompetencjami, szereg działań naprawczych mających na celu wyeliminowanie niewłaściwych postaw członków obwodowych komisji wyborczych, uczulając ich na problematykę dostosowania lokali wyborczych do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz edukując ich w zakresie wypełniania obowiązków nałożonych przez Kodeks Wyborczy. Zagadnienia dotyczące dostosowania do potrzeb niepełnosprawnych wyborców bezpośredniej okolicy lokali wyborczych jest zagadnieniem dość trudnym do zrealizowania, dlatego wymaga dokładniejszego przeanalizowania i doprecyzowania w zakresie oczekiwań i potrzeb osób niepełnosprawnych.

18. Ministra Sprawiedliwości (IV.7024.13.2019 z 23 kwietnia 2019 r.) – w sprawie potrzeby uzupełnienia przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o podstawę prawną do ustanowienia z urzędu i bez wniosku pełnomocnika dla osoby z niepełnosprawnością.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem braku w przepisach procedury cywilnej przepisu, stanowiącego podstawę do udzielenia stosownej pomocy osobom, których zdolność do świadomego podejmowania decyzji procesowych może być ograniczona.

Stosownie do art. 183 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, dla osoby niepełnosprawnej ustanawia się kuratora, jeżeli osoba ta potrzebuje pomocy do prowadzenia wszelkich spraw albo spraw określonego rodzaju lub do załatwienia poszczególnej sprawy. Zakres obowiązków i uprawnień kuratora określa sąd opiekuńczy. Sąd może wszcząć takie postępowanie z urzędu, gdy stan osoby niepełnosprawnej wyłącza możliwość złożenia wniosku lub wyrażenia zgody na złożenie wniosku przez organizację pozarządową, a także gdy sąd okręgowy oddali wniosek o ubezwłasnowolnienie tej osoby.

Rzecznik zauważył, że osoba potrzebująca pomocy kuratora do prowadzenia swoich spraw może także potrzebować pomocy fachowego pełnomocnika w toku postępowania o ustanowienie tego kuratora. Ma bowiem prawo do aktywnego udziału w tym postępowaniu, do zgłaszania wniosków, składania pism procesowych, kwestionowania opinii biegłych czy odwoływania się od wydanego orzeczenia, zaś okoliczności powodujące zasadność ustanowienia kuratora mogą również powodować utrudnienia lub niemożność w sprawnym działaniu tej osoby przed sądem. Tymczasem przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie dopuszczają możliwości (poza wymienionymi wcześniej dwoma wyjątkami) ustanowienia przez sąd pełnomocnika z urzędu bez wniosku strony/uczestnika postępowania. W ocenie Rzecznika przedstawiony problem wynika z luki prawnej, która powinna zostać usunięta poprzez wprowadzenie odpowiedniej regulacji do obowiązujących przepisów.

Rzecznik przypomniał, że celem Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską w 2012 r., jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Na mocy art. 13 ust. 1 Konwencji Polska zobowiązana jest m.in. do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w tym poprzez wprowadzenie dostosowań proceduralnych. Podobnie Karta praw podstawowych Unii Europejskiej zapewnia, że każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela. Pomoc prawna jest udzielana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Wskazane normy prawa ponadnarodowego powinny wpływać na sposób rozumienia praw i wolności wszystkich osób, w tym osób z niepełnosprawnościami, wymagających – w celu osiągnięcia równego statusu procesowego – wsparcia i dostosowania, także na poziomie przepisów proceduralnych.

Opisana sytuacja wymaga zatem interwencji ustawodawcy w postaci wprowadzenia rozwiązania analogicznego do przyjętego w innych postępowaniach dotyczących osób, których swoboda podejmowania świadomych decyzji może być ograniczona – czyli możliwości (bądź obowiązku) ustanowienia przez sąd pełnomocnika z urzędu dla osoby, dla której ma być ustanowiony kurator dla osoby niepełnosprawnej, w toku postępowania o ustanowienie takiego kuratora.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wystąpienie z inicjatywą ustawodawczą w powyższym zakresie oraz o poinformowanie o zajętym stanowisku i podjętych działaniach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 24 czerwca 2019 r. zgodził się, że istnieje potrzeba szczególnego wsparcia osób

niepełnosprawnych, w tym zapewnienia tym osobom równości wobec prawa, o jakiej mowa w art. 12 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Nie negując celowości podjęcia prac w postulowanym kierunku, przed podjęciem decyzji w tej kwestii należy jednak dokonać niezbędnych, pogłębionych analiz – mając na uwadze, że tego rodzaju rozwiązanie powinno być może mieć charakter uniwersalny, a nie jedynie ograniczony do danej kategorii spraw. Analizy te nie mogą pomijać również skutków finansowych dla Skarbu Państwa, jakie mogłoby wywołać przyjęcie takich rozwiązań.

19. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.3125.2018 z 24 kwietnia 2019 r.) – w sprawie udzielania osobom pozbawionym wolności przepustek losowych.

Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach przeciwko Polsce, które dotyczyły zagadnień związanych z udzielaniem osobom pozbawionym wolności przepustek losowych, stanowiły asumpt do zmiany obowiązujących przepisów prawa. Uznając pogląd Trybunału, iż odmowa udzielenia przepustki w celu wzięcia udziału w pogrzebie osoby najbliższej stanowi naruszenie art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w 2011 r. znowelizowano art. 141a § 1 k.k.w. Obecnie stanowi on, iż dyrektor zakładu karnego może udzielić skazanemu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego pod konwojem funkcjonariusza Służby Więziennej, osoby godnej zaufania lub samodzielnie, na czas nieprzekraczający 5 dni, w celu odwiedzenia poważnie chorego członka rodziny, uczestnictwa w pogrzebie członka rodziny oraz w innych wypadkach szczególnie ważnych dla skazanego.

Podjęte w celu wykonania wyroków ETPC środki o charakterze generalnym niewątpliwie przyniosły poprawę stanu przestrzegania Konwencji w omawianym zakresie. Kierowane do Rzecznika Praw Obywatelskich skargi skazanych wskazują jednak, że ważny jest nie tylko sposób rozpoznania wniosku w zakresie zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego, ale istotne są także warunki, na jakich skazany będzie realizował to zezwolenie. Wnioskodawcy skarżą się, że w dalszym ciągu o szczegółowych warunkach konwoju, np. o konieczności występowania m.in. w kajdankach zespolonych i odzieży skarbowej, dowiadują się tuż przed wyjazdem na przepustkę.

Rzecznik zauważył, że nie każdy konwój jest realizowany w ten sam sposób, dlatego tak ważna jest informacja o jego warunkach. Ponadto, osadzeni mają prawo oczekiwać, że w związku z udziałem w uroczystościach rodzinnych czynności konwojowe będą jednak realizowane w inny sposób niż w przypadku konwojowania na czynności procesowe czy do placówki publicznej służby zdrowia. Zastosowanie szczególnych środków bezpieczeństwa w sytuacji spotkań rodzinnych jest niezwykle stresogenne zarówno dla osadzonego, jak i dla członków rodziny. Może też narażać te osoby na stygmatyzację. Zatem warunki, w jakich skazany będzie brał udział w wydarzeniach rodzinnych, są ważne nie tylko dla samego skazanego, ale również dla jego rodziny. W ocenie Rzecznika

do obligatoryjnych informacji przekazywanych skazanemu należy nie tylko ta dotycząca realizacji przepustki pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, ale także niezbędne jest poinformowanie go z jakiej odzieży (prywatnej, skarbowej) będzie korzystał, a także jakiego rodzaju środki przymusu bezpośredniego zostaną zastosowane. Posiadając pełną wiedzę na ten temat, skazany będzie mógł podjąć przemyślaną decyzję, czy w dalszym ciągu chce zrealizować przepustkę losową.

Ponadto, informacje o warunkach realizacji konwoju, przekazane ustnie skazanemu, winny mieć odzwierciedlenie w decyzji sporządzonej na piśmie. Ma to istotne znaczenie nie tylko z powodu jasności sytuacji, że skazany uzyskał wiedzę w przedmiotowym zakresie, ale także w związku z możliwością skorzystania przez osadzonego z prawa do złożenia skargi na decyzję dyrektora jednostki penitencjarnej. W przedmiotowej decyzji nie powinno również zabraknąć informacji, że wstępnie określone przez dyrektora jednostki warunki realizacji przepustki mogą ulec zmianie na skutek pojawiających się nowych uwarunkowań, np. gdy w trakcie realizacji konwoju wystąpią okoliczności stanowiące zagrożenie dla porządku publicznego.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o ponowne rozważenie potrzeby wprowadzenia zasady określania, kierując się zasadą indywidualizacji, sposobu realizacji przepustek losowych.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 30 maja 2019 r. poinformował, że analiza pisma Rzecznika oraz wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jak najbardziej przemawia za wprowadzeniem zasad pełnego informowania osób osadzonych o sposobie udzielenia zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w oparciu o przepisy Kodeksu karnego wykonawczego. Należy się jednak liczyć z tym, że dyrektorzy jednostek będą podejmowali decyzje o zastosowaniu większego wachlarza środków zabezpieczających. Związane to jest głównie z obawą możliwości wykorzystania tej informacji do zaplanowania ucieczki lub narażenia na niebezpieczeństwo funkcjonariuszy realizujących konwój. Zastępca Dyrektora Generalnego SW podzielił również stanowisko Rzecznika odnośnie sposobu realizacji takiego zezwolenia w zakładach typu półotwartego i otwartego. Osoby pozbawione wolności przebywające w tego typu jednostkach, zatrudnione w systemie bez konwojenta lub systematycznie korzystające z nagród w postaci zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego, co do zasady powinny korzystać z takiego zezwolenia bez obecności funkcjonariuszy Służby Więziennej.

20. Zastępców Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej (VII.602.6.2014 z 10 maja 2019 r.) – w sprawie konieczności dostosowania lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich powrócił do kwestii właściwego dostosowania lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami,

a w szczególności faktycznego wypełniania kryteriów, o których mowa w przepisach prawa.

Kontynuując wcześniejsze działania, pracownicy Biura RPO w dniach 19 i 20 października 2018 r., tj. bezpośrednio przed wyborami samorządowymi, przeprowadzili wizytacje 157 lokali wyborczych posiadających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, znajdujących się w 23 miejscowościach. W toku kontroli zrealizowanej przez Biuro Rzecznika ocenie podlegały w pierwszej kolejności warunki techniczne lokali określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. W wyniku przeprowadzonej kontroli pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili uchybienia w 123 lokalach, co stanowiło 78% wszystkich wizytowanych lokali wyborczych.

Jak wynika więc z przeprowadzonej analizy, mimo wielu działań, lokale obwodowych komisji wyborczych, wbrew posiadanemu statusowi, wciąż pozostają faktycznie niedostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, co w ocenie Rzecznika znacząco ogranicza skuteczność tej ważnej gwarancji zasady powszechności wyborów.

Pracownicy Biura RPO, podobnie jak w latach ubiegłych, zwrócili także uwagę na bezpośrednią okolicę lokali wyborczych. Z dotychczasowych ustaleń wynika bowiem, że nawet najlepiej dostosowane lokale są wciąż trudno dostępne dla osób z niepełnosprawnościami z uwagi m.in. na liczne przeszkody i bariery przed budynkiem.

Wobec powyższego Rzecznik przekazał Zastępcom Przewodniczącego PKW raport z pełnymi ustaleniami kontroli lokali obwodowych komisji dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych przeprowadzonej w dniach 19 i 20 października 2018 r. oraz z rekomendacjami. Zwrócił się ponadto z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia działań zmierzających do zapewnienia ochrony praw wyborczych wyborców z niepełnosprawnościami. W przekonaniu Rzecznika jest to bowiem kwestia niezmiernie istotna w obliczu zbliżających się wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz do Sejmu RP i do Senatu RP.

Zastępca Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej w piśmie z 31 maja 2019 r. zapewnił, że Komisja ma pełną świadomość, iż jednym z istotnych zadań należących do wszystkich podmiotów i organów odpowiedzialnych za organizację wyborów jest zapewnienie wszystkim wyborcom, w tym w szczególności wyborcom niepełnosprawnym, zarówno możliwości uzyskiwania kompleksowych informacji o wyborach, jak też oddania głosu w lokalu wyborczym bez żadnych utrudnień. Poinformował także, że Państwowa Komisja Wyborcza po otrzymaniu informacji dotyczących przebiegu głosowania i korzystania przez wyborców z nakładek sporządzonych w alfabecie Braille'a w wyborach do parlamentu Europejskiego, dokona analizy w tym zakresie i podejmie decyzje o kształcie procedury w tym zakresie w kolejnych

wyborach, o ile kwestia ta nie zostanie uprzednio uregulowana w Kodeksie wyborczym.

21. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.267.2019 z 10 maja 2019 r.) – w sprawie trudności z nabywaniem prawa do emerytury przez górników z kopalń węgla brunatnego.

W trakcie spotkań regionalnych do Rzecznika Praw Obywatelskich dotarły informacje o problemach związanych z nabywaniem prawa do emerytury przez górników zatrudnionych w kopalniach węgla brunatnego. Złożony charakter sprawy spowodował, że problemy te były dodatkowo szczegółowo omawiane podczas kolejnego spotkania z przedstawicielami tego środowiska – tym razem w Biurze RPO.

Osoby ubiegające się o emeryturę górniczą napotykają na wiele trudności związanych z prawidłową oceną charakteru ich pracy ze strony organów rentowych oraz w toku postępowania sądowego. Przedstawiana przez pracodawców dokumentacja źródłowa, dotycząca przebiegu zatrudnienia (charakterystyka pracy na danym stanowisku), okazuje się w wielu wypadkach niewystarczająca do wydania decyzji przyznającej świadczenie, co przekłada się na wydłużenie prowadzonego przez ZUS postępowania wyjaśniającego. Zdarza się często, że powstałe wątpliwości, dotyczące charakteru zatrudnienia, wymagają dodatkowego wyjaśnienia w toku postępowania sądowego. Powoływani w takich sprawach biegli sądowi wydają zaś rozbieżne opinie.

Szczególne trudności w postępowaniach przed organem rentowym napotykają górnicy zatrudnieni przy przewozie nadkładu i złoża kolejją. W ocenie organu rentowego transport węgla w ciągu technologicznym odstawy węgla od miejsca jego wydobycia do miejsca rozładunku na estakadach elektrowni odbywa się poza odkrywką, co automatycznie skutkuje brakiem uznania tych okresów za okresy pracy górniczej.

W ocenie Rzecznika trudności w prawidłowym kwalifikowaniu stanowisk pracy jako wykonywania pracy górniczej mają charakter systemowy i wynikają z braku prawidłowej i wyczerpującej regulacji prawnej w tym zakresie.

Zgodnie z przepisami ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych za pracę górniczą uważa się zatrudnienie na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego przy ręcznym lub zmechanizowanym urabianiu, ładowaniu oraz przewozie nadkładu i złoża, przy pomiarach w zakresie miernictwa górniczego oraz przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń wydobywczych, a także w kopalniach otworowych siarki oraz w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalń siarki i węgla brunatnego. Szczegółowe określenie stanowisk pracy, na których zatrudnienie zalicza się dla celów emerytalnych do pracy górniczej oraz do pracy górniczej w wymiarze półtorakrotnym, powinno nastąpić w drodze rozporządzenia wydanego przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia

społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki i ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa.

Niestety, nowe rozporządzenie wykonawcze nie zostało dotychczas wydane. W związku z tym na podstawie art. 194 ustawy emerytalnej (tylko w zakresie niesprzecznym z przepisami tej ustawy) może być stosowane rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty.

Jednocześnie ustawa emerytalna, wobec braku legalnej definicji przodka i odkrywki, nie definiuje pracy górniczej „przodkowej”, nie definiuje też pracy górniczej wykonywanej „na odkrywce”. Utrudnia to rozstrzyganie spraw spornych przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej i jej wysokości. Co więcej, prowadzi to do powstania kolejnych wątpliwości związanych z zakwalifikowaniem pracy w oddziałach kolei górniczej, należącej do kopalni węgla brunatnego, jako pracy górniczej wykonywanej na odkrywce, w szczególności dotyczącej odstaw węgla z odkrywek kopalni do elektrowni.

W przekonaniu Rzecznika przedstawione kwestie sporne wymagają rozwiązania poprzez podjęcie stosownej interwencji ustawodawczej. Konieczne jest także wydanie nowych rozporządzeń wykonawczych, o których mowa w ustawie emerytalnej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia sugerowanych prac prawodawczych.

22. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (XI.503.2.2016 z 10 maja 2019 r.) – w sprawie zagwarantowania praw osobom starszym.

Przyjęta w dniu 26 października 2018 r. przez Radę Ministrów *Polityka Społeczna wobec osób starszych do 2030 r. Bezpieczeństwo. Uczestnictwo. Solidarność* stanowi ważny punkt odniesienia dla rozwoju dalszych działań na poziomie krajowym. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich należy docenić, że wskazuje ona obszary i cele oraz wiąże je z określonymi podmiotami, ale nie można przyjąć, że w obecnym kształcie jest to instrument wystarczający w obliczu czekających nas wyzwań. Rzecznik postanowił zatem wskazać działania, które można przeprowadzić w krótszym terminie niż opracowanie nowej strategii senioralnej. Wśród tych działań kluczowa wydaje się kompleksowa nowelizacja ustawy o osobach starszych.

W pierwszej kolejności Rzecznik powtórzył apel o zwiększenie zaangażowania rządu polskiego w przygotowanie nowego instrumentu ochrony praw osób starszych. Przy prognozowanych zmianach demograficznych, obejmujących zmianę w proporcjach między pokoleniami, a także przyśpieszenie przyrostu liczby osób w wieku 80+ w 2025 r., związanych z wchodzeniem osób urodzonych podczas powojennego wyżu w ten wiek, polskie społeczeństwo potrzebuje dodatkowych działań, które pozwolą skutecznie przygotować się na

zmiany. Opracowanie i przyjęcie Konwencji o prawach osób starszych byłoby milowym krokiem w pracy nad niezbędnymi zmianami oraz instrumentem, który wspierałby rządzących zarówno na poziomie lokalnym, jak i centralnym we wprowadzaniu niezbędnych rozwiązań, a dla obywateli stanowiłby istotny dokument, do którego mogliby się odwoływać w swoich kontaktach z administracją publiczną.

Równocześnie Rzecznik zaapelował o przygotowanie na kolejną Sesję OEWGA nie tylko odpowiedzi odnoszących się do nowych obszarów tematycznych, ale również o przekazanie propozycji w zakresie normatywnych elementów nowego instrumentu prawa międzynarodowego, tak aby w pełni uczestniczyć w procesie, którego efekty będą miały w przyszłości wpływ na sytuację w kraju.

Dyskusja o konwencji o prawach osób starszych na forum ONZ wskazuje również, że należy zweryfikować paternalistyczne podejście do osób, które ze względu na wiek, a także na związane z nim choroby demencyjne, potrzebują większego wsparcia. Pomijanie zdania osób starszych w zakresie spraw, które ich dotyczą, a w których chcą i mogą się wypowiedzieć oraz zdecydować, stanowi również naruszenie ich autonomii oraz godności. Jednym z możliwych środków zaradczych byłby efektywny mechanizm zgłaszania nadużyć i przemocy dostępny na poziomie konkretnych instytucji opiekuńczych, takich jak domy pomocy społecznej, ale również na poziomie lokalnym dla mieszkańców w starszym wieku. Szczegółowe procedury działania powinny zapewnić dotarcie z informacją o możliwości zgłaszania nadużyć i zaniedbań do osób osamotnionych lub pozostających w izolacji społecznej.

Rzecznik zauważył także, że w *Polityce społecznej wobec osób starszych do 2030 r.* często jako sposób monitorowania podaje się liczbę podmiotów, którym zostało udzielone wsparcie finansowe, lub które wzięły udział w określonym działaniu. Są to jednak uproszczone wskaźniki ilościowe, skonstruowane tak, że trudno na ich podstawie wnioskować, czy dane działanie zostało wykonane w sposób satysfakcjonujący oraz czy w sposób rzeczywisty wpłynęło na poprawę sytuacji osób starszych. Ponadto cele określone w poszczególnych obszarach powinny mieć charakter mierzalny. Brak możliwości oceny skuteczności działań przekłada się na brak możliwości pełnoprawnego stwierdzenia, że prawa osób starszych są w Polsce skutecznie chronione. W opinii Rzecznika rozwiązaniem byłoby wprowadzenie dla poszczególnych zadań przemyślanych mierników odnoszących się także do jakościowych aspektów działań. W pierwszej kolejności wydaje się właściwe wprowadzenie ankiet mierzących zadowolenie samych zainteresowanych odnośnie jakości działań podejmowanych na ich rzecz. Zasadne wydaje się również wprowadzenie wskaźników, które zestawiałyby liczbowo wyniki działań w kontekście zapotrzebowania na konkretne usługi (np. liczba osób, które potrzebują wsparcia w czynnościach życia codziennego w danym regionie/powiecie/gminie z liczbą usług świadczonych w miejscu zamieszkania).

Biorąc pod uwagę, że dokument *Polityka społeczna wobec osób starszych do 2030 r.* jest dokumentem ramowym Rzecznik zarekomendował wprowadzenie adekwatnych wskaźników realizacji zadań poprzez nowelizację ustawy o osobach starszych oraz rozszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy, obejmującej dotychczas jedynie monitoring sytuacji osób starszych i realizacji polityki senioralnej, o ewaluację prowadzonych działań. Konieczne wydaje się również wprowadzenie instytucji koordynującej działania związane z polityką senioralną.

Rzecznik powtórzył postulat rozszerzenia ustawy o osobach starszych o obszar przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych, którego zabrakło wśród obecnie obowiązujących 13 obszarów. Pełniąc funkcję niezależnego organu ds. równego traktowania Rzecznik jest też zobowiązany zwrócić uwagę na szcątkowe informacje przedstawiane dotychczas przez organy władzy publicznej w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek. Z tego względu rozporządzenie wykonawcze do omawianej ustawy powinno dookreślić sposób gromadzenia danych do *Informacji o sytuacji osób starszych w Polsce*, w szczególności w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie o stanowisku w przedstawionych wyżej kwestiach.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 31 maja 2019 r. poinformował, że resort przygotował i przekazał materiał na potrzeby przygotowania X sesji grupy roboczej do spraw starzenia się, działającej w ramach ONZ, w zakresie następujących tematów: edukacji, szkolenia, uczenia się przez całe życie i budowania potencjału oraz ochrony socjalnej i zabezpieczenia społecznego. Informacje zostały przygotowane jedynie w języku angielskim, nie jest zatem możliwe przekazanie ich polskiej wersji. W odniesieniu do dokumentu pt. *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo - Uczestnictwo - Solidarność*, który został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 października 2018 r., w opinii Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przyjęcie przedmiotowego dokumentu nie spowoduje dodatkowych kosztów dla sektora finansów publicznych, a jego finansowanie będzie realizowane poprzez odpowiednią alokację dostępnych środków finansowych będących w dyspozycji jednostek sektora finansów publicznych, z uwzględnieniem celów ustanowionych w dokumencie, a także przeorganizowanie dostępnych zasobów ludzkich oraz zadań stosownie do wyzwań związanych z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa polskiego. Sekretarz Stanu podkreślił, że dokument jest nowym instrumentem, służącym do interdyscyplinarnego i skoordynowanego realizowania polityki wobec osób starszych. Dlatego dopiero ocena działań prowadzonych w ramach kolejnych edycji „Informacji o sytuacji osób starszych”, przygotowywanej przez Radę Ministrów, pozwoli na przygotowanie mechanizmów ewaluacji polityki

senioralnej, a tym samym odpowie na pytanie, czy konieczna jest nowelizacja ustawy o osobach starszych i jaka powinna być jej ewentualna forma.

23. Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej (IV.7004.2.2019 z 13 maja 2019 r.) – w sprawie praktyki stosowania niektórych przepisów ustawy o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa.

W jednej ze skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócono uwagę na problem praktycznego stosowania przepisów ustawy o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa a dotyczących tzw. czynności sprawdzających oraz rozstrzygnięć podejmowanych w ich toku (art. 15 i art. 26a ustawy).

Wątpliwości Rzecznika wzbudziła praktyka stosowania powyższych przepisów w odniesieniu do dwóch kwestii: przewlekłości postępowania sprawdzającego, w toku którego wydano postanowienie o zawieszeniu postępowania oraz przesłanek zawieszenia postępowania egzekucyjnego i zakresu sądowej kontroli takiego wniosku Komisji.

Ponieważ w postępowaniu sprawdzającym nie stosuje się k.p.a., osoby, wobec których czynności takie są podejmowane, nie mają statusu strony. Z braku stosownych uprawnień procesowych nie mogą więc ani kwestionować zasadności składania wniosku o zawieszenie postępowania (np. wskazując, że jego prowadzenie nie zniweczy celu postępowania przed Komisją), ani też przeciwdziałać ewentualnej przewlekłości czynności sprawdzających. W sytuacji, gdy doszło do zawieszenia postępowania egzekucyjnego – a zatem ograniczenia konstytucyjnego prawa do sądu (prawa do efektywnego wykonania prawomocnego wyroku sądowego) – nie istnieją żadne systemowe mechanizmy, za pomocą których jednostka mogłaby skłonić organ władzy czy to do zwolnienia spod nałożonych na nią ograniczeń, czy to do sprawnego prowadzenia postępowania i jego zakończenia w rozsądnym terminie.

Rzecznik zauważył również, że ustawa nie wskazuje przesłanek, których spełnienie uzasadnia zawieszenie postępowania. Hipoteza art. 26a ustawy ma także trudny do sprecyzowania zakres, jako że obejmuje postępowania „dotyczące nieruchomości” czy „dotyczące osoby” zajmującej lokal. Rzecznikowi znane są też rozstrzygnięcia sądów powszechnych w przedmiocie wniosku Komisji (np. niezawierającego żadnego uzasadnienia), w których sąd w ogóle nie badał zasadności wniosku o zawieszenie uznając, że do uwzględnienia wniosku wystarcza jedynie okoliczność złożenia go przez uprawniony organ, czyli Komisję. Takie decyzje wyłączają w istocie skuteczną ochronę sądową w przypadku ograniczenia konstytucyjnych praw obywateli rozstrzygnięciem organu władzy.

Ponadto, Rzecznik zwrócił uwagę, że wstrzymanie egzekucji – i to nawet postępowań eksmisyjnych – może naruszać prawa obu stron, nie tylko wierzyciela (pozbawionego możliwości korzystania ze swojego mieszkania), ale i lokatora (któremu narastają opłaty z tytułu bezumownego korzystania z lokalu). Mogą też zdarzyć się sytuacje, w których eksmisja nie wynika z naruszenia prawa przez właściciela nieruchomości, ale z okoliczności leżących wyłącznie po stronie lokatora. Przyczyną eksmisji może być również ustanie stosunku najmu, m.in. na skutek długotrwałego niepłacenia czynszu, także tego ustalanego zgodnie z przepisami ustawy o ochronie praw lokatorów. Tymczasem przy przyjęciu przedstawionej wyżej wykładni art. 26a ustawy może dochodzić do wstrzymania postępowań egzekucyjnych „dotyczących” także i takich właśnie spraw.

Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego Komisji z prośbą o przedstawienie informacji dotyczących praktyki stosowania wspomnianych przepisów ustawy o działaniach Komisji oraz przekazanie stosownych danych statystycznych obrazujących tę praktykę we wskazanym wyżej zakresie.

24. Minister Edukacji Narodowej (XI.816.3.2015 z 13 maja 2019 r.) – w sprawie nauczania mniejszości narodowych i etnicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich stojący na straży przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela w Polsce, odpowiedzialny również za wykonywanie zadań niezależnego organu do spraw równego traktowania, szczególną uwagę poświęca działaniom władz publicznych, mającym na celu zapewnienie nauczania języków mniejszości narodowych i etnicznych, a także historii, geografii i kultury mniejszości.

Jedną z podstawowych gwarancji korzystania z prawa do nauczania własnego języka czy historii jest zapewnienie społecznościom mniejszościowym dostępu do podręczników i materiałów edukacyjnych z tych przedmiotów, dostosowanych do aktualnej podstawy programowej. Tymczasem do Biura RPO od lat wpływają skargi, z których wynika, że podręczniki takie nie powstają, a nauczyciele zmuszeni są prowadzić zajęcia według własnych, autorskich programów nauczania. Mimo opracowania i wprowadzenia w 2018 r. nowej podstawy programowej, do dnia dzisiejszego sytuacja dzieci mniejszości narodowych (przede wszystkim ukraińskiej), korzystających z prawa do nauki własnego języka, historii, geografii i kultury, nie uległa zmianie.

Rzecznik przypomniał, że zgodnie z postanowieniami Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, Polska jest zobowiązana do udostępniania oświaty w językach mniejszościowych i języku regionalnym na poziomach przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz do podjęcia kroków w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, które mają swoje odzwierciedlenie we wspomnianych językach. Brak efektywnego systemu wydawania i dystrybucji podręczników i materiałów edukacyjnych świadczyć zatem może o naruszaniu przez Polskę zobowiązań wynikających z Karty.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz o poinformowanie o dotychczasowych efektach działań podejmowanych przez resort edukacji w celu zapewnienia uczniom dostępu do podręczników języka ukraińskiego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w piśmie z 7 czerwca 2019 r. poinformował, że od czasu wycofania się Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych z wydawania podręczników dla mniejszości narodowych, a tym samym z roli pośrednika pomiędzy środowiskiem nauczycieli języka ukraińskiego, z którego wywodzą się autorzy podręczników, a Ministerstwem Edukacji Narodowej w sprawach dotyczących opracowywania i wydawania podręczników do nauki języka ukraińskiego, do przygotowania podręcznika dla mniejszości ukraińskiej nie zgłosił się żaden podmiot. Resort podjął więc decyzję o rozpoczęciu działań zabezpieczających w podręczniki dla uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej poprzez dokonanie rozeznania wśród szkół wyższych możliwości opracowania podręczników do nauki języka ukraińskiego dla liceum i technikum dla uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce. Celem tych działań jest zapewnienie dostępu do ww. podręczników w zakresie niezbędnym do podtrzymania przez uczniów poczucia ukraińskiej tożsamości narodowej. W czerwcu br. uczelnie powinny przesyłać do Ministerstwa deklarację przystąpienia do zadania wraz z wymaganymi dokumentami. Jeśli deklarację realizacji zadania złoży więcej niż jedna uczelnia, wówczas decydować będzie najkorzystniejsza dla zleceniodawcy oferta szkoły wyższej.

25. Ministra Spraw Zagranicznych (VII.602.13.2014 z 13 maja 2019 r.) – w sprawie procedury głosowania polskich wyborców przebywających za granicą.

W kontekście zbliżających się wyborów do Parlamentu Europejskiego Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problematykę głosowania polskich wyborców, którzy przebywają za granicą. Wskazują na to skargi i sygnały płynące od obywateli, a także analizy stanu prawnego i doświadczenia z przebiegu wcześniejszych wyborów organizowanych poza granicami kraju, w tym wynikające ze spraw prowadzonych przez Rzecznika w tym zakresie.

Skargi dotyczyły w szczególności braku zdalnej procedury oddawania głosu. W związku ze zmianami wprowadzonymi na mocy ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych, ta grupa wyborców została bowiem pozbawiona możliwości głosowania korespondencyjnego. W opinii Rzecznika stanowi to poważne osłabienie gwarancji zasady powszechności wyborów.

Istotna jest także kwestia odpowiedniego przygotowania lokali wyborczych w obwodach głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego dla obywateli polskich przebywających za granicą. W skargach napływających do

Rzecznika podnoszono bowiem m.in. niewielkie wymiary lokalu wyborczego oraz niewłaściwą organizację wewnętrzną, powodującą dużą niedogodność dla wyborców.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o uwzględnienie powyższych uwag oraz informacje, jakie działania zostaną podjęte w celu pełnego zagwarantowania praw wyborczych polskim wyborcom przebywającym poza granicami.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w piśmie z 23 maja 2019 r. wyjaśnił, że w wyniku nowych regulacji wprowadzonych ustawą o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych ustawodawca zrezygnował z możliwości głosowania korespondencyjnego dla osób zamieszkałych za granicą. W związku z powyższymi zmianami oraz zbliżającymi się wyborami do Parlamentu Europejskiego Minister zdecydował o powołaniu większej liczby obwodów głosowania (dla porównania w roku 2014 w wyborach do Parlamentu Europejskiego Minister Spraw Zagranicznych powołał 176 obwodów głosowania, a w 2019 r. 203 obwody). Ponadto, Podsekretarz Stanu zaznaczył, że z doświadczeń lat poprzednich wynika, że wybory do parlamentu krajowego czy wybory Prezydenta RP cieszą się zawsze dużo większym zainteresowaniem i dużo większą frekwencją wśród obywateli polskich. Dlatego też przed wyborami do Sejmu RP i Senatu RP, które mają odbyć się jesienią tego roku, przy uwzględnieniu propozycji zgłoszonych przez Konsulów RP, m.in. po konsultacjach z organizacjami polonijnymi, w resorcie rozważona zostanie potrzeba utworzenia dodatkowych obwodów głosowania dla obywateli polskich, również w innych lokalizacjach, aniżeli w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

26. Ministra Sprawiedliwości (II.513.1.2016 z 16 maja 2019 r.) – w sprawie długości terminu przedawnienia roszczeń o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka związana z długością terminu przedawnienia roszczeń o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie z mocy przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego.

W przekonaniu Rzecznika roczny termin przedawnienia roszczeń o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, przewidziany w art. 555 k.p.k. jest nieproporcjonalnie krótki, przez co narusza standardy konstytucyjne, w szczególności z art. 77 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji; a także z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Prawo do wynagrodzenia szkody gwarantowane przez art. 77 ust. 1 Konstytucji jest chronione z różną intensywnością, w zależności od tego, jakie działanie władzy publicznej jest przedmiotem roszczenia. Użyte w art. 77 ust. 1 pojęcie „władzy publicznej” obejmuje, jak wskazuje TK, wszystkie władze w

sensie konstytucyjnym – wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą (wyr. TK z dnia 4 grudnia 2001 r., sygn. SK 18/00). W kontekście poruszanej w niniejszym wystąpieniu problematyki, w szczególnym zainteresowaniu znajdują się osoby, które doznały szkody na skutek działania Państwa w sferze orzeczniczej. Art. 32 ust. 1 wyznaczający standard równości, w odniesieniu do art. 77 ust. 1 zezwalałby na modyfikację przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa za bezprawne lub niesłuszne działania w sferze orzeczniczej w stosunku do innych rodzajów odpowiedzialności, ustawodawca mógł także, w pewnych ramach, uregulować odmienny tryb dochodzenia roszczeń. Jest jednak rzeczą bezsporną, że fakt doznania szkody na skutek działań orzeczniczych organów władzy publicznej stanowi cechę relewantną, pod której kątem należy dokonać analizy zgodności art. 555 k.p.k. z Konstytucją. Zgodnie z ugruntowanym już orzecznictwem TK, zróżnicowanie podmiotów podobnych jest dopuszczalne tylko jeżeli zostały spełnione następujące warunki: kryterium różnicowania pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć, pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Rzecznik wskazał, że regulacja rocznego terminu przedawnienia w art. 555 k.p.k. nie spełnia pierwszej przesłanki, tj. racjonalności. Jeżeli celem art. 555 k.p.k. jest mobilizacja wierzyciela do niezwłocznej realizacji swoich roszczeń, a także sprawne rozstrzygnięcie o konsekwencjach nieprawidłowości w postępowaniach karnych (z naciskiem na kwestie dowodowe), nie sposób wskazać, aby wartości te miały zasadniczo inne znaczenie niż te aktualne w przypadku osób pokrzywdzonych wadliwą decyzją administracyjną, orzeczeniem sądu cywilnego, sądu administracyjnego, bądź także karnego (wydanego np. w zakresie stosowania innego niż tymczasowe aresztowanie środka zapobiegawczego). Zróżnicowanie terminów przedawnienia w zależności od tego, czy szkodliwe działanie władzy publicznej jest oceniane w drodze postępowania karnego, cywilnego czy administracyjnego, ma charakter przypadkowy, który wynika z historycznej genezy odszkodowawczej kodeksu postępowania karnego. Nie ma powodu, dla którego wobec osób realizujących roszczenie z art. 77 ust. 1 Konstytucji nie obowiązywał równy standard gwarancji materialnoprawnych, niezależnie, czy roszczenie jest dochodzone na gruncie prawa karnego, cywilnego czy administracyjnego.

Art. 555 k.p.k. narusza też konstytucyjne prawa majątkowe poprzez nadmierne ograniczenie prawa majątkowego do odszkodowania, a także różnicując prawa majątkowe należące do tej samej kategorii. Zdaniem Rzecznika roszczenia pochodzące z deliktu władzy publicznej w zakresie wykonywania jej funkcji orzeczniczych (w zakresie działań sądów powszechnych i administracyjnych) należą do praw tej samej kategorii jako cywilnoprawne

prawa majątkowe. Odszkodowanie i zadośćuczynienie z art. 552 k.p.k. są w swej istocie roszczeniami o charakterze cywilnym, tak jak termin przedawnienia z art. 555 k.p.k. jest terminem z natury cywilnoprawnym. Terminy przedawnienia muszą być odpowiednio wyważone, by wierzyciel miał odpowiedni czas na wniesienie sprawy do sądu. Brak jest funkcjonalnego związku pomiędzy naturą oraz celem społeczno-gospodarczym roszczenia o wynagrodzenie szkody spowodowanej niesłusznym skazaniem, tymczasowym aresztowaniem lub zatrzymaniem a krótkim, rocznym terminem przedawnienia. Termin ten jest niewłaściwie wyważony, stanowi bowiem w zasadzie najkrótszy spośród istniejących w obrocie prawnym terminów przedawnienia roszczeń deliktowych.

W przekonaniu Rzecznika trzyletni termin przedawnienia roszczeń o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie przyjęty przez ustawodawcę w okresie od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r., był terminem zapewniającym realną możliwość korzystania z prawa do wyrównania szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77 ust. 1 Konstytucji), a także terminem, który ujednolicił regulację zagadnienia przedawnienia, przyjmując rozwiązanie z art. 442¹ k.c. W tym stanie rzeczy, ustawodawca winien wydłużyć przyjęty w art. 555 k.p.k. termin przedawnienia roszczeń.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy przedstawionego problemu, a także o poinformowanie o podjętych działaniach.

27. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.632.2019 z 16 maja 2019 r.) – w sprawie nieuprawnionego stosowania wobec osób pozbawionych wolności zaleceń penitencjarno-ochronnych.

Problem nieuprawnionego stosowania wobec osób pozbawionych wolności zaleceń penitencjarno-ochronnych, które w sposób nadmierny i nieuzasadniony ingerują w ich prawa, od lat pozostaje przedmiotem krytyki Rzecznika Praw Obywatelskich.

Już w 2013 r. Rzecznik zwracał uwagę, że stosowanie procedur i środków przewidzianych dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego, określonych w art. 88b i art. 212b k.k.w., wobec więźniów niezakwalifikowanych do tej kategorii, jest nieuprawnione. W ramach nowelizacji kodeksu ustawodawca uchylił art. 88 § 4 oraz art. 212 a §4 k.k.w., na mocy ustawy z dnia 10 września 2015 r. Pomimo tej zmiany, problem stosowania przez Służbę Więzienną zaleceń ograniczających prawa osób pozbawionych wolności, niemających ustawowego umocowania lub w znacznym stopniu zwiększających dolegliwość pozbawienia wolności, przekraczając poziom uciążliwości nierozłącznie związany z pobytem w warunkach izolacji penitencjarnej, pozostał jednak nierozwiązany.

Rzecznik wskazał, że ustawa o Służbie Więziennej nakłada na funkcjonariuszy obowiązki zarówno zapewnienia w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa, jak również zapewnienia

więźniom przestrzegania ich praw. Podejmowane działania muszą być jednak adekwatne do ryzyka oraz realizowane w sposób zgodny z obowiązującym prawem. Konieczne jest również stworzenie możliwości poddania ich kontroli sądowej.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW o rozważenie przedstawionej materii oraz podjęcie działań, które doprowadzą do każdorazowego wydawania przez dyrektorów jednostek penitencjarnych decyzji w sprawie zastosowania zaleceń ochronnych, z którą osadzony będzie zapoznawany i informowany o prawie jej zaskarżenia. Niezbędne jest również wyeliminowanie wprowadzania, w drodze wskazanych zaleceń, takich ograniczeń praw osób pozbawionych wolności, które ingerują w ich kodeksowe prawa w sposób niedopuszczalny.

28. Prezydenta m.st. Warszawy (XI.801.2.2019 z 20 maja 2019 r.) – w sprawie braku równowagi w obsadzaniu wyższych stanowisk w przedsiębiorstwach ze względu na płeć.

Wykonując zadania dotyczące realizacji zasady równego traktowania Rzecznik Praw Obywatelskich szczególną uwagę poświęca problemowi dyskryminacji ze względu na płeć i skutecznemu przeciwdziałaniu temu zjawisku. Wielokrotnie wskazywał też na potrzebę podejmowania działań na rzecz praktycznej realizacji zasady równego traktowania ze względu na płeć w obszarze zatrudnienia, mając na względzie również kwestię równowagi w obsadzaniu wyższych stanowisk w przedsiębiorstwach.

Równe uczestnictwo kobiet i mężczyzn w procesie decyzyjnym to kwestia związana ze sprawiedliwością, poszanowaniem praw człowieka i dobrymi rządami. Jednak pomimo prawnej gwarancji równego prawa do zajmowania stanowisk czy pełnienia funkcji, wyrażonej w art. 33 Konstytucji, udział kobiet w podejmowaniu decyzji ekonomicznych jest wciąż alarmująco niski. Kobiety stanowią połowę populacji i są dobrze wykształcone, a wciąż nie są dostatecznie reprezentowane na stanowiskach decyzyjnych wszystkich szczebli.

Brak równowagi w obsadzaniu wyższych stanowisk w przedsiębiorstwach ze względu na płeć jest obecnie wielkim wyzwaniem we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Kobiety w dalszym ciągu muszą – wbrew stereotypom i praktykom życia społecznego i gospodarczego – udowodnić, że są dynamiczne, kompetentne, i że sprawdzają się w pracy na stanowiskach zarządzających. Niepokojące wydaje się w szczególności zestawienie danych statystycznych odnoszących się do poziomu wykształcenia kobiet w Unii Europejskiej oraz poziomu zatrudnienia na wyższych stanowiskach, które wskazuje na rażącą dysproporcję i niską reprezentację kobiet. W polskim biznesie kobiety mające wpływ na najpoważniejsze decyzje gospodarcze i finansowe są obecne, lecz nadal stanowią zdecydowaną mniejszość w zarządach i radach nadzorczych firm.

Tzw. „szklany sufit” stanowi barierę nie do przekroczenia dla wielu polskich kobiet i hamuje je przed dążeniem do realizacji ambitnej ścieżki kariery zawodowej. Wydaje się, że wdrożenie z inicjatywy władz miejskich odpowiednich „miękkich” działań w odniesieniu do podległych jednostek gminnych mogłoby przełożyć się na ewolucję w sposobie postrzegania kobiety jako pracownika i szefa. Należą do nich w szczególności: sprawozdawczość połączona ze statystyką publiczną, która może wskazać, jak różnorodność wpływa na wyniki spółek komunalnych, stworzenie bądź promowanie programów szkoleniowych i mentoringowych dla kobiet oraz promocja elastycznych form zatrudnienia i pracy zdalnej, która pozwala na lepsze łączenie obowiązków prywatnych i zawodowych, zarówno kobiet jak i mężczyzn. Celem takich działań powinno być wyrównywanie szans kobiet i doprowadzenie do zmian świadomości społecznej w zakresie ich kompetencji i aspiracji.

Jednocześnie Rzecznik podkreślił, że tam, gdzie „miękkie” rozwiązania nie przynoszą oczekiwanego rezultatu, konieczne jest wprowadzenie zmian legislacyjnych. Przyjęcie odpowiednich regulacji prawa miejscowego mających na celu zapewnienie w składzie zarządów i rad nadzorczych minimalnych udziałów płci niedostatecznie reprezentowanej oraz terminów ich osiągnięcia jest środkiem, który również warto rozważyć. W tym wypadku na poziomie gminy za realizację postanowień art. 33 Konstytucji w zakresie równego prawa do zajmowania stanowisk w organach spółek komunalnych odpowiada, zgodnie z przepisami ustawy o samorządzie gminnym oraz ustawy o gospodarce komunalnej, prezydent miasta.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Prezydenta z prośbą o ustosunkowanie się do powyżej wskazanej kwestii oraz o poinformowanie, czy rozważane jest przyjęcie szczególnych mechanizmów wspierających odpowiedni udział kobiet w procesach decyzyjnych i zarządzaniu spółkami komunalnymi.

29. Minister Edukacji Narodowej (VII.7037.14.2019 z 27 maja 2019 r.) – w sprawie organizacji roku szkolnego 2019/2020 w szkołach średnich w związku z kumulacją roczników po reformie oświaty.

Z uwagi na napływające skargi oraz niepokojące informacje prasowe Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do kilkudziesięciu polskich miast z prośbą o przedstawienie informacji w zakresie stanu przygotowań do przyjęcia dwukrotnie większej niż w latach poprzednich liczby uczniów do liceów, techników i szkół branżowych. Poprosił również o wskazanie, jakie działania, w ocenie władz samorządowych, są w przyszłości konieczne do podjęcia przez władze państwowe w pierwszej kolejności.

Wśród problemów dotyczących samorządy w pierwszej kolejności wymieniana jest konieczność ponoszenia rosnących kosztów edukacji. Obecny system finansowania oświaty, oparty o podział części oświatowej subwencji ogólnej, nie zabezpiecza w sposób należyty prawidłowego wykonywania przez samorządy zadań oświatowych. Pomimo zapewnień, że planowana zmiana

ustroju szkolnego nie obciążą jednostek samorządu terytorialnego, zostały one zmuszone do zrealizowania wielu inwestycji, takich jak budowa lub modernizacja pracowni, podział istniejących pomieszczeń celem pozyskania dodatkowych sal dydaktycznych, dostosowanie łazienek i zakup wyposażenia. Duże wydatki wiązały się także z potrzebą stworzenia nowych miejsc noclegowych dla uczniów zamieszkałych w okolicznych gminach, gdyż istniejące wcześniej miejsca w bursach szkolnych nie byłyby w stanie zaspokoić potrzeb w nadchodzących latach.

Dyrektorzy szkół spodziewają się zwiększenia średniej liczby uczniów w oddziałach oraz wydłużenia godzin nauki w niektórych szkołach. Wydłużenie czasu pracy szkół spowodowane jest przede wszystkim niewystarczającymi zasobami pracowni przedmiotowych, pracowni zawodowych oraz bazy sportowej. Rozważa się natomiast możliwość szerszego udostępnienia miejskich obiektów sportowych na potrzeby zajęć szkolnych. Z uwagi na naukę na dwie zmiany konieczna może być rezygnacja z zajęć dodatkowych, takich jak kółka zainteresowań lub zajęcia wyrównawcze.

Poważnym problemem, z którym będą musieli zmierzyć się dyrektorzy placówek, będzie zapewnienie obsady kadrowej, szczególnie w zakresie przedmiotów zawodowych, matematycznych, przyrodniczych i języków obcych. Brak kadry powoduje konieczność zatrudniania osób bez przygotowania pedagogicznego lub bez pełnych kwalifikacji (za zgodą kuratora oświaty), a także nauczycieli, którzy od lat przebywają na emeryturze, co może wpłynąć negatywnie na jakość kształcenia.

Istnieją poważne obawy, że zwiększona liczba uczniów może negatywnie wpłynąć nie tylko na sytuację młodzieży, ale także doprowadzić do pogorszenia się warunków pracy kadry pedagogicznej. Konieczność pracy w powiększonych oddziałach, wydłużone godziny pracy, utrudniony dostęp do pracowni przedmiotowych, potrzeba przenoszenia się do innych budynków lub łączenie pracy w kilku szkołach może doprowadzić do obniżenia się poziomu nauczania oraz w efekcie do mniejszej satysfakcji z pracy. Tymczasem władze państwowe nie przedstawiły żadnego programu wsparcia dla nauczycieli, którzy pracując w nowych, nierzadko gorszych warunkach, będą prawdopodobnie doświadczać większego obciążenia obowiązkami i wyższego poziomu stresu.

Samorządy spodziewają się także problemów organizacyjnych wynikających z braku przepisów wykonawczych koniecznych do przygotowania arkuszy organizacyjnych. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół zostało skierowane do podpisu ministra dopiero 3 kwietnia 2019 r., nie zapewniając szkołom wystarczająco dużo czasu do dobrego przygotowania się do nadchodzącego roku szkolnego. Brak wszystkich przepisów wykonawczych uniemożliwia planowanie zatrudnienia nowych nauczycieli oraz sporządzenie arkusza organizacyjnego na rok szkolny 2019/2020 w odpowiednim terminie.

Rzecznik podkreślił wielkie zaangażowanie samorządów w przygotowania do tegorocznej rekrutacji do szkół średnich. Dokładają one starań, aby przebiegła ona w spokojnej atmosferze i aby potrzeby i zainteresowania uczniów zostały w pełni uwzględnione. Jednakże w porównaniu do jakości kształcenia i warunków, jakie istniały w szkołach wcześniej, może okazać się, iż mimo prób złagodzenia negatywnych skutków reformy oświaty komfort nauki będzie mniejszy.

Z uwagi na powyższe Rzecznik przedstawił Minister głosy podmiotów, które w sposób bezpośredni zetknęły się z efektami zmian w systemie oświaty i w związku z tym posiadają najlepszą wiedzę na ten temat. Oceny i rekomendacje przedstawione przez władze samorządowe mogą stanowić cenne źródło informacji oraz zachętę do podjęcia działań w celu lepszego zagwarantowania realizacji prawa do nauki wyrażonego w art. 70 Konstytucji. Rzecznik poprosił również o poinformowanie o zajętych w tej sprawie stanowiskach.

30. Prezesa Rady Ministrów (XI.801.14.2016 z 31 maja 2019 r.) – w sprawie działań wspierających odpowiedni udział kobiet w procesach decyzyjnych i zarządzaniu przedsiębiorstwami.

Równe uczestnictwo kobiet i mężczyzn w procesie decyzyjnym to kwestia związana ze sprawiedliwością, poszanowaniem praw człowieka i dobrymi rządami. Jednak pomimo prawnej gwarancji równego prawa do zajmowania stanowisk czy pełnienia funkcji, wyrażonej w art. 33 Konstytucji, udział kobiet w podejmowaniu decyzji ekonomicznych jest wciąż alarmująco niski. Kobiety stanowią połowę populacji i są dobrze wykształcone, a wciąż nie są dostatecznie reprezentowane na stanowiskach decyzyjnych wszystkich szczebli. Choć Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet (CEDAW) w swoich ostatnich uwagach docenił wysiłki, jakie podejmuje Polska na rzecz poprawy ram instytucjonalnych i politycznych celem przyspieszenia likwidacji dyskryminacji kobiet i promowania równości płci, w tym udziału kobiet w zarządach i radach nadzorczych w sektorze prywatnym, to wyraził również zaniepokojenie zaledwie 15% udziałem kobiet wchodzących w skład zarządów i rad nadzorczych. W związku z tym Komitet wezwał Polskę do podjęcia szerszych działań mających na celu osiągnięcie równego i pełnego uczestnictwa kobiet w sferze gospodarczej, w szczególności w zarządach i radach nadzorczych spółek notowanych na giełdzie i spółek Skarbu Państwa.

Autorki i autorzy opracowań i raportów na ten temat wskazują, że główną przyczyną niższej aktywności kobiet na rynku pracy jest ich większe zaangażowanie w życie rodzinne oraz jest wynikiem utrzymujących się stereotypów dotyczących ról kobiet i mężczyzn w społeczeństwie, w tym wypadku postrzegania przywództwa, kojarzonego z siłą i męskością. Znajduje to odzwierciedlenie w barierach świadomościowych, które ograniczają dostęp kobiet do stanowisk kierowniczych.

Brak równowagi w obsadzaniu wyższych stanowisk w przedsiębiorstwach ze względu na płeć jest obecnie wielkim wyzwaniem we wszystkich państwach

członkowskich Unii Europejskiej. Kobiety w dalszym ciągu muszą – wobec funkcjonujących stereotypów i praktyk życia społecznego i gospodarczego – udowodnić, że są dynamiczne, kompetentne, i że sprawdzają się w pracy na stanowiskach zarządzających. Niepokojące wydaje się w szczególności zestawienie danych statystycznych odnoszących się do poziomu wykształcenia kobiet w Unii Europejskiej oraz poziomu zatrudnienia na wyższych stanowiskach, które wskazuje na rażącą dysproporcję i niską reprezentację kobiet.

Istnieje szereg instrumentów pozwalających zwiększyć obecność kobiet we władzach spółek, w ramach dobrowolnie przyjmowanych Dobrych Praktyk lub poprzez zastosowanie kwot udziału niedoreprezentowanej płci w organach spółek. Wśród promowanych w raporcie EIGE inicjatyw podkreśla się działania związane z podpisywaniem i implementacją Karty Praw Kobiet. Ponadto rozważenia wymaga przyjęcie przejrzystych procedur rekrutacyjnych powodujących, że kobiety zawsze są włączane do grona kandydatów na członków władz spółki oraz uszczegółowienie zasad ładu korporacyjnego w zakresie polityki różnorodności w odniesieniu do władz spółki. Wydaje się, że kolejnym przykładem dobrych praktyk, który można by niewielkim nakładem kosztów również przenieść do Polski, a którego wdrożenie z pewnością istotnie wpłynęłoby na poprawę sytuacji w tym obszarze, jest tworzenie baz danych zawierających biogramy kobiet mogących być kandydatkami na członków organów spółek publicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich, jako niezależny organ do spraw równego traktowania, od lat wskazuje na potrzebę podjęcia i konsekwentnego kontynuowania działań w tym zakresie. Przyjęcie szczególnych środków mających na celu zapewnienie zasady niedyskryminacji bowiem nieodzowne. Sugerowane mechanizmy powinny być stopniowe i ewolucyjne. Na uwagę zasługuje możliwość podjęcia tzw. miękkich działań – takich jak monitoring obowiązkowych sprawozdań spółek połączonych ze statystyką publiczną oraz zachęcanie firm do informowania o liczbie kobiet i mężczyzn zasiadających w jej organach, a także o strukturze wynagrodzeń. Celem długofalowym jest wyrównywanie szans kobiet i doprowadzenie do zmian świadomości społecznej w zakresie ich kompetencji i aspiracji. Jednocześnie jednak, ze względu na funkcjonujące obecnie głębokie nierówności, niezbędnym wydaje się wprowadzenie do polskiego porządku prawnego regulacji z obowiązkowymi kwotami reprezentowania obu płci w organach decyzyjnych spółek notowanych na giełdzie, celem osiągnięcia realnych rezultatów. Obowiązek taki powinien spoczywać przede wszystkim na spółkach z udziałem Skarbu Państwa. Rzecznik podkreślił bowiem, że żadna zmiana nie będzie mogła zostać uznana za trwałą, jeśli narzucające ją organy państwa same nie będą stanowić swego rodzaju modelu w tym zakresie.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o dokonanie oceny funkcjonowania zasady zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w organach spółek z udziałem Skarbu Państwa oraz o informację, jakie wdrażane są lub będą

wdrażane rozwiązania systemowe mające na celu zwiększenie udziału osób płci niedostatecznie reprezentowanej w życiu gospodarczym, zgodnie z przyjętymi zobowiązaniami.

31. Ministra Zdrowia (V.7011.58.2016 z 3 czerwca 2019 r.) – w sprawie dostępu do świadczeń leczenia uzdrowiskowego osób niewykazujących się samodzielnością w codziennym funkcjonowaniu.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje obrona prawa osób niewykazujących się samodzielnością w codziennym funkcjonowaniu do dostępu do świadczeń z zakresu leczenia uzdrowiskowego. Problemy z dostępnością do świadczeń ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnościami lub seniorów są często sygnalizowane w kierowanej do Rzecznika korespondencji oraz w trakcie cyklicznych spotkań regionalnych RPO z obywatelami.

W dniu 27 listopada 2018 r. skierowano do Sejmu RP „Informację o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2017”. W jej ramach poinformowano o propozycjach Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu lecznictwa uzdrowiskowego, które stanowić mają przedmiot analizy Ministerstwa celem wypracowania rozwiązań systemowych. Rzecznik zauważył, że Zespół ten proponuje m.in. stworzenie oferty uzdrowiskowej skierowanej do osób w wieku podeszłym z ograniczoną zdolnością do samoobsługi oraz dofinansowanie ze środków socjalnych kosztów pobytu opiekuna seniora niepełnosprawnego i/lub niesamodzielnego. Konkluzje zawarte w tym dokumencie są zatem zbieżne z postulatami podnoszonymi przez Rzecznika.

Ponadto, przyjęta w dniu 26 października 2018 r. *Polityka Społeczna wobec osób starszych do 2030 r. Bezpieczeństwo. Uczestnictwo. Solidarność* zakłada wśród swoich celów wypracowanie mechanizmów współpracy pomiędzy sektorem zdrowia i polityki społecznej. Wydaje się, że obszarem, w którym możliwa jest realizacja tego celu, jest w szczególności możliwość powiązania lecznictwa uzdrowiskowego osób, które nie wykazują się samodzielnością w codziennym funkcjonowaniu, z systemem wdrożenia usług asystenckich.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie, czy ze względu na treść powołanych wyżej dokumentów problem dostępu do świadczeń leczenia uzdrowiskowego osób niewykazujących się samodzielnością w codziennym funkcjonowaniu stał się przedmiotem prowadzonych w resorcie zdrowia prac koncepcyjnych lub podjętej współpracy z sektorem pomocy społecznej.

32. Koordynatora Służb Specjalnych (WZF.7043.16.2019 z 5 czerwca 2019 r.) – w sprawie nierównego traktowania funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone były czynności wyjaśniające w sprawie nierównego traktowania funkcjonariuszy Agencji

Bezpieczeństwa Wewnętrznego w związku z wprowadzeniem dodatkowych grup zaszerogowania, co nastąpiło rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów zmieniającym rozporządzenie w sprawie grup zaszerogowania i stawek uposażenia zasadniczego funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w tych grupach oraz wzrostu uposażenia zasadniczego z tytułu wysługi lat.

Wątpliwości Rzecznika wzbudziło stworzenie równoległej siatki zaszerogowania funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Dotychczasowe grupy uposażenia zostały zachowane, przy czym od 18 do 01 grupy wprowadzono dodatkowe grupy uposażenia średnio o kilkaset złotych wyższe (np. 18a, 15a, 01a) od wcześniej istniejących.

Z uzyskanych przez Rzecznika informacji wynika, że brak automatyzmu rozporządzenia, w praktyce skutkowało przyznaniem podwyżek funkcjonariuszom przeniesionym na podstawie wydanych przez Szefa ABW rozkazów personalnych do nowo tworzonych grup zaszerogowania (na wniosek dyrektorów departamentów, biur i delegatur, kierowników jednostek organizacyjnych), w oparciu o nieczytelne dla ogółu funkcjonariuszy kryteria. Zjawisko nierównego traktowania w awansach do grupy „a” było szczególnie widoczne w jednostkach terenowych, które w wyniku reformy z 2017 r. (likwidującej 11 delegatur), straciły część obsady etatowej.

Mając na uwadze, że Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest formacją hierarchiczną o silnej strukturze pionowego podporządkowania wątpliwości Rzecznika budzi nadmierne spłaszczenie wysokości uposażeń. Może to doprowadzić do sytuacji, w której funkcjonariusze nie będą skłonni do obejmowania stanowisk decyzyjnych (funkcyjnych), wiążących się z większą odpowiedzialnością za podejmowane decyzje.

W świetle powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wyjaśnienie przedstawionych wątpliwości.

33. Komendanta Głównego Policji (WZF.7043.3.2019 z 5 czerwca 2019 r.) – w sprawie nieprawidłowości w przebiegu procesu kształcenia na certyfikowanych specjalistów i biegłych policyjnych laboratoriów kryminalistycznych.

Na tle jednej ze spraw indywidualnych badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawniły się nieprawidłowości w przebiegu procesu kształcenia na certyfikowanego specjalistę (z zakresu badań antropijnych) policyjnego laboratorium kryminalistycznego (LK). Problem ten w szerszym aspekcie może dotyczyć również kandydatów na biegłego LK.

Jak wynika ze sprawozdania z czynności wyjaśniających w niektórych jednostkach wykształciła się praktyka „rezerwowania” terminów rozpraw sądowych do uczestnictwa w charakterze obserwatora z udziałem biegłych. Polegała ona na dokonaniu w książce pracy specjalisty wpisu terminu oraz sygnatury sprawy w rubryce „Uczestnictwo w rozprawach sądowych w

charakterze obserwatora”, przy czym biegły uczestniczący w rozprawie dokonywał wpisu poprzez naniesienie podpisu wraz z przybiciem imiennej pieczęci. Wypełnienie pozostałych rubryk potwierdzających uczestnictwo w rozprawie, było zrealizowane przez policjanta prowadzącego w trakcie procesu kształcenia, względnie kandydata na specjalistę. Powyższa praktyka rezerwacji argumentowana była dużym zainteresowaniem udziałem w rozprawach przez policjantów. Fakt potwierdzenia pieczęcią przez biegłego miał być rodzajem „rezerwacji” udziału konkretnego policjanta w rozprawie sądowej.

Obecnie obowiązującą w tym zakresie regulacją jest zarządzenie Komendanta Głównego Policji w sprawie uprawnień do wydawania opinii oraz wykonywania czynności w policyjnych laboratoriach kryminalistycznych (tj. zarządzenie KGP nr 3). Na jego podstawie od kandydata na specjalistę w procesie kształcenia wymaga się m.in. uczestniczenia w charakterze obserwatora w co najmniej trzech rozprawach sądowych z udziałem biegłych lub specjalistów.

Rzecznik zwrócił uwagę, że przed wejściem w życie zarządzenia KGP nr 3 obowiązywała zasada potwierdzania obecności kandydata w charakterze obserwatora na rozprawie z udziałem biegłego przez pracownika sądu. Kandydat (obserwator) zgłaszał fakt uczestnictwa w rozprawie sędziemu przed rozpoczęciem rozprawy, po czym udawał się do sekretariatu w sądzie celem uzupełnienia informacji związanych z daną rozprawą (tzn. daty, miejsca, sygnatury, nr ekspertyzy), co było sprawdzane przez sąd przed rozpoczęciem rozprawy (przez okazanie książki z wypełnionymi wpisami). Sekretariaty sądów nie chciały jednak potwierdzać faktu udziału kandydatów na biegłych w rozprawach. Prawdopodobnie fakt ten stał się powodem do odejścia od tej czynności.

W ocenie Rzecznika odstępianie od praktyki potwierdzania obecności na rozprawie przez podmiot zewnętrzny może prowadzić do nieprawidłowości w procesie kształcenia, zarówno certyfikowanych specjalistów, jak i biegłych policyjnych laboratoriów kryminalistycznych. Udział kandydatów na specjalistów i biegłych w rozprawach sądowych wydaje się istotnym elementem procesu dochodzenia do uprawnień zawodowych.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o rozważenie możliwości powrotu do wcześniej istniejącej praktyki poświadczania obecności kandydata na biegłego/specjalistę przez pracowników sądu.

34. Ministra Inwestycji i Rozwoju (VII.501.46.2018 z 6 czerwca 2019 r.) – w sprawie odpowiedzialności zawodowej rzeczoznawców majątkowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga przedstawiciela Polskiego Towarzystwa Rzeczoznawców Majątkowych (dalej: PTRM) dotycząca obecnego kształtu postępowania z tytułu odpowiedzialności zawodowej rzeczoznawców majątkowych.

W swoim piśmie, wnioskodawca zwrócił uwagę na kwestię żądania przez Komisję Odpowiedzialności Zawodowej (dalej jako: KOZ) od rzeczoznawców majątkowych w postępowaniach wyjaśniających ujawniania informacji dotyczących sfery ich życia osobistego. Domaganie się przez KOZ ujawnienia takich informacji wykracza poza treść art. 175 ustawy o gospodarce nieruchomościami (dalej jako: u.n.g.), który określa zasady wykonywania zawodu rzeczoznawcy i wskazuje, że rzeczoznawca majątkowy jest zobowiązany do wykonywania czynności zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów prawa i standardami zawodowymi, ze szczególną starannością właściwą dla zawodowego charakteru tych czynności oraz z zasadami etyki zawodowej, kierując się zasadą bezstronności w wycenie nieruchomości. W konsekwencji, może dochodzić do naruszenia prawa do ochrony osobistych informacji dotyczących rzeczoznawców majątkowych w postępowaniach z tytułu odpowiedzialności zawodowej.

Rzecznik zwrócił uwagę, że postępowanie z tytułu odpowiedzialności zawodowej rzeczoznawców majątkowych znacząco różni się od postępowań dyscyplinarnych prowadzonych wśród innych grup zawodowych, takich jak np. adwokaci, radcowie prawni, notariusze czy lekarze. Postępowanie to nie zawiera etapu „wstępnego”. Wobec rzeczoznawcy majątkowego w od razu wszczyna się postępowanie z tytułu odpowiedzialności zawodowej, a dopiero potem umożliwia się mu złożenie wyjaśnień. Rzecznik *a priori* jest osobą obwinioną. Obowiązujące regulacje nie przewidują odrzucenia już na wstępie skarg oczywiście bezzasadnych, jak to ma miejsce w przypadku procedur dyscyplinarnych innych zawodów zaufania publicznego, gdzie przed wszczęciem dochodzenia sprawa jest rozpatrywana przez rzecznika dyscyplinarnego, który samodzielnie bada przesłanki przemawiające za wszczęciem postępowania dyscyplinarnego, bez konieczności angażowania osoby, wobec której została złożona skarga.

Kolejną wątpliwość budzi fakt, że rzeczoznawca majątkowy ma możliwość powołania pełnomocnika, który ma prawo by go reprezentować, jednak nie przyznano mu prawa do udziału w postępowaniu wyjaśniającym przed zespołem KOZ, w tym w szczególności nie ma prawa brać udziału w posiedzeniach zespołu. Tym samym, możliwość skorzystania z pomocy pełnomocnika na tym etapie postępowania wydaje się być jedynie iluzoryczna.

Skarżący wskazali też, że zarzuty wobec rzeczoznawcy majątkowego są przepisywane z pism skarżących i uznawane za udowodnione bez podania wyjaśnień, na jakiej podstawie sformułowane są takie wnioski, zaś najczęstszym „uzasadnieniem” jest odwołanie się do naruszenia „szczególnej staranności”, o której mowa w art. 175 ust. 1 u.g.n. Pojęcie „szczególnej staranności” nie zostało zdefiniowane w u.g.n., ani w innych powszechnie obowiązujących aktach prawnych. Jest to pojęcie nieo określone, co powoduje powstawanie rozbieżności w jego interpretacji pomiędzy poszczególnymi zespołami KOZ i wydawanie rozstrzygnięć bez faktycznego wyjaśnienia okoliczności sprawy.

Przepisy regulujące odpowiedzialność zawodową rzeczoznawców majątkowych nie zawierają również żadnych kryteriów w stosowaniu kar dyscyplinarnych

Rzecznik zauważył także, że zarówno wszczęcie postępowania z tytułu odpowiedzialności zawodowej rzeczoznawcy majątkowego, jak i jego ostateczne rozstrzygnięcie odbywa się również z pominięciem osoby pokrzywdzonej działaniem rzeczoznawcy. W konsekwencji podmiot wnioskujący nie zna ostatecznego rozstrzygnięcia, a postępowanie jest kształtowane z pominięciem jego stanowisk w odniesieniu do dokumentów powstałych w trakcie podjętego postępowania lub w stosunku do odmowy wszczęcia postępowania. W ocenie Rzecznika, osoba składająca wniosek o przeprowadzenie postępowania z tytułu pociągnięcia rzeczoznawcy majątkowego do odpowiedzialności zawodowej powinna zostać poinformowana przez organ o przekazaniu sprawy do KOZ oraz o ostatecznym rozstrzygnięciu, a w przypadku wykazania interesu prawnego powinna być stroną takiego postępowania.

W świetle powyższego i w ocenie Rzecznika aktualne regulacje prawne dotyczące postępowań dyscyplinarnych rzeczoznawców majątkowych nie chronią należycie praw obwinionego, który – co istotne – nie korzysta w takich postępowaniach z prawa do obrony na zasadzie odpowiedniego stosowania procedury karnej.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie dokonania zmian legislacyjnych, odnoszących się do postępowania z tytułu odpowiedzialności zawodowej rzeczoznawców majątkowych, w celu doprowadzenia do ukształtowania tego postępowania zgodnie ze standardami konstytucyjnymi.

35. Marszałka Sejmu RP (VII.534.18.2015 z 7 czerwca 2019 r.) – w sprawie potrzeby uregulowania sytuacji prawnej rodziców dzieci martwo urodzonych, których płci nie da się ustalić.

Od kilku lat Rzecznik Praw Obywatelskich zajmuje się sprawą rodziców, którzy nie mogą otrzymać ani zasiłku pogrzebowego ani macierzyńskiego, ani też skorzystać ze skróconego okresu urlopu macierzyńskiego w razie urodzenia martwego dziecka, którego płci nie da się ustalić.

Rzecznik powziął informację, że Komisja Praw Człowieka Praworządności i Petycji już w 2016 r. podjęła uchwałę o dalszych pracach nad propozycją wprowadzenia zmian w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, które zakładają rozszerzenie kategorii osób uprawnionych do zasiłku pogrzebowego o osoby, o których mowa w przepisach ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, o ile pokryły koszt pogrzebu.

Jak wynika ze strony internetowej Senatu RP w dniu 11 stycznia 2017 r. Senat podjął uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu RP projektu ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i wniósł do Sejmu RP projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ze strony internetowej Sejmu RP wynika z kolei, że projekt ten został skierowany w dniu 27 stycznia 2017 r. do I czytania w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, do której również wpłynęło stanowisko rządu w tej sprawie w dniu 9 sierpnia 2017 r. Niestety, od tego czasu projekt nie był procedowany w Sejmie.

Doceniając ogromną wagę podjętej przez Senat RP inicjatywy zmierzającej do poprawy sytuacji rodziców, którzy na skutek utraty dziecka, którego płci nie da się ustalić, nie otrzymywali żadnego wsparcia ze strony organów państwa, Rzecznik zwrócił się do Marszałka z prośbą o rozważenie podjęcia działań, mogących pomóc w zakończeniu procesu legislacyjnego tego niezwykle ważnego społecznie projektu w czasie obecnej kadencji Sejmu i Senatu RP.

36. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (XI.815.12.2019 z 7 czerwca 2019 r.) – w sprawie dostępności polskich produkcji filmowych dla osób z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich pełniący także funkcję organu monitorującego wdrażanie w Polsce postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (dalej jako: „Konwencja”) oraz organu ds. równego traktowania, wielką wagę przywiązuje do kwestii zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Konwencja opiera się m.in. na zasadach niedyskryminacji, pełnego i skutecznego udziału i włączenia w społeczeństwo oraz dostępności, zaś celem, do którego jej sygnatariusze są obowiązani dążyć jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne.

Niewątpliwie prawem człowieka, które zostało potwierdzone nie tylko w przywołanej Konwencji, ale też w innych normach prawa międzynarodowego, jest prawo dostępu do dóbr kultury. Konwencja w swoich postanowieniach szczegółowych wskazuje na obowiązki jej państw-stron w zakresie podjęcia środków w celu zapewnienia, aby osoby z niepełnosprawnościami miały dostęp do programów telewizyjnych, filmów, teatru i innego rodzaju działalności kulturalnej, w dostępnych dla nich formach. Zasadę upowszechniania oraz równego dostępu do dóbr kultury na gruncie prawa krajowego statuuje też art. 6 ust. 1 Konstytucji. Tymczasem w Polsce wciąż aktualny pozostaje problem dostępności produkcji filmowych dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności braku prawnego uregulowania obowiązku zamieszczania w produkcjach filmowych udogodnień umożliwiających ich pełny odbiór przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

Aby produkcja filmowa była dostępna dla osób z niepełnosprawnościami, powinna być zaopatrzona w odpowiednie udogodnienia. W przypadku osób z niepełnosprawnością wzroku jest to audiodeskrypcja, natomiast osoby z niepełnosprawnością słuchu mogą odbierać utwór filmowy za pomocą napisów lub tłumacza języka migowego, który *nota bene* jest usługą najmniej

rozpowszechnioną. Dopiero zapewnienie tych form gwarantuje rzeczywisty dostęp osób z niepełnosprawnościami do interesujących ich produkcji.

W opinii Rzecznika, aby zapewnić osobom z niepełnosprawnościami dostęp do kultury filmowej na równych zasadach z innymi odbiorcami konieczne wydaje się przyjęcie rozwiązań systemowych w tym obszarze. Jak wynika bowiem z treści art. 3 ust. 1 ustawy o kinematografii to państwo sprawuje mecenat nad działalnością w dziedzinie kinematografii, jako części kultury narodowej, polegający w szczególności na wspieraniu produkcji i promocji filmu oraz upowszechniania kultury filmowej. Uczynienie kultury filmowej bardziej włączającą z pewnością mieści się w zakresie zadań państwa jako mecenasu kultury.

Ponadto, optymalne rozwiązanie mogłoby stanowić wprowadzenie obowiązku produkcji części kopii każdego filmu w formach dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami. Dzięki przyjęciu takiego rozwiązania kina mogłyby wyznaczać seanse, na których emitowana byłaby kopia zaopatrzona w takie udogodnienia. W szczególności regulacje takie powinny dotyczyć bajek i kina rodzinnego – dzieci z niepełnosprawnością słuchu często nie znają w wystarczającym stopniu języka polskiego, wskutek tego nawet filmy wyposażone w napisy nie są dla nich dostępne. Należy równocześnie podkreślić, że wskazane obowiązki powinny objąć też w dalszej kolejności dystrybutorów w celu zapewnienia dostępności filmów zagranicznych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych postulatów oraz podjęcie działań legislacyjnych na rzecz zwiększenia dostępności produkcji filmowych dla osób z niepełnosprawnościami.

37. Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (VII.520.11.2019 z 10 czerwca 2019 r.) – w sprawie ochrony danych osobowych nauczycieli biorących udział w strajku.

Wystąpieniem z 24 kwietnia 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o wyjaśnienia w sprawie działań resortu związanych ze strajkiem nauczycieli. Jeden z dyrektorów warszawskich liceów został powiadomiony przez zespół MEN do spraw Systemu Informacji Oświatowej (SIO), że powinien odnotować w SIO informację o strajkujących nauczycielach. Dalej instrukcja miała wskazywać: „Nauczycielom, którzy strajkują, należy wykazać nieobecność, wybierając jako jej przyczynę »zwolnienie z obowiązku prowadzenia zajęć na innej podstawie«. Wymagane jest podanie daty rozpoczęcia i zakończenia nieobecności”.

W wystąpieniu Rzecznik zaznaczył, że obowiązek rejestrowania przyczyn nieprowadzenia zajęć przez nauczycieli wynika z przepisów o systemie informacji oświatowej (dalej jako: ustawa o SIO) oraz odpowiednich przepisów wykonawczych. W szczególności należy tu wskazać na § 27 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowego zakresu danych dziedzinowych gromadzonych w systemie informacji oświatowej oraz terminów

przekazywania niektórych danych do bazy danych systemu informacji oświatowej oraz § 9 pkt 11 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych. Z żadnego z tych przepisów nie wynika jednak podstawa prawna do gromadzenia danych dotyczących faktu, że przyczyną nieprowadzenia zajęć był udział nauczyciela w strajku. W szczególności udział w strajku nie może być potraktowany jako zwolnienie z prowadzenia zajęć na innej podstawie. W związku z tym Rzecznik wskazał Minister Edukacji Narodowej, że na podstawie obowiązującego prawa brak jest podstawy prawnej dla przetwarzania danych o udziale nauczyciela w strajku.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej wymieniła przepisy dotyczące odnotowywania przyczyn nieprowadzenia zajęć. Nie wskazała jednak, który z przypadków wymienionych w § 27 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej stanowił podstawę prawną wykorzystaną w przypadku odnotowywania nieobecności nauczycieli w czasie strajku. W ocenie Rzecznika stanowi to ingerencję w prywatność nauczycieli nieznaną podstawą w przepisach prawa.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o udzielenie informacji, czy Prezes UODO prowadzi w tej sprawie postępowanie albo postępowania, ewentualnie inne przewidziane prawem działania.

38. Ministra Zdrowia (V.7013.42.2019 z 14 czerwca 2019 r.) – w sprawie nowelizacji Prawa farmaceutycznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że niniejsza nowelizacja wskazuje m.in., że sprzedaż leku może odbywać się wyłącznie wobec podmiotów uprawnionych, tj. wobec pacjentów oraz podmiotów prowadzących działalność leczniczą. Natomiast w przypadku podmiotów niewykonujących działalności leczniczej i niebędących uprawnionymi do prowadzenia obrotu produktami leczniczymi (czyli np. fundacji, domów pomocy społecznej, domów dziecka) jest możliwa wyłącznie sprzedaż produktów leczniczych dopuszczonych do obrotu w sklepach ogólnodostępnych, oraz w sklepach specjalistycznych zaopatrzenia medycznego, który został wymieniony w wykazie, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 71 ust. 3 pkt 2 Prawa farmaceutycznego, tj. leki dopuszczone w obrocie pozaaptecznym.

W związku z powyższym dochodzi do sytuacji, w której domy pomocy opieki społecznej, szkoły czy fundacje nie mogą zakupić leku w aptece na fakturę, ponieważ wówczas, zgodnie z regulacją art. 86a Prawa farmaceutycznego, są traktowani jako podmiot nieuprawniony. Natomiast w obrocie pozaaptecznym posiadają ograniczony dostęp do produktów leczniczych.

Oznacza to, że mają one obecnie ogromne trudności z zakupem leków dla swoich podopiecznych – pacjentów.

W odniesieniu do przedmiotowej nowelizacji wątpliwości mogą budzić również regulacje odnoszące się do kary za naruszenie przepisów zawarte w art. 126b Prawa farmaceutycznego, stanowiące, że kto zbywa produkt leczniczy z naruszeniem warunków określonych w art. 86a ust. 1-4 lub z naruszeniem zakazu, o którym mowa w art. 87 ust. 5a, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Realna staje się zatem sytuacja, w której farmaceuta może podlegać odpowiedzialności karnej za sprzedaż podmiotom nieuprawnionym, np. domom pomocy społecznej, fundacjom, leku, który jest niezbędny do leczenia podopiecznego – pacjenta.

Zastrzeżenia Rzecznika budzi również kwestia nieodpłatnego przekazania leku. Zgodnie z przepisem art. 86a ust. 1 pkt 3 Prawa farmaceutycznego, apteki lub punkty apteczne mogą nieodpłatnie przekazywać produkty lecznicze (nieobjęte refundacją) jedynie w trzech enumeratywnie wymienionych przypadkach, tj. na rzecz domów pomocy społecznej – w zakresie zadań ustawowych związanych z pomocą w organizowaniu farmakoterapii, organowi władzy publicznej – w przypadku wystąpienia konstytucyjnych stanów nadzwyczajnych oraz podmiotom wykonującym działalność leczniczą – wyłącznie w celu ich zaopatrzenia. Brak jest zatem możliwości bezpłatnego przekazywania leków innym podmiotom, tj. szkołom, przedszkolom, czy fundacjom. Przedmiotowa regulacja zawęży zatem katalog podmiotów uprawnionych do możliwości otrzymania leku bezpłatnie.

Omawiany przepis w ocenie Rzecznika nie tworzy przejrzystego systemu dostępu świadczeniobiorców w dostępie do leków, ponieważ ogranicza dostęp podmiotom działającym na rzecz pacjentów, a co za tym idzie samym pacjentom, do wyrobów medycznych.

Rzecznik przypomniał, że w myśl art. 68 Konstytucji, obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej m.in. dzieciom, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku. W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, treścią prawa do ochrony zdrowia jest możliwość korzystania z systemu ochrony zdrowia, funkcjonalnie ukierunkowanego na zwalczanie i zapobieganie chorobom, urazom i niepełnosprawności. Z obowiązku rzeczywistego zapewnienia przez władze publiczne warunków realizacji prawa do ochrony zdrowia, które nie może być traktowane jako uprawnienie iluzoryczne bądź czysto potencjalne, wynika wymaganie, iż system ten – jako całość – musi być efektywny.

Warunki i zakres udzielania świadczeń zdrowotnych w ramach ubezpieczenia zdrowotnego określa ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz przepisy wydane na jej podstawie.

W myśl przepisów tej ustawy, świadczeniobiorcy (ubezpieczonemu) przysługują świadczenia gwarantowane z poszczególnych zakresów opieki zdrowotnej, a także leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych dostępnych m.in. w aptece na receptę.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o pilne podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu nowelizacji Prawa farmaceutycznego w zakresie wskazanego problemu.

39. Prezydenta RP (II.510.177.2019 z 14 czerwca 2019 r.) – w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezydenta RP o odmowę podpisania ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw. Przemawiają za tym zarówno argumenty natury proceduralnej (ustawa została przyjęta w nieprawidłowym trybie), jak i materialnej (jest ona sprzeczna z prawem międzynarodowym i zawiera rozwiązania naruszające prawa obywatelskie).

Rzecznik wskazał, że ww. ustawa jest ustawą zmieniającą kodeks. Tymczasem, z naruszeniem prawa, projekt był w Sejmie procedowany jak ustawa zwykła. Do ustawy zmieniającej kodeks stosowane są zaś szczególne zasady wynikające z rodz. 4 Regulaminu Sejmu RP. Szczególną uwagę należy też zwrócić na art. 89 ust. 1 tegoż regulaminu, który stanowi, iż pierwsze czytanie projektu zmian kodeksu może się odbyć nie wcześniej niż czternastego dnia od doręczenia posłom druku projektu. W przypadku ustawy z dnia 16 maja 2019 r., jej projekt został skierowany do Sejmu w dniu 14 maja 2019 r., zaś pierwsze czytanie odbyło się już w dniu 15 maja 2019 r. Oczywistym jest zatem, że wymagany termin nie został zachowany.

Przepisy Regulaminu Sejmu znajdują swoje oparcie w Konstytucji. Naruszenie wskazanego w regulaminie trybu procedowania z ustawą stanowić będzie zatem w konsekwencji naruszenie art. 112 Konstytucji, który przewiduje obowiązywanie tegoż regulaminu. Rzecznik stwierdził bowiem, że gdyby naruszenie Regulaminu nie stanowiło deliktu konstytucyjnego, jego umocowanie na poziomie ustawy zasadniczej byłoby bezprzedmiotowe.

Z uwagi na powyższe zastrzeżenia, Rzecznik zaapelował do Prezydenta aby skorzystał z kompetencji określonej w Konstytucji i odmówił podpisania ustawy z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

40. Ministra Obrony Narodowej (WZF.505.1.2019 z 14 czerwca 2019 r.) – w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany pragmatyki dyscyplinarnej żołnierzy.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone były czynności wyjaśniające w sprawie okoliczności zdarzenia mającego miejsce w nocy z 18 na

19 maja 2015 r. na terenie obozowiska jednej z jednostek wojskowych. Z zeznań pokrzywdzonej wynika, że w czasie trwania szkolenia poligonowego, za zgodą przełożonego zorganizowano grill, w trakcie którego spożywany był alkohol. Następnie, jak twierdzi pokrzywdzona, jeden z żołnierzy wykorzystał ją seksualnie.

Niezależnie od prawnocarnej oceny tego zdarzenia bezsporne jest, że doszło do kontaktu seksualnego pomiędzy żołnierzami, w którym przynajmniej jedna osoba uczyniła to dobrowolnie. Być może – z punktu widzenia przyjętej kwalifikacji prawnej – fakt spożywania przez żołnierzy alkoholu na terenie jednostki wojskowej jest bezprzedmiotowy, niemniej jednak wydaje się on istotny z punktu widzenia dyscypliny wojskowej i egzekwowania przez dowódców zasad żołnierskiego zachowania.

Zgodnie z przepisami Regulaminu Ogólnego żołnierz przebywający na terenie obiektów zajmowanych przez organy wojskowe, jak również obiektów koszarowych i zakwaterowania przejściowego jednostki wojskowej, nie może m.in. spożywać alkoholu, używać środków odurzających, substancji psychotropowych i środków zastępczych lub innych podobnie działających środków i substancji. Nie może również przejawiać zachowań, które mają podtekst lub zamiar seksualny tj. dotykania, komentarzy o podtekście erotycznym, stosunków seksualnych itp.

W omawianej sprawie indywidualnej Rzecznik powziął informacje, iż w postanowieniu o umorzeniu śledztwa Wojskowa Prokuratura Garnizonowa nie zleciła Dowódcy Jednostki Wojskowej przeprowadzenia żadnego postępowania. Powstaje zatem pytanie, na ile dowódcy jednostek wojskowych są związani wskazaniem wojskowej prokuratury garnizonowej.

Rzecznik zauważył, iż na podstawie obowiązujących przepisów istotnie można zdekodować normę prawną polegającą na zakazie wszczynania postępowania dyscyplinarnego, jeżeli w sprawie o czyny o znamionach przestępstwa (np. gwałtu) prokurator wojskowy nie wystąpił do dowódcy jednostki wojskowej z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne. Brak wniosku uprawnionego organu (w tym przypadku prokuratora), w ocenie Rzecznika, nie powinien jednak uniemożliwiać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przez dowódcę jednostki wojskowej.

W świetle powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany pragmatyki dyscyplinarnej żołnierzy w zakresie, w jakim przepisy te uniemożliwiają podjęcie postępowania dyscyplinarnego przez dowódców wojskowych, w sytuacji, gdy uprawnione podmioty nie wystąpią z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne.

41. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (IV.7002.11.2018 z 18 czerwca 2019 r.) – w sprawie konieczności doprecyzowania regulacji dotyczącej ochrony tymczasowej zabytków.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga dotycząca art. 10a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (dalej jako: ustawa o ochronie zabytków), wprowadzającego tzw. ochronę tymczasową zabytku w czasie trwania postępowania o wpis do rejestru. Na tle wniesionej skargi Rzecznik powziął wątpliwości co do zakresu ochrony zabytków wprowadzonej niniejszą regulacją oraz proporcjonalności ograniczenia praw właścicieli nieruchomości, w stosunku do których wszczęto postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru.

Znaczenie dla Państwa Polskiego dóbr kultury jest niekwestionowaną wartością, co znajduje wyraz także w Konstytucji. W opinii Rzecznika zagwarantowanie skutecznej ochrony tych dóbr stanowi obowiązek organów władzy publicznej. Należy jednak mieć na uwadze, że realizacja tego obowiązku nie może odbywać się z naruszeniem Konstytucji, w szczególności nie może stanowić nadmiernej ingerencji w sferę praw człowieka i obywatela, a zwłaszcza prawo własności.

Jednocześnie Rzecznik wskazał, że o ile dopuszczalność ograniczenia prawa własności zabytków poprzez wprowadzenie instrumentu mającego na celu zabezpieczenie tychże w czasie prowadzenia postępowania w przedmiocie wpisu, co do zasady, nie budzi wątpliwości, to sposób i zakres ingerencji ustawodawcy budzą w tym przypadku zaniepokojenie Rzecznika.

Art. 10a ust. 1 ustawy o ochronie zabytków wprowadza w okresie od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, zakaz prowadzenia przy zabytku prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. Zasadniczą kwestią jest określenie zakresu prac, których właściciel lub posiadacz zabytku nie może podejmować w trakcie postępowania. Powstaje bowiem pytanie, czy zakaz obejmuje wszystkie prace, tzn. prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane oraz inne działania, o których mowa w art. 10a ust. 1 ustawy, czy też można wskazać zakres prac, które właściciel zabytku może przy nim prowadzić w trakcie trwania postępowania o wpis.

Rzecznik podkreślił, że wstrzymanie prac konserwatorskich, podejmowanych, aby zapobiec procesowi destrukcji zabytku, wydaje się być sprzeczne ze spoczywającym na właścicielu obowiązkiem opieki nad zabytkiem. A zatem wydaje się, że ochrona tymczasowa zabytku w czasie trwania postępowania o wpis do rejestru nie powinna mieć charakteru absolutnego. Zakaz prowadzenia wszelkich prac przy zabytku z jednej strony uniemożliwia bowiem właścicielowi lub posiadaczowi realizację obowiązku dbania o zabytek, z drugiej zaś naraża go na sankcje w przypadku niezabezpieczenia czy zniszczenia zabytku. Jednakże treść art. 10a ustawy o ochronie zabytków nie jest precyzyjna w tym zakresie. Ponadto, trudno wyobrazić sobie prace konserwatorskie bądź restauratorskie, które nie dotyczyłyby substancji zabytku. Nie jest zatem jasne i jednoznaczne, czy na gruncie zakazu wynikającego z art.

10a ustawy o ochronie zabytków, właściciel lub posiadacz może podejmować jakiegokolwiek prace, w jakim trybie powinien to zgłosić, bądź ewentualnie, na podstawie jakich pozwoleń mógłby je podjąć. Tymczasem wynikająca z art. 2 Konstytucji zasada poprawnej legislacji wymaga, aby przepisy prawa formułowane były w sposób precyzyjny i jasny, a stanowienie prawa następowało w sposób logiczny i konsekwentny z poszanowaniem ogólnosystemowych zasad i należytych standardów.

Wątpliwości Rzecznika budzi także stopień ingerencji w prawo własności właściciela zabytku. Trwające długi czas postępowanie w sprawie wpisu może zwiększać dolegliwości, jakie dla właściciela zabytku i samego zabytku wynikają z objęcia ochroną tymczasową i de facto pozbawienia możliwości decydowania przez właściciela zabytku o swojej własności.

W przekonaniu Rzecznika, wprowadzenie ochrony tymczasowej jest nie tylko pożądane, ale i konieczne. Mając jednak na uwadze szczególny charakter tej ochrony, wprowadzonej stosunkowo niedawno do systemu prawnego oraz wątpliwości podnoszone przez przedstawicieli doktryny na tle zakresu jej stosowania, uzasadnione wydaje się ustalenie praktyki funkcjonowania tego instrumentu.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz o rozważenie podjęcia prac nad nowelizacją ustawy o ochronie zabytków w omawianym powyżej zakresie.

42. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (KMP.570.16.2019 z 19 czerwca 2019 r) – w sprawie nadużywania siły w stosunku do osób zatrzymanych.

W dniu 23 maja 2019 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (dalej: ETPCz) wydał wyrok w sprawie Kanciał przeciwko Polsce (skarga nr 37023/13), w którym uznał, że Polska naruszyła zakaz tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania ze względu na zastosowanie nadmiernego przymusu bezpośredniego w trakcie i po zatrzymaniu podejrzanego oraz brak odpowiedniego postępowania wyjaśniającego.

Zdaniem KMPT wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka powinien stać się impulsem do głębszej refleksji w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego, w szczególności tzw. paralizatorów, a także w kontekście prowadzenia rzetelnych postępowań wyjaśniających nadużycia funkcjonariuszy. Zastosowanie broni elektrycznej rodzi bowiem wiele daleko idących konsekwencji, które w chwili użycia tego środka nie zawsze są możliwe do przewidzenia. Europejski Komitet Przeciwko Torturom (CPT) zalecił po wizycie w Polsce w 2017 r. przypomnienie wszystkim policjantom instrukcji dotyczących właściwego zachowania w zakresie używania paralizatorów elektrycznych. Podkreślił, że paralizatory elektryczne mogą być stosowane wyłącznie w przypadku rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia dla życia lub ryzyka poważnych obrażeń. Sięgnięcie po taką broń wyłącznie w celu

zapewnienia, że dana osoba zastosuje się do polecenia, jest niedopuszczalne. Ponadto zastosowanie tego rodzaju broni powinno być dozwolone wyłącznie kiedy łagodniejsze środki przymusu nie odniosły skutku lub są niepraktyczne, oraz jeżeli jest jedyną możliwą alternatywą do użycia metody stwarzającej większe ryzyko obrażeń czy zgonu (np. broni palnej).

W tym kontekście z zadowoleniem należy przyjąć, że po apelach Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczących poddania używania tego środka rygorom podobnym jak w przypadku broni palnej – w szczególności w zakresie ich dokumentowania oraz kontrolowania, Komenda Główna Policji w sierpniu 2018 r. wydała w tej sprawie wytyczne. Należy jednak pamiętać, że same standardy nie wystarczą. Zdaniem KMPT kluczową rolę powinno odgrywać profesjonalne szkolenie funkcjonariuszy, ukierunkowane nie tylko na aspekty praktyczne samego wykorzystania tego rodzaju środków, ale także na budowanie kultury sprzeciwu wobec tortur, nieludzkiego i poniżającego traktowania.

Tortury, nieludzkie i poniżające traktowanie stanowią najbardziej skrajny przykład łamania praw człowieka, wyrażają pogardę dla jego godności i degradują społeczeństwo, które na nie przyzwala. Muszą o tym pamiętać przedstawiciele zawodów zaufania publicznego, którzy jako pierwsi powinni stać na straży przestrzegania zakazu tortur. W opinii KMPT jest to szczególnie ważne w kontekście postępowań prowadzonych przez prokuraturę w sprawach dotyczących przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy. Wszelkie sygnały dotyczące nadużywania siły, znęcania się nad zatrzymanymi, torturowania ich, by przyznali się do winy, czy zachowywali w określony sposób, powinny być każdorazowo kompleksowo wyjaśniane, a sprawcy odpowiednio ukarani. Rzetelne prowadzenie postępowań, zarówno na etapie prokuratorskim, jak i sądowym, jest w tym kontekście kluczowe.

43. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (XI.503.2.2016 z 24 czerwca 2019 r.) – w sprawie przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych.

Przestrzeganie praw osób starszych stanowi jedną z miar solidarności międzypokoleniowej, u której podstaw leży założenie, że niezależnie od swojego wieku każdy powinien cieszyć się podstawowymi prawami i wolnościami ujętymi w Konstytucji, takimi jak poszanowanie godności i brak dyskryminacji. W związku z obchodzonym w dniu 15 czerwca Światowym Dniem Świadomości Znęcania się nad Osobami Starszymi, Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił uwagę na obszar przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych, który powinien zostać rozwinięty w ramach pogłębiania i poszerzania kompleksowego systemu wsparcia starszych członków społeczeństwa.

Rzecznik z zadowoleniem przyjął deklarację resortu poddania pod rozwagę propozycji wypracowania mechanizmu, który ułatwiłby zgłaszanie nadużyć i przemocy oraz usprawniłby reakcję odpowiednich organów, a jednocześnie

podkreślił jak ważne jest, aby mechanizm ten nie dotyczył jedynie osób korzystających z opieki instytucjonalnej.

Jako szansę należy również potraktować deklarację Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, przedstawioną Pełnomocnikowi Rządu ds. Równego Traktowania, o możliwości wprowadzenia dodatkowych pytań do statystyki publicznej odnoszących się do przemocy w rodzinie, w tym przemocy wobec osób starszych.

Ponadto Rzecznik zauważył, że przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odnoszą się do członków rodziny i do osób, które wspólnie zamieszkują gospodarstwo domowe, brakuje natomiast jasnego wskazania, że starsze osoby samotne również mogą liczyć na wsparcie struktur państwa. To przyczynia się do „niewidoczności” zjawiska osamotnienia i izolacji społecznej oraz problemów związanych z bezpieczeństwem osób starszych w takiej sytuacji. Konieczne jest zatem docieranie z informacją o prawach osób starszych i dostępnym wsparciu do tej grupy osób oraz z prewencją w zakresie popadania w izolację społeczną, która również może być czynnikiem sprzyjającym podatności na różnego rodzaju przemoc.

Problematyka wzmocnienia ochrony prawnej osób starszych przed przemocą jest również przedmiotem debaty nad nową Konwencją o prawach osób starszych, której opracowanie i przyjęcie pozwoliłoby na bardziej efektywne wprowadzanie zmian systemowych adekwatnych do potrzeb tej powiększającej się grupy osób w Polsce i na świecie.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ponowne rozważenie możliwości podjęcia prac nad nowelizacją ustawy o osobach starszych, w celu usprawnienia ewaluacji realizowanych zadań w odniesieniu do jakości ich efektów i tym samym zwiększenia ochrony praw osób starszych, jak również o przedstawienie informacji o działaniach podejmowanych na rzecz usprawnienia zbierania danych na temat przemocy wobec osób starszych oraz działaniach mających na celu docieranie z informacją o możliwych formach wsparcia do osób osamotnionych. Aby podkreślić znaczenie Światowego Dnia Świadomości Znęcania się nad Osobami Starszymi, Rzecznik przekazał też Minister opracowanie, przedstawiające zjawisko przemocy wobec osób starszych z perspektywy spraw wpływających i rozpatrywanych w Biurze RPO.

44. Ministra Zdrowia (V.7013.46.2019 z 28 czerwca 2019 r.) – w sprawie planowanych zmian w zakresie wykazu leków refundowanych.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziły doniesienia środków masowego przekazu, w odniesieniu do opublikowanego projektu obwieszczenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, które wchodzi w życie 1 lipca 2019 r. Media informują, że z powyższego wykazu leków refundowanych zostaną wykreślone dwa leki onkologiczne – cetuksymab oraz bewacyzumab

stosowane w ramach programu lekowego dotyczącego leczenia raka jelita grubego w Polsce. Niniejsza zmiana oznacza, że część pacjentów chorych na raka od 1 lipca br. zostanie pozbawiona dostępu do terapii ratujących życie.

Obowiązujące dotychczas rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, w programie lekowym leczenie zaawansowanego raka jelita grubego zawiera wskazane leki. Rzecznik podkreślił, że niniejsze leki są stosowane w tak zwanej pierwszej, drugiej i trzeciej linii leczenia u chorych niekwalifikujących się do leczenia operacyjnego, czyli są głównymi produktami leczniczymi stosowanymi przez osoby cierpiące na ten rodzaj nowotworu. Oznacza to, że dla większości chorych kontynuacja leczenia będzie niemożliwa z uwagi na brak innej, alternatywnej terapii biologicznej. W związku z powyższym istnieje obawa, że pacjenci będą zmuszeni zakończyć leczenie, co może bezpośrednio wpłynąć na brak kontroli choroby oraz na skrócenie ich życia.

Ponadto, Rzecznik zwrócił uwagę na podnoszone w toku debaty publicznej zarzuty dotyczące braku rekomendowanego leczenia raka jelita grubego w 3 i 4 linii. Natomiast prośby pacjentów są nakierowane na zmianę dotychczasowej sytuacji. Mając na uwadze powyższe, nie budzi wątpliwości, że proponowana zmiana wykreślenia dwóch leków onkologicznych nie stanowi odpowiedzi na głos pacjentów cierpiących na raka jelita grubego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o pilne zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.511.1126.2014 z 2 kwietnia 2019 r. – kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego w sytuacji, gdy nie zostały wyjaśnione wszystkie okoliczności popełnionego czynu.

Sąd Rejonowy uznał obwinionego za winnego tego, że działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, dokonał wyrębu drzew sosnowych w celu przywłaszczenia, lecz zamierzonego czynu nie osiągnął z uwagi na spłoszenie przez właściciela lasu, czym spowodował straty o wartości 75,44 zł. Za ten czyn, Sąd wymierzył mu grzywnę w wysokości 500 zł. oraz orzekł na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w kwocie 150,88 zł. Ponadto, Sąd orzekł przepadek na rzecz Skarbu Państwa pilarki spalinowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w myśl art. 93 § 2 k.p.w. orzekanie w postępowaniu nakazowym, a więc na posiedzeniu bez udziału stron, może nastąpić, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Zasadniczo tryb nakazowy przewidziany został przez ustawodawcę do najbardziej oczywistych przypadków, gdy materiał dowodowy jest tak jednoznaczny, że nie nasuwa żadnych istotnych wątpliwości co do winy, jak i okoliczności popełnienia zarzucanego czynu.

Tymczasem, w realiach niniejszej sprawy nie można jednoznacznie stwierdzić czyją własnością była pilarka spalinowa, której przepadek orzeczono na rzecz Skarbu Państwa. Obwiniony w swoich wyjaśnieniach stwierdził, że pilarka jest własnością jego ojca, a następnie posługiwał się stwierdzeniem „moja piła spalinowa”. Zebrany materiał dowodowy nie daje zatem ostatecznego rozstrzygnięcia do kogo należała pilarka spalinowa, a co w przypadku orzekania przepadku jest istotne. Przepadek przedmiotów niebędących własnością sprawcy wykroczenia można orzec tylko wtedy, gdy przepis szczególny tak stanowi. Art. 120 k.w. nie przewiduje przepadku rzeczy służących do popełnienia wykroczenia niebędących własnością sprawcy. Zatem, bez ostatecznego rozstrzygnięcia kwestii własności pilarki spalinowej, nie można było orzec jej przepadku na rzecz Skarbu Państwa.

II.511.1143.2015 z 10 kwietnia 2019 r. – kasacja w sprawie nienależytego rozpoznania podniesionego w apelacji zarzutu.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich Sąd odwoławczy nie sprostał wymogom dotyczącym należytego rozważenia zarzutu apelacyjnego obrazu art. 284 § 2 k.k., co spowodowało zaistnienie tzw. efektu przeniesienia. Przepięstwo sprzeniewierzenia, stypizowane w art. 284 § 2 k.k., polega na przywłaszczeniu przez sprawcę powierzonej mu rzeczy ruchomej. Zważywszy, że sprawcy musi

towarzyszyć związany z zamiarem *res sibi habendi* cel definitywnego pozbawienia osoby powierzającej jej własności, jest oczywiste, że rzecz powierzana musi mieć dla sprawcy charakter rzeczy „cudzej”. Jak wskazał Sąd Najwyższy powierzenie rzeczy ruchomej polega na przekazaniu sprawcy władztwa nad rzeczą z zastrzeżeniem jej zwrotu właścicielowi (posiadaczowi) lub innej osobie posiadającej prawo do rzeczy. Powierzenie oznacza więc przeniesienie władztwa nad rzeczą z uprawnionego na sprawcę bez prawa rozporządzania nią jak swoją własnością, z jednoczesnym konkretnym oznaczeniem sposobu jego wykonywania przez osobę, której rzecz jest powierzona.

Oczywistym jest zatem, że wpłacona przez pokrzywdzoną tytułem zaliczki kwota pieniężna, nie była powierzona oskarżonej z obowiązkiem zwrotu, lecz doszło do przeniesienia własności sumy pieniężnej z chwilą przeniesienia posiadania rzeczy była to bowiem forma uiszczenia wynagrodzenia określonego w zamówieniu oraz fakturze, co wyklucza możliwość przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej. Brak spełnienia znamienia w postaci powierzenia z obowiązkiem zwrotu oraz fakt, że przeniesienie własności pieniędzy spowodowało, że nie były one dla oskarżonej rzeczą cudzą, wykluczają możliwość przypisania oskarżonej odpowiedzialności za występki z art. 284 § 2 k.k. Całkowite pominięcie przez Sąd Okręgowy jednolitej i ugruntowanej linii orzeczniczej w zakresie znamion czynu z art. 284 § 2 k.k., która niewątpliwie winna znaleźć zastosowanie w realiach niniejszej sprawy, wskazuje na niespełnienie standardów, jakimi powinna charakteryzować się kontrola odwoławcza.

II.511.506.2018 z 11 kwietnia 2019 r. – kasacja w sprawie przedwczesnego i bezpodstawnego uznania, że nie istnieją w niniejszej sprawie bezwzględne przeszkody ekstradycyjne.

Postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2018 r. Sąd Okręgowy stwierdził prawną niedopuszczalność przekazania obywatela Ukrainy ukraińskim organom wymiaru sprawiedliwości, na podstawie wniosku o wydanie osoby z dnia 22 czerwca 2017 r. sporządzonego przez Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy. Sąd orzekł o prawnej niedopuszczalności wydania ściganego, z uwagi na uzasadnioną obawę, że w państwie wydania może dojść do naruszenia jego wolności oraz praw, takich jak prawo do sprawiedliwego i uczciwego procesu. Od powyższego orzeczenia zażalenie wniósł Prokurator Okręgowy, zdaniem którego Sąd wydał orzeczenie w oparciu o niepełny materiał procesowy. Postanowieniem z dnia 28 maja 2019 r. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że stwierdził prawną dopuszczalność wydania ściganego ukraińskim organom wymiaru sprawiedliwości.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich orzeczenie Sądu II instancji nie może się ostać, ponieważ zapadło z rażącym naruszeniem prawa procesowego. W realiach niniejszej sprawy, w zakresie ustalenia, czy nie zachodzi uzasadniona

obawa, procedowanie Sądu Apelacyjnego razi niekonsekwencją. Z jednej strony, Sąd Apelacyjny wskazuje, że brak jest dowodów, iż ścigany był osobą zaangażowaną w konflikt na wschodzie Ukrainy i postępowanie karne jest represją za tego rodzaju działalność i nie ma podstaw do obawy, że w państwie żądającym wydania może dojść do naruszenia wolności i praw osoby wydanej, z drugiej strony uznając, że postępowanie ekstradycyjne nie jest miejscem na ocenę ustawodawstwa wewnętrznego państwa wzywającego, arbitralnie odmawia zasadności pytaniom skierowanym przez Sąd I instancji do strony ukraińskiej i uniemożliwia ściganemu udowodnienie wiarygodności jego wyjaśnień, w których brak przecież twierdzeń o zaangażowaniu w konflikt na wschodzie Ukrainy, a mowa jest o obawie o życie i prawo do uczciwego procesu.

Tymczasem pytania Sądu Okręgowego skierowane do strony ukraińskiej w ramach pomocy prawnej zmierzały właśnie do wyjaśnienia kwestii gwarancji bezstronnego, sprawiedliwego procesu, w kontekście konfliktu na tle politycznym i korupcyjnym ściganego z wysoko postawionym funkcjonariuszem lokalnej administracji sądowej. Nie do zaakceptowania jest teza Sądu Apelacyjnego, że skoro ścigany ma możliwość dochodzenia ewentualnego naruszenia praw człowieka przed niezawisłym sądem, a także może wystąpić ze skargą do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, to Sąd w postępowaniu ekstradycyjnym jest zwolniony z obowiązku badania stopnia prawdopodobieństwa nierespektowania postanowień Konwencji w stosunku do osoby ściganego.

II.510.188.2019 z 12 kwietnia 2019 r. – kasacja w sprawie stwierdzenia prawnej dopuszczalności wydania obywatela Białorusi.

Do Sądu Okręgowego wpłynął wniosek ekstradycyjny Prokuratury Generalnej Republiki Białoruskiej. Do wniosku o wydanie, zgodnie z treścią umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, dołączony został uwierzytelniony odpis postanowienia o tymczasowym aresztowaniu ściganego z opisem zarzuconych mu czynów przestępnych. Sąd Okręgowy stwierdził prawną dopuszczalność wydania ściganego. Orzeczenie to zostało zaskarżone w całości przez obrońcę. Sąd Apelacyjny utrzymał w mocy orzeczenie Sądu merytorycznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że dołączone do wniosku o ekstradycję postanowienie o tymczasowym aresztowaniu ściganego nie zostało ani wydane przez Sąd, ani nie wynikało z niego, aby było niezwłocznie poddane z urzędu kontroli sądowej. Czas stosowania tego środka zapobiegawczego nie został określony. W uzasadnieniu poza wskazaniem przesłanki formalnej wskazano jedynie jednym zdaniem, że ścigany ukrywał się przed białoruskim wymiarem sprawiedliwości. Zdaniem Rzecznika stosowanie, względnie systematyczne kontrolowanie stosowania aresztu, przez podmiot niezależny od podmiotu prowadzącego i nadzorującego postępowanie przygotowawcze, jest

niezbędne dla ochrony pozbawionego wolności przed nadmierną i nieuzasadnioną ingerencją w powyższe prawa. W tym kontekście elementarne znaczenie ma możliwość dokonania kontroli aresztu tymczasowego z urzędu, tj. niezależnie od tego, czy domaga się tego osoba pozbawiona wolności, po wtóre niezwłocznie i po trzeciej dokonania tej kontroli po wysłuchaniu osobiście osoby pozbawionej wolności przez organ sądowy.

W ocenie Rzecznika całokształt okoliczności ujawnionych w postępowaniu winien był skutkować uznaniem przez Sąd, że wydanie ściganego spowoduje naruszenie podstawowego prawa człowieka, tj. prawa ściganego do wolności i bezpieczeństwa osobistego, poprzez brak zapewnienia sądowej kontroli zastosowanego wobec niego tymczasowego aresztowania, po przekazaniu go władzom Białorusi. Brak bowiem inkorporowania przez Republikę Białoruską do porządku prawnego wymogów dotyczących ochrony prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego uznanych przez wspólnotę międzynarodową za minimalne, świadczy o tym, że Państwo to nie wykazuje rzeczywistej woli zwalczania naruszeń tych praw przez przedstawicieli ich organów.

II.511.731.2016 z 25 kwietnia 2019 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 2 § 1 Kodeksu wykroczeń, jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia wykroczenia, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy.

W realiach przedmiotowej sprawy obwiniony wyrokiem z dnia 10 grudnia 2015 r. został uznany przez Sąd Rejonowy we Włocławku za winnego wykroczenia z art. 192 ust. 1 Prawa wodnego, który stanowi: „Kto bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym korzysta z wody lub wykonuje urządzenia wodne albo inne czynności wymagające pozwolenia wodnoprawnego – podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd I instancji wskazał, że istotą w niniejszej sprawie jest prowadzenie robót, które mogły być przyczyną zmiany stanu wód stojących i wód podziemnych, a obwiniony jako właściciel tej nieruchomości, inwestor budowlany i wykonawca tych prac nie posiadał pozwolenia wodnoprawnego. Tymczasem pozwolenie wodnoprawne jest wymagane na wykonanie urządzeń wodnych.

Ustawą z dnia 16 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz ustawy o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw po art. 123 ustawy, dodano art. 123a, który w ust. 1 pkt 7 stanowił, że zgłoszenia właściwemu organowi wymagają roboty w wodach oraz inne roboty, które mogą być przyczyną zmiany naturalnych przepływów wód, stanu wód stojących i wód podziemnych, o ile zasięg oddziaływania nie wykracza poza granice nieruchomości, na której będzie realizowane przedsięwzięcie. Zmiana ustawy

weszła w życie z dniem 31 grudnia 2015 r., a więc w trakcie postępowania międzyinstancyjnego.

Niewątpliwie zatem zmiana ustawy Prawo wodne, w zakresie w jakim ograniczała konieczność uzyskania pozwolenia wodnoprawnego, winna być jako norma wyznaczająca zakres bezprawności zachowania, rozpatrywana w aspekcie zmiany ustawy, o której mowa w art. 2 § 1 k.w. Natomiast Sąd Okręgowy, ustosunkowując się do przedstawionej w apelacji argumentacji, wskazał, że nowelizacja ustawy Prawo wodne nie powoduje depenalizacji działania obwinionego. Zdaniem Sądu, aktualna zmiana przepisów nie dotyczy obwinionego, albowiem jemu przypisano działanie w okresie od 28 października 2014 r. do 17 marca 2015 r., zaś nowe przepisy obowiązują dopiero od 31 grudnia 2015 r. W ocenie Rzecznika nie sposób zatem uznać za prawidłowe stanowisko Sądu II instancji.

II.511.796.2018 z 26 kwietnia 2019 r. – kasacja w sprawie wydania przez Sąd odwoławczy orzeczenia, utrzymującego w mocy postanowienie Sądu I instancji o zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, po upływie terminu.

W Kodeksie karnym istnieje rozgraniczenie wykonalności postanowień o zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności w zależności od podstawy prawnej wydania, tj. obligatoryjnego albo fakultatywnego zarządzenia wykonania kary. W pierwszym przypadku zastosowanie ma norma ogólna – art. 9 § 3 k.k.w., zgodnie z którą postanowienie o zarządzeniu wykonania kary staje się wykonalne z chwilą wydania, przed upływem okresu wskazanego w art. 75 § 4 k.k., choćby nieprawomocnego postanowienia o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności, chyba że sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia, wstrzyma jego wykonanie. W drugim przypadku mamy do czynienia z normą szczególną – art. 178 § 5 k.k.w. zgodnie z którą postanowienia wydane na podstawie art. 75 § 2 i 3 k.k. stają się wykonalne z chwilą ich uprawomocnienia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w niniejszej sprawie podstawą zarządzenia wykonania kary był art. 75 § 2 k.k., a więc dla dochowania terminu z art. 75 § 4 k.k. decydujący jest moment uprawomocnienia się postanowienia o zarządzeniu wykonania kary. Sąd Okręgowy orzekł w dniu 13 czerwca 2018 r., czyli 8 dni po upływie 6 miesięcznego okresu. Nie mógł więc orzec o utrzymaniu w mocy postanowienia Sądu Rejonowego o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności, czym rażąco naruszył art. 75 § 4 k.k.

II.510.828.2017 z 7 maja 2019 r. – kasacja w sprawie zaniechania dokonania wszechstronnej kontroli odwoławczej poza granicami środka odwoławczego.

Sąd Okręgowy stwierdził prawną dopuszczalność przekazania obywatela Republiki Chińskiej (Tajwanu), chińskim organom wymiaru sprawiedliwości, na

podstawie wniosku o wydanie osoby sporządzonego przez Śledcze Biuro Kryminalne Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego Chińskiej Republiki Ludowej celem przeprowadzenia postępowania karnego w zakresie objętym wnioskiem. Powyższe orzeczenie zostało zaskarżone przez obrońcę ściganego w całości. W uzasadnieniu zażalenia wyjaśniono m.in., że ryzyko naruszenia praw człowieka po przekazaniu stronie chińskiej, w postaci stosowania tortur i innego niehumanitarnego poniżającego traktowania zachodzi zarówno na etapie postępowania rozpoznawczego, jak i po prawomocnym skazaniu. Procesy toczące się w Chińskiej Republice Ludowej nie mają cech rzetelności, a fundamentem systemu penitencjarnego w Chinach jest praca przymusowa. Powyższe jest niezwykle istotne w kontekście konfliktu polityczno-militarnego, który od lat toczy się pomiędzy Chińską Republiką Ludową, a Republiką Chińską. Sąd Apelacyjny utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w przypadkach określonych w k.p.k sąd odwoławczy jest zobowiązany do wyjścia poza granice określone w środku odwoławczym, a więc poza wynikający z zażalenia zakres kontroli odwoławczej. Sąd powinien więc również zbadać, czy utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia nie byłoby rażąco niesprawiedliwe. Tymczasem Sąd Apelacyjny nie zwrócił uwagi na fakt, że poza zakresem analizy Sądu I instancji była odpowiedź na pytanie, czy w niniejszej sprawie nie istnieje ryzyko naruszenia art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w kontekście grożącej ściganemu kary dożywotniego pozbawienia wolności. Powyższe było niezbędne do udzielenia przez Sąd wyczerpującej odpowiedzi na pytanie, czy w sprawie nie zachodzi wskazana w art. 604 § 1 pkt 7 k.p.k. bezwzględna przeszkoda ekstradycyjna – obawa, że w państwie żądającym wydania może dojść do naruszenia wolności i praw osoby wydanej. W tym stanie rzeczy utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia należy uznać za rażąco niesprawiedliwe w rozumieniu przepisów postępowania karnego.

BPG.510.3.2018 z 10 maja 2019 r. – kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa karnego procesowego polegającego na uwzględnieniu przez sąd wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy.

Oskarżony został uznany winnym tego, że działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, posługując się podrobionym dowodem osobistym, podrobionymi dokumentami i podrobionym zaświadczeniem z ZUS wprowadził w błąd pracowników banku, usiłując doprowadzić do korzystnego rozporządzenia mieniem w postaci kredytu, który w powziętym z góry zamiarze nie miał być spłacany. Zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na to, że pracownicy banku ujawnili fałszerstwo dokumentów. Sąd wymierzył oskarżonemu karę sześciu miesięcy pozbawiania wolności oraz grzywnę w wysokości dwustu stawek dziennych ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 10 zł. Jednocześnie Sąd Rejonowy zobowiązał oskarżonego na podstawie art. 72

§ 2 Kodeksu karnego do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z ww. przepisem zobowiązanie sprawcy do naprawienia szkody może nastąpić jedynie wówczas, gdy następstwem czynu sprawcy było powstanie szkody. *Ratio legis* tego uregulowania stanowi bowiem faktyczne wynagrodzenie szkody. Orzeczenie w tym zakresie związane jest zatem ściśle z rzeczywistą szkodą, jaką poniósł pokrzywdzony i to szkodą rozumianą tak jak w prawie cywilnym. W przedmiotowej sprawie nie doszło do wyrządzenia szkody poszkodowanemu albowiem umowa kredytowa pomiędzy oskarżonym a bankiem nie została zawarta i tym samym nie doszło do dalszej realizacji umowy kredytowej, jaką byłaby wypłata przez bank wnioskowanej kwoty. Jak wynika z treści samego wyroku Sądu Rejonowego, oskarżony został uznany za winnego jedynie usiłowania popełnienia czynu. W tym stanie rzeczy realizacja orzeczonego zobowiązania do naprawienia szkody nie prowadziłyby zatem, co oczywiste, do kompensowania szkód poniesionych przez pokrzywdzonego przestępstwem, tylko spowodowałyby nieuprawnione przysporzenie mu korzyści.

II.511.78.2017 z 21 maja 2019 r. – kasacja w sprawie zaniechania wyjścia poza granice podniesionych w apelacji zarzutów, co skutkowało utrzymaniem w mocy orzeczenia Sądu I instancji wydanego z rażącym naruszeniem przepisu prawa procesowego.

Zgodnie z art. 433 § 1 Kodeksu postępowania karnego (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach środka odwoławczego, a w zakresie szerszym o tyle, o ile ustawa to przewiduje. Oznacza to, że niezależnie od granic środka odwoławczego sąd odwoławczy kontroluje zawsze zaskarżone orzeczenie pod kątem tych podstaw, które jest zobowiązany uwzględnić z urzędu. W realiach niniejszej sprawy, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, Sąd odwoławczy winien z urzędu uwzględnić zaistniałą, już w toku postępowania przez Sądem I instancji, bezwzględną przyczynę odwoławczą w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Postępowanie w przedmiotowej sprawie zostało zainicjowane prywatnym aktem oskarżenia, zgodnie natomiast z art. 496 § 1 i 3 k.p.k. postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego umarza się za zgodą oskarżonego, jeżeli oskarżyciel prywatny odstąpi od oskarżenia przed prawomocnym zakończeniem postępowania, a niestawiennictwo oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika na rozprawie głównej bez usprawiedliwionych powodów uważa się za odstąpienie od oskarżenia. Z akt przedmiotowej sprawy wynika, że na rozprawie nie stawiła się oskarżycielka prywatna ani jej pełnomocnik. Jak wynika z akt sprawy, zostali oni prawidłowo zawiadomieni o terminie rozprawy.

Zdaniem Rzecznika, biorąc powyższe pod uwagę, nieusprawiedliwione niestawiennictwo oskarżycielki prywatnej i jej pełnomocnika na rozprawie

winno skutkować obligatoryjnym umorzeniem postępowania przez Sąd Rejonowy. Nie ma przy tym znaczenia fakt, że był to kolejny, a nie pierwszy termin rozprawy, albowiem na gruncie obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania karnego, Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, że niestawiennictwo oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika na rozprawie głównej bez usprawiedliwienia, w każdej fazie jej prowadzenia, powoduje umorzenie postępowania.

II.510.926.2017 z 27 maja 2019 r. – kasacja w sprawie wymierzenia skazanemu przez Sąd odwoławczy wyższej o 6 miesięcy kary pozbawienia wolności, niż orzeczona przez Sąd merytoryczny.

Sąd Rejonowy skazał oskarżonego na podstawie art. 156 § 2 k.k. i wymierzył mu karę 1 roku pozbawienia wolności. Wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres 3 lat próby. Ponadto, zasądził od oskarżonego na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w kwocie 10 000 zł. Powyższy wyrok w całości na korzyść oskarżonego zaskarżył jego obrońca oraz w całości na jego niekorzyść pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok na niekorzyść oskarżonego w ten sposób, że z opisu czynu wyeliminował ustalenie, że działał on nieumyślnie. Orzeczoną karę podwyższył do 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, natomiast nawiązkę podwyższył do 20 000 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że z zaskarżonego wyroku wynika, iż Sąd Okręgowy odmiennie niż Sąd merytoryczny, nie obdarzył walorem wiarygodności wyjaśnień oskarżonego co do braku zamiaru wyrządzenia krzywdy pokrzywdzonemu. Poczynił w tym zakresie nowe, niekorzystne dla oskarżonego, ustalenie faktyczne zarówno w części dyspozytywnej wyroku, jak i motywacyjnej, przyjmując, że działał on umyślnie, z zamiarem ewentualnym. W tym stanie rzeczy nie budzi wątpliwości, że Sąd Okręgowy rażąco naruszył art. 454 § 2 k.p.k., zgodnie z którym Sąd odwoławczy może orzec surowszą karę pozbawienia wolności tylko wtedy, gdy nie zmienia ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku. Zdaniem Rzecznika w przypadku zastosowania się przez powyższy organ procesowy do treści tego przepisu doszłoby jedynie do uchylecia zaskarżonego przez strony wyroku i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Wpływ zaistniałego uchybienia jawi się zatem jako istotny.

BPK.511.23.2019 z 28 maja 2019 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego materialnego poprzez jego błędne zastosowanie.

Sąd Rejonowy uznał obwinionego za winnego tego, że będąc uczestnikiem przejścia zorganizowanej grupy uczestników masowej imprezy sportowej posiadał wyroby pirotechniczne (racę), tj. wykroczenia z art.50a § 1a Kodeksu wykroczeń, i za to skazał go na karę grzywny. W punkcie drugim wyroku

orzeczono wobec obwinionego środek karny zakazu wstępu na imprezy masowe na terenie całego terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres 2 lat.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich powyższy wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa materialnego. Zgodnie z art. 50a § 1a Kodeksu wykroczeń odpowiedzialność za wykroczenie ponosi ten, kto będąc uczestnikiem przejazdu zorganizowanej grupy uczestników masowej imprezy sportowej, posiada przedmioty określone w § 1 lub wyroby pirotechniczne. Do popełnienia tego wykroczenia konieczne jest zatem zrealizowanie dwóch znamion czasownikowych „bycia” uczestnikiem „przejazdu” oraz „posiadania” wyrobów pirotechnicznych. Sąd Rejonowy błędnie zdekodował znamiona art. 50a § 1a k.w., co skutkowało niesłusznym skazaniem obwinionego. Nie został on uznany winnym „przejazdu”, co jest wymaganym znamieniem tego wykroczenia, lecz „przejścia” zorganizowanej grupy kibiców. W związku z tym obwiniony swoim zachowaniem nie wyczerpał znamion ustawowych przypisanego mu wykroczenia.

II.510.1055.2016 z 28 maja 2019 r. – kasacja w sprawie przeprowadzenia wadliwej kontroli odwoławczej postępowania.

Do Sądu Rejonowego wpłynął wniosek oskarżyciela publicznego o umorzenie postępowania karnego prowadzonego przeciwko J.S., podejrzanego o to, że znęcał się fizycznie i psychicznie nad matką, siostrą i ojczymem, ze względu na stan niepoczytalności w chwili popełnienia czynu oraz zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Sąd Rejonowy procedując na posiedzeniu, po uznaniu prawidłowego zawiadomienia podejrzanego o terminie posiedzenia, na które podejrzanym nie stawił się, uwzględnił wniosek prokuratora i postanowił umorzyć postępowanie z uwagi na niepoczytalność podejrzanego w chwili popełniania czynu oraz orzekł środek zabezpieczający w postaci umieszczenia podejrzanego w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Postanowienie zaskarżone zostało w całości na korzyść podejrzanego. Sąd Okręgowy nie uwzględnił zażalenia obrońcy podejrzanego i utrzymał w mocy postanowienie Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w art. 433 § 2 Kodeksu postępowania karnego sąd odwoławczy obowiązany jest rozważyć wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym. Zdaniem Rzecznika Sąd Okręgowy nie sprostął wymogowi rzetelnej oceny zarzutu, dotyczącego braku obecności i niedoprowadzenia podejrzanego na posiedzenie. Sąd nie zwrócił uwagi na fakt, że w myśl art. 354 pkt 2 k.p.k. udział podejrzanego w posiedzeniu w przedmiocie umorzenia i zastosowania środka zabezpieczającego był, co do zasady, obligatoryjny i nie podlegał swobodnej decyzji strony. Jedynie wyjątkowo podejrzanym nie bierze udziału w posiedzeniu, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny. Analiza akt niniejszej sprawy nie pozwala na stwierdzenie, że w tym konkretnie

postępowaniu wyjątek ten miał zastosowanie. W pisemnej opinii sądowo-psychiatrycznej biegli stwierdzili, że aktualny stan zdrowia podejrzanego pozwala na jego udział w toczącym się postępowaniu karnym. Zasadnym jest więc uznanie, że wydane przez Sąd I instancji postanowienie obarczone było rażącym naruszeniem prawa procesowego o charakterze bezwzględnej przyczyny odwoławczej. Ta okoliczność winna być bezwzględnie dostrzeżona przez Sąd odwoławczy i wywołać określone skutki procesowe, doprowadzić do uchylecia postanowienia Sądu I instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

II.511.18.2017 z 4 czerwca 2019 r. – kasacja w sprawie zaniechania wyjścia poza granice podniesionych w apelacji zarzutów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 433 § 1 Kodeksu postępowania karnego (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach środka odwoławczego, a w zakresie szerszym o tyle, o ile ustawa to przewiduje. Pomimo zatem niepodniesienia w apelacji zarzutu obrazy art. 41 § 2 i § 4 pkt 1 Kodeksu karnego skarbowego, Sąd odwoławczy winien z urzędu dokonać oceny rozstrzygnięcia zawartego w wyroku Sądu Okręgowego w aspekcie rażącej niesprawiedliwości orzeczenia.

Zgodnie z art. 41 § 2 k.k.s. umarzając warunkowo postępowanie karne za przestępstwo skarbowe, w związku z którym nastąpiło uszczuplenie należności publicznoprawnej i tej wymagalnej należności nie uiszczono, sąd określa także obowiązek uiszczenia jej w całości w wyznaczonym terminie. Przepis ten przewiduje więc, że sąd nakłada na sprawcę obowiązek uiszczenia uszczuplonej należności tylko wtedy, gdy jest ona wymagalna. Oznacza to, że określenie przez sąd obowiązku uiszczenia tej należności w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie przestępstwa skarbowego musi być poprzedzone wydaniem przez organ podatkowy decyzji wymiarowej ustalającej należność publicznoprawną nałożoną na podmiot zobowiązany i uzyskaniem przez tę decyzję cechy wykonalności na skutek uprawomocnienia się albo nadania rygoru natychmiastowej wykonalności orzeczeniu ustalającemu zobowiązanie podatkowe.

W realiach niniejszej sprawy, ani w dacie wydania wyroku przez Sąd Okręgowy, ani też w dacie utrzymania go w mocy przez Sąd Apelacyjny, nie było wykonalnych decyzji wymiarowych co do podatku akcyzowego, o którym mowa w przypisanym oskarżonemu czynie. W tym kontekście stwierdzić należy, że w dacie wyrokowania przez Sąd Okręgowy i Sąd Apelacyjny należności publicznoprawne, o których mowa w przypisanym oskarżonemu czynie, nie były wymagalne, gdyż nie została wydana żadna decyzja określająca ich wymiar. Nie było więc prawnych przesłanek do określenia w wyroku Sądu I instancji obowiązku uiszczenia tych należności w określonym terminie. Z tych względów utrzymanie przez Sąd II instancji w mocy zaskarżonego wyroku, w zakresie nakładającym taki obowiązek, winno być, w ocenie Rzecznika, uznane za rażąco niesprawiedliwe w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania karnego.

II.511.333.2019 z 5 czerwca 2019 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa karnego materialnego.

Sąd Rejonowy na mocy art. 67 § 3 Kodeksu karnego orzekł wobec oskarżonej na rzecz oskarżycielki posiłkowej pewną kwotę tytułem nawiazki, zaś na mocy art. 67 § 3 k.k. w zw. z art. 39 pkt 7 k.k. świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej. Sąd warunkowo umorzył postępowanie wobec oskarżonej na okres 1 roku próby, bez obligatoryjnego w takim przypadku, na podstawie art. 67 § 3 k.k., zobowiązania do naprawienia szkody w całości lub w części. Sąd ustalił, że szkoda rzeczywiście nastąpiła oraz że pokrzywdzona poniosła ją w następstwie przestępstwa popełnionego przez oskarżoną i nie została ona naprawiona. Jednocześnie Sąd stwierdził, że wyliczenie wartości szkody było utrudnione, w związku z tym Sąd orzekł zamiast zadośćuczynienia i obowiązku naprawienia szkody nawiazkę. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił orzeczenie o zasądzeniu nawiazki na rzecz oskarżycielki posiłkowej i orzeczenie o zasądzeniu świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej. W pozostałej części, Sąd Odwoławczy zaskarżony wyrok utrzymał w mocy i zwolnił oskarżoną od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wykładnia językowa przepisu art. 67 § 3 k.k. prowadzi do jednoznacznego wniosku, że w każdym przypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego sąd zobligowany jest do nałożenia na sprawcę przestępstwa obowiązku naprawienia szkody w całości lub w części albo w to miejsce sąd musi przynajmniej orzec nawiazkę, gdy szkoda w zakresie dóbr pokrzywdzonego jest następstwem popełnionego przez sprawcę przestępstwa i nie została naprawiona. Nie ulega wątpliwości, że warunkiem orzeczenia obowiązku naprawienia szkody jest jej istnienie w czasie orzekania. Pisemne motywy rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego przekonują, że Sąd II instancji uchylając wobec oskarżonej obowiązek zapłaty nawiazki na rzecz pokrzywdzonej, nie dokonywał w tej materii żadnych ustaleń uwzględniających rozmiar już naprawionej przez ubezpieczyciela szkody, lecz w sposób arbitralny odesłał pokrzywdzoną na drogę postępowania cywilnego celem ustalenia pełnej rekompensaty szkody i zadośćuczynienia. Należy stanowczo podkreślić, że ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej nie stanowi ubezpieczenia odpowiedzialności karnej. Jak wskazał Sąd Najwyższy, korzystanie przez sprawcę przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów nie wyłącza ani nakazu orzeczenia obowiązku naprawienia szkody, ani możliwości orzeczenia, zamiast tego obowiązku, nawiazki.

II.510.563.2019 z 10 czerwca 2019 r. – kasacja w sprawie skazania oskarżonego w sytuacji braku zgody państwa wydającego na pociągnięcie oskarżonego do odpowiedzialności karnej.

Oskarżony przekazany został na teren RP z Norwegii. Jeszcze na terenie Norwegii nie wyraził on zgody na zastosowanie uproszczonej procedury ekstradycyjnej i nie zrzekł się ochrony wynikającej z zasady specjalności. Wyrażona w art. 596 Kodeksu postępowania karnego zasada specjalności wymaga poszanowania woli państwa wydającego osobę w celu przeprowadzenia postępowania lub wykonania kary za przestępstwa wskazane we wniosku ekstradycyjnym. Zgodnie z treścią ww. przepisu, po wydaniu, oskarżony może być ścigany i ukarany jedynie za przestępstwa, które stanowiły przedmiot uzgodnienia między oboma zainteresowanymi państwami, tj. wzywającym i wezwanym. Sąd Najwyższy stwierdził, że brak zgody państwa wydającego na pociągnięcie oskarżonego do odpowiedzialności karnej, stanowi przeszkodę w ściganiu, jest tym samym inną okolicznością wyłączającą ściganie w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., co stosownie do treści art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. kwalifikować należy jako tzw. bezwzględną przyczynę odwoławczą. W świetle tak jednoznacznego stanowiska orzecznictwa, w realiach przedmiotowej sprawy, jest zarazem poza dyskusją, że Sąd Rejonowy wyrokując naruszył treść art. 596 k.p.k., a naruszenie to stanowiło orzekanie wbrew okoliczności wyłączającej ściganie określonej w art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., co stanowi bezwzględną przesłankę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

II.519.655.2018 z 11 czerwca 2019 r. – kasacja w sprawie nierozważenia przez Sąd wszystkich zarzutów zawartych we wniesionym środku odwoławczym.

Postanowieniem Sądu Rejonowego utrzymano w mocy zaskarżone przez pełnomocnika pokrzywdzonej rozstrzygnięcie procesowe Prokuratury Rejonowej o umorzeniu śledztwa. W konsekwencji tego rozstrzygnięcia, w ślad za przyjętym stanowiskiem prokuratora, podkreślającego w swych pisemnych motywach, że przeprowadzono dokładne i wyczerpujące postępowanie dowodowe, które pomimo ujawnienia licznych wątpliwości nie doprowadziło do ich eliminacji, Sąd uznał, że zgromadzony w tej sprawie materiał dowodowy jest wystarczający i pozwala na stwierdzenie, że podejrzany nie popełnił zarzucanych mu uprzednio przestępstw.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich lektura zgromadzonego dotychczas materiału dowodowego niniejszej sprawy wyraźnie wskazuje na przedwczesność wydania decyzji o umorzeniu śledztwa Prokuratury Rejonowej. Nie dostrzegł tego Sąd Rejonowy, który nie tylko nie rozważył wszystkich podnoszonych w zażaleniu zarzutów, ale jednocześnie arbitralnie odmawiając wiary zeznaniom pokrzywdzonej, wyraźnie zaniechał należytej, dogłębnej analizy i oceny, czy w badanym postępowaniu przygotowawczym spełnione i osiągnięte zostały jego cele. Zdaniem Rzecznika prawidłowe, rzetelne i staranne rozpoznanie przez Sąd Rejonowy wniesionego zażalenia pełnomocnika

procesowego, jak też uważna i dokładna analiza całości zgromadzonego materiału dowodowego sprawy, winna prowadzić do stwierdzenia przedwczesności decyzji procesowej prokuratora i uchylenia postanowienia o umorzeniu śledztwa.

II.511.575.2015 z 24 czerwca 2019 r. – kasacja w sprawie przeprowadzenia dowolnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 22 października 1947 r. uznał oskarżonych za winnych tego, że w dniu 25 lutego 1942 r. będąc obywatelami polskimi zgłosili swoją przynależność do narodowości niemieckiej w ten sposób, że podpisali volkslistę, czym wyczerpali znamiona przestępstwa z art. 1 § 1 Dekretu odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939–1945 i na podstawie tegoż przepisu skazał R.S. i M.S. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, zaś A.S. i H.S. na karę 7 miesięcy pozbawienia wolności. Natomiast na podstawie art. 2 § 1 ww. dekretu skazał oskarżonych na dodatkową karę utraty praw publicznych i obywatelskich, praw honorowych na okres 2 lat oraz przepadku części majątku na rzecz Skarbu Państwa, tj. wszystkich udziałów własnościowych w nieruchomości. Ponadto, Sąd zasądził od skazanych koszty postępowania i opłaty sądowe.

Z materiału dowodowego sprawy wynika, że w dniu 25 lutego 1942 r. oskarżeni wpisali się na volkslistę z obawy o grożące im kary za udzielaną pomoc Polakom oraz groźby osadzenia w obozie koncentracyjnym za zdradę narodu niemieckiego. Sąd Okręgowy podczas rozprawy w dniu 22 października 1947 r. przesłuchał 16 świadków. Część z nich potwierdziła, że skazani, zarówno przed wpisaniem się na volkslistę, czyli przed dniem 25 lutego 1942 r., jak i po tej dacie czynnie pomagali ludności pochodzenia polskiego, jak również potwierdzili, że wpisali się oni na volkslistę ze względu na groźby wywiezienia ich do obozu koncentracyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 4 lit. a dekretu nie podlega karze, kto zgłosił swoją przynależność do narodowości niemieckiej lub innej uprzywilejowanej przez okupanta w celu uniknięcia ciężkiego prześladowania ze strony władz albo organizacji politycznych niemieckich za trwanie przy swojej narodowości, jeżeli prześladowania nie można było bez szczególnych trudności uniknąć w inny sposób. Natomiast zgodnie z art. 4 lit. b dekretu karze nie podlega ten, kto pomimo zgłoszenia swojej przynależności do narodowości niemieckiej lub uprzywilejowanej przez okupanta brał w kraju lub za granicą udział w walkach wyzwoleniczych albo dobrowolnie wstąpił do wojska lub organizacji wolnościowej, walczących z państwem niemieckim lub z nim sprzymierzonym, albo też z narażeniem wolności lub życia okazywał czynnie pomoc społeczeństwu polskiemu.

Analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że Sąd Okręgowy skazując oskarżonych za przestępstwo z art. 1 § 1 dekretu nie

wziął pod uwagę okoliczności wyłączających karalność czynu wskazanych w art. 4 tegoż dekretu, czym rażąco naruszył art. 360 d Kodeksu postępowania karnego. W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy nie oparł wyroku na całokształcie ujawnionych w toku przewodu sądowego okoliczności, lecz dokonał wybiórczej i dowolnej oceny uzyskanych dowodów.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.223.2015 z 19 stycznia 2018 r. – kasacja w sprawie rozpoznania sprawy przez sąd rzeczowo niewłaściwy do jej rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 10 kwietnia 2019 r., sygn. akt II KK 31/18).

W ocenie Sądu Najwyższego zarówno w chwili czynu, jak i w dacie wyrokowania Kodeks postępowania karnego Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR nie miał mocy obowiązującego prawa, gdyż nie zawierał przepisu uchylającego wcześniejsze regulacje w tym zakresie, w szczególności Kodeks wojskowego postępowania karnego z 1936 r. Przepis taki został zawarty dopiero w dekrete Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 1945 r. W związku z tym, zdaniem Sądu Najwyższego, Sąd rozpoznający sprawę powinien procedować w oparciu o przepisy Kodeksu wojskowego postępowania karnego z 1936 r. Sąd Najwyższy stwierdził też, że przy orzekaniu w tej sprawie doszło do rażącego naruszenia art. 17 § 1 w zw. z art. 13 § 1 1 2 tego Kodeksu. Pierwszy z wymienionych przepisów stanowi, że jeżeli ta sama osoba popełniła kilka przestępstw, podlegających częściowo sądowi wojskowemu, częściowo zaś powszechnemu, każdy z właściwych sądów rozpoznaje sprawę, do niego należącą. Kolejne przepisy stanowią, że sąd wojskowy z urzędu rozstrzyga o swojej właściwości rzeczowej oraz że uznając swoją niewłaściwość sąd wojskowy przekazuje sprawę komu należy. Żaden z przepisów Kodeksu wojskowego postępowania karnego z 1936 r. nie dawał podstawy, by sprawę w części dotyczącej zarzutu z art. 26 w zw. z art. 225 § 1 k.k. (z 1932 r.) rozpoznał sąd wojskowy. W takim razie zastosowanie powinien mieć art. 14 § 1 Kodeksu wojskowego postępowania karnego z 1936 r. stanowiący, że orzeczenie wydane przez sąd wojskowy względem osoby, która w danej sprawie nie podlega orzecznictwu sądów wojskowych, jest z mocy prawa nieważne.

II.510.360.2018 z 20 kwietnia 2018 r. – kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 maja 2019 r., sygn. akt IV KK 219/18).

W ocenie Sądu Najwyższego orzekanie w postępowaniu nakazowym możliwe jest jedynie wtedy, gdy okoliczności czynu i wina obwinionego nie

budzą wątpliwości. Ziszczenie się wskazanego warunku wymaga zatem dokonania ustaleń, w świetle których zaistnienie czynu zabronionego jako wykroczenia, sprawstwo oraz wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Brak owych wątpliwości musi wynikać z załączonych do wniosku o ukaranie, a uznanych przez sąd za ujawnione, materiałów dowodowych. Tymczasem z materiału dowodowego uzyskanego w toku czynności wyjaśniających w niniejszej sprawie wynika, że obwiniony nie przyznał się do popełnienia zarzuczonego mu wykroczenia. Nadto, zeznania jedyne go świadka nie są wystarczające do stwierdzenia bez żadnych wątpliwości, że zachowanie obwinionego mogło zostać potraktowane jako czyn, o którym mowa w art. 51 § 1 k.w. Zeznania tego świadka powinny zostać zweryfikowane przez inne dowody. Sąd Najwyższy zauważył, że w toku czynności wyjaśniających oskarżyciel publiczny nie przesłuchał w ogóle pokrzywdzonego bądź pokrzywdzonych zgłaszających interwencję, a ponadto, we wniosku o ukaranie, nie wskazano żadnych pokrzywdzonych.

II.511.758.2017 z 22 maja 2018 r. – kasacja dotycząca uznania oskarżonego za winnego popełnienia przypisanego mu czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 maja 2019 r., sygn. akt V KK 222/18).

W ocenie Sądu Najwyższego w sprawie jest bezsporne, że w zakresie opisanej działki gruntu jej właściciel nie zawarł żadnej umowy, mocą której powstałoby jakiegokolwiek prawo majątkowe co do tej działki. Nie powstało także i ograniczone prawo rzeczowe w postaci użytkowania tej działki gruntu. Tymczasem, w opisie czynu w wyroku skazującym przypisano skazanemu właśnie przywłaszczenie prawa majątkowego w postaci użytkowania działki rolnej, choć w ustaleniach faktycznych wskazano, że skazany samowolnie zaczął użytkować działkę i nie dokonano jakichkolwiek ustaleń w zakresie istnienia w odniesieniu do tej działki prawa majątkowego. Taki opis zachowania skazanego wskazuje na to, że jego zachowanie polegało na bezprawnym wejściu w posiadania przedmiotowej działki gruntu, przy świadomości co do osoby właściciela tej działki. Skazany nie mógł przywłaszczyć prawa majątkowego, które nie istniało.

BPK.511.90.2017 z 9 sierpnia 2018 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego materialnego.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 13 czerwca 2019 r., sygn. akt IV KK 493/18).

W ocenie Sądu Najwyższego Sąd Wojewódzki dopuścił się rażącego naruszenia art. 1 ust. 1 ustawy lutowej, przyjmując oczywiście błędny i sprzeczny z treścią tego przepisu pogląd, że przepis ten ogranicza możliwość stwierdzenia nieważności orzeczeń wydanych przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe wyłącznie do czynów

popelnionych od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r. Czasokres określony w art. 1 ust. 1 ustawy lutowej (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) odnosił się nie do daty podejmowania działalności niepodległościowej, lecz do daty wydania orzeczeń, których nieważność mogła zostać stwierdzona w oparciu o przepisy wskazanej ustawy. Naruszenie przepisów miało zatem bez wątpienia charakter rażący oraz miało istotny wpływ na treść orzeczenia w stopniu, w którym jego utrzymanie w mocy pozostaje w sprzeczności z elementarnym poczuciem sprawiedliwości.

II.511.474.2018 z 26 października 2018 r. – kasacja w sprawie wydania w stosunku do obwinionego wyroku umarzającego postępowanie o przypisany mu czyn w sytuacji, gdy jego podstawę prawną stanowiła ujemna przesłanka procesowa, obligująca Sąd do wydania wyroku uniewinniającego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 kwietnia 2019 r., sygn. akt IV KK 658/18).

Sąd Najwyższy zauważył, że dokonane przez Sąd odwoławczy ustalenie, że zachowanie oskarżonego nie wypełniało znamion typu wykroczenia określonego w art. 95 k.w. powinno było skutkować w postępowaniu odwoławczym zmianą wyroku w zaskarżonej części i uniewinnieniem obwinionego od popełnienia czynu określonego w art. 95 k.w., a nie uchyleniem orzeczenia Sądu Rejonowego w tej części i umorzeniem postępowania. Stwierdzenie negatywnej przesłanki procesowej, o jakiej mowa w art. 5 § 1 pkt 2 k.p.w. po rozpoczęciu przewodu sądowego powoduje bowiem konieczność wydania wyroku uniewinniającego, a nie umarzającego postępowanie wykroczeniowe (art. 62 § 3 k.p.w.). Umorzenie przez Sąd odwoławczy postępowania w sprawie o wykroczenie w sytuacji, gdy powinien był zapaść wyrok uniewinniający w sposób rażący narusza więc wskazany przepis, a uchybienie to miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

II.511.693.2018 z 5 lutego 2019 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego materialnego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 czerwca 2019 r., sygn. akt V KK 73/19).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

VII.501.43.2018 z 27 maja 2019 r. – skarga kasacyjna Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie o zapłatę.

Sąd Apelacyjny za Sądem Okręgowym przyjął, że pozwany był nauczycielem w Liceum Ogólnokształcącym oraz prezesem Uczniowskiego Klubu Sportowego. Zgodnie ze statutem Klubu, realizował on swoje działania

m.in. we współpracy z dyrektorem szkoły. Działalność Klubu była skierowana głównie na rozwój umiejętności związanych ze wspinaczką wysokogórską. Pozwany w ramach Klubu organizował wycieczki i wyprawy sportowo-naukowe, w tym również zagraniczne. W dniach 26–29 stycznia 2003 r., w okresie ferii zimowych, zorganizował wycieczkę w Tatry. Sporządził jej regulamin, a jako kierownik wycieczki sporządził jej program i harmonogram, które przedstawił dyrektorowi szkoły do zaakceptowania.

W zakresie ustalenia odpowiedzialności prawnej Miasta Sąd Apelacyjny, wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji, ocenił, że zebrany w sprawie materiał dowodowy daje podstawy do przyjęcia, że Liceum Ogólnokształcące było współorganizatorem wycieczki. W tym celu, odwołując się do przepisów ustawy o kulturze fizycznej oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki uznał, że szkoła była współorganizatorem wycieczki, podczas której doszło do tragicznego zdarzenia, w wyniku którego śmierć ponieśli synowie powoda. W tym zakresie podzielił stanowisko prezentowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Przypisując odpowiedzialność Miastu, Sąd Apelacyjny ocenił jednak, że roszczenie w stosunku do niego uległo przedawnieniu, nawet licząc w sposób najkorzystniejszy dla powoda, czyli od dnia uprawomocnienia się wyroku karnego skazującego pozwanego, tj. od dnia 18 kwietnia 2006 r., gdyż termin przedawnienia w stosunku do tego pozwanego wynosi 3 lata. Tymczasem, jak wskazał Sąd, powód reprezentowany w sprawie przez profesjonalnego pełnomocnika poza twierdzeniem i to podniesionym dopiero w apelacji, że był przekonany o tym, że roszczenie przedawnia się z upływem 10 lat, nie wyjaśnił tak znacznych przyczyn opóźnienia w dochodzeniu swojego roszczenia.

Rzecznik zauważył, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się, albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Zdarzenie wyrządzające szkodę powodowi miało miejsce w dniu 23 stycznia 2003 r. Bezpośrednim jego sprawcą był pozwany. Z nieustalonego jednak powodu Sąd dla roszczeń w odniesieniu do pozwanego Miasta ustalił początkowy bieg terminu przedawnienia na dzień uprawomocnienia się wyroku karnego skazującego innego pozwanego (18 kwietnia 2006 r.). Sąd nie wyjaśnił, dlaczego skazanie pozwanego miałyby być równoznaczne dla powoda z dowiedzeniem się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia, w tym przypadku Miasta. Wyrok skazujący dotyczył bowiem jedynie pozwanego i jako taki nie ma przecież żadnego związku z przypisaniem odpowiedzialności Miastu.

W końcu problematyczne jest także to, że zarówno Sąd I jak i II instancji, bez żadnej argumentacji, przyjmują trzyletni termin, biegnący w sposób

nieprzerwany od określonego punktu czasowego. Tymczasem w uzasadnieniu wyroków obu sądów znajdują się fragmenty wskazujące na stan, w jakim znalazł się powód po śmierci synów, który właściwie uniemożliwił mu podjęcie decyzji o dochodzeniu naprawienia szkód, jakie poniósł w związku z ich śmiercią. Powyższe czynniki wpływały zatem w bardzo istotny sposób na możliwość normalnego funkcjonowania przez powoda, a sytuacja w jakiej się znalazł spowodowała, że nie mógł dochodzić przez czas trwania tych przeszkód swoich praw. Fakt ten, przy podniesieniu zarzutu przedawnienia, Sąd winien był wziąć pod uwagę z urzędu i ocenić, kiedy termin przedawnienia wobec pozwanych rozpoczął swój bieg.

IV.7024.28.2018 z 28 maja 2019 r. – skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego od postanowienia Sądu Apelacyjnego w sprawie o ubezwłasnowolnienie.

Wnioskodawczyni wystąpiła o częściowe ubezwłasnowolnienie swojej córki, uczestniczki postępowania, powołując się na znaczny stopień niepełnosprawności intelektualnej córki oraz wymóg stałej opieki nad nią, wynikający z braku możliwości zajmowania się swoimi sprawami, zwłaszcza w zakresie zarządu majątkiem. Wnioskodawczyni podnosiła również, że uczestniczka zaciąga liczne zobowiązania, pożyczkowe i kredytowe. W toku postępowania uczestniczka konsekwentnie nie zgadzała się na swoje ubezwłasnowolnienie oraz wskazywała, że pozostaje z matką w konflikcie. Wskazała również, że co najmniej jedno ze zobowiązań finansowych zaciągnęła za namową matki.

Postanowieniem Sądu Okręgowego uczestniczka postępowania została całkowicie ubezwłasnowolniona. Powołując się na opinię psychiatryczno-psychologiczną sąd stwierdził, że wprawdzie uczestniczka przejawia samodzielność w zakresie dbałości o podstawowe potrzeby życiowe oraz proste czynności dnia codziennego, jednakże stwierdzone zaburzenia, deficyt wielu funkcji psychicznych, infantylnizm, czego konsekwencją są nierozsądne decyzje życiowe, uleganie wpływom otoczenia powodują, że cechuje ją brak zdolności kierowania swym postępowaniem oraz podejmowania działań prawnych z pełnym rozeznaniem i we własnym interesie.

Uczestniczka postępowania w apelacji zarzuciła orzeczeniu brak wszechstronnej oceny jej sytuacji życiowej, pominięcie jej interesu oraz wpływu jej całkowitego ubezwłasnowolnienia na dalsze życie oraz ominięcie okoliczności, że uczestniczka jest matką dwójki dzieci, których na dzień apelacji pozostaje jedynym opiekunem prawnym. Apelacja została częściowo uwzględniona przez Sąd, który postanowił ubezwłasnowolnić częściowo uczestniczkę postępowania, z powodu upośledzenia umysłowego na pograniczu stopnia lekkiego i umiarkowanego, a w pozostałej części wniosek o ubezwłasnowolnienie uczestniczki oddalić.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wadliwość zaskarżonego orzeczenia wyraża się po pierwsze w zaniechaniu dokonania wnikliwego i wszechstronnego ustalenia sytuacji osobistej uczestniczki poprzez pominięcie tej sfery jej życia, w której realizuje się ona jako matka, a po drugie w zaniechaniu dokonania oceny wpływu ubezwłasnowolnienia częściowego na sytuację osobistą uczestniczki w tym zakresie. Zgodnie z treścią art. 554¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego Sąd powinien dokonać wszechstronnych ustaleń nie tylko co do stanu zdrowia osoby, której dotyczy wnioski, ale także co do jej sytuacji osobistej, zawodowej i majątkowej. Dopiero poczynienie tych wielokierunkowych ustaleń może dać odpowiedź na podstawowe pytanie, czy ewentualne ubezwłasnowolnienie leży rzeczywiście w interesie tej osoby, co powinno stanowić zawsze nadrzędną dyrektywę postępowania w tych sprawach. W przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny uchybił temu obowiązkowi. Nie ustalił bowiem w ogóle, w jaki sposób funkcjonuje uczestniczka jako matka dwójki dzieci, nad którymi sprawuje władzę rodzicielską, co miało istotny wpływ na ocenę zasadności orzeczenia ubezwłasnowolnienia częściowego.

Rzecznik zauważył, że ubezwłasnowolnienie rodzica jest równoznaczne z wyłączeniem sprawowania przez tego rodzica władzy rodzicielskiej i nieograniczonej pieczy nad własnymi dziećmi. Oznacza konieczność przejęcia całości reprezentacji dziecka oraz pieczy wykraczającej poza bieżącą przez drugiego rodzica, a jeśli drugi rodzic zmarł, jest pozbawiony władzy bądź także jest ubezwłasnowolniony, sytuacja wymaga wyznaczenia innych osób do pełnienia tej pieczy oraz reprezentowania dziecka. Niestety Sąd Apelacyjny nie wziął pod uwagę, że ojcowie obojga dzieci uczestniczki postępowania są całkowicie ubezwłasnowolnieni, zatem nie mogą przejąć pieczy ani władzy rodzicielskiej nad dziećmi. Należy również podkreślić, że zebrany w postępowaniu sądowym materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, że uczestniczka samodzielnie podejmuje decyzje życiowe, samodzielnie wynajmuje mieszkanie, zapisała starsze dziecko do szkoły, aktywnie poszukuje pomocy, gdy jej potrzebuje, co zostało potwierdzone treścią opinii biegłych psychologa i psychiatry.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7000.184.2018 z 19 listopada 2018 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego oddalającego wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem.

Skarga uwzględniona (postanowienie z 22 maja 2019 r., sygn. akt I NSNc 3/19).

Sąd Najwyższy podzielił zarzuty podniesione przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Zdaniem Sądu Najwyższego skoro w chwili śmierci biologicznego ojca, małoletnia nie pozostawała w stosunku przysposobienia, dziedziczy po nim z ustawy stosownie do przepisów Kodeksu cywilnego. Okoliczność, że później doszło do przysposobienia, nie zmienia już porządku dziedziczenia, do którego doszło wcześniej. Sąd Rejonowy oddalając wniosek z rażącym naruszeniem przepisów pozbawił spadkobiercę reprezentowaną przez przedstawicieli ustawowych prawa do podjęcia swobodnej decyzji w przedmiocie przyjęcia bądź odrzucenia spadku, uznając, że małoletnia nie dziedziczy po swoim biologicznym ojcu. Przedstawiciele ustawowi małoletniej, powziawszy wiedzę o istnieniu długu spadkowego, uznali za właściwe i zgodne z dobrem ich dziecka złożenie w jej imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku i w tym celu wystąpili ze stosownym wnioskiem do Sądu Rejonowego. Bez uzyskania zgody Sądu Rejonowego – sądu opiekuńczego – przedstawiciele ustawowi małoletniej nie mogli w sposób ważny złożyć w jej imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku po biologicznym ojcu. Złożenie przez rodziców w imieniu małoletniego dziecka oświadczenia o odrzuceniu spadku jest bowiem czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, a zatem jej dokonanie bez uprzedniej zgody sądu opiekuńczego pociąga zaś za sobą nieważność tego rodzaju oświadczenia. Sąd Rejonowy oddalając wniosek o zezwolenie na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniej, stwierdził, że jest on bezprzedmiotowy. Nie ulega jednak wątpliwości, że wnioskodawczyni i uczestnik – rodzice małoletniej – wobec takiego sformułowania uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, działając w zaufaniu do dokonanej przez Sąd Rejonowy wykładni przepisów prawa, mieli wszelkie prawo zakładać, że ich córka nie dziedziczy po swoim biologicznym ojcu, a co za tym idzie nie odpowiada za zaciągnięte przez niego, a wchodzące w skład spadku, zobowiązania. Powyższe skutkowało brakiem zaskarżenia przez nich błędnego postanowienia Sądu. Zważywszy na omawianą zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa i prawa, rozumianą w ten sposób, że obywatele mają prawo zakładać, że treść obowiązującego prawa jest dokładnie taka, jak to zostało ustalone przez orzekający w sprawie sąd, stwierdzić należy, że brak jest jakichkolwiek podstaw do obciążania małoletniej, w której imieniu działają przedstawiciele ustawowi, skutkami owego nieprawidłowego działania Sądu Rejonowego, co także przemawiało za koniecznością uwzględnienia niniejszej skargi nadzwyczajnej.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

WZF.7060.295.2017 z 8 kwietnia 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji o ponownym ustaleniu wysokości emerytury policyjnej.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, obecnie zgodnie z art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym za służbę na rzecz totalitarnego państwa uznaje się służbę od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w wymienionych w tym przepisie cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach. Kryterium formalne pełnienia służby w określonych cywilnych i wojskowych formacjach zostało wzmocnione poprzez wskazanie, że jest to służba na rzecz totalitarnego państwa. W ocenie Rzecznika taka konstrukcja art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w sposób nieuchronny nakazuje jednak weryfikację czy w każdym przypadku pełnienia służby w wymienionych przez ustawodawcę instytucjach i formacjach mamy do czynienia ze służbą na rzecz totalitarnego państwa.

Tylko w ten sposób zostanie bowiem zachowana systemowa spójność pomiędzy treścią art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, a treścią preambuły do ustawy lustracyjnej. Preambuła stwierdza, że to praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego, lub pomoc udzielana tym organom, polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, była trwale związana z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego. Skoro zatem sam ustawodawca w preambule ustawy lustracyjnej stwierdził, jakie działania są działaniami na rzecz totalitarnego państwa, to wykładnia art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym powinna uwzględniać tę okoliczność, jest to bowiem jedyna legalna definicja służby na rzecz totalitarnego państwa.

Powyższe oznacza, że po zmianach dokonanych ustawą z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym nie wystarczy, że organ rentowy zmniejszając emeryturę wykaże pełnienie służby w wymienionych przez ustawodawcę cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach. Musi ponadto wykazać, że była to służba na rzecz totalitarnego państwa, która według legalnej definicji zawartej w preambule ustawy lustracyjnej polegała na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków zawodowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli.

XI.518.35.2019 z 8 kwietnia 2019 r. – żądanie wszczęcia postępowania przygotowawczego w sprawie publicznego znieważenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął postępowanie wyjaśniające w sprawie publicznego znieważenia mieszkańców osiedla romskiego, polegającego na

umieszczeniu przez nieustaloną osobę w serwisie google maps, w miejscu lokalizacji wspomnianego osiedla, napisu „osiedle brudasów”. W ocenie Rzecznika użycie tego określenia w odniesieniu do osiedla zamieszkiwanego przez osoby narodowości romskiej może wypełniać znamiona przestępstwa publicznego znieważenia grupy ludności z powodu jej przynależności etnicznej. Nie budzi bowiem wątpliwości fakt, że określenie „brudas” ma pejoratywne znaczenie i bywa używane w celu poniżenia osoby, pod adresem której jest kierowane, ze względu na jej kolor skóry czy pochodzenie etniczne.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Prokuratora Rejonowego z prośbą o wszczęcie z urzędu postępowania w kierunku ustalenia, czy w opisanym wyżej przypadku doszło do popełnienia przestępstwa z art. 257 Kodeksu karnego.

Odmowa wszczęcia dochodzenia (postanowienie z 26 czerwca 2019 r., sygn. 2Ds.541/19).

W ocenie Prokuratury Rejonowej, z uwagi na fakt, że domena strony posiada serwer znajdujący się poza granicami kraju, jak i fakt, że wpis został usunięty z serwisu internetowego nie ma możliwości pozyskania adresów IP oraz dokładnego czasu zamieszczenia przedmiotowego wpisu, a tym samym ustalenia danych osoby, która tego czynu się dopuściła. W związku z powyższym brak jest możliwości ustalenia sprawcy przestępstwa i dlatego – wobec stwierdzenia niewykrycia sprawcy – postępowanie umorzono.

XI.613.1.2019 z 9 kwietnia 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie decyzji Prezydenta Miasta o zakazie organizacji zgromadzenia.

W dniu 14 marca 2019 r. skarżący złożył do Urzędu Miejskiego zawiadomienie o zamiarze zorganizowania zgromadzenia, którego celem miała być promocja praw człowieka. Uczestnicy zgromadzenia zaplanowali je na dzień 13 kwietnia 2019 r. na godziny 12.00-17.00. Dnia 14 marca 2019 r. do Prezydenta Miasta wpłynęło również 17 innych zawiadomień o zamiarze zorganizowania zgromadzenia publicznego w dniu 13 kwietnia 2019 r. Jedno z nich dotyczyło zgromadzenia o celu zbieżnym z celem zgromadzenia zgłoszonego przez skarżącego, zaplanowanego w tym samym miejscu i czasie. Pozostałe 16 zgromadzeń, o celach odmiennych miało być zorganizowanych w innych godzinach i w różnych punktach na trasie przemarszu zgromadzenia. Dnia 4 kwietnia 2019 r., w czasie rozprawy administracyjnej w Urzędzie Miejskim, podjęto próbę ustalenia możliwych zmian dotyczących organizacji zgromadzeń zgłoszonych na dzień 13 kwietnia 2019 r. Decyzją z dnia 8 kwietnia 2019 r., na podstawie art. 14 pkt 2 Prawa o zgromadzeniach, Prezydent Miasta zakazał organizacji zgromadzenia zgłoszonego przez skarżącego, oraz 17 innych zgromadzeń planowanych na dzień 13 kwietnia 2019 r. Za przesłankę zakazu organizacji zgromadzenia Prezydent uznał zagrożenie życia lub zdrowia ludzi

albo mienia w znacznych rozmiarach, którego to zagrożenia nie pozwoliła usunąć rozprawa administracyjna.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 57 Konstytucji, każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich, a ograniczenia tej wolności może określać ustawa. Podstawowym obowiązkiem władzy publicznej związanym z wolnością zgromadzeń publicznych jest umożliwienie zgromadzenia i zabezpieczenie jego pokojowego przebiegu. Natomiast stosownie do art. 32 Konstytucji wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne, a tym samym równe prawo do organizowania zgromadzeń i manifestowania swoich poglądów, nawet jeśli poglądy te mogą budzić kontrowersje lub opór w części społeczeństwa.

Zdaniem Rzecznika w przypadku konfliktu konstytucyjnie gwarantowanej wolności zgromadzeń z innymi prawami, takimi jak bezpieczeństwo czy porządek publiczny, wolność zajmuje pozycję równorzędną. Należy podkreślić, że ocena, czy odbycie zgromadzenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, musi odnosić się do organizatorów i uczestników zgromadzenia, a nie do osób niechętnych zgromadzeniu. Niedopuszczalne jest uzależnienie możliwości realizacji wolności zgromadzeń od reakcji przeciwników zgromadzenia. Tymczasem Prezydent Miasta zakazał organizacji wszystkich zgromadzeń zaplanowanych na dzień 13 kwietnia 2019 r. posługując się dokładnie tą samą argumentacją, bez wskazania, które zrzuty odnoszą się do poszczególnych organizatorów lub uczestników. Oznacza to, że Prezydent posłużył się *de facto* zasadą odpowiedzialności zbiorowej obarczając organizatorów i uczestników pokojowego zgromadzenia odpowiedzialnością za potencjalne zachowanie kontrmanifestantów.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 11 kwietnia 2019 r., sygn. akt I Ns 77/19).

W ocenie Sądu Okręgowego w demokratycznym państwie prawa wolność stanowi jedną z naczelných i podstawowych wartości. Jej zasadniczym atrybutem jest swoboda publicznego, nieskrępowanego wyrażania poglądów i przekonań, a także gromadzenia się w tym celu. Stwarza ona obywatelom możliwość aktywnego uczestniczenia w życiu publicznym, pozwala na realizację innych wolności i praw. Natomiast podstawowym obowiązkiem władzy publicznej związanym z wolnością zgromadzeń publicznych jest umożliwienie zgromadzenia i zabezpieczenie jego pokojowego przebiegu. Zdaniem Sądu w przedmiotowej sprawie wszystkie warunki formalne wynikające z art. 10 ust. 1 ustawy prawo o zgromadzeniach zostały spełnione przez wszystkich organizatorów zgromadzeń, a decyzje o zakazie przedmiotowego zgromadzenia z uwagi na przesłankę zagrożenia życia lub zdrowia ludzi albo mienia w znacznych rozmiarach są nieprawidłowe i zostały wydane z naruszeniem art. 14 ust. 2 ww. ustawy, a także art. 57 Konstytucji i art. 11 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Ograniczenia wolności zgromadzeń nigdy nie powinny opierać

się na ogólnych przypuszczeniach bądź prognozach. Ewentualny zakaz organizacji zgromadzenia nie powinien być podejmowany bez uprzedniej oceny stopnia zagrożenia zakończonej wnioskiem o wysokim prawdopodobieństwie jego wystąpienia.

WZF.7060.1203.2017 z 19 kwietnia 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji o ponownym ustaleniu wysokości renty rodzinnej.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, obecnie zgodnie z art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym za służbę na rzecz totalitarnego państwa uznaje się służbę od dnia 22 lipca 1944 r. o dnia 31 lipca 1990 r. w wymienionych w tym przepisie cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach. Kryterium formalne pełnienia służby w określonych cywilnych i wojskowych formacjach zostało wzmocnione poprzez wskazanie, że jest to służba na rzecz totalitarnego państwa. W ocenie Rzecznika taka konstrukcja art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w sposób nieuchronny nakazuje jednak weryfikację, czy w każdym przypadku pełnienia służby w wymienionych przez ustawodawcę instytucjach i formacjach mamy do czynienia ze służbą na rzecz totalitarnego państwa.

Tylko w ten sposób zostanie bowiem zachowana systemowa spójność pomiędzy treścią art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, a treścią preambuły do ustawy lustracyjnej. Preambuła stwierdza, że to praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego, lub pomoc udzielana tym organom, polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, była trwale związana z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego. Skoro zatem sam ustawodawca w preambule ustawy lustracyjnej stwierdził, jakie działania są działaniami na rzecz totalitarnego państwa, to wykładnia art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym powinna uwzględniać tę okoliczność, jest to bowiem jedyna legalna definicja służby na rzecz totalitarnego państwa.

Powyższe oznacza, że po zmianach dokonanych ustawą z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym nie wystarczy, że organ rentowy zmniejszając emeryturę wykaże pełnienie służby w wymienionych przez ustawodawcę cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach. Musi ponadto wykazać, że była to służba na rzecz totalitarnego państwa, która według legalnej definicji zawartej w preambule ustawy lustracyjnej polegała na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków zawodowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli.

VII.564.55.2018 z 5 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu z powództwa Miasta przeciwko Skarbowi Państwa o zapłatę, w związku z którym to postępowaniem wydane zostało postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu oraz – w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE – wniósł do Sądu Okręgowego o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony postępowania. Jednocześnie Rzecznik poinformował, że nie będzie przedstawiał swoich uwag na piśmie, a przedstawi swoje stanowisko jedynie w formie ustnej na rozprawie przed Trybunałem Sprawiedliwości.

V.612.1.2016 z 6 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie z wniosku Starosty o uchylenie uchwał walnego zebrania delegatów Stowarzyszenia.

Motywy zainicjowania niniejszej sprawy było twierdzenie o niezgodnym ze statutem Stowarzyszenia zwołaniu walnego zebrania. Starosta wniósł więc, w oparciu o przepisy Prawa o stowarzyszeniach, o uchylenie uchwał walnego zebrania delegatów. W ocenie Starosty zostało ono zwołane przez Zarząd nieposiadający w chwili dokonywania tej czynności legitymacji do jej dokonania w związku z upływem kadencji. Sąd Rejonowy oddalił wniosek Starosty opierając się szczególnie na okoliczności, że kwestia legalności zwołania walnego zebrania delegatów, na którym podjęte zostały kwestionowane uchwały, przesądzona została prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego, którym oddalono wniosek Starosty o ustanowienie kuratora dla Stowarzyszenia, oparty na tych samych podstawach faktycznych, co wniosek inicjujący niniejszą sprawę. Sąd nie dopatrzył się również zarzucanych przez Starostę uchybień formalnych w procesie podejmowania spornych uchwał, które wpływałyby na ważność podjętych uchwał. Apelację od postanowienia Sądu Rejonowego wywiódł Starosta zarzucając Sądowi pierwszej instancji naruszenie przepisów postępowania.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich apelacja wnioskodawcy nie zawiera usprawiedliwionych podstaw, w związku z tym powinna podlegać oddaleniu w całości. Zarówno oddalenie wniosków dowodowych Starosty, jak i pominięcie dowodu z przesłuchania strony było w okolicznościach sprawy w pełni zasadne. Wnioski dowodowe Starosty, które jego zdaniem niezasadnie Sąd oddalił, były – wobec przesądzenia w uprzednim postanowieniu Sądu Okręgowego – w sposób oczywisty bezprzedmiotowe. Bezzasadny jest również zarzut błędnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego. W tym kontekście należy podkreślić, że ocenie Sądu w niniejszej sprawie podlegały czynności dokonywane nie przez organ administracji, czy inny „profesjonalny” podmiot, ale organizację społeczną, która nie korzysta w swojej bieżącej

działalności ze wsparcia prawnego. W praktyce funkcjonowania tego rodzaju organizacji odstępuje się od nadmiernego formalizmu.

Ponadto, Rzecznik podkreślił, że ograniczenia wolności zrzeszania się dopuszczalne są w ściśle określonych warunkach. Jak wynika z przepisów Konstytucji, wolność zrzeszania się podlegać może ograniczeniom wyłącznie wówczas, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. W kontekście powyższego należy zaakcentować, że podejmując wobec Stowarzyszenia czynności nadzorcze, Starosta w żaden sposób nie uzasadnił wpływu zarzucanych Stowarzyszeniu uchybień na wartości uzasadniające ograniczanie wolności zrzeszania się.

XI.613.2.2019 z 7 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym sprawie decyzji Prezydenta Miasta o zakazie organizacji zgromadzenia.

Uczestnik postępowania w dniu 23 maja 2019 r. złożył do Urzędu Miasta zawiadomienie o zamiarze zorganizowania zgromadzenia, którego celem miało być zwrócenie uwagi na dyskryminację osób LGBTQ. Również 23 maja 2019 r. do Urzędu Miasta wpłynęło 29 innych zawiadomień od osób fizycznych o zamiarze zorganizowania zgromadzenia w trybie uproszczonym w tym samym dniu. Część z nich, tj. 12 zgromadzeń, zaplanowano na tą samą trasę przemarszu co Marsz Równości, a pozostałe, tj. 17 zgromadzeń, na miejsca znajdujące się w niewielkiej odległości od Marszu Równości. Urząd Miejski zwrócił się do Komendanta Miejskiego Policji z informacją o zgłoszonym zgromadzeniu oraz z prośbą o opinię na temat potencjalnych zagrożeń, które może nieść jego organizacja. Komendant wskazał, że organizowanie w jednym miejscu i czasie imprez, w których może wziąć udział kilka – kilkanaście tysięcy osób o różnych poglądach i ideałach stanowi ryzyko zakłócenia bezpieczeństwa dla ich uczestników oraz osób postronnych, odnosząc się tym samym do zagrożenia związanego ze zgłoszeniem kontrmanifestacji. W związku z powyższym, Prezydent Miasta, na podstawie ustawy Prawo o zgromadzeniach, zakazał organizacji Marszu Równości. Za przesłankę zakazu organizacji zgromadzenia Prezydent uznał więc zagrożenie życia lub zdrowia ludzi albo mienia w znacznych rozmiarach.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 57 Konstytucji każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich, a ograniczenia tej wolności może określać ustawa. Natomiast podstawowym obowiązkiem władzy publicznej związanym z wolnością zgromadzeń publicznych jest umożliwienie zgromadzenia i zabezpieczenie jego pokojowego przebiegu. Z kolei, stosownie do art. 32 Konstytucji, wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne, a tym samym równe prawo do organizowania zgromadzeń i

manifestowania swoich poglądów, nawet jeśli poglądy te mogą budzić kontrowersje lub opór w części społeczeństwa.

W ocenie Rzecznika w przypadku konfliktu konstytucyjnie gwarantowanej wolności zgromadzeń z innymi prawami, takimi jak bezpieczeństwo czy porządek publiczny, wolność zajmuje pozycję równorzędną. Należy podkreślić, że ocena, czy odbycie zgromadzenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, musi odnosić się do organizatorów i uczestników zgromadzenia, a nie do osób niechętnych zgromadzeniu. Ponadto, organ wydający decyzję o zakazie zgromadzenia nie może oprzeć się jedynie na podejrzeniach czy przypuszczeniach, gdyż obowiązkiem organów administracji publicznej jest wskazanie i wnikliwa identyfikacja negatywnych aspektów zgromadzenia na tle konkretnych okoliczności sprawy.

Zdaniem Rzecznika dokonując oceny, czy zgłoszone zgromadzenie zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach organ powinien był odnieść się wyłącznie do zachowania organizatorów i uczestników przedmiotowego zgromadzenia, nie zaś do przewidywanego zachowania osób trzecich, w tym organizatorów innych zgromadzeń zaplanowanych na ten sam dzień i ich uczestników o skrajnie odmiennych poglądach. Tymczasem Prezydent Miasta zakazał organizacji wszystkich zgromadzeń zaplanowanych posługując się dokładnie tą samą argumentacją, bez wskazania, które zarzuty odnoszą się do poszczególnych organizatorów lub uczestników. Jak wynika z uzasadnienia decyzji, źródła zagrożeń Prezydent dopatruje przede wszystkim w znacznej liczbie uczestników wszystkich zgromadzeń rozpatrywanych łącznie, podczas gdy przewidywana, wskazana przez organizatorów liczba uczestników Marszu Równości to 500 osób i to tę liczbę organ powinien był wziąć pod uwagę dokonując oceny stopnia zagrożenia stwarzanego przez to zgromadzenie. Oznacza to, że Prezydent posłużył się de facto zasadą tzw. odpowiedzialności zbiorowej obarczając organizatorów i uczestników pokojowego zgromadzenia odpowiedzialnością za liczbę uczestników kontrmanifestacji i ich potencjalne zachowanie, na które organizatorzy Marszu Równości nie mogą mieć wpływu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 8 czerwca 2019 r., sygn. akt I Ns 185/19).

W ocenie Sądu Okręgowego Prezydent Miasta nie rozważył możliwości przeprowadzenia rozprawy administracyjnej, nie dokonał szczegółowej analizy ryzyka zagrożenia, nie wykazał że brak jest możliwości wzmocnienia służb mundurowych w celu zabezpieczenia przedmiotowych zgromadzeń. Powołanie się przez Prezydenta Miasta w zaskarżonych decyzjach w tym zakresie jedynie na stanowisko Komendanta Miejskiej Policji, uznać należy za niewystarczające. Ponadto, mając na uwadze wykładnię art. 14 pkt 2 ustawy Prawo o zgromadzeniach, zdaniem Sądu w przypadku zgromadzenia organizowanego przez wnioskodawców nie wystąpiła przesłanka określona w tym przepisie. Sąd uznał, że ustalenia faktyczne dokonane w niniejszej sprawie nie pozwalają na ocenę, że uczestnicy zgromadzeń stanowią zagrożenie dla życia i zdrowia innych

osób albo mienia w znacznych rozmiarach. Natomiast okolicznością, która wyklucza możliwość odbycia zgromadzeń nie może być fakt, że inne osoby potencjalnie mogą przejawiać chęć zakłócenia marszu.

VII.510.114.2019 z 19 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w sprawie pozwu o ustalenie nieistnienia stosunku służbowego sędziego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu oraz – w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE – wniósł do Sądu Najwyższego o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony postępowania.

VII.510.43.2018 z 27 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w sprawie wniosku o wyłączenie sędziów Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu oraz – w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE – wniósł do Sądu Najwyższego o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony postępowania.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.511.153.2018 z 20 września 2018 r. – skarga o wznowienie postępowania.

Skarga uwzględniona (wyrok z 29 kwietnia 2019 r., sygn. akt I C 1190/18).

W ocenie Sądu Okręgowego bez podrobienia umowy pożyczki z dnia 2 grudnia 2002 r. oraz wypełnienia niezgodnie z wolą pozwanej weksla „in blanco”, nie doszłoby do wytoczenia powództwa przeciwko pozwanej, a w konsekwencji wydania nakazu zapłaty nakazującego pozwanej zapłatę kwoty 176 000 zł wraz z odsetkami i kosztami procesu. Skoro zatem dowody stanowiące podstawę żądania pozwu zostały podrobione, uznać należy, że powództwo podlegało oddaleniu, albowiem po stronie pozwanej nie istniało zobowiązanie, oparte o treść umowy z dnia 2 grudnia 2002 r., a nadto pozwana nie wyraziła zgody na wypełnienie weksla datowanego na 17 września 2012 r. na kwotę 176 000 zł.

V.7016.9.2019 z 14 lutego 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie o umieszczenie bez zgody w domu psychiatrycznym.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 11 czerwca 2019 r., sygn. akt III RNs 263/18).

W związku z cofnięciem wniosku przez Prokuratora Sąd Rejonowy umorzył postępowanie. Prokurator podzielił opinię Rzecznika, że potwierdzone obecnie przez biegłego zaspakajanie przez uczestniczkę podstawowych potrzeb życiowych powoduje, że umieszczenie jej w placówce leczniczej jawi się jak niewypełniająca na tym etapie dyspozycji art. 29 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

V.7220.65.2019 z 17 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w zakresie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego dotyczącego kosztów kredytu konsumenckiego w przypadku jego spłaty w całości przed terminem określonym w umowie.

Sąd pytający, w oparciu o istniejące w doktrynie oraz orzecznictwie sądowym rozbieżności dotyczące obniżenia kosztów kredytu, w przypadku jego spłaty przed terminem określonym w umowie, przedstawił dwa poglądy. Według pierwszego, w doktrynie wskazuje się, że art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim reguluje skutki spłaty kredytu przed terminem, przewidując nakaz obniżenia całkowitego kosztu proporcjonalnie do okresu, o który skrócono czas kredytowania, licząc od momentu spłaty kredytu przed terminem. Chodzi tu zatem o redukcję proporcjonalną wszystkich kosztów, także tych o charakterze jednorazowym już poniesionych przez konsumenta, jak i tych, które miałby on dopiero ponieść w okresie kredytowania i tego jeszcze nie uczynił lub uczynił z góry, choć dotyczą one okresu kredytowania. Natomiast zgodnie z drugim poglądem prowizja bankowa pobierana przez bank za czynności związane z przygotowaniem, zawarciem, bądź uruchomieniem kredytu jest wynagrodzeniem banku za czynności w całości zrealizowane wraz z chwilą uruchomienia kredytu zgodnie z umową. Prowizje te nie dotyczą okresu po uruchomieniu kredytu, wobec czego dokonanie przez kredytobiorcę wcześniejszej spłaty kredytu nie wymaga rekalkulacji tego typu prowizji przez bank.

Rzecznik Praw Obywatelskich opowiada się za przyjęciem poglądu pierwszego, ponieważ zapewnia on efektywną, prokonstytucyjną i realną ochronę konsumentowi. Za takim stanowiskiem przemawia nie tylko wykładnia językowa, ale przede wszystkim wykładnia funkcjonalna wskazane przepisu. W ocenie Rzecznika art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim należy rozpatrywać z perspektywy całej ustawy jako tej, która przewiduje pewne rozwiązania prawne w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu rzeczywistej i efektywnej ochrony konsumenta. Jeśli faktycznie poniósł on określone koszty składające się na całkowity koszt kredytu konsumenckiego, to powinny one być mu zwrócone proporcjonalnie do okresu skrócenia okresu kredytowania, w przypadku skorzystania przez niego z uprawnienia do przedterminowej spłaty. Celem tego przepisu jest możliwość szybszego uwolnienia się konsumenta od zobowiązań na

nim ciążących z jednoczesną korzyścią z tym związaną w postaci zmniejszenia kosztów wiążących się z zaciągniętym kredytem.

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

BPK.511.26.2019 z 1 kwietnia 2019 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę w sprawie ustalenia wysokości opłat za usunięcie pojazdu z drogi.

Rada Miejska w uchwale ustaliła wysokości opłat za usunięcie pojazdu z drogi i parkowanie na parkingu strzeżonym oraz wysokości kosztów usunięcia pojazdu powstałych po wydaniu dyspozycji usunięcia pojazdu, od którego odstąpiono. W zaskarżonym § 2 uchwały ustalono wysokość opłaty za parkowanie pojazdów usuniętych z drogi na parkingu strzeżonym, naliczając je „za każdą rozpoczętą dobę przechowywania”.

Zgodnie z przepisami Konstytucji organy samorządu terytorialnego, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie, ustanawiają akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania tych organów. Każdorazowo zatem w akcie rangi ustawowej powinno być zawarte upoważnienie dla lokalnego prawodawstwa, czyli tzw. delegacja. Upoważnienie do wydania aktu prawa miejscowego musi być wyraźne. Akty te nie mogą być wydawane bez wyraźnego upoważnienia ustawowego, ale także nie mogą wykaczać poza unormowania ustawowe. Organ władzy wykonujący kompetencję prawodawczą zawartą w upoważnieniu ustawowym jest zatem obowiązany działać ściśle w granicach tego upoważnienia.

Zaskarżona uchwała wydana została na podstawie art. 130a ust. 6 Prawa o ruchu drogowym. Maksymalne stawki opłat obowiązują w danym roku kalendarzowym i ulegają corocznie zmianie na następny rok kalendarzowy. Na każdy rok kalendarzowy minister właściwy do spraw finansów publicznych ogłasza w drodze obwieszczenia maksymalne stawki opłat. Stawki te, jak wynika z analizy art. 130a ust. 6a Prawa o ruchu drogowym, w części dotyczącej przechowywania pojazdów, odnoszone są do doby.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, w sytuacji, w której rada powiatu została upoważniona do określenia wysokości opłat za usuwanie pojazdów z dróg i ich przechowywanie na parkingu, pozostając związana górną granicą stawek określonych przez ustawodawcę, odnoszonych do doby, to przyjęcie w uchwale normy, zgodnie z którą opłatę stosuje się do każdej rozpoczętej doby, następuje z przekroczeniem delegacji ustawowej. Nakładanie obowiązku opłaty za część doby stanowi istotne naruszenie i przekroczenie uprawnień wynikających z delegacji ustawy. Ustawodawca nie upoważnił organu stanowiącego powiatu do określenia w uchwale zasad naliczania opłat, a jedynie ich wysokości.

V.511.278.2019 z 6 czerwca 2019 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Ministra Zdrowia odmawiającą zgody na pokrycie kosztów leku.

Centrum Onkologii wystąpiło do Ministra Zdrowia z wnioskiem o wydanie zgody na pokrycie kosztów leku w ramach ratunkowego dostępu do technologii lekowych. Minister Zdrowia odmówił pokrycia kosztów leku. W uzasadnieniu wyjaśnił, że w leczeniu świadczeniobiorcy nie zostały wykorzystane wszystkie dostępne metody leczenia finansowane ze środków publicznych. Szpital w ustawowym terminie złożył wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy. Pacjentka złożyła wniosek o przyłączenie do postępowania w charakterze strony, ponowne rozpatrzenie sprawy oraz wydanie zgody na pokrycie kosztów. Minister Zdrowia, nie odnosząc się do pisma pacjentki, wydał decyzję o utrzymaniu w mocy decyzji wydanej w pierwszej instancji. Dopiero po wydaniu decyzji Minister Zdrowia poinformował pacjentkę, że zdaniem Organu nie jest ona stroną postępowania. W piśmie tym nie poinformowano jednak pacjentki o wydaniu ostatecznej w toku instancji decyzji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w świetle art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego, stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek. Interes prawny pojawia się wówczas, gdy istnieje związek między obowiązującą normą prawa materialnego, a sytuacją prawną konkretnego podmiotu prawa, polegający na tym, że akt stosowania tej normy może mieć wpływ na sytuację tego podmiotu w zakresie prawa materialnego. W ocenie Rzecznika tak rozumiany interes prawny pacjentki w uzyskaniu zgody na pokrycie kosztów leku w ramach ratunkowego dostępu do technologii lekowych wynika z przepisów ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, który stanowił materialnoprawną podstawę zaskarżonej decyzji. Wszystkie okoliczności wymienione w tych przepisach, a także ich literalne brzmienie w sposób bezpośredni odnoszą się do sytuacji pacjenta. W toku postępowania organ bada zatem zasadność wydania zgody na uruchomienie ratunkowego dostępu do technologii lekowych w odniesieniu do sytuacji konkretnego pacjenta.

Ponadto, Rzecznik wskazał, że ratunkowy dostęp do technologii lekowych, w odróżnieniu od pozostałych świadczeń gwarantowanych, jest świadczeniem o charakterze indywidualnym, tj. opartym na indywidualnej decyzji ministra właściwego do spraw zdrowia wyrażającego zgodę na finansowanie w odniesieniu do konkretnego pacjenta. Oznacza to, że w świetle ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych Minister bada stan faktyczny odnoszący się do konkretnego pacjenta i rozstrzyga w przedmiocie realizacji jego uprawnienia do otrzymania świadczenia z zakresu ochrony zdrowia. To, w ocenie Rzecznika, w sposób jednoznaczny przesądza, że

pacjent ma interes prawny w postępowaniu dotyczącym zastosowania wobec niego ratunkowego dostępu do technologii lekowych.

Pozbawienie pacjentki możliwości wzięcia udziału w postępowaniu dotyczącym jej interesu prawnego oznacza naruszenie jej prawa do procesu administracyjnego oraz uprawnienia do zaskarżenia decyzji wydanej w pierwszej instancji. W związku z tym, błędne ustalenie interesu prawnego przez organ prowadzący postępowanie oznacza automatyczne naruszenie prawa obywatela do obrony w procesie administracyjnym, na które składają się wszystkie konstytucyjne i ustawowe gwarancje rozpatrzenia jego sprawy w sposób rzetelny i sprawiedliwy. Pominięcie udziału pacjentki w toku postępowania poprzedzającego wydanie zaskarżonej decyzji spowodowało sytuację, w której w sposób władczy rozstrzygnięto o jej statusie prawnym bez udzielenia jej możliwości zajęcia stanowiska co do przedmiotu rozstrzygnięcia sprawy.

V.7203.27.2018 z 19 czerwca 2019 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego uchylającą decyzję Starosty.

Samorządowe Kolegium Odwoławcze uchyliło decyzję Starosty i umorzyło postępowanie administracyjne w sprawie. W uzasadnieniu swojego rozstrzygnięcia organ odwoławczy wskazał, że w sentencji kontrolowanej decyzji Starosty nałożono obowiązek na podmiot, który nie był stroną postępowania. Decyzją tą nałożono bowiem obowiązek na Zarząd Spółki. Tymczasem stroną w postępowaniu prowadzonym w trybie art. 362 Prawa ochrony środowiska była Spółka z o.o.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zawarte w sentencji decyzji Starosty stwierdzenie o nałożeniu obowiązków na Zarząd Spółki było błędem. Uchybienie to nie ma jednak, w realiach niniejszej sprawy, takiego skutku, jaki wywiodło z niego Kolegium. W doktrynie przyjmuje się, że skutki wadliwego określenia adresata obowiązku w decyzji administracyjnej należy oceniać biorąc pod uwagę całokształt postępowania, które zakończyło się wydaniem decyzji obciążonej takim błędem. Nie ulega wszakże wątpliwości, że w toku postępowania przed organem pierwszej instancji, jako strona postępowania występowała Spółka, a nie jej zarząd. To względem Spółki, jako podmiotu korzystającego ze środowiska wszczęto postępowanie. To Spółce dokonywano doręczeń, przy czym doręczenia te obejmowały również decyzję wydaną przez Starostę. W samym uzasadnieniu decyzji Starosty również mowa jest wyłącznie o Spółce, jako o podmiocie korzystającym ze środowiska.

Biorąc pod uwagę powyższe, w szczególności fakt, że z uzasadnienia decyzji Starosty jednoznacznie wynika, jakiemu podmiotowi organ zamierzał przypisać obowiązki, należy przyjąć, że zawarcie w sentencji tej decyzji sformułowania o zobowiązaniu Zarządu Spółki jest oczywistą omyłką w rozumieniu art. 113 § 1 k.p.a., podlegającą sprostowaniu. W żadnym natomiast wypadku nie można zakwalifikować uchybienia, jakiego dopuścił się Starosta

jako skierowania decyzji do podmiotu niebędącego stroną postępowania, tj. jako kwalifikowanej wady decyzji administracyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

XI.534.3.2016 z 8 kwietnia 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na transkrypcję aktu urodzenia.

Skarżąca zwróciła się z wnioskiem do Kierownika Urzędu Stanu Cywilnego o przeniesienie do rejestru stanu cywilnego w drodze transkrypcji brytyjskiego aktu urodzenia jej syna. W jego akcie urodzenia jako rodziców wskazano dwie kobiety. Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego odmówił przeniesienia do rejestru stanu cywilnego w drodze transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia uzasadniając, że transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Wojewoda utrzymał ww. decyzję w mocy. Następnie wyrokiem Wojewódzki Sąd Administracyjny oddalił w całości skargę wskazując, że wpisanie do polskich ksiąg stanu cywilnego aktu urodzenia, w którym jako rodzice wskazane są dwie kobiety, stanowiłoby pogwałcenie podstawowych zasad polskiego porządku prawnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że na gruncie obecnie obowiązującej ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego transkrypcja zagranicznego dokumentu stanu cywilnego jest obligatoryjna, jeżeli obywatel polski, którego dotyczy zagraniczny dokument stanu cywilnego, posiada akt stanu cywilnego potwierdzający zdarzenia wcześniejsze sporządzony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i żąda dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego lub ubiega się o polski dokument tożsamości lub nadanie numeru PESEL. W niniejszej sprawie okolicznością bezsporną jest, że syn skarżącej jest obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej. Każdemu obywatelowi polskiemu przysługuje prawo do posiadania dowodu osobistego, a także prawo do otrzymania paszportu. Przeniesienie do polskiego rejestru stanu cywilnego zagranicznego aktu urodzenia obywatela polskiego jest więc warunkiem koniecznym realizacji jego prawa do otrzymania paszportu, a także wynikających z posiadania paszportu praw do przekraczania granicy, pobytu za granicą oraz poświadczania obywatelstwa polskiego i tożsamości osoby w nim wskazanej w zakresie danych, jakie dokument ten zawiera.

Zdaniem Rzecznika odmowa dokonania transkrypcji aktu urodzenia małoletniego obywatela RP narusza jego prawo do obywatelstwa, potwierdzenia tożsamości, a w konsekwencji, może też prowadzić do naruszenia prawa do ochrony zdrowia, prawa do nauki, prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego oraz prawa do swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania. W przeszłości brak dokumentu potwierdzającego polskie

obywatelstwo uniemożliwiłby mu także korzystanie z konstytucyjnych praw i wolności ściśle związanych z obywatelstwem.

III.7064.17.2019 z 9 kwietnia 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich nie sposób się zgodzić ze stanowiskiem wyrażonym w skardze kasacyjnej przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze, gdyż wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego został wydany zgodnie z prawem. Zdaniem Rzecznika brak było podstaw prawnych dla dokonywania przez organy administracji obu instancji rozstrzygające w niniejszej sprawie takiej wykładni przepisów u.o.ś.r., która powodowała, że pomimo uznania niekonstytucyjności art. 17 ust. 1b u.o.ś.r., przepis ten nadal, w niezmienionym kształcie, stanowił materialnoprawną podstawę wydawanych rozstrzygnięć. Również przyjęcie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego obalający konstytucyjność normy prawnej wyrażonej w art. 17 ust. 1b u.o.ś.r., nie miał wpływu na prawo skarżącej do świadczenia pielęgnacyjnego i nie rzutował na jej sytuację prawną w tym zakresie, nie znajduje uzasadnienia. Przepis uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją ma taki charakter od dnia wejścia w życie i fakt ten musi być brany pod uwagę przy wydawaniu rozstrzygnięcia przez uprawnione organy. Ponadto, Rzecznik zauważył, że zgodnie z treścią art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b u.o.ś.r. świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli opiekun osoby z niepełnosprawnością ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna. Jednak Sąd dokonał prawidłowej wykładni tego przepisu nie poprzestając na jego literalnym brzmieniu. Zastosowana przez Sąd wykładnia treści art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b u.o.ś.r. doprowadziła do rozstrzygnięcia, które w świetle powszechnie akceptowanych wartości jest słuszne, sprawiedliwe, racjonalne i odpowiadające *ratio legis* u.o.ś.r. Odstępstwo od sensu językowego przepisu było nie tylko prawem, ale wręcz obowiązkiem Sądu. Nie może zatem budzić wątpliwości, że sytuacja prawna będąca przedmiotem rozstrzygnięcia przez Wojewódzki Sąd Administracyjny uzasadniała konieczność kreatywnej interpretacji przepisu art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b u.o.ś.r. i odstąpienia od jego literalnego sensu w celu zapewnienia zgodności wykładni przepisu z Konstytucją.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 29 kwietnia 2019 r., sygn. akt I OSK 300/19).

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego zarzuty wskazane w skardze kasacyjnej przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze okazały się całkowicie niezasadne. Zdaniem NSA stwierdzenie przez Trybunał niekonstytucyjności art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim przepis ten różnicuje prawo do świadczenia pielęgnacyjnego osób sprawujących opiekę nad osobą niepełnosprawną po ukończeniu przez nią

wieku określonego w tym przepisie ze względu na moment powstania niepełnosprawności, powoduje, że art. 17 ust. 1b od momentu wejścia w życie wyroku Trybunału, nie może być zatem stosowany w jego dotychczasowym brzmieniu. W konsekwencji nie jest dopuszczalne oparcie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego na tej części przepisu art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych, która została uznana za niezgodną z przepisami konstytucji. Biorąc powyższe po uwagę Naczelny Sąd administracyjny stwierdził, że organy nie uwzględniły wyroku Trybunału Konstytucyjnego w procesie wykładni prawa, przy ocenie spełnienia przesłanki warunkującej przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego. Wobec tego Sąd I instancji prawidłowo uchylił zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję organu I instancji.

VII.7037.34.2015 z 23 kwietnia 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie skargi kasacyjnej Ministra Finansów od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Minister Rozwoju i Finansów zobowiązał Powiat do zwrotu nienależnie uzyskanej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej za rok 2015 w wysokości 931 845 zł. Organ uznał za nieprawidłowe wykazanie w Systemie Informacji Oświatowej według stanu na dzień 30 września 2014 r. jako wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego osób, które do tego dnia nie pojawiły się w placówce. Doprowadziło to w ocenie organu do zawyżenia przyznanej powiatowi części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2015. Zdaniem organu wychowankiem korzystającym z zakwaterowania jest osoba przyjęta do ośrodka i z dniem przyjęcia wpisana do księgi wychowanków, a zatem moment przyjęcia do ośrodka należy utożsamiać z faktycznym przybyciem do tego ośrodka. Tymczasem w ocenie Powiatu decyzja o przyjęciu nieletniego do ośrodka następuje w chwili skierowania i wpisania do księgi wychowanków. Jest to uzasadnione koniecznością zagwarantowania nieletniemu skierowanemu do ośrodka miejsca i opieki, co wiąże się z kosztami zatrudnienia pracowników i przygotowania obiektu.

Wojewódzki Sąd Administracyjny uchylił zaskarżoną decyzję. W ocenie Sądu zaskarżona decyzja została oparta na błędnej wykładni pojęcia „wychowanek”. Sąd zwrócił uwagę, że do 2012 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej zajmowało stanowisko, że ośrodek jest zobowiązany do rezerwowania przez określony czas miejsca dla nieletniego, mogącego w każdej chwili pojawić się w ośrodku i potwierdzało w ten sposób prawo do subwencjonowania tego okresu. Zmiana wykładni pojęcia „wychowanek” dokonana przez organy państwowe wynikała zdaniem sądu z polityki fiskalnej państwa. Sporna kwota subwencji, uznana za pobraną w nadmiernej wysokości, została zaś wykorzystana zgodnie z jej zasadniczym przeznaczeniem,

sfinansowano nią koszty związane z zarezerwowaniem miejsca dla nieletniego w MOW.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich konieczność zapewnienia wychowankowi warunków mieszkaniowych, wyżywienia, jak i całodobowej opieki wychowawcy powinna przemawiać za wnioskiem, że korzystanie z zakwaterowania rozpoczyna się z chwilą skierowania do ośrodka, a nie z chwilą faktycznego przybycia. Koszty z tym związane są bowiem ponoszone przez placówki, jeszcze przed przybyciem nieletnich. Rzecznik nie podziela więc stanowiska, iż zróżnicowanie wysokości subwencji ze względu na realizowane zadania powinno uzasadniać, że jako wychowankowie korzystający z zakwaterowania mogą być wykazani wyłącznie wychowankowie faktycznie przebywający w ośrodku. Zdaniem Rzecznika Powiat miał prawo uznać, że skoro MEN nie kwestionowało prawidłowości wpisów dokonanych w SIO, to kwota subwencji obliczona w oparciu o wpisane dane została określona w sposób prawidłowy. Wydatkowanie środków z subwencji nastąpiło więc w zaufaniu do przepisów prawa i dotychczasowych działań organów centralnych.

III.7064.184.2018 z 22 maja 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawioną przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze argumentacją uzasadniającą odmowę przyznania skarżącemu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w okresie od dnia 1 września 2017 r. do dnia 31 października 2017 r. nie sposób się zgodzić. Materialnoprawną podstawę decyzji zaskarżanej niniejszą skargą stanowiła norma prawna określona w art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b u.o.ś.r., w myśl której świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli opiekun osoby z niepełnosprawnością ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna. Organ administracji dokonując wykładni przepisu art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b u.o.ś.r. poprzestał na jego literalnym brzmieniu przyjmując, że w stanie faktycznym rozpatrywanej sprawy może on znaleźć zastosowanie. Jednak, zdaniem Rzecznika, zgodnie z aktualną teorią wykładni prawa, nie istnieje czyste, abstrakcyjne znaczenie przepisu, które mogłoby być przyjęte bez jakichkolwiek zabiegów interpretacyjnych. Nawet pozornie proste przepisy wymagają bowiem dokonywania pewnych założeń i przyjmowania pewnych definicji i konkretnego rozumienia słów i kontekstów.

Zastosowanie przez organ II instancji wyłącznie wykładni gramatycznej doprowadziło do rozstrzygnięcia, które w świetle powszechnie akceptowanych wartości jest rażąco niesłuszne, niesprawiedliwe, nieracjonalne i niweczące *ratio legis* u.o.ś.r. Odstępstwo od sensu językowego przepisu było nie tylko prawem, ale wręcz obowiązkiem organu. W ocenie Rzecznika literalna wykładnia art. 17 ust. 5 pkt 1 lit b u.o.ś.r. prowadzi do pozbawienia osób faktycznie sprawujących opiekę, zobowiązanych do alimentacji, prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

Akceptacja takiej wykładni prawa naruszałaby konstytucyjne zasady sprawiedliwości społecznej, nakaz ochrony i opieki nad rodziną, jak również nakaz szczególnej pomocy władz publicznych rodzinom w trudnej sytuacji materialnej i społecznej.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 11 czerwca 2019 r., sygn. akt I SA/Wa 556/19).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego za nieprawidłowe należało uznać stanowisko Kolegium co do wskazanej w zaskarżonej decyzji materialno-prawnej podstawy odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego. Wprawdzie art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b ustawy o świadczeniach rodzinnych stanowi, że świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli opiekun osoby niepełnosprawnej ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna, niemniej jednak przepis ten nie może być interpretowany w oderwaniu od treści art. 27 ust. ustawy, zgodnie z którym w przypadku zbiegu uprawnień m.in. do świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego przysługuje jedno z tych świadczeń, wybrane przez osobę uprawnioną. Oznacza to prawo wyboru przez osobę wnioskującą świadczenia korzystniejszego, co uzależnione jest od wcześniejszej rezygnacji z dotychczas pobieranego. Sąd dodatkowo zauważył, że trudno oczekiwać od wnioskodawcy, by najpierw wniósł o uchylenie decyzji o przyznaniu specjalnego zasiłku opiekuńczego i po wydaniu takiej decyzji wnioskował o przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego, nie wiedząc czy zostanie ono przyznane. Zasadne jest więc realizowanie prawa wyboru świadczenia, tak jak to uczynił skarżący przez zawniósowanie w odwołaniu od decyzji przyznającej specjalny zasiłek opiekuńczy o przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego. Rolą zaś organów było rozpoznanie tego wniosku.

IV.7003.16.2019 z 19 czerwca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie odmowy potwierdzenia prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Wojewoda swoją decyzją potwierdził spadkobiercom byłego właściciela prawo do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości ziemskiej w województwie wileńskim, natomiast odmówił prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości w Wilnie. Od powyższej decyzji strony nie złożyły odwołań, wskutek czego stała się ona ostateczna. Na skutek wniosku pełnomocnika stron o stwierdzenie nieważności decyzji, po kilkukrotnym rozpoznawaniu sprawy przez Wojewódzki Sąd Administracyjny oraz Naczelny Sąd Administracyjny, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził nieważność decyzji Wojewody. Rozpatrując przedmiotową sprawę Wojewoda ponownie odmówił skarżącym prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości w Wilnie. W uzasadnieniu wydanej decyzji organ wskazał, że właściciel, po aresztowaniu przez sowieckie władze okupacyjne i wywiezieniu

do Kazachstanu, zmarł tam w 1943 r. Uzasadniając odmowę potwierdzenia prawa do rekompensaty względem spadkobierców organ zauważył, że dokumenty zawarte w materiale dowodowym sprawy świadczą o tym, że właściciel nie powrócił na obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a zatem w ocenie organu, nie został spełniony wymóg dotyczący powrotu właściciela nieruchomości pozostawionej na obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W ocenie organu kwestia przybycia na obecne terytorium państwa polskiego jest fundamentem dającym gwarancję przynajmniej w podstawowym stopniu, że pomiędzy daną osobą a państwem i narodem polskim istnieje więź. Pozbycie się tegoż wymogu przekreślałoby natomiast całą istotę i cel, dla którego ustawa została uchwalona, czyli budowania relacji pomiędzy państwem polskim a jego obywatelami, a także ugruntowywania polskiego narodu jako całości.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich odmowa potwierdzenia prawa do rekompensaty oparta została na przesłance pozaustawowej, tj. niewynikającej z przepisów ustawy o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Z przepisów art. 1 i 2 ustawy nie wynika obowiązek spełnienia warunku repatriacji. Prawo do rekompensaty przysługuje właścicielowi nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli był w dniu 1 września 1939 r. obywatelem polskim z miejscem zamieszkania na byłym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Na gruncie niniejszej sprawy Rzecznik stwierdził, że właściciel obiektywnie nie mógł powrócić do kraju, po tym jak został zmuszony do jego opuszczenia.

Zdaniem Rzecznika w stanie faktycznym sprawy odmowa potwierdzenia prawa do rekompensaty względem spadkobierców właściciela pozostawionej nieruchomości jest wyjątkowo krzywdząca. Kreowanie przez organy dodatkowego, pozaustawowego wymogu tzw. repatriacji i to w sytuacji, gdy właściciel nieruchomości, wbrew swej woli, został aresztowany i wywieziony przez władze sowieckie w głąb Rosji i zmarł tam na dwa lata przed zakończeniem wojny, nie zasługuje na akceptację. Na gruncie ustawy o prawie do rekompensaty ustawodawca nie uzależnił potwierdzenia prawa do rekompensaty od spełnienia warunku tzw. repatriacji. W związku z powyższym Rzecznik stwierdził, że pozbawienie skarżących prawa do rekompensaty z tytułu mienia pozostawionego przez ich poprzednika prawnego poza granicami kraju w związku z wojną rozpoczętą w 1939 r., zwłaszcza w sytuacji, gdy spadkobiercy ci zamieszkują na terenie Polski i legitymują się obywatelstwem polskim, narusza nie tylko przepisy ustawy o prawie do rekompensaty, lecz także opisane standardy konstytucyjne.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

VII.561.15.2018 z 17 kwietnia 2018 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze

skargi Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych na decyzję Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie uchylenia uchwały o odmowie wpisu na listę radców prawnych.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 18 kwietnia 2018 r., sygn. akt VI SA/Wa 150/18).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego organy samorządu radcowskiego, dokonując rozszerzającej i nieuprawnionej wykładni przesłanek, określonych w art. 24 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, warunkujących wpis na listę radców prawnych w postaci samodzielnej oceny, czy uczestniczka była uprawniona do przystąpienia do egzaminu radcowskiego bez odbycia aplikacji radcowskiej wyszły poza zakres kompetencji przyznanych im przez ustawodawcę w art. 24 ust. 2c ustawy. Zdaniem Sądu przyjęta przez skarżącą wykładnia art. 24 ust. 2c u.r.p. oraz art. 25 ust. 3 u.r.p. w zw. z art. 362 ust. 5 u.r.p. w zw. z art. 333 ust. 5 u.r.p. wiązałyby się z przyzwoleniem na to, aby w państwie prawa, jakim jest Rzeczypospolita Polska mogło dochodzić do sytuacji, w których zdolność danej osoby do przystąpienia do egzaminu radcowskiego oceniana była nie przed jego przeprowadzeniem, lecz dopiero po jego odbyciu się. Prowadziłoby to do sytuacji, w której osoba chcąca przystąpić do egzaminu byłaby w oparciu o powszechnie obowiązujące przepisy prawa najpierw do niego dopuszczana przez Ministra, a następnie, po złożeniu tego egzaminu z wynikiem pozytywnym, organ samorządu zawodowego mógłby uznać ex post, że nie była ona jednak uprawniona do przystąpienia do egzaminu.

VII.6060.35.2018 z 8 sierpnia 2018 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej Fundacji od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 23 maja 2019 r., sygn. akt I OSK 1790/17).

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego ujawnienie zarówno liczby, jak i adresów publikacji zablokowanych treści na wniosek ABW w ramach uprawnień wynikających z art. 32c ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu podmiotom nieuprawnionym, mogłoby negatywnie wpłynąć na efektywność Agencji, szczególnie w kontekście jej działań operacyjno-rozpoznawczych, a w konsekwencji na ważne aspekty bezpieczeństwa wewnętrznego Państwa. NSA ponadto zauważył, że Sąd pierwszej instancji nie poprzestał jedynie na zbadaniu elementu formalnego nadania żądanym informacjom klauzuli „zastrzeżone”. Sąd ten zbadał także materialne podstawy nadania klauzuli tajności.

VII.6060.36.2018 z 7 września 2018 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi

kasacyjnej Fundacji od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 27 czerwca 2019 r., sygn. akt I OSK 2152/17).

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego art. 145 § 1 pkt. 1 P.p.s.a., który reguluje sposób rozstrzygnięcia sprawy, nie mógł stanowić samodzielnej podstawy kasacyjnej, gdyż błąd w postaci uwzględnienia lub oddalenia skargi przez Sąd I instancji jest następstwem uchybienia innym przepisom procedury sądowno-administracyjnej, stosowanym w fazie wcześniejszej niż etap orzekania tj. w fazie kontroli zaskarżonego aktu. Podstawą skargi kasacyjnej wymienioną w art. 174 pkt 2 P.p.s.a. mogą być jedynie przepisy regulujące proces dochodzenia do rozstrzygnięcia, a nie przepis określający samo rozstrzygnięcie. Ponadto, zdaniem Sądu, za nietrafiony uznać należało zarzut naruszenia art. 61 ust. 1 Konstytucji przez nieprawidłowe ograniczenie prawa dostępu do informacji publicznej. Z tego przepisu wynika przedmiot i zakres publicznego prawa podmiotowego do uzyskania informacji publicznej, wyznaczony przez kategorię działalności podmiotów wskazanych w tym przepisie. Dla skutecznego podniesienia zarzutu nieprawidłowego ograniczenia prawa dostępu do informacji publicznej konieczne było odniesienie się również do treści art. 61 ust. 3 Konstytucji, który wskazuje na podstawy ograniczenia tego prawa oraz treści ustaw, do których przepis ten odsyła. Konieczność ograniczenia prawa do informacji konkretyzuje się m.in. w przepisach ustawy o ochronie informacji niejawnych, co prawidłowo w swoim rozstrzygnięciu wyjaśnił Sąd I instancji, wskazując na znajdujące zastosowanie przepisy art. 4 ust. 1 oraz art. 5 ust. 4 tej ustawy.

IV.7214.145.2017 z 13 listopada 2018 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 4 ust. 6 uchwały Nr XV/173/2011 Rady Miejskiej w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy.

Skarga uwzględniona (wyrok z 25 kwietnia 2019 r., sygn. akt III SA/GI 1303/18).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z przepisów ustawy o ochronie praw lokatorów nie sposób wywieść delegacji do wyłączenia określonych grup członków wspólnoty samorządowej z możliwości ubiegania się o zawarcie umowy najmu lokalu komunalnego. Wprowadzenie do uchwały dodatkowych warunków powoduje, że mieszkańcy wspólnoty, spełniający przesłanki ustawowe do ubiegania się o pomoc mieszkaniową, zostają pozbawieni możliwości jej uzyskania. Prawnie niedopuszczalne jest więc zapisywanie w uchwale kryteriów odmiennych od przewidzianych w ustawie o ochronie praw lokatorów. Zawężenie kręgu uprawnionych do otrzymania pomocy mieszkaniowej gminy następuje jedynie w przypadku osób ubiegających się o lokal socjalny. Wprowadzanie w uchwale dodatkowych ograniczeń, nie

mieszczących się w kryteriach ustawowych, kwalifikować więc należy jako nieuprawnione wychodzenie poza granice upoważnienia ustawowego. Ponadto, postanowienie uchwały przewidujące skreślenie z listy osób oczekujących w związku z dwukrotną odmową zawarcia umowy najmu jest sprzeczne z celem ustawy i obowiązkiem gminy oraz oznacza stworzenie przepisu materialnoprawnego wykraczającego poza delegację ustawową. Przepis taki umożliwia powstanie nieprawidłowej sytuacji w gminie, w której faktycznie wymusi się na uprawnionym przyjęcie drugiego spośród zaproponowanych lokali. Takiego władztwa nad obywatelem nie przyznaje gminie żaden z obowiązujących przepisów, w szczególności ustawy o ochronie praw lokatorów.

V.511.427.2017 z 21 stycznia 2019 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na przepis Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy.

Skarga uwzględniona (wyrok z 15 maja 2019 r., sygn. akt IV SA/Po 177/19).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego postanowienia zaskarżonego regulaminu, jako aktu prawa miejscowego nie mogą wykraczać poza zakres ustawowego upoważnienia unormowanego w art. 4 ust. 2 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, być niezgodne z innymi powszechnie obowiązującymi przepisami prawa oraz powtarzać regulacji zawartych w tych przepisach, ani też formułować ustanawianych w nim nakazów lub zakazów w sposób niejasny lub niejednoznaczny. Naruszenie któregokolwiek z tych wymogów będzie, co do zasady, skutkowało nieważnością wadliwego przepisu. Tego rodzaju wady legislacyjne są bowiem traktowane w utrwalonym orzecznictwie sądów administracyjnych jako przypadki istotnego naruszenia prawa. Dlatego w świetle ww. regulacji należy podzielić zarzut Rzecznika, że wskazany w skardze przepis załącznika do zaskarżonego regulaminu ustanowiony został z istotnym naruszeniem prawa, gdyż wykracza poza zakres upoważnienia ustawowego. Zwrócić należy uwagę, że ustawodawca nie upoważnia Rady Miejskiej do sformułowania zakazu wprowadzania zwierząt na określone tereny, czy też określonego obowiązku lecz do ustalenia sposobu postępowania ze zwierzętami domowymi w taki sposób, by ich pobyt na terenie przeznaczonym do wspólnego użytku nie był uciążliwy oraz nie zagrażał przebywającym tam osobom.

III.7064.4.2019 z 20 marca 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w przedmiocie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 10 kwietnia 2019 r., sygn. akt II SA/Po 1152/18).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego za nieprawidłowe należało uznać stanowisko Kolegium co do wskazanej w zaskarżonej decyzji materialno-prawnej podstawy odmowy przyznania wnioskowanego świadczenia, zaistniałej w związku z posiadaniem przez skarżącego ustalonego prawa do zasiłku dla opiekuna. Zdaniem Sądu fakt, że skarżącemu uniemożliwiono w istocie realizację prawa wyboru świadczenia korzystniejszego, nie może uzasadnić jego odmowy. Jak bowiem wynikało z zaskarżonej decyzji SKO, przyczyną odmowy było pozostawanie w obrocie decyzji o przyznaniu zasiłku dla opiekuna i dopiero jej wyeliminowanie z obrotu uzasadniać mogło przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego. Przyjmując takie stanowisko organ odpowiedzialność za brak realizacji prawa wyboru świadczenia korzystniejszego nałożył jedynie na wnioskodawcę, pomijając fakt, że poza złożeniem wniosku o wyborze świadczenia korzystniejszego nie on miał wpływ na realizację tego prawa, lecz organy. Ponadto, w ocenie Sądu z uwagi na fakt, że świadczenia te nie mogą być przyznawane w zbiegu, a zasiłek dla opiekuna jest niższy niż świadczenie pielęgnacyjne za okres, w którym wypłacony był zasiłek, a następnie przyznano świadczenie pielęgnacyjne, organ winien to rozliczyć przez ustalenie należnej wnioskującemu różnicy między kwotą wypłaconą a przyznaną zaliczając na poczet przyznanego świadczenia pielęgnacyjnego kwotę wypłaconego zasiłku dla opiekuna.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

XI.543.10.2018 z 25 kwietnia 2019 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalający skargę na decyzję Rady ds. Uchodźców o odmownie nadania statusu uchodźcy i odmowie przyznania ochrony uzupełniającej.

Skarżący zwrócił się do Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców z wnioskiem o przyznanie mu ochrony międzynarodowej. Wniosek ten uzasadnił prześladowaniami, jakich doświadczyć miał w kraju pochodzenia z powodu wyznawanej religii oraz poglądów politycznych. Szef Urzędu odmówił nadania cudzoziemcowi statusu uchodźcy i odmówił objęcia go ochroną uzupełniającą uznając, że nie zachodzi w jego przypadku uzasadniona obawa przed prześladowaniem w kraju pochodzenia oraz nie istnieje rzeczywiste ryzyko doznania w kraju pochodzenia poważnej krzywdy. Szef Urzędu uznał przy tym za niewiarygodną przedstawioną przez cudzoziemca wersję wydarzeń, które zmusiły go do wyjazdu z kraju pochodzenia i które, według relacji cudzoziemca, miałyby powodować dla niego realne zagrożenie.

Po rozpatrzeniu odwołania złożonego przez pełnomocniczkę cudzoziemca Rada do Spraw Uchodźców uchyliła w całości rozstrzygnięcie Szefa Urzędu, odmówiła nadania statusu uchodźcy, odmówiła udzielenia cudzoziemcowi ochrony uzupełniającej, odmówiła nadania statusu uchodźcy małżonce oraz

małoletnim dzieciom cudzoziemców, ale jednocześnie udzieliła ww. członkom rodziny skarżącego ochrony uzupełniającej. Powodem, z którego skarżący nie otrzymał statusu uchodźcy, było stwierdzenie przez Radę ds. Uchodźców wystąpienia przesłanek negatywnych przyznania ochrony międzynarodowej, określonych w art. 19 ust. 1 pkt 3 lit. a i b w związku z ust. 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Rada oparła powyższą tezę na informacjach niejawnych dotyczących cudzoziemca, przekazanych przez Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Wojewódzki Sąd Administracyjny oddalił skargę wniesioną przez skarżącego. W swoim orzeczeniu sąd całkowicie zignorował natomiast fakt przystąpienia przez Rzecznika Praw Obywatelskich do toczącego się postępowania. Sąd w żaden sposób nie ustosunkował się do pisma procesowego Rzecznika i nie odniósł się do zgłoszonych przez niego zarzutów, a nawet nie wymienił tych zarzutów w tzw. części historycznej uzasadnienia, opisującej stan faktyczny i prawny sprawy, poprzestając w tym zakresie wyłącznie na przytoczeniu zarzutów ze skargi cudzoziemca oraz krótkiej informacji o odpowiedzi na tę skargę, udzielonej przez Radę ds. Uchodźców. W konsekwencji sąd nawet pośrednio nie odniósł się do przedstawionej przez Rzecznika argumentacji podważającej kompletność, a nawet wewnętrzną spójność ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszej sprawie przez Radę ds. Uchodźców.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że zgodnie z art. 141 § 4 p.p.s.a., uzasadnienie wyroku sądu administracyjnego powinno zawierać zwięzłe przedstawienie stanu sprawy, zarzutów podniesionych w skardze, stanowisk pozostałych stron, podstawę prawną rozstrzygnięcia oraz jej wyjaśnienie. Wymienione w przepisie elementy składowe uzasadnienia wyroku, integralnie ze sobą powiązane, stanowią rękojmię, że sąd dołożył należytej staranności przy podejmowaniu rozstrzygnięcia w danej sprawie. Nieodniesienie się przez sąd do szeregu zarzutów wymienionych w piśmie procesowym Rzecznika Praw Obywatelskich oraz rażąca wręcz ogólnikowość oceny sądu do co prawidłowości działań Rady ds. Uchodźców w zakresie ustalania stanu faktycznego sprawy powodują, że wydane w niniejszej sprawie orzeczenie nie spełnia wymogów określonych w ww. przepisie.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia:

IV.7006.247.2015 z 19 lipca 2017 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie ustalenia wysokości i wypłaty odszkodowania za szkody powstałe wskutek założenia i przeprowadzenia przez nieruchomość dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej.

Skarga kasacyjna nieuwzględniona (wyrok z 29 maja 2019 r., sygn. akt I OSK 1954/17).

W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego odszkodowanie za zaistniałe szkody powiększa się o kwotę odpowiadającą zmniejszeniu wartości nieruchomości, jeżeli takie zmniejszenie nastąpiło jedynie na skutek działań stanowiących powód czasowego zajęcia nieruchomości. Zmniejszenie tej wartości musi nastąpić tylko w wyniku zrealizowanej inwestycji, a nie ograniczeń wynikających z planu zagospodarowania przestrzennego, który niezależnie od tego, kiedy zostanie zrealizowany, może ograniczać możliwość korzystania z danej nieruchomości, a co za tym idzie zmniejsza jej wartość. Wyliczając odszkodowanie z tego tytułu w operacie szacunkowym nie można zatem wyliczyć niejako „całości” odszkodowania z tego tytułu, że wskazanie w planie zagospodarowania przestrzennego przewiduje, że na danej nieruchomości powstanie linia energetyczna.

VII.6060.43.2017 z 22 sierpnia 2017 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie skargi na bezczynność Rady Izby Notarialnej w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 29 maja 2019 r., sygn. akt I OSK 2485/17).

Naczelny Sąd Administracyjny uznał za zasadne zarzuty skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich. Z uwagi na przedmiot sprawy (skarga na bezczynność) Sąd pierwszej instancji nie mógł ocenić żądania wniosku w zakresie możliwości udostępnienia informacji o wynagrodzeniu sędziego w kontekście przepisu art. 5 ustawy o dostępie do informacji publicznej. Powinien swoje rozważania skoncentrować wyłącznie na ocenie czy wynagrodzenie osoby szkolącej aplikantów notarialnych, z którą Rada Izby Notarialnej zawarła umowę ma walor informacji publicznej w rozumieniu przepisu art. 1 ust. 1 ww. ustawy. Wobec tego, że umowy zawierane przez samorząd, których przedmiotem jest odpłatne kształcenie aplikantów mają na celu wykonywanie zadania publicznego i z tego względu stanowią informację publiczną, to również ustalone w nich wynagrodzenie taki walor posiada. NSA wskazał przy tym, że żadnego znaczenia w sprawie nie mógł mieć status osoby zawierającej umowę z samorządem notarialnym na prowadzenie zajęć dla aplikantów, w tym przypadku status sędziego. Treść umowy dotyczącej prowadzenia zajęć szkoleniowych dla aplikantów, a zatem i wysokość otrzymywanego z tego tytułu wynagrodzenia posiada charakter publiczny wyłącznie z tego względu, że odnosi się do realizacji zadań publicznych samorządu bez względu na osobę z którą organ samorządu w tym przedmiocie zawiera umowę. Z tych przyczyn, uznając zasadność obu zarzutów skargi kasacyjnej Rzecznika uchylono zaskarżony wyrok w punkcie III, zobowiązując Radę Izby Notarialnej do rozpoznania wniosku skarżącego we właściwy sposób tj. w trybie przewidzianym w ustawie o dostępie do informacji publicznej bądź przez udostępnienie żądanej informacji, bądź przez wydanie

decyzji o odmowie jej udostępnienia ewentualnie w sposób przewidziany w jej art. 14 ust. 2.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.7203.45.2018 z 8 kwietnia 2019 r. – odwołanie od decyzji Starosty w przedmiocie nałożenia obowiązku ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko.

Starosta, działając na podstawie art. 362 ust. 1 pkt 1 Prawa ochrony środowiska, nałożył na Gminny Ośrodek Kultury obowiązek ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia, tj. emisji hałasu, powstającej w wyniku cyklicznych imprez muzycznych poprzez bezwzględne stosowanie się do zapisów Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku nieprzekraczania dopuszczalnych norm emisji hałasu w stosunku do sąsiednich działek. Jednocześnie stwierdził, że nałożony obowiązek powinien być realizowany podczas cyklicznych imprez muzycznych. W uzasadnieniu swojego rozstrzygnięcia organ stwierdził, że w oparciu o uzyskane wyniki kontroli Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska ustalił, że wskutek opisanej działalności przekraczane są dopuszczalne poziomy emisji hałasu do środowiska.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, choć poczynione przez organ w sprawie ustalenia faktyczne nie budzą wątpliwości, do rozstrzygnięcia sprawy zastosował on błędnie art. 362 ust. 1 p.o.ś., podczas gdy wydane orzeczenie powinien był oprzeć na innym przepisie prawa materialnego, tj. art. 115a p.o.ś. Z tego względu, zaskarżona decyzja powinna zostać wyeliminowana z obiegu prawnego i zastąpiona decyzją spełniającą wszystkie wymogi ostatniego z przywołanych przepisów. Ustawodawca odmiennie ukształtował bowiem sankcje związane z nieprzestrzeganiem decyzji o ograniczeniu negatywnego oddziaływania na środowisko i decyzji o dopuszczalnych poziomach emisji hałasu. W przypadku tej pierwszej, jedynym w zasadzie środkiem „przymuszającym” podmiot korzystający ze środowiska do przestrzegania obowiązujących norm emisji hałasu jest egzekucja administracyjna wydanej decyzji. Z uwagi na przedmiot tej decyzji, w grę wchodzi przy tym w zasadzie jeden środek egzekucyjny w postaci grzywny w celu przymuszenia. W przypadku zaś decyzji z art. 115a p.o.ś. wachlarz środków służących wymuszeniu przestrzegania przez podmiot korzystający ze środowiska jego obowiązków jest dużo bogatszy, bo oprócz egzekucji administracyjnej obejmuje również administracyjne kary pieniężne, a także, jako środek „ostateczny”, wstrzymanie użytkowania instalacji.

VII.613.5.2019 z 16 maja 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu administracyjnym w sprawie odwołania Prezydenta Miasta od decyzji Wojewody w sprawie wyrażenia zgody na cykliczne organizowanie zgromadzeń.

Wnioskiem, który wpłynął do Urzędu Wojewódzkiego, Organizacja Międzyzakładowa zwróciła się o wyrażenie zgody na cykliczne organizowanie zgromadzeń wokół Pomnika Poległych Stoczniowców. Wojewoda wydał zgodę na cykliczne organizowanie zgromadzeń corocznie przez kolejne 3 lata. Odwołanie od niniejszej decyzji do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wniósł Prezydent Miasta.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich nie można uznać za wystarczające wyjaśnienie stanu faktycznego oraz uzasadnienie decyzji przedstawione przez Wojewodę. Jak stwierdził Wojewoda sprawdzono zapisy umieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta. Z danych tam zawartych wynika, że w latach 2016–2018, w terminach i miejscu określonym we wniosku wnioskodawca nie dokonywał zawiadomień o zorganizowaniu zgromadzenia publicznego. Zważywszy jednak na treść art. 26a ust. 1 Prawa o zgromadzeniach na potrzeby postępowania przyjęto, że przepisy ustawy nie nakładają na wnioskodawcę obowiązku prowadzenia dokumentacji tych wydarzeń, a zainteresowany wyjaśnił ustnie, że wydarzenia miały miejsce w terminach podanych we wniosku w innej niż zgromadzenia publiczne formie. Rzecznik zauważył, że zgoda wojewody nie ma charakteru automatycznego. Wniosek o wyrażenie zgody na zgromadzenie cykliczne musi być uzasadniony przez organizatora zgromadzenia, a organ, wydając decyzję, musi uwzględnić prawne przesłanki tego typu zebrania osób. Warunkiem uzyskania zgody na zgromadzenie cykliczne jest m.in. to, że danego rodzaju wydarzenia odbywały się w ciągu ostatnich 3 lat. Wynika z tego, że organizator, który występuje do wojewody z wnioskiem o zgodę na zgromadzenie cykliczne, wcześniej korzystał z wolności zgromadzeń realizowanej w innej formie. Musi bowiem wykazać, że działania, które chce zgłosić jako zgromadzenie cykliczne, odbywały się w ciągu ostatnich 3 lat. Rozwiązanie to ma charakter gwarancyjny i umożliwia przyznanie określonego statusu tylko tym zgromadzeniom, których organizatorzy i uczestnicy regularnie realizowali wolność zgromadzeń wcześniej.

Rzecznik wskazał, że w świetle przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego organ administracji publicznej ma obowiązek dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli. Organ administracji powinien również prowadzić postępowanie w sposób budzący zaufanie jego uczestników do władzy publicznej, kierując się zasadami proporcjonalności, bezstronności i równego traktowania. Organ administracji publicznej jest obowiązany w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzeć cały materiał dowodowy. Natomiast uzasadnienie faktyczne decyzji powinno w szczególności zawierać wskazanie faktów, które organ uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy

dowodowej, zaś uzasadnienie prawne wyjaśnienie podstawy prawnej decyzji, z przytoczeniem przepisów prawa. W ocenie Rzecznika w zaskarżonej decyzji administracyjnej organ administracji publicznej wymagań tych nie spełnił.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 28 maja 2019 r., sygn. akt DAP-WAR-720-57/2019).

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji uznał, że nie jest organem właściwym do rozpatrzenia odwołania od decyzji o zakazie zgromadzenia. Zdaniem Ministra odesłanie zawarte w art. 26 e Prawa o zgromadzeniach przesądza kompetencję sądu okręgowego do rozpatrzenia przedmiotowego odwołania/podania. Ponadto przepis art. 16 określa również tryb wniesienia odwołania bezpośrednio do sądu okręgowego. Biorąc powyższe pod uwagę, w opinii Ministra zostały wyczerpane przesłanki określone w art. 66 § 3 k.p.a., co uzasadnia zwrot podania wraz z aktami sprawy i ich uzupełnieniem.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.1869.2014 z 25 stycznia 2016 r. – wniosek do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie braku środka zaskarżenia na użycie środków przymusu bezpośredniego.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt K 7/16).

Wobec cofnięcia przez Rzecznika Praw Obywatelskich wniosku, Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie. Decyzja Rzecznika uzasadniona jest dokonanymi zmianami w składzie orzekającym Trybunału, które nie mają podstawy prawnej w obowiązujących przepisach, a także wprowadzeniem do składu orzekającego osób, które zostały wybrane z naruszeniem Konstytucji.

II.510.595.2017 z 6 listopada 2017 r. – wniosek do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie sposobu obliczania wymiaru kary łącznej.

Wniosek uwzględniony (wyrok z 18 kwietnia 2019 r., sygn. akt K 14/17).

Trybunał Konstytucyjny podzielił zastrzeżenia Rzecznika i stwierdził, że art. 86 § 4 k.k. jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Trybunał podkreślił, że konsekwencją obowiązywania kwestionowanego przepisu jest zróżnicowanie sytuacji osób posiadających taką samą cechę relewantną, tj. skazanych za kilka czynów zabronionych na kary jednostkowe w tym samym wymiarze. Okolicznością mającą wpływ na zróżnicowanie tej sytuacji jest jedynie fakt, czy przed wydaniem ostatecznego wyroku łącznego, wcześniej były im wymierzone kary łączne. W ocenie TK, kryterium takie jest arbitralne i pozostaje bez związku z celem wprowadzenia tego przepisu do porządku prawnego. Trybunał stwierdził ponadto, że art. 86 § 4 k.k. nie spełnia warunku relewantności i proporcjonalności. Przepis ten wywołuje także wątpliwości co do jego zgodności z zasadą określoności sankcji karnej wypływającą z art. 42 ust. 1 Konstytucji, bowiem sprawca nie jest w stanie apriorycznie przewidzieć, w jakim okresie mieścić będzie się wymiar ostatecznie grożącej mu kary łącznej.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.7033.13.2019 z 29 kwietnia 2019 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Prezydenta RP o

stwierdzenie niezgodności przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce z Konstytucją, do którego Rzecznik zgłosił udział 18 marca 2019 r.

Pierwszy z zarzutów zawartych we wniosku Prezydenta RP dotyczy niezgodności art. 121a Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce. z art. 121 ust. 2 zdanie pierwsze oraz art. 118 ust. 1 Konstytucji. Zdaniem wnioskodawcy zgłoszenie art. 121a p.s.w.n. na etapie prac Senatu RP wykraczało poza dopuszczalny zakres poprawki oraz zyskało charakter samoistnego przedłożenia legislacyjnego. Poprawka, którą dodano do Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, stanowiła zupełnie nowe rozwiązanie, niebędące propozycją alternatywną lub przeciwstawną względem ustawy uchwalonej przez Sejm RP i wykraczała poza jej cel i zakres przedmiotowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich podzielił pogląd zaprezentowany przez Prezydenta RP. Kompetencje, jakie przysługują Senatowi RP po uchwaleniu ustawy, są precyzyjnie określone w Konstytucji. Krytyczne stanowisko co do uchwalonej ustawy albo jej części może zostać odzwierciedlone poprzez wniesienie poprawek bądź odrzucenie ustawy w całości. W tym zakresie w szczególności nie przysługuje Senatowi RP możliwość wprowadzania zmian w ustawie, które w istocie stanowiłyby inicjatywę ustawodawczą.

Kolejnym zarzutem podniesionym przez wnioskodawcę jest niezgodność art. 121 ust. 1 i 2 p.s.w.n. z art. 32 ust. 1 zdanie 1 Konstytucji. W ocenie Prezydenta RP przepisy te naruszają konstytucyjną zasadę równości wobec prawa przez to, że z grupy nauczycieli akademickich wyodrębniają grupę nauczycieli akademickich-sędziów i nauczycieli akademickich-sędziów w stanie spoczynku i gwarantują tej wyodrębnionej grupie odmienne uprawnienia. W praktyce w przypadku otrzymania negatywnej oceny okresowej zarówno przez nauczyciela akademickiego będącego sędzią, jak i przez nauczyciela akademickiego sędzią niebędącego, okoliczność ta będzie miała negatywny wpływ jedynie na sytuację niebędącego sędzią nauczyciela, w przypadku którego zaistnieje podstawa do wypowiedzenia umowy o pracę. Podobnie, w przypadku konieczności redukcji zatrudnienia w szkole wyższej brak będzie podstawy do zwolnienia nauczycieli akademickich, będących sędziami, nawet jeśli będą posiadać takie same bądź niższe kompetencje jak inni nauczyciele akademicy. W konsekwencji szkoła wyższa może być zmuszona do wypowiedzenia umowy o pracę z nauczycielem akademickim należycie wywiązującym się z obowiązków pracowniczych i jednocześnie zobligowana będzie do dalszego zatrudniania nauczyciela będącego sędzią, nawet jeśli ten nie będzie się wywiązywał z żadnych obowiązków pracowniczych.

Zdaniem Rzecznika wskazane w art. 121a ust. 1 i 2 p.s.w.n. odstępstwa nie mają charakteru relewantnego. Ich cele, tj. zwiększenie niezależności sędziów wskazanych sądów i Trybunału Konstytucyjnego, nie pozostają w związku w treścią i celem Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, która została wprowadzona, by zagwarantować odpowiednią jakość badań naukowych i nauczania. W ocenie Rzecznika w rzeczywistości wprowadzone rozwiązanie

ustawowe nie służy realizacji wartości, jaką jest niezawisłość sędziów. Trudno wskazać istnienie związku między zapewnieniem nieusuwalności sędziów z uczelni a wzmocnieniem ich niezawisłości. Nie sposób określić, w jaki sposób zmiana warunków pracy czy rozwiązanie umowy z nauczycielem akademickim mogłoby stanowić zewnętrzny nacisk na sposób orzekania przez sędziego. Co prawda rozwiązanie umowy z nauczycielem akademickim, będącym sędzią TK, SN i NSA z pewnością wpłynęłoby na utratę jednego ze źródeł jego utrzymania. Niemniej warto podkreślić, że obowiązujące przepisy regulujące status sędziego TK, SN i NSA wprowadzają gwarancje jego niezawisłości, także poprzez zapewnienie godnego i odpowiadającego stanowisku wynagrodzenia i uposażenia. Wobec braku szerszego uzasadnienia wprowadzenia tego ograniczenia, które pozwoliłoby zracjonalizować cel poprawki, w ocenie Rzecznika, istniejąca regulacja ma charakter dowolny.

Ostatni z zarzutów przedstawionych przez Prezydenta RP dotyczy niezgodności art. 121a p.s.w.n. z art. 70 ust. 5 Konstytucji. W ocenie Prezydenta RP ustawodawca, wprowadzając art. 121a p.s.w.n., ograniczył możliwość prowadzenia polityki zatrudnienia i awansu nauczycieli akademickich, tym samym naruszając autonomię instytucjonalną szkół wyższych w aspekcie doboru i zatrudniania nauczycieli akademickich. W ten sposób odebrał szkołom wyższym jedno z narzędzi służących ochronie działalności akademickiej przed bezpodstawną ingerencją państwa.

Zdaniem Rzecznika wprowadzone w art. 121a p.s.w.n. rozwiązanie w praktyce oznacza ograniczenie możliwości prowadzenia polityki kadrowej przez uczelnie wyższe poprzez zakaz rozwiązywania umowy o pracę bądź zmiany jej warunków w odniesieniu do nauczycieli akademickich, będących sędziami bądź sędziami w stanie spoczynku TK, SN i NSA, a także pozbawienie uczelni wpływu na formę zatrudniania takich nauczycieli akademickich. W tym przypadku bez znaczenia pozostaje okoliczność faktycznego wywiązywania się przez nich z obowiązków wynikających z umowy o pracę. Wpływu na możliwość rozwiązania umowy bądź zmiany jej warunków nie będzie miała w szczególności negatywna ocena pracownicza. Co więcej, wykładnia językowa ustawy nie daje też podstaw do uznania za dopuszczalną zmiany warunków pracy nauczyciela akademickiego na bardziej korzystne. Regulacje opisane w art. 121a p.s.w.n. arbitralnie ingerują w jeden z podstawowych elementów autonomii szkół wyższych w jej wymiarze instytucjonalnym, jakim jest swoboda kształtowania polityki kadrowej. Szkoły wyższe pozbawione zostały nieskrępowanej możliwości doboru kadry naukowej z uwzględnieniem kompetencji nauczycieli akademickich.

VII.6060.20.2019 z 16 maja 2019 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Naczelnej Rady Lekarskiej o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry.

Jako przedmiot kontroli w niniejszej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał art. 14c ust. 4 i 5 oraz art. 16 rc ust 6 i 7 ustawy zawodach lekarza i lekarza dentysty. Przepisy te wprowadzają dla ogółu obywateli ograniczenie dostępu do informacji publicznej w postaci pytań przeprowadzonych Lekarskich Egzaminów Końcowych (LEK), Lekarsko-Dentystycznych Egzaminów Końcowych (LDEK) oraz Państwowych Egzaminów Specjalizacyjnych (PES) przez okres 5 lat. Ponadto, we wcześniejszym okresie zawężają również podmiotowo możliwość dostępu do tych informacji oraz wprowadzają ograniczenia dotyczące formy tego dostępu. Wgląd do pytań jest więc możliwy tylko dla osób przystępujących do egzaminu i wyłącznie w drodze okazania ich w siedzibie Centrum Egzaminów Medycznych (CEM).

Rzecznik w pełni podzielił pogląd Wnioskodawcy wyrażony również przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku w sprawie o sygn. akt K 8/15, iż nie sposób wykazać konstytucyjnych przesłanek, które mogłyby uzasadniać ograniczenie dostępu do informacji publicznej, jaką stanowią pytania egzaminacyjne z przeprowadzonych już LEK, LDEK i PES. Nawet przyjmując pogląd, zgodnie z którym przy ocenie dopuszczalności takiego ograniczenia należy brać pod uwagę zarówno przesłanki wymienione w art. 61 ust. 3, jak i art. 31 ust. 3 Konstytucji, nie da się wykazać wartości, która uzasadniałaby takie ograniczenie. Trudno zatem analizować spełnienie przez to ograniczenie wymogów zasady proporcjonalności. Jeżeli nawet cel, jakim jest rzetelność przeprowadzenia egzaminów medycznych, można by zakotwiczyć w wartościach wskazanych w art. 31 ust. 3 i art. 61 ust. 3 Konstytucji, to uniemożliwienie dostępu do pytań nie wydaje się celowe dla realizacji tego celu, a tym bardziej nie jest konieczne.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę, że całkowite wyłączenie dostępu do informacji publicznej we wskazanym zakresie przez okres 5 lat powoduje wyłączenie spod kontroli społecznej podstawowego przedmiotu działalności organum publicznego, jakim jest CEM. Forma udostępnienia pytań przewidziana w art. 14c ust 4 i art. 16 rc ust. 6 uLek w istotny sposób ogranicza też prawo osób, które uczestniczyły w egzaminach medycznych do informacji wytworzonych przez podmiot publiczny i w bezpośredni sposób dotyczących ich sytuacji życiowej. Przepisy te uniemożliwiają również wykorzystanie tych informacji publicznych w uzasadnionych celach np. w celach edukacyjnych. W ocenie Rzecznika kwestionowane przepisy naruszają więc istotę prawa do informacji publicznej. Wyłączają bowiem bez uzasadnionej konstytucyjnie przyczyny pewien obszar działalności organów władzy publicznej z zakresu prawa dostępu do informacji publicznej, a tym samym czynią niemożliwym realizowanie podstawowych funkcji tego konstytucyjnego prawa.

Mając na uwadze powyższe, zdaniem Rzecznika, art. 14c ust. 4 i 5 oraz art. 16rc ust. 6 i 7 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty są niezgodne z art. 61 ust. 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.510.532.2017 z 6 lipca 2017 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Prokuratora Generalnego dotyczącego możliwości wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego w razie umorzenia postępowania z powodu zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 26 czerwca 2019 r., sygn. akt K 8/17).

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego norma wywiedziona z art. 529 k.p.k. w zakresie, w jakim dopuszcza możliwość wniesienia i rozpoznania kasacji na niekorzyść oskarżonego, gdy w kasacji zakwestionowano prawidłowość zastosowania aktu łaski przez Prezydenta Rzeczypospolitej, narusza konstytucyjne przepisy dotyczące prawa łaski i podziału władzy. Umożliwia ona ocenę i zakwestionowanie prerogatywy Prezydenta RP przez organy władzy sądowniczej. Wskazana norma powoduje, że akt o mocy prawnej niższej od Konstytucji (ustawa) może modyfikować bez konstytucyjnego upoważnienia treść przepisów Konstytucji, co jest sprzeczne z wynikającą z art. 8 ust. 1 zasadą nadrzędności Konstytucji. Akt podkonstytucyjny nie może uprawniać innego organu do kształtowania prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej określonej w Konstytucji. Wskazana norma stanowi naruszenie zasady podziału władzy i jest nieuprawnioną ingerencją ustawodawcy w sferę władzy Prezydenta jako najwyższego reprezentanta państwa.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

V.511.288.2016 z 29 lipca 2016 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej uzależnienia prawa rodzica utrzymującego niepełnosprawne dziecko do skorzystania z możliwości odliczenia od dochodu wydatków na cele rehabilitacyjne, od formy w jakiej są spełniane świadczenia alimentacyjne.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt SK 13/16).

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego nie ma racji systemowych, które uzasadniałyby odmienne traktowanie dla celów podatkowych świadczeń będących realizowaniem obowiązku alimentacyjnego rodzica względem dziecka w zależności od tego, w jakiej formie świadczenie takie jest spełniane. Zróznicowanie to ma charakter arbitralny. Określając kryteria dostępu do

pomocy prawodawca nie może kierować się tylko „łatwością” ich programowania i weryfikacji. Zaliczenie alimentów do dochodu dziecka niepełnosprawnego powoduje więc zwiększenie liczby podatników, na utrzymaniu których pozostaje niepełnosprawne dziecko, a którzy z ulgi rehabilitacyjnej skorzystać nie mogą, mimo że jest to ulga umocowana w aksjologii konstytucyjnej. Trybunał nie znalazł więc żadnych argumentów, które usprawiedliwiałyby zróżnicowanie możliwości skorzystania z tej ulgi przez rodziny znajdujące się w takiej samej sytuacji majątkowej i w równym stopniu ponoszące ciężary związane z niepełnosprawnością dziecka, zależnie od formy (sposobu) wypełniania przez rodzica obowiązku alimentacyjnego.

IV.7000.295.2017 z 7 grudnia 2017 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej przepisów ustawy o księgach wieczystych i hipotece w zakresie, w jakim ograniczają konstytucyjną ochronę własności.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 15 maja 2019 r., sygn. akt SK 31/17).

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego art. 77 ustawy o księgach wieczystych i hipotece stanowi wyjątek od zasady akcesoryjności hipoteki i w efekcie pozbawia skuteczności zarzut przedawnienia. Przepis ten odnosi się w równym stopniu do wszystkich dłużników osobistych, którzy dokonali obciążenia przedmiotu swojej własności hipoteką, jak również osób trzecich właścicieli niebędących dłużnikami osobistymi (tzw. dłużników rzeczowych). Art. 77 u.k.w.h. ogranicza możliwość zaspokojenia się przez wierzyciela hipotecznego z przedmiotu obciążonego hipoteką tylko do wysokości należności głównej i nie obejmuje roszczeń o świadczenia uboczne. Podniesienie zarzutu przedawnienia będzie zatem skuteczne w zakresie roszczeń wierzyciela o te świadczenia. Zarzutem przedawnienia w sposób skuteczny może bronić się tylko dłużnik osobisty, który nie jest właścicielem przedmiotu obciążonego hipoteką. Zdaniem Trybunału zróżnicowanie rodzaju zarzutów nie można uznać za cechę relewantną wyodrębnienia obu grup podmiotów. Uprawnienie wierzyciela do zaspokojenia się z przedmiotu obciążonego hipoteką odnosi się do wszystkich właścicieli, będących zarówno dłużnikami rzeczowymi, jak i dłużnikami osobistymi. Dlatego też należy podkreślić, że wśród właścicieli niebędących dłużnikami osobistymi nie ma takiej grupy, która mogłaby się uchylić od zaspokojenia roszczenia wierzyciela hipotecznego w wypadku przedawnienia wierzytelności. Zaskarżony przepis nie prowadzi zatem do zróżnicowania sytuacji tych dłużników, ani nawet do wyróżnienia wśród nich odrębnych grup, do których mają zastosowanie odmienne regulacje. Nie skutkuje on również zróżnicowanym poziomem ochrony własności i praw majątkowych, z których mogą być egzekwowane wierzytelności wobec osoby trzeciej niebędącej dłużnikiem osobistym.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

VII.610.1.2019 z 15 kwietnia 2019 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Najwyższego dotyczącego zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o partiach politycznych, do którego Rzecznik zgłosił udział 20 lutego 2019 r.

Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy o partiach politycznych partii politycznej mogą być przekazywane środki finansowe jedynie przez obywateli polskich mających stałe miejsce zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, z zastrzeżeniem przepisów art. 24 ust. 4 i 7, art. 28 ust. 1 oraz przepisów ustaw dotyczących wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego w zakresie dotacji podmiotowej. Z kolei w myśl art. 38d ustawy, w przypadku odrzucenia przez PKW sprawozdania lub w razie skargi na postanowienie o odrzuceniu sprawozdania w przypadku oddalenia skargi przez Sąd Najwyższy, partia polityczna traci prawo do otrzymania subwencji w następnych 3 latach, w których uprawniona jest do jej otrzymywania. Termin ten liczy się od początku kwartału następującego po kwartale, w którym nastąpiło odrzucenie sprawozdania, a w razie złożenia skargi na postanowienie o odrzuceniu sprawozdania termin ten liczy się od początku kwartału następującego po kwartale, w którym nastąpiło oddalenie skargi przez SN.

W omawianej sprawie, PKW uchwałą z dnia 15 października 2018 r. odrzuciła sprawozdanie partii politycznej o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym o kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania oraz o wydatkach poniesionych ze środków Funduszu Wyborczego w 2017 r. W uzasadnieniu PKW wskazała, że przyczyną odrzucenia sprawozdania było przyjęcie przez partię polityczną darowizn w pieniądzu z nieudokumentowanych, niezidentyfikowanych źródeł, a także od osób niemających miejsca stałego zamieszkania w Polsce, fundacji, spółek prawa handlowego.

W tym kontekście bardzo mocno wybrzmiewa więc zarzut niekonstytucyjności analizowanych przepisów polegający na tym, że obecnie PKW ma obowiązek, w razie stwierdzenia naruszenia prawa, odrzucić w każdym przypadku przedłożone przez partię polityczną sprawozdanie. Oczywistym zatem jest, że sankcje mogą być nieproporcjonalne do naruszeń, bowiem ich proporcjonalności w obecnym stanie prawnym PKW po prostu nie rozważa z uwagi na brak odpowiedniego umocowania ustawowego.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich w konstrukcji, jaką przewidują analizowane przepisy ustawy, brak jest zróżnicowania następstw, w tym i surowości stosowania sankcji względem naruszeń, co skutkuje sytuacją, w której jednakową sankcją obłożone są partie polityczne, które bądź to notorycznie nie przestrzegają wymogów przewidzianych dla finansowania partii politycznych, bądź też dopuściły się naruszenia jednorazowego, ale na znaczną skalę, jak i te,

których naruszenia są relatywnie niewielkie, czasami wręcz dotyczące kwot symbolicznych. W efekcie obecnej regulacji nie można wykluczyć sytuacji, kiedy to partie polityczne dopuszczające się nawet drobnych naruszeń, będąc świadome tego, że sprawozdanie finansowe i tak zostanie odrzucone, kontynuować będą naruszenia przepisów ustawowych. Z przykładu tego wynika wprost, że w tym wypadku analizowana sankcja nie będzie pełnić swojej roli. „Automatyzm” odrzucenia sprawozdania finansowego partii politycznej budzi więc w kontekście zasady proporcjonalności w pełni uzasadnione wątpliwości konstytucyjne.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII. Wystąpienia legislacyjne

KMP.022.1.2019 z 15 kwietnia 2019 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o nieletnich.

Kwestia ochrony nieletnich pozbawionych wolności przed torturami i innymi formami złego traktowania jest przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich, gdyż dzieci, w przeciwieństwie do osób dorosłych, ze względu na swój wiek i brak doświadczenia życiowego, są szczególnie podatne na wszelkie nadużycia. Ich sytuacja wymaga więc niezwyklej uwagi ze strony państwa, kompleksowego podejścia do problemu tortur, zwłaszcza stworzenia właściwych ram prawnych dla funkcjonowania miejsc detencji. Z uwagi na fakt, że opiniowany projekt podejmuje próbę uregulowania problematyki nieletnich, których zachowanie wymaga interwencji organów państwowych, ma on fundamentalne znaczenie dla prewencji tortur oraz ochrony praw i wolności nieletnich.

Rzecznik negatywnie ocenił m.in. brak sprecyzowania w projekcie pojęcia czynu karalnego i przesądzenie przez projektodawcę, że czyn zabroniony, którego nieletni dopuścił się po ukończeniu 10 lat, a przed ukończeniem 13 lat, stanowi demoralizację. Unormowanie to może stanowić naruszenie zasady godności zawartej w art. 30 Konstytucji, z której wywodzi się przesłanki odpowiedzialności człowieka w sensie szerokim, w tym odpowiedzialności karnej.

Zakres zastosowania ustawy został znacząco rozszerzony w stosunku do ustawy dotychczasowej o wszystkie wykroczenia i wszystkie wykroczenia skarbowe poprzez odmienną niż uprzednio definicję czynu karalnego. Rozwiązanie takie nie spełnia wymogu zgodności z zasadą *ultima ratio* stosowania środków penalnych wnikającą z zasady państwa prawnego oraz z zasadą proporcjonalności. Tak szeroki zakres zastosowania projektowanej ustawy będzie prowadził w praktyce do braku możliwości prowadzenia postępowania w przypadku każdego czynu karalnego, którego dopuści się nieletni, a tym samym konsekwencją stosowania projektowanego przepisu będzie naruszenie konstytucyjnej zasady równości. Projektowane rozwiązanie doprowadzi także do przeciążenia sądów rodzinnych oraz do przewlekłości postępowań.

Projekt wprowadza możliwość umieszczenia nieletniego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym w młodzieżowym ośrodku wychowawczym o profilu resocjalizacyjno-rewalidacyjnym, co na gruncie aktualnych przepisów nie jest możliwe. Rzecznik zauważył, że rozwiązania zaproponowane w projekcie nie są satysfakcjonujące i wymagają dalszych prac i dyskusji (również z udziałem środowisk eksperckich i przedstawicieli placówek dla nieletnich), nad stworzeniem optymalnego modelu opieki psychiatrycznej nieletnich, tak by zapewnić dzieciom właściwą opiekę i wyeliminować możliwe ryzyko ich nieludzkiego lub poniżającego traktowania.

Zasadnicze wątpliwości budzi brak przyznania przez ustawodawcę pokrzywdzonemu prawa strony (jego interesy może reprezentować jedynie prokurator, jako rzecznik interesu społecznego), co powoduje ograniczenie uprawnień pokrzywdzonego do wnoszenia środków odwoławczych i odbiera postępowaniu walor kontradyktoryjności. Rzecznik podkreślił, że dobro nieletniego sprawcy nie może w każdym przypadku usprawiedliwiać ograniczenia praw pokrzywdzonego, którym najczęściej jest dziecko, zwłaszcza, gdy nie stoi to w sprzeczności z funkcją wychowawczą postępowania. W związku z powyższym należałoby pokrzywdzonemu przyznać status strony.

Opiniowany projekt nie zapewnia nieletniemu faktycznego dostępu do obrońcy od momentu zatrzymania ani obligatoryjnego wyznaczenia obrońcy każdemu nieletniemu. W ocenie Rzecznika nieletni powinien mieć zapewniony kontakt z obrońcą już od chwili zatrzymania, czyli od momentu, gdy nie może w sposób dowolny korzystać ze swojej wolności i nakazuje się mu pozostanie pod nadzorem uprawnionych funkcjonariuszy. Uzasadnione byłoby także doprecyzowanie przepisów ustawy, co najmniej poprzez wskazanie, że zatrzymany może kontaktować się z adwokatem w dostępnej formie i przeprowadzić z nim bezpośrednią rozmowę, także korzystając z aparatu telefonicznego.

W projekcie ustawy przewidziano katalog środków tymczasowych polegających na pozbawieniu nieletniego wolności. Tylko w przypadku środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich wskazano precyzyjnie przesłanki zastosowania tego środka. Tymczasem zgodnie z OPCAT tymczasowe umieszczenie nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, zakładzie leczniczym jest formą pozbawienia wolności. Ustawa zatem powinna precyzyjnie wskazywać, w jakich przypadkach i z jakich powodów określony środek może być stosowany, analogicznie jak zostało to sprecyzowane w art. 46 projektu, w którym mowa o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich. W innym przypadku zachodzi ryzyko nadużywania tych środków, w sytuacjach, gdy wystarczające byłyby środki o charakterze nieizolacyjnym.

Niepokój Rzecznika budzi brak odpowiednio uregulowanego maksymalnego okresu, na jaki można stosować środki tymczasowe. Projekt zakłada, że okres pobytu nie może być dłuższy niż 3 miesiące (liczony od chwili faktycznego zatrzymania nieletniego). Jednak ze względu na szczególne okoliczności (projekt ustawy nie wskazuje jakie są to okoliczności), sąd przed którym toczy się postępowanie, może pobyt nieletniego przedłużać na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące. Ustawa powinna określać precyzyjnie przesłanki uzasadniające przedłużenie pierwotnego okresu stosowania środka tymczasowego oraz wskazywać nieprzekraczalny, maksymalny czas stosowania izolacyjnych środków tymczasowych.

W projekcie wskazano obligatoryjne elementy protokołu zatrzymania nieletniego. W ocenie Rzecznika protokół powinien zawierać też informacje o

ewentualnych widocznych obrażeniach ciała nieletniego i informacje o braku takich obrażeń. Ponadto, każdy zatrzymany nieletni powinien zostać poddany obowiązkowemu badaniu lekarskiemu i standard ten powinien zostać wpisany w ustawę.

W projekcie wskazano, że o fakcie i przyczynie zatrzymania nieletniego, a także o umieszczeniu w policyjnej izbie dziecka, Policja zawiadamia niezwłocznie rodziców nieletniego albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczę nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego. W ocenie Rzecznika w ustawie powinien znaleźć się zapis nakładający na funkcjonariusza obowiązek udokumentowania na piśmie tego obowiązku (z oznaczeniem dokładnego czasu zawiadomienia oraz danych osoby zawiadomionej). Ponadto nieletni powinien otrzymać informacje o tym, czy wiadomość o jego zatrzymaniu udało się przekazać rodzicom lub innym osobom.

Projekt zakłada, że w przypadku złożenia przez nieletniego przebywającego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym albo schronisku dla nieletnich, wniosku, sąd zarządza doprowadzenie go na rozprawę, chyba że uzna za wystarczającą obecność obrońcy nieletniego. Analogiczny sposób procedowania sądu przewidziano w postępowaniu odwoławczym oraz w przypadku posiedzenia sądu w przedmiocie rozpoznania zażalenia na zatrzymanie. Takie ograniczenie możliwości udziału w posiedzeniu sądu stanowiłoby ograniczenie prawa nieletniego do sądu.

Projekt nie przewiduje obligatoryjnego rejestrowania obrazu i dźwięku podczas przesłuchań nieletnich. W opinii Rzecznika rejestracji dźwięku i obrazu powinny podlegać wszystkie przesłuchania nieletnich. Taka rejestracja może zapewnić kompletny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Rejestracja przesłuchań nieletnich zmniejsza też ryzyko osłabienia dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie.

Niepokój budzi obniżenie standardu w zakresie dostępu nieletnich do świeżego powietrza. Aktualne przepisy regulujące funkcjonowanie m.in. młodzieżowych ośrodków wychowawczych przewidują dostęp nieletnich do świeżego powietrza w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Rzecznik stwierdził, że standard ten powinien zostać utrzymany.

W zakresie dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej nieletnich umieszczonych w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich itd. Rzecznik wskazał, że w szczególnych sytuacjach nieletni (np. gdy padnie ofiarą przemocy, zaistnieje konieczność specjalistycznej konsultacji medycznej) powinien mieć możliwość dostępu do wybranego przez

siebie lekarza oraz korzystania ze zleconych leków i innych wyrobów medycznych. Decyzję w tym przedmiocie powinien podejmować sąd rodzinny w trybie pilnym. Ustawa powinna wskazywać termin rozpoznania wniosku przez sąd.

Projekt przewiduje obligatoryjne nadzorowanie odwiedzin nieletniego, niezależnie od rodzaju placówki, w której przebywa, jego zachowania oraz powodu dla którego znalazł się w miejscu detencji. Jednocześnie projekt wprowadza definicję legalną nadzoru odwiedzin rozumiejąc przez te pojęcie *zapewnienie porządku w czasie trwania odwiedzin, bez zapoznawania się z treścią rozmów*. Taka regulacja stanowi w ocenie Rzecznika nieuzasadnioną dolegliwość, nie sprzyja utrzymywaniu więzi rodzinnych oraz względem wychowawczym. Decyzja w tym przedmiocie powinna mieć jednak charakter indywidualny i podlegać kontroli sądu. Jednocześnie ustawa powinna precyzować sposób realizacji takich widzeń, jak czyni to np. Kodeks karny wykonawczy. Doprecyzowania wymaga również zawarty w projekcie sposób realizacji kontroli osobistej nieletnich.

Rzecznik zauważył, że poddanie nieletniego badaniu na obecność alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej jest środkiem ingerującym w prywatność i niesie ze sobą ryzyko poniżenia. Z tego też względu korzystanie z tego środka kontroli, powinno być ograniczone wyłącznie do sytuacji, gdy personel placówki ma uzasadnione, graniczące z pewnością podejrzenie, że nieletni jest pod wpływem alkoholu lub innego środka psychoaktywnego. Dokonywanie powyższych badań profilaktycznie (bez uwzględnienia specyfiki danej sytuacji) jest nieproporcjonalne do sytuacji i może stanowić poniżające traktowanie.

Projekt przewiduje możliwość monitorowania miejsc i pomieszczeń młodzieżowego ośrodka wychowawczego, ośrodka wychowawczo-adaptacyjnego, zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich, za pomocą wewnętrznego systemu urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk. Zdaniem Rzecznika ustawa powinna precyzyjnie wskazywać, które pomieszczenia mogą podlegać monitoringowi.

Projekt przewiduje też, że w przypadku nieletniego umieszczonego w ośrodku wychowawczoadaptacyjnym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, personel w określonych przypadkach, będzie uprawniony do stosowania: kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego i kasku zabezpieczającego. Środki takie w ocenie Rzecznika nie powinny być stosowane w placówkach dla nieletnich, z uwagi na ich opresyjny, stygmatyzujący i poniżający charakter.

Rzecznik krytycznie ocenił także zapisy pozwalające na tworzenie i funkcjonowanie izb adaptacyjnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i ośrodkach wychowawczo-adaptacyjnych. Wskazał przy tym, że umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej, niezależnie od przyczyny (obligatoryjnej lub fakultatywnej), powinno zawsze podlegać sądowej kontroli.

Projektowane przepisy nie przewidują sądowej kontroli w momencie ukończenia przez wychowanka młodzieżowego ośrodka wychowawczego 18 lat i pozostania przez niego w placówce, mimo że ze względu na swój wiek, mógłby zostać z niej zwolniony. W *szczególnie uzasadnionych przypadkach*, na swój pisemny wniosek, wychowanek może pozostać w placówce na czas określony, nie dłuższy niż do zakończenia roku szkolnego. Zapisy te są w ocenie Rzecznika niepokojące. Powyższe placówki są bowiem miejscami detencji, a pobyt w nich nieletnich formą pozbawienia wolności. Niezależnie więc od zgody nieletniego, przedłużenie okresu pozbawienia wolności, powinno zawsze następować na podstawie decyzji sądu. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy nieletni nie ma obrońcy i nie mając dostatecznego rozeznania prawnego, może być podatny na ewentualne naciski lub sugestie.

W dalszej części wystąpienia Rzecznik szczegółowo odniósł się do zapisów dotyczących udzielania świadczeń zdrowotnych nieletnim, ich prawa wykonywania – za swoją zgodą – drobnych, nieodpłatnych prac, prawa do nauki zawodu, procedur związanych z transportem nieletnich do zakładów leczniczych, a także postępowania w przypadku, gdy nieletni przebywający w zakładzie poprawczym lub schronisku zostają rodzicami.

VII.510.38.2019 z 19 kwietnia 2019 r. – wystąpienie do Marszałka Sejmu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny zwrócił uwagę na problemy, które wiążą się z zapewnieniem każdemu prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Z tymi zagadnieniami wiąże się możliwość zapewnienia prawidłowego kierowania Sądem Najwyższym i wyboru Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego zgodnie z Konstytucją, problematyka procedury wyboru sędziów Sądu Najwyższego, a także funkcjonowania poszczególnych izb SN, jak również zagadnienia związane z postępowaniem dyscyplinarnym wobec sędziów i ich immunitetem.

W ocenie Rzecznika reforma polskiego sądownictwa powinna być reformą wielopłaszczyznową, obejmującą zarówno zmiany instytucjonalne dotyczące ustroju sądów, jak i proceduralne, skupiające się na poprawie unormowań dotyczących postępowania sądowego. Przedstawienie kolejnego projektu zmian w ustawach regulujących działalność organów wymiaru sprawiedliwości nie może być uznana za próbę realizacji tego postulatu. Omawiany projekt będzie już dziewiątą nowelizacją ustawy o Sądzie Najwyższym od dnia jej uchwalenia w grudniu 2017 r. Niemal każdej kolejnej nowelizacji towarzyszą kontrowersje związane z brakiem jakiegokolwiek pogłębionej dyskusji nad projektami, brakiem konsultacji społecznych, próbą dokonania pośpiesznych zmian, które mają być odpowiedzią na bieżące reakcje sędziów broniących niezależności sądów, czy też wreszcie tempo ich uchwalania. W niemal wszystkich przypadkach skracany jest

również standardowy okres *vacatio legis* przewidziany w ustawie o ogłaszaniu aktów normatywnych.

Rzecznik wskazał, że projektodawca zaproponował zmiany w art. 12, 13, 15 i 19 ustawy o Sądzie Najwyższym. Zmiany te mają służyć – zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy – „uzupełnieniu regulacji dotyczących powoływania Pierwszego Prezesa oraz Prezesów Sądu Najwyższego i zapewnieniu możliwości obsadzenia tych stanowisk także w takich sytuacjach, gdy w rozsądnych terminach nie dojdzie do wyłonienia, z jakichkolwiek przyczyn, odpowiedniej liczby kandydatów na te stanowiska (...)”.

W ocenie Rzecznika zmiana w art. 12 oraz 13 ustawy o SN jest wprost sprzeczna z art. 183 ust. 3 Konstytucji RP. *Ratio legis* tego przepisu ustawy zasadniczej polega na wyraźnym wskazaniu kto i w jakich okolicznościach ma prawo powołać Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. O ile różne kwestie szczegółowe mogą być przedmiotem regulacji ustawy zwykłej, to jednak przepis ten nie dopuszcza wprowadzania żadnych innych uregulowań w zakresie tego, co jest objęte zakresem art. 183 ust. 3 Konstytucji. Próba obejścia tego przepisu konstytucyjnego nie może być w żadnych okolicznościach uznana za dopuszczalną.

Projektodawca proponuje również wprowadzenie zmian w zakresie właściwości Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, do której właściwości mają należeć także sprawy związane z zezwoleniem na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub tymczasowe aresztowanie sędziów, asesorów sądowych i prokuratorów. Proponowane zmiany w zakresie właściwości Izby Dyscyplinarnej byłyby dopuszczalne w sytuacji, w której samo funkcjonowanie i sposób wyłonienia sędziów Izby Dyscyplinarnej SN byłby zgodny z Konstytucją. Obecnie jednak istnieją poważne argumenty i przesłanki, które pozwalają twierdzić, że Izba Dyscyplinarna nie funkcjonuje zgodnie z Konstytucją. W ocenie Rzecznika, do czasu rozstrzygnięcia tych wątpliwości przez Trybunał Sprawiedliwości UE nie powinno się dokonywać żadnych zmian w zakresie właściwości poszczególnych izb SN, a tym bardziej przyznawać nowych uprawnień Izbie, której sposób powołania, wyłonienia członków oraz funkcjonowania jest przedmiotem daleko idących zastrzeżeń z punktu widzenia zgodności z Konstytucją, ale także z prawem Unii Europejskiej.

Ponadto, zdaniem Rzecznika, ponownie należy poddać pod rozagę i dyskusję problem możliwości poddania kontroli sądowej rozstrzygnięć podejmowanych w toku procedur nominacyjnych na stanowiska sędziowskie. Rozwiązania proponowane w projekcie ustawy przewidują wyłączenie możliwości odwołania się od uchwał KRS do Sądu Najwyższego w odniesieniu do postępowań nominacyjnych dotyczących stanowisk w tym sądzie.

Rzecznik przedstawił Marszałkowi Sejmu RP uwagi z prośbą o uwzględnienie ich w toku procesu legislacyjnego.

VIII. Opinie i stanowiska

VII.7037.43.2019 z 4 kwietnia 2019 r. – wystąpienie do Minister Edukacji Narodowej w sprawie rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej dotyczących przeprowadzania egzaminów gimnazjalnego, ósmoklasisty i maturalnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich poddał w wątpliwość niektóre rozwiązania zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego oraz rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty. W ocenie Rzecznika przygotowane pośpiesznie zmiany rozporządzeń, w reakcji na zapowiadany strajk nauczycieli i innych pracowników oświaty, mogą naruszać prawa obywatelskie.

Obecnie wprowadzone rozwiązanie przewiduje m.in., że w przypadku braku możliwości powołania w skład zespołu nadzorującego nauczyciela zatrudnionego w szkole, w której jest przeprowadzany egzamin ósmoklasisty, gimnazjalny lub maturalny, w skład zespołu nadzorującego mogą wchodzić inni nauczyciele, w tym osoby posiadające kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela niezatrudnione w szkole lub placówce. Dla takich nauczycieli przewodniczący zespołu egzaminacyjnego przeprowadza szkolenie w zakresie organizacji egzaminu ósmoklasisty, gimnazjalnego lub maturalnego. Ponadto, zwiększono liczbę uczniów przypadających na jednego członka zespołu nadzorującego. Tymczasem z przepisów Kart Nauczyciela wynika, iż pomimo posiadania odpowiednich kwalifikacji nauczycielskich, przygotowania pedagogicznego oraz doświadczenia zawodowego, nie wszystkie osoby wykonujące pracę polegającą na uczeniu mogą być uznane za nauczycieli. Decydujące jest istnienie stosunku pracy w danym miejscu. W tym zakresie przedmiotowe rozporządzenie narusza zatem przepisy ustawy – Karta Nauczyciela.

W rozporządzeniach nie doprecyzowano procedury powołania innych nauczycieli do zespołów nadzorujących. W ocenie skutków regulacji dotyczącej rozporządzeń stwierdzono, że ich wejście w życie nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla sektora finansów publicznych, w tym dla budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Nieznany jest jednak sposób wynagradzania członków zespołów nadzorujących ani forma ich zatrudnienia, co stawia dyrektorów szkół w bardzo trudnym położeniu. Duży niepokój budzi także kwestia braku spełnienia wymagań, którym podlegają nauczyciele przy podejmowaniu pracy w szkole, np. przedstawienia zaświadczenia o niekaralności i odbycia badań lekarskich. Kwalifikacje wymagane od nauczycieli to posiadanie wyższego wykształcenia z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończenie zakładu kształcenia nauczycieli, przestrzeganie podstawowych zasad moralnych oraz spełnianie warunków

zdrowotnych niezbędnych do wykonywania zawodu. Podnoszone są obawy, że zaangażowanie do zespołów nadzorujących osób niespełniających tych warunków może stanowić w przyszłości podstawę unieważnienia egzaminów przeprowadzonych z udziałem takich osób.

Rzecznik zwrócił także uwagę na problemy wynikające z faktu, że nowelizacje rozporządzeń weszły w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia z uwagi na wskazaną w uzasadnieniu możliwą potrzebę skorzystania z nich jeszcze w roku szkolnym 2018/2019. Tymczasem informacja o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty, gimnazjalnego i maturalnego powinna być ogłaszana przez Centralną Komisję Egzaminacyjną nie później niż do dnia 10 września roku szkolnego, w którym są przeprowadzane egzaminy. Dlatego też uzasadnione jest twierdzenie, że wejście w życie zmian w przepisach rozporządzeń na krótko przed rozpoczęciem egzaminów sprawia, że przewodniczący zespołów egzaminacyjnych nie będą mogli w pełni i w spokoju realizować swoich obowiązków. Taki tryb wprowadzania regulacji prawnych jest sprzeczny z zasadą poprawnej legislacji, może podważać zaufanie obywateli do państwa oraz wprowadzać atmosferę niepokoju i chaosu w szkołach, które znajdują się obecnie w bardzo trudnej sytuacji ze względu na konieczność przeprowadzenia egzaminów dla podwójnej liczby uczniów ubiegających się o przyjęcie do szkół średnich.

Rzecznik podkreślił, że szczególnie w tak wrażliwej i ważnej kwestii, jaką jest przeprowadzanie egzaminów szkolnych dla młodzieży, należy dbać o zgodność z prawem, przewidywalność reguł i zapewnienie spokoju pracy kadry szkolnej.

II.510.177.2019 z 21 maja 2019 r. – wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Na dzień 24 maja br. zaplanowano w Senacie RP procedowanie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił więc swoje uwagi dotyczące unormowań przyjętych w tej ustawie z prośbą o uwzględnienie ich w toku prac Senatu.

W ocenie Rzecznika zwiększenie represyjności nie przyczyni się do zmniejszenia przestępczości. W doktrynie prawa karnego od dawna wyrażany jest pogląd, poparty licznymi badaniami kryminologów, że o zapobiegawczym wpływie kary nie stanowi jej surowość, lecz jej nieuchronność. Lepszy skutek odstraszający wywołuje bowiem łagodniejsza, lecz nieuchronna kara, niż sankcja surowsza, wobec której sprawca ma uzasadnione oczekiwania, że jej uniknie. Zaostrzenie polityki karnej nie znajduje uzasadnienia także w świetle policyjnych danych statystycznych. Wynika z nich, że przynajmniej od 10 lat przestępczość w Polsce systematycznie spada.

Zwiększenie represyjności prawa karnego zakładają zmiany systemowe części ogólnej Kodeksu karnego, m.in.: podwyższenie górnej granicy kary

pozbawienia wolności do lat 30 (art. 37) i w konsekwencji podwyższenie maksymalnego wymiaru kary łącznej (art. 86 § 1), podniesienie dolnej granicy kary wymierzanej w warunkach recydywy specjalnej wielokrotnej (64 § 1a i 2), przedłużenie terminu po zakończeniu okresu próby po którym następuje zatarcie skazania (art. 76 § 1), przedłużenie okresu po którym można warunkowo zwolnić osobę skazaną na karę pozbawienia wolności (art. 79 § 2), przyznanie organom ścigania dodatkowych możliwości przedłużania okresu przedawnienia zgodnie z art. 102 k.k. (art. 102 § 2), wprowadzenie instytucji kradzieży szczególnie zuchwałej (art. 115 § 9a) oraz szereg zmian ustawowych zagrożeń w części szczególnej Kodeksu karnego.

Szczególony niepokój Rzecznika wzbudziło wprowadzenie w nowelizacji nowej formy przestępstwa pomówienia (zniesławienia). Karalne byłyby wszelkie działania mające uprawdopodobnić stawiany komuś nieprawdziwy zarzut. Nowy przepis art. 212 § 2a k.k. przewiduje karę grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku dla tego, „kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w § 1 albo po jego popełnieniu tworzy fałszywe dowody na potwierdzenie nieprawdziwego zarzutu lub nakłania inne osoby do potwierdzenia okoliczności objętych jego treścią”. Będzie to dotyczyć pomówienia nie dokonywanego za pomocą środków masowego komunikowania.

W efekcie zmian próba uprawdopodobnienia nieprawdziwego zarzutu ma być surowiej karana niż samo jego postawienie (zagrożone karą grzywny i ograniczenia wolności). Samo pomówienie z art. 212 § 1 k.k. pozostałoby przestępstwem ściganym z oskarżenia prywatnego, nowy art. 212 § 2a byłby zaś ścigany z urzędu. Może zatem dojść do paradoksalnej sytuacji, że samo pomówienie nie będzie ścigane (gdy np. pokrzywdzony nie będzie tym zainteresowany), ale działania uboczne wobec tego czynu będą ścigane z urzędu.

W ocenie Rzecznika nie ma potrzeby takiej zmiany, gdyż obecne przepisy pozwalają chronić wymiar sprawiedliwości przed bezprawnymi próbami wpływania na jego funkcjonowanie. Istnieje też obawa, że przepis ten może obejmować autorów memów internetowych. Również samo powtórzenie za innym medium niewygodnych informacji, bez sprawdzenia ich prawdziwości, mogłoby być uznane przez organy ścigania za tworzenie fałszywych dowodów. Jest to możliwe w kontekście powszechnego powielania informacji przez internautów bez sprawdzenia ich wiarygodności.

Dodatkowo, zniechęca to do składania prywatnych aktów oskarżenia w przypadku tworzenia fałszywych dowodów czy też pomówienia i przerzucenia na organy ścigania ciężaru ustalania faktów oraz prowadzenia postępowania przygotowawczego. Może się to również wiązać z próbą wikłania w długoletnie wyczerpujące procesy niewygodnych dziennikarzy.

Rzecznik wskazał, że procedowana obecnie w Parlamencie ustawa z dnia 16 maja 2019 r. zawiera szereg rozwiązań, które budzą uzasadnione zastrzeżenia, dlatego winna być ona przedmiotem pogłębionej analizy podjętej przez Senat RP, w tym, w celu usunięcia rozwiązań, które sprzeciwiają się nie tylko standardom

konstytucyjnym, ale również międzynarodowym wiążącym Polskę. Co istotne, wiele z zaproponowanych zmian nie zostało w żaden sposób uzasadnionych, ani popartych jakimikolwiek badaniami naukowymi. Na etapie sejmowym prac nad projektem (2 dni) wprowadzono nowe typy czynów zabronionych. Dwudniowe prace i brak uzasadnienia powyższych propozycji, brak czasu na stworzenie rozsądnych rozwiązań w tym zakresie oraz brak debaty społecznej powodują, że uchwaloną przez Sejm ustawę należy ocenić negatywnie.

III.7060.419.2019 z 10 czerwca 2019 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Trybunał Konstytucyjny, po rozpoznaniu z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich, na rozprawie w dniu 6 marca 2019 r., pytania prawnego Sądu Okręgowego uznał, że art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji (sygn. akt P 20/16). W uzasadnieniu wyroku Trybunał podkreślił konieczność zagwarantowania przez ustawodawcę jednolitych zasad zwrotu należnych świadczeń.

Realizacja wyroku Trybunału Konstytucyjnego wymagała podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej. Inicjatywę tę podjęła Komisja Ustawodawcza Senatu RP. Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi w przedmiocie rozwiązań w projekcie ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Rzecznik jest adresatem licznych skarg: od kobiet urodzonych w 1953, którym upłynęło 5 lat od daty doręczenia decyzji przyznającej prawo do emerytury powszechnej, od kobiet urodzonych w 1953, którym wznowiono postępowanie i emerytura powszechna została ustalona bez niekonstytucyjnego pomniejszenia, a obecnie domagają się ustalenia wysokości emerytury jak przy wniosku pierwszorazowym, gdyż, jak wskazują, ich sytuacja nie różni się od kobiet, które wnioski o emeryturę powszechną złożyły po raz pierwszy po wyroku Trybunału Konstytucyjnego, i jedne, i drugie bowiem pobierały cały czas emeryturę wcześniejszą. Ta grupa kobiet wskazuje również na kwestie wypłaty wyrównania w sytuacji ustalania wysokości emerytury bez pomniejszenia według parametrów z daty ustalenia prawa (wydania decyzji) do emerytury powszechnej oraz od osób, które przechodziły na emeryturę wcześniejszą na innej podstawie niż objęty zakresem wyroku art. 46 ustawy emerytalnej (nauczyciele, kolejarze, osoby zatrudnione w szczególnych warunkach)

W związku z powyższym Rzecznik pozytywnie ocenił przyjęte rozwiązanie, pozwalające na objęcie zakresem regulacji wszystkich osób, które przechodziły

na emeryturę wcześniejszą na podstawie art. 46, art. 50, art. 50a, art. 50e, art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub art. 88 Karty Nauczyciela.

Jeśli zaś o chodzi uwagi szczegółowe, to mając na względzie wyrok Trybunału Konstytucyjnego, który swoim zakresem obejmuje kobiety, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, wydaje się słusznym zastąpienie sformułowania, zawartego zarówno w art. 1 jak i art. 2 projektu, „przed dniem 6 stycznia 2012 r.” sformułowaniem „przed dniem 1 stycznia 2013 r.”. Zawarte w tych przepisach sformułowanie „uprawnienie do emerytury, o której mowa w art. 24, uzyskali po 2012 r.” zastąpić „prawo do emerytury, o której mowa w art. 24, nabyli po 31 grudnia 2012 r.”. Jednocześnie określony w art. 2 ust. 2 projektu ustawy termin trzech miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy na złożenie wniosku o ponowne ustalenie wysokości emerytury wydaje się, wobec skomplikowanego zakresu regulacji, zbyt krótki.

IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.122.2016 z 8 listopada 2018 r.) – w sprawie zróżnicowania metod ustalania wysokości emerytury na nowych zasadach w zależności od miesiąca, w którym został złożony wniosek.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 18 kwietnia 2019 r. poinformował, że nie podjęto jeszcze decyzji w sprawie poruszonej w wystąpieniu Rzecznika, ponieważ nadal poszukiwane jest możliwe do wprowadzenia rozwiązanie, które zlikwidowałoby negatywne skutki przejścia na emeryturę w czerwcu, a jednocześnie nie spowodowałoby negatywnych skutków dla osób przechodzących na emeryturę w pozostałych 11 miesiącach roku i byłoby spójne z konstrukcją systemu ubezpieczenia emerytalnego. Jednocześnie zainicjowano działania mające na celu zapewnienie ubezpieczonym uzyskanie rzetelnych informacji w tym zakresie. Przede wszystkim doradcy emerytalni oraz pracownicy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przyjmujący wnioski o świadczenia emerytalne informują każdą osobę zgłaszającą wniosek w czerwcu, że jeśli przejdzie na emeryturę chociażby o jeden miesiąc później, to uzyska wyższą kwotę emerytury. Ponadto, osoby negujące prawidłowość decyzji organów rentowych ustalających wysokość emerytury przyznanej w czerwcu, mają możliwość dochodzenia swoich roszczeń na drodze sądowej.

Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (IV.7213.4.2018 z 21 listopada 2018 r.) – w sprawie braku regulacji umożliwiających odwrócenie skutków reprivatyzacji wobec byłych lokatorów objętych wyrokami eksmisyjnymi, po wydaniu przez Komisję Weryfikacyjną stosownej decyzji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 kwietnia 2019 r. podkreślił, że działania prowadzone przez Komisję do spraw reprivatyzacji nieruchomości warszawskich, (dalej „Komisja”), mają na celu przywrócenie sprawiedliwości, bezpieczeństwa, zaufania obywateli do organów władzy publicznej poprzez odwrócenie negatywnych skutków niezgodnej z prawem reprivatyzacji. Nadrzędnym zadaniem Komisji, obok przywrócenia ochrony praworządności poprzez wyeliminowanie z obrotu prawnego wadliwych decyzji, jest ochrona praw obywatelskich, które w trakcie procesów reprivatyzacyjnych podlegały naruszeniom. Działając w ten sposób Komisja zapewnia ochronę praw obywateli oraz ma na uwadze szeroko rozumiany interes publiczny. Nie sposób zgodzić się z twierdzeniami pisma Rzecznika, że wskazani w piśmie lokatorzy pozostają poza ochroną przewidzianą w przepisach ustawy. Sekretarz Stanu poinformował, że aktualnie nie są procedowane zmiany legislacyjne dotyczące wprowadzania szczególnych uregulowań związanych z

możliwością zaskarżania prawomocnych wyroków eksmisyjnych jedynie przez wybraną grupę najemców, albowiem należy mieć na uwadze spójność systemu prawa oraz zasadę równości wyrażoną w art. 32 Konstytucji. Nie oznacza to jednak pozostawienia byłych lokatorów, w stosunku do których sąd orzekł eksmisję lub oddalił ich powództwo o ustalenie wstąpienia w stosunek najmu bez pomocy i wsparcia Komisji. Ponadto, działania Komisji pozwoliły na zabezpieczenie ponad 12 mln zł na specjalnym rachunku bankowym m.st. Warszawy. Środki te zgodnie z ustawą z dnia 9 marca 2017 r. mogą być przez m.st. Warszawa przeznaczone wyłącznie na wypłatę odszkodowań i zadośćuczynień dla osób poszkodowanych reprivatyzacją nieruchomości warszawskich.

Wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów (IX.517.2.2015 z 29 stycznia 2019 r.) – w sprawie osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 czerwca 2019 r. podzielił zasadność argumentów przedstawionych przez resort spraw wewnętrznych i administracji, przedstawionych w piśmie skierowanym do Rzecznika, dotyczących braku uzasadnienia do nakładania na funkcjonariuszy Policji obowiązku dokumentowania w protokole zatrzymania spostrzeżeń na temat zaburzeń psychicznych lub upośledzenia umysłowego osoby zatrzymanej, czy też braku akceptacji dla potrzeby nowelizacji w tym zakresie przepisów Kodeksu postępowania karnego. Tożsama argumentacja, w zakresie braku podstaw do podjęcia prac legislacyjnym w zakresie już prawnie uregulowanym, dotyczy postulatu obligatoryjnego przeprowadzania wywiadu środowiskowego wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną. W związku z powyższym, w ocenie resortu sprawiedliwości, obowiązujące obecnie unormowania umożliwiają trafną reakcję funkcjonariuszy Policji dokonujących zatrzymania na ujawnione dysfunkcje psychiczne zatrzymanego i nie ma potrzeby dokonywania ich nowelizacji.

Wystąpienie do Ministra Infrastruktury (V.511.12.2019 z 29 stycznia 2019 r.) – w sprawie zmiany zasad ruchu drogowego obowiązujących na przejściu dla pieszych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 4 czerwca 2019 r. wskazał, że koncepcja zwiększenia bezpieczeństwa pieszych w rejonie przejścia dla pieszych i na samym przejściu wydaje się niewątpliwie słuszną, jednak prowadzone dotychczas prace w tym obszarze, które ostatecznie nie zostały sfinalizowane, wykazały szereg wątpliwości towarzyszących próbie radykalnego zwiększenia uprzywilejowania niechronionych uczestników ruchu drogowego. Obecnie, nie wydaje się właściwym bezpośrednio przeniesienie do polskiego systemu prawnego rozwiązań funkcjonujących w innych państwach europejskich. Ponadto, w opinii resortu wpływ na bezpieczeństwo pieszych

przekraczających jezdnię ma nie tylko sposób uregulowania tej problematyki w przepisach z zakresu ruchu drogowego, ale także działania organu zarządzającego ruchem oraz zarządcy drogi, które to podmioty decydują m.in. o lokalizacji przejść dla pieszych, ich utrzymaniu oraz o zastosowanych rozwiązaniach pozwalających na zapewnienie jak najlepszej widoczności pieszego i redukcję prędkości pojazdu przed przejściem dla pieszych.

Wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania (XI.518.19.2019 z 19 lutego 2019 r.) – w sprawie systemu wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania w piśmie z 25 kwietnia 2019 r. zapewnił, w odniesieniu do zasygnalizowanych przez Rzecznika rozwiązań, które wymagają pilnego wdrożenia do krajowego porządku prawnego, że dostrzega taką potrzebę również obecny rząd, dlatego też Pełnomocnik skierował w ostatnich miesiącach szereg wystąpień do właściwych ministrów za zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć. Pełnomocnik Rządu podkreślił także, że skuteczna walka z przemocą w rodzinie, w tym przemocą wobec kobiet to jedno z ważnych pól działania obecnego rządu.

Wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów (XI.518.50.2017 z 19 lutego 2019 r.) – w sprawie przeciwdziałania mowie nienawiści.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 7 maja 2019 r. poinformował, że obecnie zostały podjęte prace nad realizacją rekomendacji opracowanych przez Międzyresortowy Zespół do spraw przeciwdziałania propagowaniu faszyzmu i innych ustrojów totalitarnych oraz przestępstw nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość. Przykładowo w aktualnie procedowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw są zawarte m.in. propozycje ustawowych zmian dotyczących art. 256 k.k. rekomendowanych przez Zespół. Jednocześnie na szczeblu krajowym zagadnienie dotyczące mowy nienawiści jest koordynowane przez Wydział Dochodzeniowo-Śledczy Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji (KGP). W przypadku internetu monitorowaniem pod kątem ujawniania treści mogących posiadać znamiona szeroko rozumianej mowy nienawiści zajmują się komórki do walki z cyberprzestępczością utworzone w komendach wojewódzkich Policji oraz w Komendzie Stołecznej Policji. Ponadto, przedstawiciele MSWiA, Ministerstwa Cyfryzacji, a także KGP (w tym Koordynatora Krajowego do zwalczania przestępstw z nienawiści w cyberprzestrzeni) rozpoczęli prace nad sposobem wdrożenia Kodeksu postępowania w zakresie zwalczania nielegalnego nawoływania do nienawiści w Internecie przyjętego w ramach Grupy Wysokiego

Szczegła Unii Europejskiej w sprawie zwalczania rasizmu, ksenofobii i innych form nietolerancji.

Wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.534.20.2018 z 20 lutego 2019 r.) – w sprawie nowego wzoru dokumentów paszportowych.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 3 czerwca 2019 r. nie podzielił zastrzeżeń zgłoszonych przez Rzecznika. Wyjaśnił, że projekt rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniającego rozporządzenie w sprawie dokumentów paszportowych podlegał uzgodnieniom międzyresortowym oraz konsultacjom publicznym. Na żadnym etapie prac nad tym projektem nie zgłoszono uwag dotyczących dewizy *Bóg, Honor, Ojczyzna*. Ponadto zauważył, że motyw Boga pojawia się także w paszportach Wielkiej Brytanii i Dominikany. Natomiast w paszportach Węgier i Łotwy zapisy ze zwrotem Bóg są elementami zabezpieczeń, podobnie jak ma to miejsce w polskim dokumencie.

Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (VII.7013.1.2018 z 21 lutego 2019 r.) – w sprawie wsparcia dla opiekunów rodzinnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 10 kwietnia 2019 r. zapewnił, że w resorcie podejmowane są działania mające na celu wsparcie opiekunów osób niepełnosprawnych. Z dniem 1 stycznia 2019 r. weszła w życie ustawa o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych. Celem Funduszu jest wsparcie społeczne, zawodowe lub zdrowotne osób niepełnosprawnych za pomocą programów rządowych i resortowych, w tym obejmujących realizację zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych, zadań związanych z promowaniem i wspieraniem systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych, zadań z zakresu innowacyjnych rozwiązań w zakresie wsparcia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Ponadto, w 2019 r. planuje się przeznaczyć środki Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych na realizację m.in. Programu „Opieka wytchnieniowa” oraz Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, które mają na celu zapewnienie wsparcia dla osób sprawujących opiekę nad osobami niepełnosprawnymi. Odnosząc się do postulatu zapewnienia opiekunom dostępu do informacji o przysługujących im prawach Sekretarz Stanu wskazał, że zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych powiatu należy udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach. Zadanie to realizowane jest m.in. poprzez organizowanie spotkań informacyjnych, wydawanie informatorów i ulotek informacyjnych.

Wystąpienie do Ministra Inwestycji i Rozwoju (IV.7000.251.2015 z 27 lutego 2019 r.) – w sprawie ochrony mieszkańców budynków spółdzielczych przed skutkami niewypłacalności spółdzielni.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju w piśmie z 4 czerwca 2019 r. poinformował, że w ramach roboczej współpracy przedstawiona została przez Ministra Sprawiedliwości propozycja wprowadzenia unormowania, z którego jednoznacznie będzie wynikać, że do skutecznego ustanowienia hipoteki umownej na nieruchomości spółdzielni w każdym przypadku wymagana jest pisemna zgoda większości członków spółdzielni, tzn. również w sytuacjach, gdy hipoteka zabezpiecza wierzytelności inne niż kredyt. Rozwiązanie to zostanie dogłębnie przeanalizowane w ramach prac nad projektem zmian w u.s.m. Ponadto Sekretarz Stanu wskazał, że niezależnie od sygnalizowanego przez Rzecznika problemu, trwają prace analityczne nad zakresem zmian, jakie należy wprowadzić w funkcjonowaniu spółdzielni mieszkaniowych po wejściu w życie ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo spółdzielcze. Podczas prac parlamentarnych w Senacie RP wprowadzone bowiem zostały zmiany, które znacząco zmodyfikowały regulacje zawarte w projekcie rządowym i budzą wątpliwości natury konstytucyjnej. Z uwagi na zbliżający się koniec kadencji Sejmu RP prace w ramach rządowego procesu legislacyjnego nad zmianami w u.s.m. podjęte zostaną po ukonstytuowaniu się Parlamentu nowej kadencji.

Wystąpienie do Zastępcy Prezesa Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (V.7204.29.2018 z 27 lutego 2019 r.) – w sprawie likwidacji nielegalnych składowisk odpadów.

Zastępca Prezesa Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pismem z dnia 11 czerwca 2019 r. poinformował, że Fundusz na bieżąco analizuje sytuację na rynku gospodarki odpadami w kraju i dostosowuje swoją ofertę finansową do zidentyfikowanych potrzeb. W związku z czym przyjęty został nowy program priorytetowy, dedykowany przedsięwzięciom polegającym na usuwaniu i zagospodarowaniu niewłaściwie składowanych lub magazynowanych odpadów wraz z przeprowadzeniem remediacji powierzchni ziemi w zakresie skutków spowodowanych oddziaływaniem usuwanych odpadów. Beneficjentami tego programu mogą być jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki. Program ten oferuje wsparcie w formie dotacji lub pożyczki.

Wystąpienie do Minister Finansów (V.511.129.2019 z 4 marca 2019 r.) – w sprawie projektu ustawy - Ordynacja podatkowa.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 8 kwietnia 2019 r. zauważył, że w projekcie ustawy – Ordynacja podatkowa (w wersji z dnia 8 marca 2019 r.) w związku z wprowadzeniem instytucji Rzecznika Praw Podatnika proponuje się, aby Rzecznik ten miał dostęp do akt „w celu realizacji

jego zadań ustawowych”. Byłby to dostęp do akt szerszy niż w przypadku Rzecznika Praw Obywatelskich. Takie zróżnicowanie w dostępie do akt podatkowych może budzić wątpliwości. W konsekwencji Minister Finansów rozważy propozycję zmiany przepisu art. 106 § 1 pkt 5 projektu ustawy – Ordynacja podatkowa (w wersji z dnia 8 marca 2019 r.) zgodnie z wystąpieniem Rzecznika.

Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i Prezydenta m.st. Warszawy (III.7065.60.2019 z 8 marca 2019 r.) – w sprawie sytuacji osób dotkniętych kryzysem bezdomności.

Zastępca Prezydenta m.st. Warszawy w piśmie z 8 kwietnia 2019 r. wskazał, że m.st. Warszawa przygotowuje inwestycje mające na celu stworzenie własnych placówek noclegowych dla osób bezdomnych, z uwzględnieniem schroniska z usługami opiekuńczymi. Odnosząc się do uwag dotyczących barier proceduralnych utrudniających w niektórych przypadkach szybkie udzielenie schronienia, w pełni podzielił zastrzeżenia Rzecznika dotyczące obecnego stanu prawnego w tym zakresie. Zazaczył przy tym, że przyczyną utrudnień są właśnie rozwiązania ustawowe, a nie wprowadzona w m.st. Warszawie procedura, która jedynie je stosuje i nie stwarza nowych barier ani wymagań, służy zaś uporządkowaniu, ujednoczeniu i usprawnieniu działań w specyficznych warunkach warszawskich. Wynikają one zarówno z nieporównywalnej z innymi gminami skali problemu jak i z ustroju m.st. Warszawy, skutkującego m.in. realizacją zadań pomocy społecznej przez 18 ośrodków pomocy społecznej. Zastępca Prezydenta poinformował również, że pomimo opisanego stanu prawnego, mając na względzie konieczność skutecznego udzielania pomocy osobom bezdomnym, szczególnie w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia ich życia i zdrowia, dopuszczono w ogłoszeniu konkursowym możliwość interwencyjnych przyjęć osób nieposiadających decyzji administracyjnych o udzieleniu schronienia.

Wystąpienie do Ministra Zdrowia (V.7010.82.2018 z 11 marca 2019 r.) – w sprawie działań w zakresie zwalczania AIDS i zapobiegania HIV.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 12 kwietnia 2019 r. przedstawił szczegółowo działania resortu w zakresie zwalczania AIDS i zapobiegania zakażeniom HIV. Zapewnił, że Polska jest krajem o stabilnej sytuacji epidemiologicznej w zakresie zakażeń HIV (niska prevalencja zakażeń). Szacuje się, że ogólna liczba osób zakażonych HIV lub chorych na AIDS wynosi około 25 tysięcy, oraz że blisko połowa osób zakażonych nie wie o swoim zakażeniu. Jednocześnie na przestrzeni ostatnich lat w Polsce jest notowany stały wzrost liczby wykrytych zakażeń. Podsekretarz Stanu poinformował, że Centrala Narodowego Funduszu Zdrowia wystąpi do Dyrektorów Oddziałów Wojewódzkich NFZ z prośbą o przypomnienie świadczeniodawcom realizującym świadczenia w zakresie położnictwa i ginekologii o obowiązującym,

nowym standardzie, w szczególności w zakresie wykonywania badań kobiet ciężarnych w kierunku zakażenia HIV. Przypomniał również, że zadania z zakresu zapobiegania HIV i zwalczania AIDS realizuje Krajowe Centrum ds. AIDS. Podstawą prawną działań jest m.in. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczania AIDS. Zadania są realizowane zgodnie z „Harmonogramem realizacji Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczania AIDS opracowanym na lata 2017–2021”. W opinii Ministerstwa Zdrowia problemem pozostaje fakt, iż wiele kobiet (podobnie jak pozostała część społeczeństwa) nie robi testów i potencjalnie nie wie o swoim zakażeniu. W takiej sytuacji nie sposób maksymalnie skutecznie zapobiegać zakażeniom wertykalnym. Sytuacja w tym obszarze poprawia się stopniowo za sprawą ww. rozporządzenia oraz m.in. licznych szkoleń, wykładów, prelekcji zrealizowanych przez Krajowe Centrum ds. AIDS i udziału przedstawicieli Centrum w konferencjach skierowanych do lekarzy ginekologów.

Wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.534.4.2016 z 11 marca 2019 r.) – w sprawie sytuacji prawnej dzieci ze związków osób tej samej płci.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 3 czerwca 2019 r. stwierdził, że propozycja zawarta w wystąpieniu Rzecznika byłaby sprzeczna z polskimi zasadami ustalającymi pochodzenie dziecka, uregulowanymi w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Z przywołanej regulacji wynika jednoznacznie, że matką dziecka jest kobieta, która je urodziła. Natomiast przepisy dotyczące ojcostwa, niezależnie od sposobu jego ustalenia, zawsze jako ojca dziecka wymieniają mężczyznę. Konsekwencją ww. ustawowych rozwiązań są wzory odpisów aktu urodzenia (zupełne i skrócone), które zostały określone w rozporządzeniu w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Nie bez znaczenia pozostaje również konstytucyjna zasada ustrojowa dotycząca opieki Państwa nad małżeństwem i rodziną. Zgodnie z art. 18 Konstytucji małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. W tej sytuacji Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji nie będzie podejmował oraz inicjował działań legislacyjnych zmierzających do zmiany przepisów przywołanego rozporządzenia.

Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7064.103.2018 z 21 marca 2019 r.) – w sprawie nieprawidłowości w przyznawaniu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego opiekunom dorosłych osób z niepełnosprawnością.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 17 kwietnia 2019 r. poinformował, że postulaty wprowadzenia zmian

dotyczących zwiększenia wsparcia materialnego osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 21 października 2014 r. (sygn. K 38/13), są przedmiotem prac. Podkreślił, że aby postulaty zgłaszane przez środowiska osób niepełnosprawnych, w tym postulat dotyczący realizacji ww. wyroku TK, mogły zostać spełnione, niezbędne jest stworzenie nowego systemu orzecznictwa o niepełnosprawności w Polsce. W tym celu został powołany Międzyresortowy Zespół do spraw Opracowania Systemu Orzekania o Niepełnosprawności oraz Niezdolności do Pracy do przygotowania nowych rozwiązań w systemie orzecznictwym. Zespół ten zakończył prace i przedłożył Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej projekt przepisów dotyczących orzekania o niepełnosprawności i niezdolności do pracy. Przedstawione propozycje są obecnie analizowane i będą stanowić punkt wyjścia do dalszych prac, obejmujących przede wszystkim przeprowadzenie szerokich konsultacji społecznych i dyskusji ze środowiskiem osób niepełnosprawnych, a następnie wdrożenie wieloetapowego procesu legislacyjnego.

Wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.532.2019 z 22 marca 2019 r.) – w sprawie opieki medycznej w jednostkach penitencjarnych.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 8 maja 2019 r. wskazał, iż problem podnoszony przez Rzecznika jest znany Służbie Więziennej, która w ramach posiadanych środków finansowych i możliwości realizuje opiekę i świadczenia medyczne w niezbędnym zakresie. W przypadku braku możliwości zapewnienia świadczeń przez więzienną służbę zdrowia i braku decyzji organu dysponującego lub sądu w kwestii udzielania przerwy w karze, czy to ze względu na stan zdrowia, czy też braku świadomości odbywania kary, Służba Więzienna ponosi koszty procedur medycznych, jak również zapewnia warunki logistyczne i ochronne celem ich realizacji, niejednokrotnie korzystając ze środków finansowych przeznaczonych na inne cele, kosztem np. mniej pilnych inwestycji i zakupów. Zastępca Dyrektora Generalnego SW podkreślił, iż pomimo obowiązujących w tym zakresie przepisów nie wszystkie podmioty pozawięzienne podległe Ministrowi Zdrowia podejmują współpracę w udzielaniu świadczeń osadzonemu w warunkach konwoju funkcjonariuszy Służby Więziennej. Zapewnił również, że więziennictwo na bieżąco ponosi znaczne nakłady na modernizację więziennych podmiotów leczniczych i zmianę systemu zatrudnienia personelu medycznego. Zauważył przy tym, że z niedoborem kadry medycznej borykają się również zewnętrzne podmioty lecznicze. Zbyt mała liczba lekarzy i pielęgniarek w Polsce przekłada się na problemy z pozyskaniem pracowników.

Wystąpienie do Ministra Zdrowia i Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (V.7010.8.2019 z 22 marca 2019 r.) – w sprawie dostępności świadczeń ginekologiczno-położniczych na terenach wiejskich.

Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia w piśmie z 24 maja 2019 r. wyjaśnił, że NFZ nie ma wpływu na liczbę lekarzy gotowych podpisywać umowy na realizację świadczeń w małych ośrodkach, jak również nie może wymagać wyposażenia gabinetu lekarskiego w sprzęt powyżej standardu określonego w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Odnosząc się do zarzutu „niedoszacowania świadczeń” wskazał, że zasada rozliczania świadczeń w oparciu o grupy świadczeń specjalistycznych dotyczy wszystkich świadczeniodawców, a nie wyłącznie lekarzy z obszarów wiejskich. Negocjowana jest jedynie cena punktu. Wycena punktowa świadczeń położniczo-ginekologicznych spójna jest z zakresem realizowanej diagnostyki, i podlega analogicznym zasadom jak w innych specjalnościach. Odrębnie finansowane są procedury zabiegowe. Równocześnie poinformował, że aktualnie Fundusz rozważa podwyższenie wyceny świadczeń realizowanych w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Odnosząc się do pytania dotyczącego „przestrzegania standardów okołoporodowych przez poradnie ginekologiczno-położnicze” Prezes NFZ zauważył, że za sposób postępowania medycznego każdorazowo odpowiada lekarz prowadzący. Jest on jednakże zobowiązany do przestrzegania obowiązujących przepisów, w tym standardów postępowania medycznego. Jeśli chodzi o zabezpieczenie dostępu pacjentek do świadczeń w ramach Programu profilaktyki raka szyjki macicy, wskazał zaś, iż w każdej poradni ginekologiczno-położniczej udzielającej świadczeń w ramach ubezpieczenia w NFZ możliwe jest wykonanie przesiewowego badania cytologicznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 2 czerwca 2019 r. poinformował, że mając na względzie wagę omawianego zagadnienia, w rozporządzeniu Ministra Zdrowia zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych kryteriów wyboru ofert w postępowaniu w sprawie zawarcia umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w Załączniku nr 1 „Wykaz szczegółowych kryteriów wyboru ofert wraz z wyznaczającymi je warunkami oraz przypisaną im wartością w rodzaju ambulatoryjna opieka specjalistyczna”, w przedmiocie postępowania: świadczenia w zakresie położnictwa i ginekologii, w Kryterium „Dostępność”, wprowadzono Kategorię „Lokalizacja poradni”, w której oceniany warunek premiuje poradnie zlokalizowane w miejscowościach do 5 tys. mieszkańców. Ma on na celu promować oferentów, których poradnie zlokalizowane są na terenach wiejskich, ubiegających się w postępowaniach NFZ o zawarcie umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju ambulatoryjna opieka specjalistyczna w zakresie położnictwa i ginekologii.

Wystąpienie do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (V.7200.6.2019 z 25 marca 2019 r.) – w sprawie wykonania nowelizacji ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska w piśmie z 25 kwietnia 2019 r. wyjaśnił, że brak odzwierciedlenia środków na realizację zwiększonych zadań Inspekcji w ustawie budżetowej wynika z faktu, że są trzy różne źródła finansowania tych zadań: budżet państwa, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Ponadto środki budżetu państwa są przekazywane w formie rezerwy celowej, natomiast z pozostałymi jednostkami muszą być dodatkowo zawarte odpowiednie umowy. Niezależnie od powyższego, zarówno w wojewódzkich inspektoratach ochrony środowiska, jak i w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska, trwa proces pozyskiwania pracowników na przyznane 600 nowych etatów. Rozpoczęcie pierwszego cyklu szkoleń dla nowych inspektorów zostało zaplanowane pod koniec I półrocza 2019 r., a przeprowadzenie egzaminów pod koniec tego roku. Egzaminem tym będą objęci nowo zatrudnieni pracownicy w IOŚ. GIOŚ zapewnił również, że w każdej sytuacji, która tego wymaga, korzysta z przysługującego mi uprawnienia określonego w ustawie o IOŚ i powołuje zespół kontrolny.

Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (WZF.7043.25.2015 z 25 marca 2019 r.) – w sprawie zasad udzielania pracownikom przerw na karmienie piersią

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 6 czerwca 2019 r. zapewnił, że resort przywiązuje dużą wagę do zagwarantowania pracownikom pełniącym funkcje rodzicielskie szerokiego zakresu uprawnień związanych z należyłą opieką nad małym dzieckiem. Ewentualne podjęcie działań legislacyjnych w kierunku postulowanym w wystąpieniu Rzecznika wymaga jednak uzyskania możliwie pełnej wiedzy o praktyce korzystania z uprawnienia do przerw w pracy na karmienie dziecka piersią, a także zebrania argumentów uzasadniających dokonanie takich zmian. Wydaje się, że właściwym forum do przeprowadzenia analizy, dyskusji i pozyskania stosownej wiedzy w kwestiach poruszonych przez Rzecznika będzie Zespół Problemowy ds. prawa pracy Rady Dialogu Społecznego.

Wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów (V.7203.78.2017 z 28 marca 2019 r.) – w sprawie problemu immisji odorowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska w piśmie z 8 kwietnia 2019 r. wskazał, iż mając na uwadze zakres przedmiotowy pisma oraz przepisy ustawy o petycjach pismo Rzecznika z dnia 18 października 2018 r. zostało zakwalifikowane jako petycja wielokrotna. Zgodnie z przepisami ww. ustawy Ministerstwo Środowiska na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej (BIP MŚ) w zakładce „petycje” ogłasza sposób załatwienia petycji wielokrotnej. Ponadto „ogłoszenie to zastępuje zawiadomienie, o którym mowa w art. 13 ust. 1”, który stanowi, że „podmiot rozpatrujący petycję zawiadamia podmiot wnoszący petycję o sposobie jej załatwienia wraz z uzasadnieniem w

formie pisemnej albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej”. Mając na uwadze powyższe Sekretarz Stanu poinformował, że Minister Środowiska pismem z dnia 21 grudnia 2018 r., zgodnie z zakresem kompetencji, udzielił odpowiedzi na petycję wielokrotną, w skład której wchodziło również pismo Rzecznika. Zgodnie z obowiązującymi przepisami odpowiedź ta została umieszczona na stronie internetowej BIP Ministerstwa Środowiska.

Wystąpienie do Ministra Zdrowia (V.7013.63.2014 z 28 marca 2019 r.) – w sprawie działań systemowych dotyczących chorób rzadkich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 26 kwietnia 2019 r. poinformował, iż w wyniku podjętych w resorcie działań opracowany został projekt Narodowego Planu dla Chorób Rzadkich, którego najważniejszym założeniem jest zapewnienie kompleksowego, wielosektorowego podejścia do chorób rzadkich, w tym poprzez m.in. zintegrowanie opieki nad pacjentami. Opieka zintegrowana odnosi się zarówno do skoordynowanej na wszystkich poziomach opieki medycznej, uwzględniającej najnowsze osiągnięcia nauk medycznych, jak i społecznej, adekwatnej do potrzeb oraz możliwości psychofizycznych chorego. Kluczowym instrumentem realizacji Planu będą też rejestry chorób rzadkich, obejmujące swoim zasięgiem cały kraj i będące częścią europejskiego systemu monitorowania chorób rzadkich. Aktualnie projekt NPCR uzyskał aprobatę ścisłego Kierownictwa resortu zdrowia i został zgłoszony do wykazu prac programowych Rady Ministrów, a w najbliższym czasie zostanie skierowany do konsultacji publicznych.

Wystąpienie do Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych (VII.520.68.2018 z 28 marca 2019 r.) – w sprawie zapewnienia rodzicom dostępu do informacji dotyczących ich niepełnosprawnych dzieci.

Zastępca Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych w piśmie z 13 maja 2019 r. wskazał, że zgodnie z prawem rodzic – jako przedstawiciel ustawowy swojego dziecka – ma prawo do uzyskania od osoby będącej pracownikiem socjalnym wszelkich informacji o swoim dziecku. W przedstawionej przez Rzecznika sytuacji przekazywania danych o stanie zdrowia dziecka rodzicowi tego dziecka w sposób inny niż osobiście problemem – na gruncie przepisów ogólnego rozporządzenia o ochronie danych – staje się identyfikacja osoby, której informacja taka może być przekazana tj. upewnienie się, czy osoba dzwoniąca do domu pomocy społecznej ma prawo uzyskać informacje o umieszczonym w domu pomocy społecznej dziecku. Zdaniem Prezesa UODO pracownik socjalny może udzielić takiej informacji przez telefon tylko w przypadku gdy zweryfikuje, czy rozmawia z osobą, która ma prawo taką informację uzyskać. Oczywiście jest to, że prowadząc rozmowę przez telefon nie można być absolutnie pewnym, czy rozmowa prowadzona jest z właściwą osobą. Niemniej jednak, pracownik socjalny, przed wydaniem takiej informacji, powinien poprowadzić rozmowę w taki sposób, aby jego rozmówca

uwiarygodnił swoją tożsamość, na przykład przez podanie kilku danych o sobie i swoim dziecku (numer PESEL dziecka, data jego urodzenia, drugie imię dziecka, znaki szczególne charakteryzujące wygląd dziecka). Domy pomocy społecznej powinny równocześnie stworzyć wewnętrzne procedury, które uregulowałyby postępowanie swoich pracowników w podobnych sytuacjach.

Wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej (VII.7033.6.2019 z 29 marca 2019 r.) – w sprawie nierównego dostępu studentów Lotniczej Akademii Wojskowej do oferty edukacyjnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 30 kwietnia 2019 r. podkreślił, że postanowienia *Regulaminu kwalifikowania studentów na praktyczne szkolenie lotnicze w Akademickim Centrum Szkolenia Lotniczego* wprowadzone zarządzeniem Rektora – Komendanta nr 68 z dnia 21 września 2018 r. nie zawierają zapisów noszących znamiona dyskryminacji studentów w dostępie do kształcenia. Lotnicza Akademia Wojskowa stanęła w obronie równości praw studentów i zasady sprawiedliwości. Założenia regulaminu w sposób jasny i prosty określiły zasady kwalifikacji na szkolenie, jednak na skutek nagannych praktyk wynikających z nadużywania praw studentów naruszyły zasady równego traktowania kandydatów. Praktyki studentów polegające na omijaniu przyjętych zasad równości i sprawiedliwości, a także poszanowania finansów publicznych, nie mogą skutkować osiągnięciem celu jakim jest udział w ponadprogramowym szkoleniu lotniczym.

Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (IX.517.61.2016 z 29 marca 2019 r.) – w sprawie zasad poddawania osób pozbawionych wolności badaniom na obecność środków odurzających lub substancji psychotropowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 czerwca 2019 r. wskazał, że zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych związane z zażywaniem przez osoby pozbawione wolności środków odurzających, w tym tzw. „dopalaczy”, wymaga podjęcia skutecznych działań w celu eliminacji takich przypadków, także poprzez stworzenie bardziej skutecznych narzędzi pozwalających na walkę ze środkami zastępczymi, zawierającymi nowe substancje psychoaktywne. Przedstawione przez Rzecznika postulaty zmian są kierunkowo zgodne z pracami koncepcyjnymi prowadzonymi obecnie w Ministerstwie Sprawiedliwości nad szeroką nowelizacją Kodeksu karnego wykonawczego. Zarówno kształt opracowanego już wstępnie projektu, jak i przedstawione kierunkowo propozycje, podlegają roboczym konsultacjom, a podniesione w wystąpieniu Rzecznika propozycje zmian oraz opinia Instytutu Ekspertyz Sądowych będą wzięte pod uwagę w toku prac nad wspomnianą nowelizacją Kodeksu karnego wykonawczego oraz rozporządzenia w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu, środków odurzających

lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego pozbawionego wolności, ich dokumentowania oraz weryfikacji.

Wystąpienie do Minister Edukacji Narodowej i Ministra Zdrowia (VII.7037.118.2017 z 30 marca 2019 r.) – w sprawie opieki przedszkolnej nad dziećmi z chorobami przewlekłymi.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w piśmie z 17 kwietnia 2019 r. poinformował, iż w celu wzmocnienia opieki nad dziećmi przewlekle chorymi przebywającymi w przedszkolu, w tym także w kontekście podawania leków, czy też wykonywania przez pracowników przedszkola określonych czynności diagnostycznych u tych dzieci – Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróciło się do Ministerstwa Zdrowia z prośbą o podjęcie wspólnych działań, których efektem będzie analiza obecnych rozwiązań i przedstawienie rekomendacji do określenia kierunku ewentualnych zmian.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 11 maja 2019 r. wyjaśnił, że podawanie leków dziecku przewlekle choremu, bez względu na rodzaj schorzenia, jest elementem opieki nad dzieckiem. Jakkolwiek brak jest przepisów określających szczegółowo te elementy opieki, które mają na celu zachowanie zdrowia dziecka, przyjmuje się, że działania podejmowane przez nauczycieli i wychowawców w placówkach oświatowych (w przedszkolach i w szkołach) mogą być analogiczne do tych, jakie w podobnych sytuacjach podejmowałiby rodzice lub inni prawni opiekunowie dziecka. W sytuacji, gdy podczas pobytu w przedszkolu istnieje konieczność podawania dziecku leków bądź zastosowania innych działań – niezbędne jest upoważnienie przez rodziców dziecka oraz zgoda pracownika przedszkola. Określenie zasad i sposobu postępowania oraz udzielenia pomocy dziecku z chorobą przewlekłą podczas pobytu w placówce oświatowej, jak również zapewnienie odpowiednich szkoleń dla pracowników, pozostaje w kompetencji dyrektora tej placówki, we współpracy z rodzicami dziecka oraz lekarzem sprawującym nad nim opiekę.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.2486.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Maciej F., przebywający w Zakładzie Karnym w W. Żalił się on m.in. na nieprawidłowości w zakresie realizacji zakupów na wypiskę i realizacji paczek. W toku postępowania wyjaśniającego potwierdzono opóźnienia w realizacji przez kantynę Zakładu Karnego w W. paczek dla osadzonych. Wobec powyższego Rzecznik uznał skargę osadzonego w przedmiotowym zakresie za zasadną, o czym powiadomił Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. Wskazał jednocześnie, że ponieważ zapewnienie realizacji prawa osadzonych do otrzymania paczki żywnościowej i dokonywania zakupów spoczywa na administracji jednostki penitencjarnej, to nawet jeśli zleciła wykonanie zadań związanych z realizacją tych praw innemu podmiotowi, nie może uchylić się od odpowiedzialności za ich niewłaściwą realizację. Osadzeni mogą kierować uwagi odnośnie wykonywania usług bezpośrednio do podmiotu świadczącego je, jednak nie zdejmuje to z dyrektora zakładu karnego obowiązku reagowania na nieprawidłowości, które zostaną mu zgłoszone. To dyrektor zakładu karnego jest zobowiązany określić zadania, jakie mają być zrealizowane przez podmiot zewnętrzny, kontrolować prawidłowość ich realizacji, a w razie stwierdzenia nieprawidłowości podjąć stosowne działania. Po interwencji Rzecznika Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w B. poinformował, że w Zakładzie Karnym w W. planowane jest uruchomienie dodatkowego punktu realizującego paczki oraz drugiej kantyny. Działania te powinny wpłynąć na poprawę sposobu realizacji praw przysługujących osadzonym w przedmiotowym zakresie.

IX.517.1982.2018

Do Rzecznika zwróciła się ze skargą spodziewająca się dziecka Pani Oksana M. Poinformowała, że funkcjonariusz Policji, który ją zatrzymał nie zapewnił, by była zbadana przez lekarza. W protokole zatrzymania odnotowano, że zatrzymana jest w 12 tygodniu ciąży, a także że nie przeprowadzono jej badania lekarskiego. Z wyjaśnień Komendanta Rejonowego Policji w W. wynikało, że funkcjonariusz dokonujący zatrzymania Pani Oksany M. nie wiedział o jej stanie. Dowiedział się o nim dopiero po przewiezieniu zatrzymanej do aresztu i wówczas informację tę zamieścił w sporządzonym już wcześniej i podpisanym protokole zatrzymania. Wpisu tego dokonał „w celu informacyjnym”. Z treści protokołu zatrzymania Pani Oksany M. wynika, że sporządzanie tego dokumentu zakończono w dniu 23 lipca 2018 r. o godzinie 14:30, a następnie został on podpisany przez funkcjonariusza Policji oraz

zatrzymaną. Należy zatem przyjąć, że wszystkie informacje znajdujące się w protokole zostały tam zamieszczone przed jego podpisaniem. Zatrzymanie Pani Oksany M. odbyło się bowiem z naruszeniem przepisu § 1 ust 3 pkt 2a rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję. Przepis ten stanowi, że jeżeli Policja posiada informację, iż zatrzymana kobieta jest w ciąży, to musi być ona poddana badaniu lekarskiemu. Z tego względu Rzecznik uznał skargę za zasadną.

IX.517.350.2019

Pan Michał S. skarżył się, że administracja Aresztu Śledczego w M. odmówiła wpisania jego konkubiny na listę osób odwiedzających. Dyrektor Okręgowy SW, który na prośbę Rzecznika badał sprawę, uznał, że przedmiotowa decyzja Dyrektora Aresztu Śledczego w M. jest niezgodna z obowiązującymi przepisami, w tym z art. 67 § 3 k.k.w., który stanowi, że w oddziaływaniu na skazanych uwzględnia się potrzebę podtrzymywania kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym. Jak wynika z dokonanych ustaleń, po wpłynięciu prośby osadzonego, Dyrektor Aresztu wystąpił do Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w W. z wnioskiem o sporządzenie wywiadu środowiskowego. Do czasu odpowiedzi na to pismo Dyrektor nie wyraził zgody na wpisanie konkubiny na listę osób uprawnionych do widzeń z Panem Michałem S. Pomimo faktu, że pismo zostało odesłane z adnotacją: „Nie dotyczy właściwości SR dla W.”, administracja Aresztu nie ponowiła kolejnej próby weryfikacji podawanych przez Pana Michała S. informacji. Ponadto, Dyrektor Aresztu w rzeczonym piśmie nie pytał o charakter relacji zachodzących pomiędzy Panem Michałem S., a kobietą wskazaną jako konkubina, podnosząc jedynie kwestię wspólnego zamieszkiwania. Dyrektor nie skorzystał także z innych, możliwych sposobów „weryfikacji” danych, których potrzebował do podjęcia decyzji, np. rozmowy z rodzicami lub bratem osadzonego bądź zaproszenia osoby zainteresowanej na rozmowę z wychowawcą. W efekcie Pan Michał S. został pozbawiony możliwości bezpośredniego kontaktu z osobą mu bliską. Skarga została uznana za zasadną.

IX.517.3024.2017

Do Rzecznika zwrócił się Pan Paweł T., przebywający w Areszcie Śledczym w M., który żalił się, że nie ma możliwości skorzystania z pomocy psychologa, ponieważ psycholog odmawia mu przeprowadzenia rozmowy w warunkach zapewniających dyskrecję, bez obecności innych osób. Dyrektor Aresztu, do którego Rzecznik zwrócił się o udzielenie wyjaśnień w tej sprawie potwierdził, że rozmowa osadzonego z psychologiem odbyła się w obecności funkcjonariusza działu ochrony. Wyjaśnił, że było to podyktowane względami bezpieczeństwa, ponieważ osadzony ma skłonności do gwałtownych reakcji emocjonalnych i jest negatywnie nastawiony do funkcjonariuszy Służby Więziennej. Poinformował jednocześnie, że w jego ocenie decyzja psychologa o

przeprowadzeniu rozmowy z osadzonym w obecności funkcjonariusza działu ochrony była uzasadniona. Zdaniem Rzecznika, aby zadania psychologa mogły być właściwie realizowane, indywidualne spotkania psychologa z osadzonym powinny, co do zasady, odbywać się bez obecności osób postronnych, w tym funkcjonariuszy Służby Więziennej. Obecność innych osób podczas rozmowy, w której poruszane są osobiste problemy osadzonego, niejednokrotnie bardzo intymne, w sposób niekorzystny może wpływać na jej przebieg i efekty. Ze względów bezpieczeństwa przebieg spotkania może być, jeśli jest to konieczne, obserwowany przez funkcjonariusza Służby Więziennej (funkcjonariusz obserwuje z oddalenia, przez szybę, lub na ekranie monitora), jednak nie powinien on mieć możliwości słyszenia rozmowy. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w sprawie do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w T. W odpowiedzi Dyrektor powiadomił, że przedstawiona sytuacja miała charakter jednostkowy i była spowodowana troską o zapewnienie bezpieczeństwa psychologowi. Jednocześnie przyznał, że w trakcie indywidualnej rozmowy psychologa z osadzonym, w pomieszczeniu nie powinno być osób trzecich. Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w T. o podjęcie działań mających na celu pełne uświadomienie funkcjonariuszom podległych jednostek niewłaściwości prowadzenia przez psychologów indywidualnych rozmów z osadzonymi w obecności osób trzecich.

IX.517.1066.2017

Pan Tomasz W. przebywający w Zakładzie Karnym w C., podczas odbywania kary pozbawienia wolności w tej jednostce wykonywał pracę na rzecz firmy zewnętrznej, prowadzącej działalność na terenie zakładu karnego. Zatrudnienie nastąpiło w oparciu o podpisaną przez Dyrektora Zakładu Karnego umowę o zatrudnianiu skazanych na podstawie umowy o dzieło. Skarżący żalił się na rażąco niskie zarobki w stosunku do czasu pracy. Wykonywanie pracy przez skazanych jest jednym z podstawowych środków oddziaływania na skazanych i powinno być wykonywane przy poszanowaniu ich praw. Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy do Państwowej Inspekcji Pracy. Czynności przeprowadzone przez PIP wykazały, że podczas kontroli przeprowadzonej w firmie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdzono nieprawidłowości w zakresie realizacji umów o dzieło. W efekcie kontroli ZUS zawarta została nowa umowa pomiędzy firmą, a Dyrektorem Zakładu Karnego w C. o zatrudnianiu skazanych, zgodnie z którą skazani są obecnie zatrudniani w firmie na podstawie skierowania do pracy. Została ustalona godzinowa stawka wynagrodzenia za pracę, a firma prowadzi rejestr godzin pracy osób skazanych. Rzecznik uznał skargę Pana Tomasza W. za uzasadnioną, o czym powiadomił Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. Jednocześnie Rzecznik zwrócił się do Dyrektora o podjęcie działań w celu niedopuszczenia w przyszłości do zaistnienia podobnych nieprawidłowości w jednostkach podległego mu okręgu.

IX.517.895.2019

Żona Pana Dawida S., odbywającego karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w O., zwróciła się do Rzecznika o pomoc w sprawie udzielenia jej mężowi przepustki losowej na uroczystość Pierwszej Komunii Św. ich córki. W odpowiedzi Zastępca Dyrektora Aresztu zawarł ocenę, iż „Uroczystość przyjęcia Pierwszej Komunii Św. przez córkę jest niezaprzeczalnie zdarzeniem niezwykle ważnym zarówno dla osadzonego, jak i jego rodziny, lecz nie wyczerpuje ono przesłanek do udzielenia zezwolenia, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w.”. Rzecznik wielokrotnie zajmował się kwestią dotyczącą udzielania osobom pozbawionym wolności zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. oraz właściwej interpretacji pojęcia „wypadki szczególnie ważne dla skazanego”. W tej sprawie Rzecznik kierował wystąpienia do Ministra Sprawiedliwości. W odpowiedzi wskazano, iż pojęcie to trzeba rozumieć szeroko, obejmuje ono nie tylko tzw. „wypadki losowe”, ale także inne wypadki związane z warunkami rodzinnymi lub osobistymi skazanego. Muszą to być wypadki (zdarzenia) o charakterze szczególnym, co do zasady niepowtarzalnym. Rzecznik skierował też wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, w którym wskazał na potrzebę zapoznania dyrektorów jednostek penitencjarnych ze stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczącym właściwej interpretacji pojęcia „wypadki szczególnie ważne dla skazanego” oraz zwrócenia uwagi dyrektorom na potrzebę brania pod uwagę możliwość udzielenia zezwolenia, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w., pod konwojem funkcjonariusza lub w asyście innej osoby godnej zaufania w sytuacji, gdy prognoza kryminologiczno-społeczna skazanego jest negatywna. W badanej sprawie analiza wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Aresztu Śledczego w O. nie budzi wątpliwości w zakresie odmowy udzielenia skazanemu „bezkonwojowego” zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. na czas 30 godzin. W świetle jego niepowrotu z przerwy w karze (doprowadzony po okresie 2 lat i 10 miesięcy do jednostki w dniu 29 października 2018 r.) uznać należy, że Pan Dawid S. nie dawał gwarancji prawidłowego wykorzystania przepustki losowej. Negatywna prognoza nie stanowi jednak okoliczności zupełnie wykluczającej możliwość udzielenia zezwolenia. Dyrektor Aresztu wyjaśnił wprawdzie, że „rozważano możliwość wzięcia udziału przez osadzonego w uroczystości pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, lecz odstąpiono od tego rozwiązania z uwagi na podniosłość uroczystości kościelnej, fakt, iż będzie ona odbywała się w małej miejscowości, a przede wszystkim chciano oszczędzić niecodziennego widoku dzieciom przyjmującym sakrament”. Tymczasem, zdaniem Rzecznika, decyzja o ewentualnym uczestnictwie w uroczystości w obecności funkcjonariuszy powinna należeć do osadzonego i jego rodziny. W przypadku wyrażenia przez osadzonego chęci uczestnictwa w uroczystości w asyście funkcjonariuszy, administracja więzienna powinna podjąć wszelkie działania, aby zorganizować to w sposób, który mimo wszystko nie godziłby w powagę

uroczystości. Dlatego też skarga została uznana za zasadną. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o zapoznanie Dyrektora Aresztu Śledczego w O. ze stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczącym właściwej interpretacji pojęcia „wypadki szczególnie ważne dla skazanego” i podjęcia działań, które zapobiegą w przyszłości wskazanym wyżej nieprawidłowościom.

IX.517.842.2018

Rzecznik zbadał skargę Pana Tomasza K., dotyczącą pozbawienia go prawa do kontaktu telefonicznego z bezpłatnymi numerami telefonów (0800 - Infolinie) w Areszcie Śledczym w P. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że podjęta przez funkcjonariuszy Aresztu próba połączenia z infolinią Rzecznika zakończyła się niepowodzeniem. Niezwłocznie przekazano tę informację firmie, która świadczy usługi telekomunikacyjne w Areszcie i usterka została usunięta. Zgodnie z art. 105b § 1 k.k.w. skazany ma prawo korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na koszt rozmówcy. Żaden inny przepis ustawy nie ogranicza kręgu podmiotów, z którymi osadzony może prowadzić rozmowy telefoniczne. Należy mieć przy tym na uwadze, że bardzo wiele urzędów i organów państwowych, instytucji i organizacji uruchomiło infolinie w celu ułatwienia obywatelom uzyskania potrzebnych informacji czy załatwienia ich spraw. Brak jest uzasadnienia dla blokowania skazanym korzystania z tych możliwości.

IX.517.2267.2018

Rzecznik zbadał skargę Pana Pawła R., odbywającego karę pozbawienia wolności. Wnioskodawca żalił się, że podczas dwudniowego transportowania go przez funkcjonariuszy Policji z terytorium innego państwa do Polski nie otrzymywał żadnego wyżywienia. Nie otrzymał również posiłku po przybyciu do Aresztu Śledczego w S., a pierwszy posiłek wydano mu dopiero w dniu następnym. W toku postępowania ustalono, że skarżący był konwojowany promem, a potem samochodem. Konwój zatrzymał się na nocleg na terytorium innego państwa i w dniu następnym dotarł do Aresztu Śledczego w S., gdzie osadzony został przyjęty o godz. 20:40. Z dokonanych ustaleń wynika, że podczas konwojowania przez funkcjonariuszy Policji zarówno w pierwszym, jak i w drugim dniu miał on zapewnione wyżywienie w postaci suchego prowiantu oraz wodę do picia. Nieprawidłowości stwierdzono natomiast w działaniach administracji Aresztu Śledczego w S., która nie zapewniła mu posiłku w dniu przybycia do Aresztu. W tej części skarga Pana Pawła R. została uznana za zasadną. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w S., który badał tę sprawę, powiadomił Rzecznika, że w Areszcie Śledczym w S. zostały już podjęte stosowne działania mające na celu uniknięcie wystąpienia podobnych sytuacji w przyszłości.

IX.517.197.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Marek P., który żalił się, że podczas pobytu w Zakładzie Karnym w B. był poddawany nadmiernym i nieuzasadnionym kontrolom osobistym przy każdym opuszczeniu celi. Informacje zebrane w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, że w Zakładzie Karnym w B. kontroli osobistej poddawani są wybiórczo osadzeni z danej grupy spacerowej, którzy udają się np. na spacer, do łaźni czy do lekarza. Częstotliwość takich kontroli uzależniona jest od liczby wyjść osadzonego w danym dniu z celi mieszkalnej, jak również liczby osadzonych, którzy są w tej samej co on grupie spacerowej. Kontroli dokonywanej w tym trybie był też poddawany Pan Marek P. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie działań w celu zmiany praktyki w polskich jednostkach penitencjarnych w zakresie dokonywania kontroli osobistych, które powinny być przeprowadzane tylko wobec osób stwarzających swoją postawą lub zachowaniem realne zagrożenie dla bezpieczeństwa lub porządku. W odpowiedzi Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej powiadomił Rzecznika, że stosowna informacja została przekazana Dyrektorom Okręgowym Służby Więziennej. Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego SW w B. o spowodowanie dostosowania przyjętych w Zakładzie Karnym w B. zasad postępowania w zakresie przeprowadzania kontroli osobistych osadzonych do wskazanych zaleceń.

IX.517.413.2019

Do Rzecznika zwrócił się Pan Sławomir F. przebywający w Areszcie Śledczym w P. Podniósł on, że administracja tej jednostki odmówiła mu udzielenia informacji o numerze służbowym funkcjonariusza Służby Więziennej, który przeprowadzał wskazane przez wnioskodawcę czynności służbowe. Skarżący załączył kopię odpowiedzi Zastępcy Dyrektora Aresztu, który odmowę udzielenia informacji argumentował tym, że „obowiązujące przepisy nie nakazują podawania numerów służbowych funkcjonariuszy na żądanie osoby pozbawionej wolności.” Zastępca Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P., do którego osadzony zwrócił się ze skargą na działania administracji Aresztu, uznał sposób załatwienia tej sprawy za właściwy. Rzecznik zauważył jednak, że w czasie wykonywania czynności służbowych funkcjonariusz SW jest obowiązany posługiwać się znakiem identyfikacyjnym, który nosi w widocznym miejscu. Informacja o numerze identyfikacyjnym jest więc dostępna dla innych. Rzecznik stanął na stanowisku, że jeżeli osadzony zwraca się do przełożonych o podanie numeru służbowego funkcjonariusza, to nie ma ku temu przeszkód prawnych i informacja taka powinna być udzielona. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się o zbadanie skargi do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, który po analizie całości materiałów zebranych w toku postępowania skargowego stwierdził, że doszło do nieprawidłowości w postępowaniu administracji Aresztu Śledczego w P. Podzielono również stanowisko Rzecznika,

że w analizowanym przypadku nie istniały przeszkody prawne ku temu, aby osadzony otrzymał informacje o numerach służbowych funkcjonariuszy, którzy przeprowadzali wskazane przez niego czynności służbowe.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W GDAŃSKU

BPG.7000.12.2018

Do Rzecznika zwróciła się Pani Barbara Z., której odmówiono wydania nowego dowodu rejestracyjnego samochodu z powodu trwającego postępowania spadkowego po jej mężu, współwłaścicielu rzeczonoego auta. Wydział Komunikacji w Urzędzie Miasta w Sz. stanął na stanowisku, że nie jest możliwym wydanie nowego dowodu rejestracyjnego w trakcie trwania sprawy spadkowej po zmarłym współwłaścicielu samochodu. Do otrzymania przedmiotowego dokumentu konieczne jest przedłożenie poświadczenia dziedziczenia albo postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku. W niniejszej sprawie Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Departamentu Transportu Drogowego Ministerstwa Infrastruktury z prośbą o przedstawienie stanowiska resortu w kwestii istnienia ewentualnej potrzeby zmiany przepisów prawa w zakresie umożliwienia współwłaścicielowi (lub współwłaścicielom) samochodu zwykłego korzystania z pojazdu również w czasie trwania postępowania spadkowego po zmarłym współwłaścicielu. W odpowiedzi poinformowano, że Minister Infrastruktury wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości o opinię odnośnie sprawy przedstawionej przez Rzecznika w kontekście przepisów prawa cywilnego oraz spadkowego. Następnie Departament Transportu Drogowego Ministerstwa Infrastruktury zaproponował sposób działania: zgodnie z art. 78 ust. 2 pkt 2 Prawa o ruchu drogowym właściciel pojazdu zarejestrowanego jest obowiązany zawiadomić w terminie nieprzekraczającym 30 dni starostę o zmianie stanu faktycznego wymagającej zmiany danych zamieszczonych w dowodzie rejestracyjnym. W sytuacji śmierci jednego ze współwłaścicieli, pozostali współwłaściciele, którzy przed śmiercią byli wpisani do dowodu rejestracyjnego mogą załączając akt zgonu złożyć zawiadomienie o zmianie danych zamieszczonych w dowodzie rejestracyjnym. Organ rejestrujący, który wydał decyzję o rejestracji pojazdu, na podstawie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, może np. stwierdzić wygaśnięcie tej decyzji w części dotyczącej zmarłego współwłaściciela i wydać nowy dowód rejestracyjny zawierający dane jedynie współwłaścicieli wpisanych w dotychczasowym dowodzie rejestracyjnym wpisując w nim jednocześnie zastrzeżenie stosownie do art. 75 ust. 1 Prawa o ruchu drogowym informujące o tym, że stan prawny pojazdu nie jest uregulowany wobec śmierci jednego ze współwłaścicieli. W przypadku próby sprzedaży takiego pojazdu wpisane w dowodzie rejestracyjnym zastrzeżenie stanowiłoby ostrzeżenie dla potencjalnego nabywcy. Po zakończeniu postępowania sądowego o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym współwłaścicielu, gdyby nastąpiła zmiana w zakresie podziału spadku i prawa

własności pojazdu, ponownie powstawałby obowiązek zawiadomienia starosty, o którym mowa w art. 78 ust. 2 pkt 2 ww. ustawy. Z kolei w sytuacji, gdy po zakończeniu postępowania sądowego nie nastąpiłaby zmiana w zakresie prawa własności pojazdu, postanowienie o nabyciu spadku byłoby podstawą do wykreślenia ww. zastrzeżenia z dowodu rejestracyjnego. W przypadku braku zgody w omawianej sytuacji pomiędzy pozostałymi współwłaścicielami organ rejestrujący uzależniałby zakończenie postępowania od uzyskania dokumentu potwierdzającego tytuł prawny do pojazdu (poświadczenia dziedziczenia wydane przez notariusza albo postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku). Departament Transportu Drogowego Ministerstwa Infrastruktury podkreślił, że organ rejestrujący powinien do każdej takiej sprawy podchodzić indywidualnie, mając na uwadze możliwość wystąpienia różnych stanów faktycznych lub prawnych. Mając powyższe na uwadze, z uwagi na pozytywne rozstrzygnięcie zgłoszonej sprawy, postępowanie Rzecznika zostało zakończone.

BPG.519.16.2018

Rzecznik na wniosek Pani Anny S.B. dokonał analizy postępowania prowadzonego przez Komisariat Policji we W., a nadzorowanego przez Prokuraturę Rejonową w P. Postanowieniem z dnia 29 marca 2019 r. umorzono śledztwo w sprawie znęcania się psychicznego i fizycznego nad Panią Anną S.B., kierowania w stosunku do niej gróźb karalnych, znęcania się psychicznego i fizycznego nad dziećmi: Pawłem B. oraz Natalią B. oraz dokonanego w dniu 6 lipca 2017 r. wtargnięcia do lokalu mieszkalnego zajmowanego przez Panią Annę S. B., wobec stwierdzenia, że czyny te nie zawierają znamion czynu zabronionego. W ocenie Rzecznika decyzja organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze w zakresie znęcania się psychicznego i fizycznego nad dziećmi: Pawłem B. oraz Natalią B. była przedwczesna. Możliwe i konieczne dla zgromadzenia pełnego materiału w niniejszej sprawie było dokonanie dalszych czynności mających na celu ustalenie, czy doszło bądź dochodzi do popełnienia przestępstwa przemocy fizycznej lub psychicznej w stosunku do małoletnich, bądź wypełnienia znamion innych przestępstw. Rzecznik zwrócił się do Prokuratury Okręgowej w G. wnosząc o podjęcie sprawy na nowo. Analiza przesłuchań małoletnich Pawła i Natalii B., dokonana przez Rzecznika, doprowadziła bowiem do ustalenia, że zarówno chłopiec, jak i dziewczynka, w swoich zeznaniach przytaczali fakty, z których wynikało, że Tomasz B. stosował wobec nich zachowania przemocowe. Potwierdzenie tych zdarzeń można odnaleźć również w zeznaniach innych świadków. W ocenie Rzecznika takie ustalenia winny skutkować kontynuacją prowadzenia postępowania dowodowego i dokonania przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze dalszych czynności dowodowych, których przeprowadzenie było możliwe i uzasadnione (np. przesłuchanie nauczycieli, lekarzy, czy też pracowników pomocy społecznej). Prokurator Okręgowej w G. w odpowiedzi podzielił stanowisko Rzecznika. W związku z powyższym zlecono

Prokuratorowi Rejonowemu w P. podjęcie w trybie art. 327 § 1 k.p.k. umorzonego postępowania w ww. zakresie i jego kontynuowanie. Zarekomendowano również uzupełnienie materiału dowodowego poprzez ponowne przesłuchanie świadków, przesłuchanie psychologa i pedagoga szkolnego, z pomocy których korzystały dzieci małżonków B., nauczycieli, lekarzy, a także pracowników pomocy społecznej.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W KATOWICACH

BPK.7044.3.2018

Rzecznik podjął sprawę na podstawie publikacji prasowej, z której wynikało, iż pracownicy Centrum Logistycznego w T. skarżą się na warunki, w jakich zmuszeni są wykonywać pracę, tj. zbyt niską temperaturę na hali zimą oraz bardzo wysoką latem, a także brak odpowiedniej wentylacji, przez co narażeni są na wdychanie oparów wydzielanych przez opony. W celu weryfikacji podnoszonych zarzutów Rzecznik zwrócił się do Okręgowego Inspektora Pracy w K. z prośbą o poinformowanie, czy w ww. zakładzie przeprowadzane były kontrole BHP, ze szczególnym uwzględnieniem narażenia pracowników na działanie substancji toksycznych oraz zapewnienia optymalnej temperatury zarówno w okresie letnim, jak i zimą. Z informacji przekazanych przez Inspektora Pracy wynika, że w latach 2016–2018 inspektorzy pracy OIP w K. Oddział w T. przeprowadzili u ww. pracodawcy trzy kontrole przestrzegania przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy. W ich toku ustalono, że pracodawca posiada aktualny protokół pomiarów wydajności instalacji wentylacyjnej z 27 maja 2016 r., nie stwierdzono natomiast nieprawidłowości w zakresie obiektów i pomieszczeń pracy oraz pomieszczeń higieniczno-sanitarnych. Zastrzeżenia budziło rozmieszczenie dystrybutorów wody pitnej, które na skutek realizacji nakazu z 21 listopada 2016 r. zostało zoptymalizowane. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie temperatury w pomieszczeniach pracy oraz wentylacji w hali magazynowej. Po interwencji Rzecznika została wszczęta kolejna kontrola, której przedmiotem były m.in. zarzuty dotyczące temperatury w pomieszczeniach i miejscach wykonywania pracy oraz ewentualnego narażenia na czynniki chemiczne, które mogą występować w procesie pracy. Wyniki pomiarów i przeprowadzonych badań wykazały, że na badanych stanowiskach pracy był mikroklimat umiarkowany, wyznaczone parametry odbiegały jednak od komfortu termicznego, gdyż wartość wskaźnika WBGT (opisującego gorące środowisko termiczne) dla wszystkich stanowisk pracy objętych pomiarem była znacząco niższa od wartości dopuszczalnej. W celu wyeliminowania nieprawidłowości stwierdzonych przez inspektora pracy, w tym konieczności wskazania czynników szkodliwych, dla których wykonywane byłyby pomiary i badania, do pracodawcy skierowane zostały stosowne środki prawne przewidziane przepisami ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy. Wyniki kontroli przeprowadzonej przez Inspekcję Pracy

potwierdziły w dużym stopniu zarzuty podnoszone przez pracowników. Na skutek wydanych nakazów stwierdzone uchybienia zostaną usunięte.

BPK.512.26.2018

Do Rzecznika zwrócił się Pan Tomasz G. w sprawie dotyczącej abonamentu radiowo-telewizyjnego. Wnioskodawca wskazał, że wszczęto wobec niego postępowanie egzekucyjne z tytułu nieuiszczonego abonamentu radiowo-telewizyjnego. Rzecznik w trakcie prowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalił, że dokonano dwóch rejestracji odbiorników pod tym samym adresem: na wnioskodawcę oraz jego małżonkę. Wskutek interwencji Rzecznika żona Pana Tomasza G. otrzymała zwrot całości wyegzekwowanej kwoty.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO WE WROCŁAWIU

BPW.7044.3.2019

Na podstawie publikacji prasowej Rzecznik podjął z urzędu postępowanie wyjaśniające w sprawie przestrzegania przez władze drukarni Ch. w Ż. przepisów prawa pracy, w szczególności w zakresie poszanowania praw pracowników do zrzeszania się w związkach zawodowych. Z treści artykułu wynikało bowiem, że kilku osobom, które zapisały się do związku zawodowego wypowiedziano umowy o pracę, a inne osoby przepytywano odnośnie ich przynależności do związku zawodowego. Blokowanie inicjatyw w sprawie założenia związków zawodowych stanowi naruszenie chronionych Konstytucją wolności obywatelskich. Rzecznik poprosił Okręgowego Inspektora Pracy o zbadanie niniejszej sprawy i poinformowanie o wynikach przeprowadzonej kontroli. W odpowiedzi wyjaśniono, że w wyniku czynności kontrolnych przywrócony został stan zgodny z prawem. Zwolnieni pracownicy zostali na skutek zgodnych oświadczeń woli przywróceniu do pracy, zaś działalność związkowa nie jest obecnie ograniczana.

BPW.502.1.2019

Rzecznik podjął sprawę z urzędu na podstawie publikacji prasowej, z której wynikało, iż rodzina z M. (dziewięcioro dzieci, w tym część z niepełnosprawnością intelektualną), której przydzielono asystentkę rodziny, żyła w tragicznych warunkach. Z relacji wynikało również, że asystentka niemal każdego dnia była u tej rodziny pomagając jej i ucząc podstawowych czynności (higiena, sprzątanie, itp.). Media donosiły jednak przede wszystkim o tragicznej sytuacji zwierząt z gospodarstwa domowego. Część zwierząt padło, pozostałe były w bardzo złej kondycji fizycznej. Padłe zwierzęta nie zostały zutylizowane, ich rozkładające ciała leżały na podwórzu i w zabudowaniach gospodarczych stwarzając tym samym zagrożenie dla zdrowia mieszkańców, a zwłaszcza dzieci. Odpowiednie działania w tym zakresie podjął Dolnośląski Inspektorat Ochrony Zwierząt. Rzecznik wystąpił do Burmistrza oraz Dyrektora Miejsko-Gminnego

Ośrodka Pomocy Społecznej z prośbą o wyjaśnienia w przedmiotowej sprawie oraz o poinformowanie, jakie działania planują podjąć, aby w przyszłości zapobiec podobnym zdarzeniom. Dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej powiadomił, że sytuacja rodziny była znana od 1997 r., tj. od momentu, kiedy rodzinie została udzielona pomoc w formie zasiłków. Rodzinie był przydzielony asystent, który odwiedzał ją co kilka dni, udzielając jej wsparcia w zakresie posiadanych kompetencji, był w stałym kontakcie ze szkołami i przedszkolem, do którego uczęszczały dzieci oraz monitorował sytuację zdrowotną rodziny. Asystent sygnalizował o potrzebie udzielenia innych form wsparcia. Sąd Rejonowy w L. wielokrotnie był informowany o problemach rodziny. Przydzielony kurator społeczny nie przekazywał żadnych informacji asystentowi. Rodzina była pod opieką Poradni Zdrowia Psychicznego w L. Bezpośrednio przed sytuacją opisaną przez prasę, asystent rodziny przebywał na urlopie, a następnie na zwolnieniu lekarskim. Ośrodek w najbliższym czasie planuje przeprowadzenie szkolenia w zakresie przysługujących środków prawnych dla pracowników socjalnych i asystenta rodziny. Burmistrz zapewnił rodzinie lokal komunalny, który obecnie jest remontowany, a termin zakończenia prac planowany jest na koniec czerwca 2019 r.

BPW.552.2.2019

Na podstawie publikacji prasowej Rzecznik podjął sprawę warunków, w jakich przebywają wychowankowie Ośrodka dla Dzieci z Wadami Słuchu i Mowy w Ż. Z artykułu wynikało m.in., że w związku z brakiem klamek w oknach oraz zamknięciem drzwi prowadzących do budynku dzieci nie mogły wychodzić z niego podczas przerw, a korytarze nie były właściwie wentylowane. Co najistotniejsze, stan ten uniemożliwiał sprawną ewakuację budynku podczas pożaru lub innego wydarzenia losowego. W związku z powyższym Rzecznik skierował wystąpienia do Dyrekcji Ośrodka, Starosty Powiatu oraz Kuratora Oświaty z prośbą o wyjaśnienie przyczyn tej sytuacji oraz o przedstawienie sposobu, w jaki w placówce zapewniane są warunki do zdrowego i bezpiecznego pobytu dzieci, będące normą w innych placówkach oświatowych. Z uzyskanych wyjaśnień wynika, że opisana w publikacji sytuacja miała charakter tymczasowy i wynikała z braku ogrodzenia terenu, co w sytuacji niepełnosprawności intelektualnej uczniów nie gwarantowało odpowiednich warunków bezpieczeństwa. Dyrekcja szkoły podjęła kroki, aby zabezpieczyć budynek, jak i teren wokół szkoły, tak aby uczniowie podczas przerw byli w pełni bezpieczni. Obecnie teren szkoły jest już w pełni ogrodzony i dzieci korzystają z wejścia bocznego do budynku szkoły, dzięki czemu mogą swobodnie i bezpiecznie przebywać pod nadzorem nauczyciela na świeżym powietrzu podczas przerw. Zmieniony został również zamek wejściowy do budynku szkoły – wyposażony jest w system kodowy z możliwością otwierania zdalnego, ponadto w budynku szkoły znajduje się przycisk otwierający drzwi, z którego korzystają uczniowie, rodzice oraz pracownicy. W sytuacji braku prądu

w budynku wkładka w drzwiach otwiera się automatycznie i pozostaje tak do momentu ponownego podłączenia zasilania. Nie ma zatem trudności z wydostaniem się z budynku szkoły. Klamki w oknach na korytarzach w budynku szkoły zostały ponownie zainstalowane. Po wykonaniu wszystkich czynności przez szkołę Starostwo Powiatowe w Ż. dokonało kontroli, w trakcie której nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa uczniom.